

ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციალურ
და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ლაურა კუტუბიძე

2000-2005 წლების ქართული პრესის ძირითადი საზოგადოებრივ-
პოლიტიკური ასპექტები

სადისერტაციო ნაშრომი

აკადემიური ხარისხის – “ჟურნალისტიკის დოქტორის” – მოსაპოვებლად

ნაშრომი შესრულებულია ივ.ჯავახიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი,
ფილოსოფიის დოქტორი ჟურნალისტიკაში,
პროფესორი მარინა ვეკუა

თბილისი

2009

სარჩევი:

შესავალი;

I თავი – რამდენიმე ზოგადი შტრიხი მედიის არსისა და ქართული პრესის დახასიათებისათვის;

- მასობრივი კომუნიკაციისა და მასმედიის თაობაზე;
- ახალი ათასწლეულის ქართული მედიის ზოგადი შტრიხები;

II თავი – სახელმწიფო ქართული პრესის პრიზმაში;

- სახელმწიფოს იმიჯი;
- დასავლეთი თუ რუსეთი? *(სახელმწიფოს ორიენტაციის პრობლემის ასპექტები)*;
- საგარეო თემის რამდენიმე ძირითადი ასპექტი;
- დესტაბილიზაციის “საინფორმაციო უზრუნველყოფა” ;
- აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის პრობლემის რამდენიმე ასპექტი;

III თავი – სახელისუფლო ბრძოლები – პრესის ძირითადი ასპექტი;

- ზურაბ ჟვანიას “პოლიტიკური გონი” – მითი თუ რეალობა;
- პარლამენტისა და მთავრობის დაპირისპირება;
- დაპირისპირება მმართველი პარტიის – “მოქალაქეთა კავშირის” წიაღში;

IV თავი – არჩევნები და პოლიტიკური სპექტრი;

- 2000 წლის საპრეზიდენტო არჩევნები;
- 2002 წლის ადგილობრივი არჩევნები;
- 2003 წელი – პერმანენტული საარჩევნო რეჟიმი ;
- 2004 წლის საპრეზიდენტო და ხელახალი საპარლამენტო არჩევნები;
- არჩევნები პოსტრევოლუციურ აჭარაში;

V თავი – “ვარდების რევოლუცია” და პოსტრევოლუციური პერიოდი;

- პოსტრევოლუციური/პოსტშეგარდნადისტული ხელისუფლების შეფასება *(პრესის აქცენტები)* ;
- “ტრიუმფირატი” ;
- აჭარის მოვლენები – “ვარდების რევოლუციის” ლოგიკური გაგრძელება;
- საქართველოში ჯორჯ ბუშის ვიზიტის რეზონანსი პრესაში;

დასკვნა;

ლიტერატურა.

შესავალი

სადისერტაციო ნაშრომი, ძირითადად, ეყრდნობა 2000-2005 წლების პრესას (გაზეთები – “ალია”, “რეზონანსი”, “24 საათი”, “დილის გაზეთი”, “ახალი თაობა”, “კვირის პალიტრა”, “ახალი ვერსია”, “კვირის ქრონიკა”, “ჯორჯიან თაიმსი”, “მთავარი გაზეთი”, “დრო”, “დრონი”, “მერიდიანი”, “ახალი ეპოქა”, “საქართველოს რესპუბლიკა”, “ზვალინდელი დღე”, “ასავალ-დასავალი”, “მერიდიანი”/“ახალი მერიდიანი”, “7 დღე”/“ახალი 7 დღე”, “მართალი გაზეთი”, “განახლებული ივერია”; ჟურნალები – “არილი”, “იმიჯი”, “სარკე”, “თბილისელები”) და შესაბამის ლიტერატურას.

ჩვენი პრესა, ჯერჯერობით, არ იძლევა იმის საშუალებას, რომ ერთმანეთისაგან მკვეთრად გავმიჯნოთ საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ბულვარული გამოცემები, ან რომელიმე გამოცემას თამამად ვუწოდოთ ავტორიტეტული, გავლენიანი, აკადემიური, სოლიდური (ამ შემთხვევაში მხედველობაში გვაქვს არა მხოლოდ რომელიმე ცალკეული გამოცემის პროფესიული დონე, არამედ მისი ტირაჟიც, გავრცელების არეალიც და სხვა პარამეტრები, რომელიც ერთიანობაში ქმნის მის მიმართ საზოგადოების შესაბამის დამოკიდებულებას).

სადისერტაციო ნაშრომში “სახის ლინგვისტური რეალიზაცია საგაზეთო კომუნიკაციაში” (საკვლევ მასალად გამოყენებულია 1998-2006 წლის ბრიტანული და ქართული გაზეთები), ავტორი, თორნიკე გოგოლაშვილი, ასე აჯგუფებს ქართულ პრესას: ავტორიტეტული (“საქართველოს რესპუბლიკა”, “თბილისი”, “24 საათი”, “ახალი ეპოქა”), ბულვარული (“ყოველკვირეული ქრონიკა”, “იდუმალების სამყარო”, “რაო-რაო”, “ეს საინტერესოა”) და შუალედური (“რეზონანსი”, “ალია”, “ახალი თაობა”, “ასავალ-დასავალი”, “ახალი ერა”). (13, 4) ამასთან, აღნიშნავს, რომ საქართველოში არა გვაქვს გავლენიანი გამოცემები, ბრიტანეთში კი არ არის შუალედური გაზეთები. შეიძლება განსაზღვრება “შუალედური” მართლაც მივუსადაგოთ იმ გამოცემებს, რომლებშიც აღრეულია საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გამოცემებისა და ბულვარულის სტანდარტი, თემატიკა, სტილი, მასალების მოწოდების ფორმა და ა.შ. მაგრამ ვერ დავეთანხმებით თორნიკე გოგოლაშვილს, რომელიც ერთ კატეგორიაში აქცევს, მაგალითად “რეზონანსსა” და “ასავალ-დასავალს”, ან ავტორიტეტულ გაზეთად მიიჩნევს გაზეთ “თბილისს”, რომელიც სოციოლოგიური გამოკითხვების მიხედვით ზოგჯერ პირველ ოცეულშიც არ ხვდება (კითხვადობის, ნდობის და ა.შ. მიხედვით). ამასთან, მისი კლასიფიკაციის არეალში საერთოდ არ მოექცა ისეთი გაზეთები, როგორიცაა: “კვირის

პალიტრა”, “ჯორჯიან თაიმსი”, “დილის გაზეთი”, “ახალი ვერსია”, “ზვალინდელი დღე”, “მთავარი გაზეთი” და ა.შ.

ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომის მიზანი და საგანი არ ყოფილა ამ მიმართულებით კვლევის წარმართვა, მაგრამ ამ საკითხზე ყურადღებას ვამახვილებთ იმდენად, რამდენადაც საჭირო იყო მოგვეძებნა კრიტერიუმი საანალიზო გამოცემათა კლასიფიკაციისათვის – საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ თემატიკასთან მათი მიმართებისა და შესაბამისობის მიხედვით. ამგვარ კრიტერიუმად ავირჩიეთ მათი ინტერესების არეალში საზოგადოებრივ-პოლიტიკური თემების პრიმატი (ეს, რა თქმა უნდა, ყველას თანაბრად არ ეხება); რაც შეეხება ჩვენეულ განსაზღვრებას – “**საინფორმაციო ამინდის შემქმნელი გამოცემები**”, რომელსაც ხშირად ვიყენებთ ნაშრომში, ეს უკვე გულისხმობს არა ყველა ზემოაღნიშნულ, 20-ზე მეტ გამოცემას, არამედ იმათ, რომლებიც შესაბამის ეტაპზე რეიტინგული შკალის თუნდაც პირველ ათეულში ფიგურირებდნენ და, შესაბამისად, უპირატესობა ჰქონდათ საზოგადოებაზე ზემოქმედებისა და სათანადო საინფორმაციო განწყობის შესაქმნელად. ხოლო “**მასმედიის ფლაგმანებში**” ვგულისხმობთ მაღალრეიტინგულ გამოცემებს (ზოგან, შესაბამის კონტექსტში, პლუს, ტელეკომპანია “რუსთავი 2”-საც, რომელიც 2000-2003 წლის ტელერეიტინგებში ერთპიროვნული ლიდერი იყო).

საინფორმაციო სურათისა და საინფორმაციო რეზონანსის გარკვეული კანონზომიერების დასადგენად, შედარებისთვის ვიშველიებდით ქართული ტელეკომპანიების საინფორმაციო პროდუქციასა და ონლაინ-მედიის მეშვეობით – უცხოური მედიის გამოხმაურებას საქართველოში მიმდინარე პროცესებზე.

რაც შეეხება 2000-2005 წლების ქართული პრესის ძირითადი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ასპექტების განსაზღვრას: ჩვენთვის თვითმიზანი არ ყოფილა დისერტაციაში მოცემული ასპექტების კვლევა; პირიქით, ამ ასპექტების პრიორიტეტულობა გამოიკვეთა სწორედ კვლევისა და ანალიზის პროცესში. ხაზგასმით უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს, რა თქმა უნდა, არ არის პრესის ასპექტების სრული (და სრულყოფილი) სურათი. შევეცადეთ, პარალელები დაგვეძებნა ამ მიმართულებით თანამედროვე ქართული პრესის შესახებ შექმნილ სამეცნიერო კვლევებში (პირველ ყოვლისა, მხედველობაში გვაქვს სადისერტაციო ნაშრომები).

ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად შექმნილი იოსებ ჭუმბურიძის ნაშრომი – “**თანამედროვე ქართული პრესის ძირითადი ტენდენციები**” სწორედ ჩვენი საკვლევი პერიოდის იდენტურ პერიოდს ეხება (2000-2006

წლები). მისი ნაშრომის შინაარსი: *“ილიას გზა და მთავარი თემები”*; *“გაზეთის პირველი გვერდი”*, *“ინტერვიუ – გაბატონებული ჟანრი”*, *“ენა და სტილი. პუბლიცისტური ოსტატობის ზოგიერთი საკითხი”*, *“ვარდების რევოლუცია”* და *ქართული პრესა”* და თავად კვლევა, ცხადყოფს, რომ აქ არის მცდელობა არა მხოლოდ პრესის ტენდენციების, არამედ, ჟურნალისტური ოსტატობის კვლევისაც. ჩვენი ინტერესის საგანი ამ ნაშრომთან მიმართებაში იყო – თანამედროვე პრესის ძირითადი ტენდენციებიდან რა მოექცა კვლევის ყურადღების არეალში. ილია ჭავჭავაძის მიერ დასახული ორიენტირი – *“მამული, ენა, სარწმუნოება”*, როგორც ჭუმბურიძე ასკვნის საკვლევად შერჩეული სამი გაზეთის მაგალითზე, არ ქცეულა თანამედროვე პრესის მთავარ თემებად (რაშიც სავსებით ვეთანხმებით), სხვა ძირითადი თემა (თუ არ ჩავთვლით “ვარდების რევოლუციას”) ნაშრომში არ იკვეთება, რამდენადაც შემდგომ მკვლევარის ინტერესი ინაცვლებს ჟურნალისტური ოსტატობის სფეროსკენ. (76)

ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომის არეალში მოქცეული პრესის შესწავლამ გამოკვეთა რამდენიმე ძირითადი ასპექტი, რომელიც ფიგურირებს მთელ საანალიზო პერიოდში; პირველ ყოვლისა, მუდმივი ყურადღების ცენტრშია: **სახელისუფლო ბრძოლები, დესტაბილიზაციის თემა, საგარეო ფაქტორების გავლენა ქვეყნის ცხოვრებაზე** (საქართველო-რუსეთი-აშშ), **საარჩევნო კამპანიები**, **“ვარდების რევოლუცია”** და მისი შემდგომი რეზონანსი და ა.შ. ხაზგასმით აღვნიშნავთ, რომ მხედველობაში გვაქვს არა ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ასპექტების ასახვა პრესაში, რადგანაც ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების რომელიმე უმნიშვნელოვანესი ასპექტი შესაძლოა არც იქცეს პრესის მთავარ ასპექტად და პირიქით.

ამთავითვე უნდა შევნიშნოთ, რომ მედიის პრიზმაში გატარებული მნიშვნელოვანი თუ უმნიშვნელო მოვლენები ძირითადად მაინც სახელისუფლო ბრძოლების კონტექსტში განიხილება. ამ თვალსაზრისით ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირშია სახელმწიფოს, ხელისუფლების, პრეზიდენტის, პოსტმე ვარდნაძისტული პერიოდის, პოლიტიკური სპექტრის, კანცელარია-პარლამენტის ურთიერთმიმართების, საარჩევნო ბატალიებისა და სხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური თემების მედიააქცენტები; კონფლიქტურ რეგიონებთან – აფხაზეთსა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთთან დაკავშირებული საინფორმაციო საბაზებიც უმეტესწილად სწორედ პოლიტიკურ ბატალიებს უკავშირდება. არც ქვეყნის ორიენტაციისა და საგარეო ურთიერთობების თემატიკაა დაზღვეული პოლიტიკებისა და პერსონიფიცირების ტენდენციისაგან. ამდენად, საჭიროდ მივიჩნიეთ დისერტაციის ცალკე თავში გაგვემახვილებინა

ყურადღება სახელისუფლო ბრძოლებზე, რაც არსებითად განაპირობებდა ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ვითარების დისკურსს პრესაში. ასევე, ნაშრომის ყურადღების არეალში მოვაქციეთ დესტაბილიზაციური პროცესები, რომელიც ხშირ შემთხვევაში არც განვითარებულა, მაგრამ საინფორმაციო ფონის შემზადება აქტიურად მიმდინარეობდა (მაგალითად, “სახელმწიფო გადატრიალების” სცენარების განვითარება, პანკისში რუსეთის ინტერვენციის საფრთხე და ა.შ.)

მიუხედავად იმისა, რომ სადისერტაციო თემა თითქმის 5,5 წელს მოიცავს და 25-ზე მეტი გამოცემის მიხედვით შექმნილ სურათს, წინამდებარე ნაშრომს არა აქვს სრული და, მით უფრო, ქრონოლოგიური, სურათის შექმნის პრეტენზია. ჩვენი მიზანი იყო ყურადღების არეალში მოგვექცია ის ძირითადი ასპექტები, რომელთა ერთად თავმოყრა, ჩვენი აზრით, არა მხოლოდ პრესის, არამედ, გარკვეულწილად, ქვეყანაში მიმდინარე ტენდენციებსაც ასახავს. საგულისხმოა ერთი გარემოებაც: სადისერტაციო თემაში წარმოდგენილი პრესა, ძირითადად, შესწავლილია თანმიმდევრულად, იმავე 2000-2005 წლებში; პრესის პუბლიკაციების, და, საერთოდ, ამ წლების ქართული მასმედიის ბევრი აქცენტი და მათზე დაყრდნობით განვითარებული პროგნოზები, დროის ახლანდელი გადასახედიდანაც მართებული ჩანს; ეს გარემოება, ვფიქრობთ, უფრო ზრდის პრესის კვლევის მნიშვნელობას საქართველოსათვის ამ უმნიშვნელოვანესი პერიოდის შესწავლისა და გააზრებისათვის.

თავი I

რამდენიმე ზოგადი შტრიხი მედიის არსისა და ქართული პრესის დახასიათებისთვის

- მასობრივი კომუნიკაციისა და მასმედიის თაობაზე

თანამედროვე მასმედიის ბუნებისა და სპეციფიკის, მისი ფუნქციების ჩამოყალიბებისათვის არსებითია მისი არსის გააზრება არა მხოლოდ მასობრივი კომუნიკაციების თეორიის, არამედ, ზოგადად, პოსტინდუსტიული/პოსტმოდერნისტული ეპოქის პარადიგმების კონტექსტში. გააზრება იმისა, ჩვენს თვალწინ როგორ ჩაანაცვლა მატერიალისტური რეალობა ვირტუალურმა; როგორ შეიცვალა ურთიერთმიმართება მარკეტინგული ურთიერთობების განმსაზღვრელმა კომპონენტებმა (მოთხოვნა პროდუქტზე უკვე მნიშვნელოვანწილად ემყარება არა აუცილებლობასა და საჭიროებას, არამედ თავად მარკეტინგული კომუნიკაციების მიერ წარმოშობილ მოთხოვნილებას).

მოსაზრება გლობალიზაციის პერიოდის მასობრივი კომუნიკაციის ყოვლისშემძლეობის თაობაზე, ჩვენი აზრით, თანდათან მითიურ საბურველში ეხვევა. მიუხედავად იმისა, რომ მასობრივი კომუნიკაციის არსის კვლევა ჩვენი კომპეტენციისა და სადისერტაციო თემის ფარგლებს სცილდება, მოცემული პერიოდის პრესის ანალიზის მართებულობას მნიშვნელოვნად განაპირობებს ზოგადად თანამედროვე საინფორმაციო სივრცის თავისებურება და მასმედიის შესაძლებლობები. ამდენად, შევეცდებით მოკლედ მიმოვიხილოთ ის ძირითადი მახასიათებლები, რომელთა გააზრება წარმოდგენას გვიქმნის თანამედროვე მედიის ბუნებასა და დანიშნულებაზე; ამასთან, გარკვეულწილად გვეხმარება ჩვენს რეალობაში მიმდინარე პროცესების ახსნასა და გაცნობიერებაში.

პრესის ფუნქციის განსაზღვრისას შევეცადეთ შეძლებისდაგვარად თავი მოგვეყარა ტრადიციული შეხედულებებისა და შედარებით ახალი განსაზღვრებისათვის. თუ პირველი ნაკადი პრესას მასობრივი ინფორმაციის, ჟურნალისტიკის სისტემის შემადგენელ ნაწილად მიიჩნევს, მეორე – მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებათა ნაწილად. მართალია, ცნება “მასობრივი” ორივეგან ფიგურირებს და “ინფორმაციის” ცნებაც “კომუნიკაციის” ფუნდამენტია, მაგრამ ზოგიერთი მკვლევარი მათ შორის

მკვეთრ მიჯნას ავლებს, ზოგი კი იდენტურ, ან თითქმის იდენტურ ცნებებად მიიჩნევს. (15; 21; 22; 57; 66; 67)

“მედია, მასმედია, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებანი და მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებანი უმეტესწილად პარალელურ ცნებებად გამოიყენება”, – აღნიშნულია რევაზ სურგულაძისა და ელდარ იბერის წიგნში “მასობრივი კომუნიკაცია” (66, 21), რომელშიც შეჯერებულია მასობრივი კომუნიკაციის თანამედროვე თეორიების ძირითადი კონცეფციები, – “ტერმინი “მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებანი” უფრო სრულად გამოხატავს თანამედროვე პრესის, რადიოსა და ტელევიზიის სოციალურ ფუნქციებს, თუმცა, ანგარიშგასაწევია ის მოსაზრებაც, რომ “ჟურნალისტიკის” ცნებას უფრო “მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები” შეესაბამება. (საერთოდ კი, თუ ბოლომდე ლოგიკური ვიქნებით, უნდა ვაღიაროთ, რომ “მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებანი” უფრო ზოგადი, საერთო ცნებაა, ხოლო “მასობრივი ინფორმაციის საშუალებანი” მისი ის არსებითი ნაწილია, რომელსაც ინფორმაციის პერიოდული და ოპერატიული გავრცელება ევალება).” (66, 21)

“რით განსხვავდება ჟურნალისტიკა კომუნიკაციების სხვა ფორმებისაგან და რა არის მისი ძირეული საწყისები” – ამ პრობლემის გარკვევა დაისახეს ამოცანად 1997 წლის ივნისში, ჰარვარდის კლუბში შეკრებილმა აშშ-ის წამყვანი მედიასაშუალებების გავლენიანმა წარმომადგენლებმა და ჟურნალისტიკის მოწინავე სპეციალისტებმა. “პრობლემა ის არის, რომ დღეს მოწმენი ვართ ჟურნალისტიკის გათქვეფრის კომუნიკაციების უფრო დიდ სამყაროში. ჩვენ უნდა ვეცადოთ, რომ ჟურნალისტიკა კვლავ გამოვყოთ ამ დიდი სამყაროდან”, – ასე შეაჯამა დისკუსია კოლუმბიის უნივერსიტეტის პროფესორმა ჯეიმს კერიმ.” (34, 11-12)

ჟურნალისტი პაატა ნაცვლიშვილი, თავის სადისერტაციო ნაშრომში – “ქართული ჟურნალისტიკის გენეზისისათვის” საინტერესოდ ხსნის მარშალ მაკლუენის ცნობილი ფორმულის – “**The Medium is the message**” – არსს (ამასთან, მისი თარგმანი – “**მედია არის მესიჯი**” უფრო ზუსტად გამოხატავს მაკლუენის კონცეფციას, ვიდრე მისი ქართული შესატყვისი – “საშუალება არის შეტყობინება”): “მედია, ანუ კომუნიკაციის საშუალება, თავად არის მესიჯი (შეტყობინება, ამბავი, შინაარსი) იმ თვალსაზრისით, რომ იგი განსაზღვრავს და გამოხატავს დროის ამა თუ იმ კონკრეტულ მონაკვეთში სოციალური ორგანიზაციის პრინციპს, გვევლინება როგორც პიროვნული, ისე საზოგადოებრივი აღქმის გენერატორად. სენსორული ბალანსის შეცვლა ხდება შინაარსისაგან დამოუკიდებლად, კომუნიკაციის ერთი საშუალებიდან მეორეზე

გადასვლის შედეგად და შესაბამისად. ასე, რომ მაკლუენის ეს ცნობილი ფორმულა შეიძლება ამგვარადაც იქნას გაგებული: “მასობრივი ინფორმაციის საშუალება თავად არის ინფორმაცია” და აქედან – გაცილებით მნიშვნელოვანია არა ის, რა ინფორმაციას გაწვდიან, არამედ ის, ვინ გაწვდის, სად, როგორ, და რა საშუალებით; და კიდევ უფრო მარტივად – ფორმა არის შინაარსი.” (54, 19)

კომუნიკაციის საშუალების არსისა და გავლენის გადმოსაცემად მაკლუენი განმარტავს: “კომუნიკაციის საშუალების გავლენა ძლიერი და ინტენსიური ხდება სწორედ იმის წყალობით, რომ მას “შინაარსის” სახით ეძლევა ისევ კომუნიკაციის რომელიმე სხვა საშუალება.” (მაგალითად, კინოფილმის შინაარსია რომანი, პიესა ან ოპერა). (47, 22)

ამ პოსტულატის გააზრება, ჩვენი აზრით, უაღრესად მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ მედიის/მასობრივი კომუნიკაციის/მასობრივი ინფორმაციის რთული და წინააღმდეგობრივი ბუნების ასახსნელად და გადმოსაცემად, არამედ მათი დანიშნულებისა და ფუნქციების განსაზღვრისთვისაც. თავს უფლებას მივცემთ, მასმედიასთან მიმართებაში მაკლუენის ეს მრავლისმომცველი “ფორმულა” ამგვარად დავაკონკრეტოთ – ჟურნალისტიკა (მისი განშტოებებით) ისევეა მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების შინაარსი, როგორც რეკლამა, გართობის ინდუსტრია და ა.შ. აქედან გამომდინარე, ადვილი ასახსნელია და ალოგიკურად აღარ მოჩანს “ჟურნალისტიკის გათქვეფა კომუნიკაციების უფრო დიდ სამყაროში”, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა მთავარ ფუნქციად გართობის მიჩნევა და სხვა ამგვარი დასკვნა თუ თვალსაზრისი, რომელთა ერთი ნაწილის მოხმობა ჩვენს ნაშრომშიც ვცადეთ; რადგან ამ ფონზე უფრო მართებულია გაანალიზება, განვითარების რა სტადიაზეა ქართული პრესა, შესაბამისად – მისი პერსპექტივის გააზრებაც.

მასმედიის შესაძლებლობებზე, მის ფუნქციებსა და ზემოქმედების ხარისხზე მსჯელობისას ისევ მაკლუენს მოშველიებთ. წიგნში, “მედიის გაგება”, იგი წერს, რომ პაპი პიუს XII დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა კომუნიკაციის თანამედროვე საშუალებათა სერიოზული კვლევის აუცილებლობას. 1950 წელს მას უბრძანებია: “გადაჭარბებული არ იქნება თუ ვიტყვით, რომ თანამედროვე საზოგადოების მომავალი და მისი შინაგანი ცხოვრების სტაბილურობა დიდწილადაა დამოკიდებული წონასწორობის შენარჩუნებაზე – კომუნიკაციის საშუალებათა ტექნიკურ სიმძლავრეებსა და ადამიანის ინდივიდუალურ აღქმას/რეაქციას შორის.” (47, 25) მაკლუენის კომენტარით, საუკუნეების მანძილზე ამ წონასწორობის შენარჩუნების უუნარობა, კომუნიკაციის

საშუალებათა ზემოქმედების ქვეცნობიერად და მორჩილად მიღება ადამიანებს მათ “უკედლებო ტყვეებად” აქცევდა. (46, 181)

საზოგადოებასა და ინდივიდზე მასობრივი კომუნიკაციის ტოტალური ზემოქმედების დამკვიდრებული შეხედულების პარალელურად, მკვლევარები (სოციოლოგები, ფსიქოლოგები, ფილოსოფოსები, კულტუროლოგები...) სულ უფრო მეტად ამახვილებენ ყურადღებას უკუპროცესზე, მასობრივი კომუნიკაციის დემასიფიკაციის ტენდენციის გაჩენაზე (სამომავლოდ, უფრო გაძლიერებაზე)

ელვინ ტოფლერი, ცნობილი ამერიკელი სოციოლოგი და ფუტუროლოგი (თავდაპირველად, ჟურნალისტი) თავისი ნაშრომის – “მესამე ტალღის” ერთ-ერთ თავს სწორედ ასე ასათაურებს – “მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა დემასიფიკაცია”. ტოფლერი აყალიბებს ახალი, მესამე ტალღის ზეინდუსტრიული ცივილიზაციის (პირველი ტალღა – აგრარული ცივილიზაცია, მეორე – ინდუსტრიული) ნიშნებს, გამოწვევებს, საფრთხეებს... ეს ცივილიზაცია უკვე რადიკალურად ცვლის ინდუსტრიული ცივილიზაციის მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა მიერ მასობრივ ცნობიერებაში ჩანერგილ უნიფიცირებულ სახეებს/ხატებს და ქცევის სტანდარტებს. მაგალითად, ვიდეოთამაშები არა მხოლოდ ანგრევს ტელეაუდიტორიის მასივს, არამედ მილიონობით ადამიანს ასწავლის ტელევიზორთან თამაშს, მისთვის “პასუხის გაცემას”, მასზე ზემოქმედებას. ეს ერთგვარი ვარჯიშია, რომელიც ელექტრონულ სამყაროში ცხოვრებისთვის გვამზადებს. ამ პროცესში ინფორმაციის პასიური მიმღებიდან ადამიანი ინფორმაციის გამგზავნი/გადამცემი ხდება და ახლა ის მანიპულირებს ტელევიზორით. ვიდეო კი თითოეულ მომხმარებელს საშუალებას აძლევს თავად იყოს საკუთარი პროდუქციისა და საკუთარი “სახეების” შემქმნელი. ასე რომ, ძლევამოსილი ტელევიზიის ტრადიციული მასობრივი აუდიტორია მეჩხერდება, დემასიფიცირდება. (68, 22-26)

ტოფლერის “მესამე ტალღის” დაწერიდან ორ ათეულ წელზე მეტი გავიდა. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები ჯერ ისევ ინარჩუნებენ აქტუალობას, მაგრამ ყველა სასიცოცხლო სფეროს კომპიუტერიზაცია, ინტერნეტი მართლაც თანდათან აღრმავებს მათ დემასიფიკაციას. კომუნიკატივისტები და ჟურნალისტების მკვლევარებიც ვარაუდობენ, რომ მოთხოვნილებები ჩვეულებრივ მასობრივ ინფორმაციულ საშუალებებზე თანდათან შემცირდება და ადგილს დაუთმობს ინდივიდუალურ უფრო დახვეწილ ინტერაქტიურ საშუალებებს; რომ ახალი ტექნოლოგიების ბაზაზე წარმოქმნილი მულტიმედია (რომელიც შეითავსებს ჟურნალ-

გაზეთების, ტელევიზიის, რადიოს, ქსელური გამოცემების შესაძლებლობებს) ადამიანს საშუალებას მისცემს მოცემულ მომენტში თავად შეარჩიოს და მიიღოს მისი ინტერესის და საჭიროების შესაბამისი ინფორმაცია, ტექსტი, გამოსახულება – ბეჭდური, ვიზუალური თუ ხმოვანი. (66, 21; 15, 267-271)

*

XIX საუკუნის შუახანებში ბალზაკი წერდა: **“ჟურნალიზმი... თანამედროვე საზოგადოების რელიგიაა”**; **“...ჩვენ, ღმერთი მეფისტოფელის ნამდვილმა მიმდევრებმა, იჯარით ავიღეთ საზოგადოებრივი აზრის შეღებვა...”** (4, 66-68). ფაქტობრივად, ამ ირონიული ფრაზით ბალზაკმა ჟურნალისტიკის/მასმედიის ის უმთავრესი ფუნქცია ჩამოაყალიბა, რომელსაც მთელი ამ საუკუნენახევრის განმავლობაში აქტუალობა არ დაუკარგავს, ოღონდაც ტრანსფორმირდებოდა – საზოგადოებრივი აზრის შექმნა/წარმართვა/მანიპულირება...

მასმედიის ფუნქციების განსაზღვრისას თითქმის ყველა თვალსაზრისში საერთოა პოსტულატი, რომ მედია უნდა ემსახუროდეს საზოგადოებას. ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ პრესის თავისუფლებას საგანგებო დაცვა სჭირდება, იმისათვის რომ მას ჰქონდეს საშუალება შეასრულოს **“საზოგადოებრივი გუშაგის სასიცოცხლოდ აუცილებელი როლი”** და **“გაავრცელოს საზოგადოებრივი ინტერესის შემცველი ინფორმაცია.”** (35, 164)

გაზეთების მსოფლიო ასოციაციის კვლევისა და ინფორმაციის მართვის განყოფილების დირექტორი, ტატიანა რეპკოვა, მასმედიის ფუნქციის განსაზღვრისას, საზოგადოების **“მოდარაჯე ნაგაზის”** (რეპკოვას წიგნში, “ნაგაზის” ნაცვლად, “ძალი” გვხვდება; ალბათ, თარგმანის ხარვეზია, – ლ.კ.) როლს ასე აკონკრეტებს: **“პრესისგან, რომელსაც ხელისუფლების მეოთხე საყრდენს უწოდებენ, ელიან, რომ ის მეთვალყურეობას გაუწევს ხელისუფლების საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო შტოებს** (შესაბამისად – პარლამენტს, მთავრობასა და სასამართლოს) **და მათ მიერ ხელისუფლების არაკეთილსინდისიერად გამოყენების ნებისმიერ შემთხვევას გამომჟღავნებს.”** (62, 7-8)

მედიის ფრანგი მკვლევარი, კლოდ-ჟან ბერტრანი მასმედიის ექვს ფუნქციას გამოყოფს:

1. **მეთვალყურეობა** (მედიის ფუნქციაა ინფორმაციის მოძიება, გაფილტვრა, გაანალიზება, ინტერპრეტირება და შემდგომ მისი გავრცელება ყველასათვის

გასაგებ ენაზე. კერძოდ, მედიამ არჩევნებს შორის დროის ინტერვალში თვალყური უნდა ადევნოს სამი პოლიტიკური სახელისუფლო შტოს (აღმასრულებელი, საკანონმდებლო და სასამართლო) საქმიანობას);

2. საზოგადოებრივი კომუნიკაციის უზრუნველყოფა (მედია წარმოადგენს საჯარო ფორუმს დებატებისთვის);
3. მსოფლიოს ახალი ამბებით უზრუნველყოფა;
4. კულტურის გავრცელება;
5. გართობა;
6. გაყიდვა (მედია რეკლამის გავრცელების მთავარი საშუალებაა). (11, 23-25)

ამერიკელი პოლიტოლოგები, წიგნის – “ამერიკული დემოკრატიის” ავტორები (ქენეთ ჯანდა, ჯეფრი მ. ბერი, ჯერი გოლდმენი) მიიჩნევენ, რომ “მასობრივი საშუალებების მთავარი ფუნქცია გართობაა. თუმცა, ისინი, ასევე, ასრულებენ პოლიტიკურ ფუნქციებს: გადმოსცემენ ახალ ამბებს, უკეთებენ მათ კომენტარს, გავლენას ახდენენ მოქალაქეთა შეხედულებებზე, პოლიტიკურ დღის წესრიგზე და მოსახლეობის პოლიტიკურ სოციალიზაციაზე.” (77, 151)

მოკლედ შევჩერდებით მასმედიის როლზე სამთავრობო კომუნიკაციაში. “აღმასრულებელი ხელისუფლების საზოგადოებასთან ურთიერთობის გერმანულ მოდელში” ერთ-ერთი ქვეთავი ასეა დასათაურებული – “მართვა თანამედროვე მასმედიის პირობებში”, რაც თავისთავად მიანიშნებს იმაზე, რომ მედია განიხილება არა სამთავრობო კომუნიკაციის კონტექსტში, არამედ პირიქით – სამთავრობო კომუნიკაცია განიხილება მედიის კონტექსტში: “მსოფლიოში მიმდინარე ყველა საჯარო მოვლენა მედიის მიერ მუშავდება, ამიტომ პოლიტიკის მონაწილენი ცდილობენ პოლიტიკური სინამდვილის მედიალურ კონსტრუქციასა და მისი თამაშის წესებს მიესადაგონ.” (3, 10) აქვე განსაზღვრულია მედიის ფუნქცია საჯარო აზრის ჩამოყალიბებაში: “... მედია პოლიტიკური მონაწილეებისა და კომუნიკაციის სიმბოლურ გარემოს ქმნის: აგებს პოლიტიკურ რეალობას, რომელიც თანაბრად თვალსაჩინოა, როგორც მოქალაქეების, ისე პოლიტიკური მონაწილეებისთვის და ყოველდღიურ კონტაქტს ამყარებს პოლიტიკასთან. პოლიტიკოსები, ბიუროკრატები, ინტერესთა გამომხატველები, ერთმანეთს მედიის საშუალებით სწავლობენ... მედია ადგენს სტანდარტს, რომლის მიხედვითაც მოქალაქეები პოლიტიკურ მონაწილეებს აფასებენ.” (3, 11-12)

სახელმძღვანელოში – “საპარლამენტო კონტროლი უსაფრთხოების სექტორზე: პრინციპები, მექანიზმები და პრაქტიკა” (პარლამენტთაშორისი კავშირისა (IPU) და შეიარაღებულ ძალებზე დემოკრატიული კონტროლის ჟენევის ცენტრის (DCAF) მიერ გამოცემული) განხილულია მედიის დამოკიდებულება უსაფრთხოების სექტორის მიმართ და პარლამენტის მიერ მედიის ფაქტორის გამოყენების მნიშვნელობა; აღნიშნულია მედიის წვლილი ხელისუფლების სამი შტოს გაკონტროლებაში, მისი გავლენა საჯარო დებატების შინაარსისა და საკითხების პრიორიტეტულობის განსაზღვრაში და ა.შ. მოვიხმობთ ციტატას, რომელიც განსაკუთრებით საყურადღებოა საქართველოს რეალობისთვის: “იმ ქვეყნებში, სადაც მედია დამოკიდებულია სამთავრობო ინსტიტუტებზე, იგი გაცილებით უფრო ხშირად ხდება მმართველთა პროპაგანდისტული მიზნების მსხვერპლი. ამგვარ ვითარებაში მედია არ წარმოადგენს უსაფრთხოების სექტორზე დემოკრატიული კონტროლის და გამჭვირვალობის უზრუნველყოფ ერთ-ერთ ინსტრუმენტს.” (63, 39)

მასმედიის არსის ზოგადი მიმოხილვის ამ მცდელობას დავასრულებთ მისი ზემოქმედების ფენომენის ახსნის კიდევ ერთი რაკურსით. ცნობილი ფრანგი მოაზროვნე, “პოსტმოდერნის გურუდ” წოდებული ჟან ბოდრიარი, პირველივე წიგნში “საგანთა სისტემა” (პირველად გამოიცა 1968 წელს), მთლიანად მასმედიის ზემოქმედების “სპეციფიურ ლოგიკას” რეკლამის ზემოქმედების იდენტურად მიიჩნევს და მას “თოვლის პაპის” ლოგიკას/ფენომენს უწოდებს: ჩვენ გვწამს არა რეკლამირებული საქონლის ღირსება, არამედ გვწამს რეკლამა, რომელიც ჩვენს დარწმუნებას ცდილობს. მომხმარებელზე გადამწყვეტ ზემოქმედებას ახდენს არა რეკლამის რიტორიკული ან ინფორმაციული დისკურსი საქონლის ღირსებათა შესახებ; ინდივიდი მგრძნობიარეა იმ ნაბოძებზე მზრუნველობისა და დაცულობის ფარული მოტივების მიმართ, რომელსაც “სხვები” იჩენენ მისი დარწმუნებისა და გადაბირებისთვის. აქედან მომდინარეობს რეკლამის/მასმედიის სავსებით რეალური ქმედითობა – მისი ლოგიკა არა მხოლოდ შთაგონების და რეფლექსის ლოგიკაა, არამედ არანაკლებ მკაცრი ლოგიკა რწმენისა და რეგრესიის. (9)

ჩვენი აზრით, “რეგრესია” ამ კონტექსტში მოხმობილია არა “უკუსვლის”, არამედ იმ მნიშვნელობით, რომლითაც იგი სტილისტიკაში აღნიშნავს სიტყვათა უკუწყობას: ანუ, რეკლამირებულ საქონელს ვყიდულობთ არა იმიტომ, რომ რეკლამამ დაგვარწმუნა მის ღირსებებში, არამედ, იმიტომ რომ “გვწამს რეკლამა, რომელიც ჩვენს დარწმუნებას ცდილობს”. იგივე ეხება მასმედიის ზემოქმედებასაც; მის პროდუქციას – ინფორმაციას,

მოვიხმართ და ვენდობით არა იმიტომ, რომ ექვმიუტანლად გვჯერა ყველა ინფორმაციის, არამედ იმიტომ, რომ გვწამს მასმედიის, “რომელიც ჩვენს დარწმუნებას ცდილობს”.

თითქოს პარადოქსია, რომ იმ ვითარებაში, როცა მომხმარებელს არ სჯერა რეკლამის, იცის მისი მზაკვრული ხასიათი, ის მაინც ყიდულობს რეკლამირებულ საქონელს; უფრო მეტიც, რეკლამა მას უჩენს მოთხოვნილებას (შესაბამისად, მოთხოვნასაც) ისეთ საქონელზე, რომელიც ხშირად არც საჭიროა მისთვის, არც აუცილებელი და არც ხელმისაწვდომი. თვისობრივი განსხვავება მართლაც არ არის მასმედიასთან მიმართებაში – მას აკრიტიკებენ, არ ენდობიან, იციან, რომ უმეტესწილად მისი ინფორმაცია ემყარება სუბიექტურ ინტერპრეტაციებს და არა ამბის/მოვლენის ამსახველ ფაქტებს, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, არათუ მოიხმარენ მასმედიის პროდუქტს, არამედ, ცნობიერად თუ ქვეცნობიერად, ემორჩილებიან კიდევ საინფორმაციო ინჟინერიით მოდელირებულ “რეალობას” და თავადაც აქტიურად მონაწილეობენ მის შექმნაში.

ერთი მხრივ, **უსაფრთხოების, დაცულობის შეგრძნება** (9, 34), რომელსაც ბადებს ინფორმაციის ფლობა და, მეორე მხრივ, **ავტორიტეტული აზრის გავლენის, სხვათა აზრის დამოწმების ფაქტორი** (73), სათანადო ველს ქმნის ინდივიდსა თუ მასებში მასმედიისადმი რწმენის განწყობის შესაქმნელად. ე.წ. ავტორიტეტული, გავლენიანი მედიის ცნებაც ამას ადასტურებს: ადამიანებს სჭირდებათ ავტორიტეტული დადასტურება/უარყოფა/კორექცია თავიანთი აზრებისა და შეხედულებებისა, ან, სხვათა აზრისა და შეხედულებების გათვალისწინება.

- **ახალი ათასწლეულის ქართული მედიის ზოგადი შტრიხები**

დისერტაციის ამ ნაწილში შევეცდებით წარმოვაჩინოთ, რა როლი განესაზღვრა ქართულ მედიას გარდამავალ პერიოდში, როგორ შეესაბამებოდა ის მისთვის დაკისრებულ ფუნქციას; როგორი იყო ათასწლეულის დამდეგის და “ვარდების რევოლუციის” პერიოდის მედია, რა კლიშეებსა და სტერეოტიპებს ქმნიდა ამ პერიოდის პრესა; რა პარამეტრებით განისაზღვრება, საერთოდ, მედიის თავისუფლება და დამოუკიდებლობა, რაა საერთო და განმასხვავებელი ამ თვალსაზრისით განვითარებულ დემოკრატიებსა და ქართულ სინამდვილეს შორის.

მასმედიის თავისუფლების ხარისხი ქვეყნის დემოკრატიულობის ბარომეტრად ითვლება; ამიტომ, უცხოელი დამკვირვებლებიცა და ქართველი ექსპერტებიც საქართველოში დემოკრატიის განვითარების პროცესის ერთ-ერთ მთავარ მაჩვენებლად თავისუფალი მედიის არსებობას ასახელებდნენ. ოღონდაც, უნდა დავაკონკრეტოთ, რომ უმთავრესად ცნება “თავისუფალი მედია” გამოიყენებოდა, და ინერციით დღემდე ასე გრძელდება, “სიტყვის თავისუფლების” თანაბარზომიერ ცნებად.

პროპაგანდისტული წნეხის, პარტიული და სახელმწიფო დიქტატისა და ცენზურისაგან სიტყვის გათავისუფლების თავდაპირველი ეტაპი, ქართულმა მედიამ მართლაც საკმაოდ წარმატებულად განვლო; მაგრამ ამ პირველ ეტაპს უნდა მოჰყოლოდა მედიის მიერ ფინანსური და სარედაქციო დამოუკიდებლობის მოპოვების, სიტყვის თავისუფლებასთან პასუხისმგებლობის შეხამების, პროფესიული სტანდარტების დამკვიდრების და ა.შ. ეტაპები, რომლის გარეშეც “თავისუფალი მედია” მხოლოდ ფორმალური ცნებაა.

საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებისადმი მიძღვნილ კვლევაში პოლიტოლოგი გია ნოდია იყენებს დეფინიციას “დამოუკიდებელი მედია”. ამთავითვე ვიტყვით, რომ თავისი ჭეშმარიტი მნიშვნელობით ეს განსაზღვრება ქართულ მედიას ნამდვილად არ მიესადაგება და ეს კარგად ჩანს თუნდაც სადისერტაციო ნაშრომში წარმოდგენილი პრესის ანალიზითაც. თუმცა, იგი გამოხატავს განსხვავებას საბჭოთა და პოსტსაბჭოთა პერიოდის საქართველოს (ანუ, დეკლარირებულად დამოუკიდებელი) მედიას შორის და, როგორც ჩანს, ამ შინაარსს დებენ მასში ქართველი თუ უცხოელი შემფასებლები.

გია ნოდია აღნიშნავს, რომ: “დამოუკიდებელი მედია, ისევე როგორც არასამთავრობო ორგანიზაციები, საქართველოში დამოუკიდებლობის და დემოკრატიული ინსტიტუტების განვითარებასთან ერთად შეიქმნა. როგორც ერთის, ისე მეორის ჩასახვა პარალელურად ხდებოდა 1980-იანი წლების ბოლოდან. მათი წარმატება საქართველოში, ერთი მხრივ, უშუალოდ დამოკიდებულია ლიბერალური ინსტიტუტების განვითარების დონეზე; მეორე მხრივ კი, ამგვარი განვითარების უმთავრესი ინდიკატორია. როდესაც ბოლო 10-15 წლის მანძილზე საქართველოში დემოკრატიის განვითარების შედეგებით წარმატებებზე ლაპარაკობდნენ, უპირველეს ყოვლისა, სწორედ მედიისა და მესამე სექტორის განვითარება მოჰყავდათ ამის ყველაზე თვალსაჩინო საბუთად. მეორე მხრივ, როდესაც “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ გახშირდა წუხილები იმის გამო, რომ რევოლუციამ დემოკრატიის განვითარება

კი არა, მისი გარკვეული შესუსტება მოიტანა, ამის ერთ-ერთ ძირითად გამოხატულებას სწორედ მედიაში პლურალიზმის შესუსტებასა და მესამე სექტორის აქტივობის და როლის დაქვეითებაში ხედავენ.” (56, 48)

“ვარდების რევოლუციის” შემდგომ პერიოდში, მართლაც, ერთგვარად დამუხრუჭდა ქართული მასმედიის განვითარება. “ვარდების რევოლუცია”, ქვეყნის დემოკრატიული განვითარებისა და დასავლური ღირებულებების დამკვიდრების უფრო მაღალ ფაზაში გადასვლის დეკლარირებით, ამ პროცესისთვის სტიმულის მიმცემი და ხელისშემწყობი უნდა გამხდარიყო. მაგრამ მოხდა პირიქით. თუმც, პლურალიზმის შესუსტება, რაზეც გია ნოდია ამახვილებს ყურადღებას, ტელემედიის მაგალითზე უფრო თვალშისაცემია. პრესამ (მოუხედავად იმისა, რომ “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ, სხვადასხვა მიზეზით, დროის გარკვეული ინტერვალით, დაიხურა ისეთი თვალსაჩინო გაზეთები, როგორიც იყო “დილის გაზეთი”, “ახალი ეპოქა”, “მთავარი გაზეთი”, “ხვალინდელი დღე”), ტელევიზიასთან შედარებით, მაინც შეძლო გარკვეული მრავალფეროვნებისა და საკუთარი პოზიციის შენარჩუნება.

ამდენად, საანალიზო პერიოდის პრესა პირობითად შეიძლება გავყოთ “ვარდების რევოლუციამდე” და “ვარდების რევოლუციის” შემდგომ პერიოდად. თუმც, ეს დაყოფა არ იქნება მხოლოდ პირობითი. ჟურნალისტი ია ანთაძე (რომლის ანალიტიკური პუბლიკაციები გამორჩეულია ქართულ მედიაში), აყალიბებს არსებით განსხვავებას, გამოხატულს ხელისუფლების, მედიასაშუალების მფლობელისა და ჟურნალისტების ურთიერთმიმართების შეცვლით: “რევოლუციამდე რამდენიმე წლით ადრეც და რევოლუციის დღეებშიც მედიამფლობელი დაინტერესებული იყო კორუფციაში ჩაფლული, დაუძლურებული ხელისუფლების რეალური სახის ჩვენებით და ჟურნალისტებისაგან ითხოვდა სიმართლეს და მხოლოდ სიმართლეს. მაშინ ჟურნალისტები, თავიანთ მედიამფლობელთან ერთად, ქმნიდნენ შეკრულ გუნდს, რომელიც თავდაუზოგავად უტევდა ხელისუფლებას. თუ წარმოვიდგენთ სამკუთხედს, წვერით ზევით, ხელისუფლება სწორედ ამ წვერზე იყო განთავსებული, მედიამფლობელი და ჟურნალისტები კი ქვედა ორ კუთხეში იყვნენ “გამაგრებულნი” ერთმანეთის გვერდით და ერთიანი ძალით ებრძოდნენ შევარდნაძეს თუ მის გარემოცვას.

რევოლუციის შემდეგ სამკუთხედი ამოყირავდა და დაეშვა წვერით ქვევით. ზედა ორ კუთხეში ერთმანეთის გვერდით მოხვდნენ ხელისუფლება და მედიამფლობელი, ქვედა წვერში კი აღმოჩნდა დაუცველი ჟურნალისტი, რომელსაც ეს ორი დიდი ძალა –

ერთ გუნდად გაერთიანებული ხელისუფლება და მედიამფლობელი – გაუსაძლის ტვირთად დააწვა მხრებზე.” (1, 15)

*

მოცემული პერიოდის პრესის დახასიათება არ იქნება მართებული მისი წინარე პერიოდისაგან განცალკევებით. “80-იანი წლების ბოლოს და 90-იანი წლების დასაწყისის პრესაში სიტყვის თავისუფლება ძირითადად პოლიტიკური მოვლენების კრიტიკულ გაშუქებაში გამოიხატა და 1997-98 წლებამდე ასეთად დარჩა. თუმცა, გაჩნდა ყვითელი პრესაც, მაგრამ პოლიტიკური და ყვითელი პრესა ერთმანეთში არ არეულა”, – გიგი თევზაძე ამ მოსაზრების განვითარებისას ეყრდნობა გიგა ბოკერიას, გივი თარგამაძისა და ლევან რამიშვილის ნაშრომს – “საქართველოს პრესა 90-იან წლებში. ნაბიჯი თავისუფლებისაკენ”. (24, 21). გიგი თევზაძე, როგორც სამოქალაქო სექტორის ერთ-ერთი აქტიური წარმომადგენელი და, ამ შემთხვევაში, დემოკრატიულ ინოვაციათა ცენტრის მიერ ჩატარებული კვლევის (პრესაში პროფესიული სტანდარტებისა და ეთიკური ნორმების დაცვის ძირითადი ტენდენციები) მონაწილე და შემაჯამებელი სტატიის ავტორი, აანალიზებს პოსტსაბჭოთა პრესის ეტაპებს – სამოქალაქო საზოგადოების გარემოდან ბიზნეს – გარემოში სახელისუფლო სივრცეში. მოვიხმობთ ვრცელ ციტატას, რომელიც კარგად ახასიათებს 90-იანი წლების მიწურულისა და 2000-იანის დამდეგის ქართულ პრესას.

“პარადოქსია, რომ 1990-1998 წლებში გაზეთების ტირაჟი შემცირდა. თუკი 80-იანი წლების ბოლოს ყველაზე პოპულარული გაზეთის “დრონის” დღიური ტირაჟი 30 ათასს აჭარბებდა, 98 წლისათვის საქართველოში გამომავალი ყველა გაზეთის დღიური ტირაჟი ერთად 20-25 ათასს ძლივს შეადგენდა. ამ პარადოქსის ახსნა შესაძლებელია შემდეგში მდგომარეობდეს: პრესამ დააღწია თავი კომუნისტური ხელისუფლების დიქტატს და სოციალური ნიშა იმ დროს ჩამოყალიბების პროცესში მყოფ სამოქალაქო საზოგადოებაში იპოვა. ეს პერიოდი (1990-1998) გამოირჩევა დემოკრატიული პრესის განვითარების ხელშემწყობი გრანტებით, ტრენინგებით. როგორც საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოებამ, ასევე დემოკრატიული ქვეყნების მთავრობებმა ყველაფერი გააკეთეს იმისათვის, რომ საქართველოს ბეჭდვითი მედია სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილი გამხდარიყო. (24, 21-22)... შედეგად, 97-98 წლებში მივიღეთ მცირეტირაჟიანი, მაგრამ დემოკრატიული პოლიტიკური პრესა, რომელიც ერთმნიშვნელოვნად აღიარებდა დემოკრატიულ ღირებულებებს და სამოქალაქო საზოგადოების განუყოფელი ნაწილი იყო... გამომდინარე სამოქალაქო საზოგადოების სიმცირიდან, შეუძლებელიც იყო მეტი

ტირაჟის მოლოდინი გვექონდა. ამიტომ, აქტუალურად იქცა ბექდვითი მედიის ბიზნესად ქცევის საკითხი. დემოკრატიის ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა დღევანდელ საქართველოში ის არის, რომ ვერა და ვერ მოხერხდა ბიზნესის გამოყვანა ხელისუფლების გარემოდან და სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილად ქცევა... ბექდვითი მედიის განვითარებაში ეს პროცესი საგრანტო დაბანდების შემცირებით და პოლიტიკური (პოლიტიკოსების) კაპიტალის გაზრდით გამოიხატა... სამოქალაქო საზოგადოების გარემოდან ბიზნეს გარემოში მოხვედრილი ბექდვითი მედია სახელისუფლებო სივრცეში აღმოჩნდა.” (24, 24)

სწორედ ბექდვითი მედიის ბიზნესად ქცევის პროცესმა გააჩინა ქართულ პრესაში “მრავალპოლარული” გაზეთები, რაც სრულიადაც არ ნიშნავს პლურალისტურ წონასწორობას. როგორც გ.თევზაძე წერს, “ეს გამოიხატებოდა არა იმით, რომ ერთ გაზეთში ურთიერთსაწინააღმდეგო ფილოსოფიის მქონე სტატიები იბეჭდებოდა, არამედ იმით, რომ ერთსა და იმავე გაზეთში სხვადასხვა სტილისა და პათოსის სტატია ერთმანეთის გვერდით იყო მოთავსებული – დაწყებული ანალიტიკურით, დამთავრებული სრულიად “ყვითელი” წერის სტილით... განსხვავებული სტილი არა ერთი გაზეთის, არამედ ერთი სტატიის ფარგლებში აირია. გაზეთის მაგივრად, საგაზეთო სტატია გახდა მრავალპოლარული და პოლიდისკურსული.” (24, 22-23)

შედეგად, გაზეთების მრავალრიცხოვნების მიუხედავად, ვერ ჩამოყალიბდა მრავალპოლარული პრესა; ცალკეული გაზეთი გახდა ერთბაშად ყველა სახის მკითხველზე გათვლილი (ოღონდაც, სტიქიურად, ზოგადად აუდიტორიისა და მკითხველთა კატეგორიის მოთხოვნილებათა შესწავლის გარეშე). პროფესიონალიზმის დეფიციტის პირობებში, მკითხველთა ყურადღების მიზიდვას პრესა სენსაციური შეფერილობის პუბლიკაციებით, სკანდალებით, ე.წ. კულუარული ინფორმაციებით ცდილობდა. ამასთან, ერთი მხრივ, პრესაში პოლიტიკური (პოლიტიკოსების) კაპიტალის დაბანდებამ, მეორე მხრივ, გაზეთების გაყიდვისა და ტირაჟის გაზრდის აუცილებლობამ, მაქსიმალურად გაზარდა პრესის პოლიტიზების ხარისხი და იგი არსებითად ხელისუფლებისათვის ბრძოლის ინტერესს დაუქვემდებარა. კულტუროლოგი ლელა იაკობიშვილი აღნიშნავს, რომ 2003 წლამდე გაცილებით ადრე “ქართული კულტურის რეჟიმი პოლიტიკურ ბატალიებზე გადაერთო”, ხოლო 2003-ის ნოემბრის სატელევიზიო სანახაობებმა “საინფორმაციო უზრუნველყოფის ისეთი სრულყოფილება შემოგვთავაზა, თავად ინფორმაციული ცივილიზაციის შემოქმედსაც რომ შემურდებოდა.” (26, 33-39)

ეს შეფასება პრესასაც კარგად ესადაგება, იმ განსხვავებით, რომ მას, ტელევიზიასთან შედარებით, ზემოქმედების ნაკლები ეფექტი და არეალი აქვს; თუმც, საერთო ჯამში, პრესამ, ტელევიზიასთან უნისონში, შეამზადა ნიადაგი პოსტშეგარდნადისტულ ეპოქაში “ზავერდოვანი” გადასვლისთვის; შემდგომ კი ტელე და ბეჭდური მედიის გზები ერთმანეთს საგრძნობად დასცილდა.

“ვარდების რევოლუციის” შემდეგ პრესაში გაჩნდა ტერმინები **“სატელევიზიო მმართველობა”**, **“ტელეხელისუფლება”**, რაც პირდაპირ მიანიშნებს იმაზე, რომ ახალი ხელისუფლება (პირველ რიგში – პრეზიდენტი) წარმატებით იყენებს ტელევიზიის შესაძლებლობებს პიარისა და პროპაგანდისთვის; მეორე მხრივ, პრესა პერმანენტულად აპროტესტებს ტელემედიის პრიორიტეტულობასა და ბეჭდური მედიის იგნორირებას. “დილის გაზეთის” მთავარი რედაქტორი, მანანა კარტოზია, ბოლო ნომრის სარედაქციო სტატიაში, **“კითხვისუნარიანი ხელისუფლებისა და ყიდვისუნარიანი მკითხველის”** სურვილითა და იმედით დაემშვიდობა მკითხველს. გაზეთ “ალიას”, ლოგოს გვერდით, წამძღვარებული აქვს პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის სიტყვები “პირდაპირ მინდა გითხრათ გულწრფელად, რომ მე ქართულ გაზეთებს თითქმის არ ვკითხულობ... სამწუხაროდ, მათი დონე, დიდი იშვიათი გამონაკლისების გარდა, ძალიან დაბალია.” (2005 წლის დეკემბერი)

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ტელემედიისადმი ხელისუფლების “განსაკუთრებული დამოკიდებულება”, ძირითადად, მისი თავისუფლების არეალის მაქსიმალურ შეზღუდვასა და კონტროლში გამოიხატება, პრესას ამ მხრივ მეტი თავისუფლება აქვს, მაგრამ, მწირი მატერიალური რესურსებით უხდება არსებობისათვის ბრძოლა. “ვარდების რევოლუციიდან” სამი თვის შემდეგ, პრესაში გამოქვეყნდა გაზეთების მსოფლიო ასოციაციის მიმართვა პრეზიდენტ სააკაშვილისადმი; მასში ყურადღება მახვილდება საქართველოში ჟურნალისტებზე ზეწოლისა და თავდასხმის ფაქტებზე, რაც მედიაში აჩენს შიშის სინდრომს და, შესაბამისად, **თვითცენზურას**. ასოციაცია დელიკატურად მიანიშნებს საქართველოს პრეზიდენტს ჟურნალისტების პროფესიული საქმიანობისთვის სათანადო პირობების შექმნის აუცილებლობაზე. (“ჯორჯიან თაიმსი”, “ზვალინდელი დღე”, 26 თებერვალი, 2004) ამავე პერიოდში “დილის გაზეთი” აღნიშნავდა, რომ **“დემოკრატიული და ღია საზოგადოების ლოზუნგით მოსული რევოლუციური ხელისუფლება პრესისთვის თითქმის ყველა ინფორმაციას ბლოკავს.”** (“დილის გაზეთი”, 18.02.2004)

ამგვარად, გამოიკვეთა კონტურები, როგორი იყო ქართული მედიის სახე ათასწლეულების მიჯნაზე, რომელიც უმნიშვნელოვანესი ეტაპი იყო ქვეყნისა და, შესაბამისად, მედიის განვითარებისთვის. ზოგადად ამ პერიოდის ქართული მედიის და, კონკრეტულად, პრესის, შეფასება და, შემდგომ, საანალიზო პერიოდში (2000-2005 წლები) მის ძირითად საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ასპექტებზე მსჯელობა, შეუძლებელია იმ პარამეტრების მოშველიების გარეშე, რომლითაც, საერთოდ, მედიის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის ხარისხი ფასდება.

თავისუფლება და დამოუკიდებლობა ძალზე ზოგადი ცნებებია, მაგრამ, არსებული თვალსაზრისების შეჯერებით, სწორედ ესაა მედიის დემოკრატიულობის განმსაზღვრელი უმთავრესი ფაქტორი. აღარაფერს ვამბობთ იმაზე, რომ ამ ფაქტორების არსებობას, პირველ რიგში, ქვეყნის დემოკრატიული განვითარების დონე და მედიის ფუნქციონირებისთვის არსებული გარემო-პირობები განაპირობებს.

მედიის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის პარამეტრებზე მსჯელობა, უპირველესად, ინფორმაციული სფეროს მარეგულირებელ ნორმატიულ აქტებზე (საერთაშორისო შეთანხმებები, კონვენციები, ოქმები, კონკრეტული ქვეყნის კანონმდებლობა...) დაყრდნობით ვითარდება. ინფორმაციული სამართალი ურთულეს სფეროდ ითვლება ყველა დემოკრატიულ ქვეყანაში; მედიის მკვლევარები და პროფესიონალი პრაქტიკოსები, უმეტესწილად, მიიჩნევენ, რომ **ნორმატიული აქტები განსაზღვრავს მედიის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის უფლებას**, მაგრამ რეალობაში, არათუ კონკრეტული ქვეყნის, არამედ კონკრეტული მედიასაშუალების შემთხვევაშიც კი, უადრესად რთულია დადგენა, რას გულისხმობს თავისუფლება და დამოუკიდებლობა და როგორ შეიძლება მისი მიღწევა.

გაზეთების მსოფლიო ასოციაციის კვლევისა და ინფორმაციის მართვის განყოფილების დირექტორი ტატიანა რეპკოვა, რომლის გამოცდილება მოიცავს ყოფილ სოციალისტურ ევროპაში ცხოვრებასა და ჟურნალისტად/რედაქტორად მუშაობასაც და თანამედროვე მედიის თეორიისა და პრაქტიკის ცოდნასაც, ერთმანეთს უხამებს მედიის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის რომანტიკულ/იდეალისტურ განსაზღვრებებსა და პრაგმატულ რეალობას. საქართველოს მედიასთან მიმართებაში განსაკუთრებით საყურადღებოა გარდამავალი დემოკრატიის ვითარება: **“განვითარებად დემოკრატიულ ქვეყნებში დამოუკიდებელი მედიის შექმნის პირველი ეტაპი აუცილებლად გულისხმობს სამთავრობო საკუთრებისგან, კონტროლისა და ჩარევისგან**

გათავისუფლებას. სიტყვა “დამოუკიდებელი” არ გახლავთ აბსოლუტურად თვითკმარი და ამ შემთხვევაში არცთუ ზუსტად ესადაგება თავის პირველად სემანისტიკურ განსაზღვრებას. **განვითარებად დემოკრატიულ ქვეყნებში** პრესასთან მიმართებაში ეს სიტყვა, ჩვეულებრივ, ნიშნავს **სამთავრობო კონტროლისაგან დამოუკიდებელს**. მაგრამ ეს განმარტება მეტისმეტად ვიწროა.

იმის გამო, რომ განვითარებად დემოკრატიულ ქვეყნებში ჟურნალისტებს დამოუკიდებლობის საკმაოდ მწირი, ან ზოგჯერ არანაირი გამოცდილება არ გააჩნიათ, მათ ხშირად ჰგონიათ, რომ ხელისუფლების კონტროლისგან თავის დაღწევა, ყველანაირი კონტროლისგან თავისუფლებას ნიშნავს; რომ მათ არავინ აკონტროლებს, მათ შორის, არც გაზეთის მმართველები. სამწუხაროდ, დამოუკიდებლობის მათეული განსაზღვრება არარეალისტური და გაუაზრებელია და, საბოლოოდ, ჟურნალისტებისთვისვე კარგი არაფერი მოაქვს. დღევანდელ რთულ სამყაროში დამოუკიდებლობა სრული ვერაფრით იქნება.” (62, 9-10)

მედიის თავისუფლების ცნება საქართველოშიც საკმაოდ დიდხანს იყო ასოცირებული “ყველაფრისგან თავისუფლებასთან”. იქმნებოდა შთაბეჭდილება, რომ ჟურნალისტებს ყველანაირი ინფორმაციის მოპოვებისა და გავრცელების შეუზღუდავი უფლება აქვთ. მედიასაშუალებების მფლობელები და ჟურნალისტები მტკიცებულად განიცდიდნენ ნორმატიული აქტების მიღებას, რომლებიც არეგულირებს ინფორმაციის საჯაროობას/საიდუმლოობას, საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას, ინფორმაციასთან დაშვების უფლებას და ა.შ. “საქართველოს ზოგადმა ადმინისტრაციულმა კოდექსმა” (მიღებულია 1999 წლის 25 ივნისს) საკანონმდებლო დონეზე მნიშვნელოვნად მოაწესრიგა საჯარო ინფორმაციასთან ურთიერთობა, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ, მეორე მხრივ, მედიის წარმომადგენლები ხშირად უჩიოდნენ, სამართლიანად თუ უსამართლოდ, ხელისშემშლელ ბიუროკრატიულ ბარიერებს.

ცნობილ ინგლისურ არასამთავრობო ორგანიზაციაში, “არტიკლ 19”-ში გაერთიანებულმა იურისტებმა შექმნეს და 1993 წელს გამოსცეს უნიკალური ნაშრომი, რომელშიც გადმოცემული და გაანალიზებულია მასმედიის სამართლებრივი რეგულირებისა და თვითრეგულირების სფეროში 11 დემოკრატიული ქვეყნის გამოცდილება (ავსტრია, ავსტრალია, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, ესპანეთი, კანადა, ნიდერლანდები, ნორვეგია, აშშ, საფრანგეთი, შვეცია); ნაშრომში, შედარებითი ანალიზის მეთოდით, გადმოცემულია არა მხოლოდ არსებული ნორმები, არამედ მათი გამოყენების პრაქტიკა, პრობლემებისა და წინააღმდეგობების ჩათვლით. ამ

გამოცდილებაზე დაყრდნობით, შეიძლება ითქვას, რომ მრავალგვარობისა და განსხვავებების მიუხედავად, არსებობს რამდენიმე ძირითადი პირობა, რომელიც საერთოა დემოკრატიული ქვეყნებისთვის პრესის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის უზრუნველსაყოფად: რეგისტრაციის ლიბერალური პირობები (გაზეთის ან ჟურნალის დაარსებისთვის არაა საჭირო მთავრობის ნებართვა), ინფორმაციის საჯაროობა და ხელმისაწვდომობა, წყაროს კონფიდენციალობა და ა.შ. ყველაზე მთავარი და ჩვენთვის საყურადღებო, რაც ამ ნაშრომში იკვეთებაა, ისაა, რომ პრესის პასუხისმგებლობის განვითარების კვალობაზე, პრესასთან დაკავშირებული კონფლიქტები სამართლებრივი სფეროდან თვითრეგულირების სფეროში ინაცვლებს, რაც პრესის დამოუკიდებლობასთან ერთად, მისი ავტორიტეტისა და პრესტიჟის ამაღლებასაც უწყობს ხელს. (35)

კანონმდებლობის დონეზე, როგორც სპეციალისტები აღნიშნავენ, საქართველოში პრესის თავისუფლება და დამოუკიდებლობა საკმარისად უზრუნველყოფილია (თუმცა, ტელემედიის შემთხვევაში, ხელისუფლება ახერხებს სიტუაციის მართვას სამაუწყებლო ლიცენზიებითა და საკონტროლო პაკეტებით). 2004 წლის 24 ივნისს, საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულმა კანონმა “სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ”, ისტორიის კუთვნილებად აქცია “ვარდების რევოლუციამდე” არსებული სასამართლო პრაქტიკა, როდესაც მედიასაშუალებებს შეფასებითი მსჯელობისა და მამხილებელი ფაქტების საჯაროდ გაცხადებისათვის სოლიდურ ჯარიმებს აკისრებდნენ. საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის მთავარი სპეციალისტი, გიორგი გოცირიძე წერს, რომ “საქართველო შეუერთდა იმ ქვეყანათა რიცხვს, სადაც ცილისწამებამ დეკრიმინალიზაცია განიცადა, ანუ ამგვარი ქმედებისთვის გაუქმდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და იგი მთლიანად სამოქალაქო კანონმდებლობის რეგულირების სფეროში მოექცა.” (14, 28)

არა მხოლოდ საქართველოს, არამედ განვითარებული დემოკრატიების პრაქტიკა აჩვენებს, რომ ლიბერალური კანონმდებლობა საკმარისი არ არის პრესის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის. ტატიანა რეპკოვა აღნიშნავს, რომ “თავისუფალი და დამოუკიდებელი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების არსებობა შესაძლებელია მხოლოდ სხვა დემოკრატიული ტრადიციების არსებობასთან ერთად.” (62, 19) ამასთან, იგი მიიჩნევს, რომ პროფესიონალიზმის დაცვა გაცილებით დიდ ძალისხმევას მოითხოვს, ვიდრე დამოუკიდებლობისა: “მსოფლიოში მიღებულ მრავალ ჟურნალისტური ქცევის კოდექსსა და საკუთარ – რეპორტიორის და რედაქტორის –

გამოცდილებაზე დაყრდნობით, ხუთი სიტყვით შემიძლია განვსაზღვრო, როგორი უნდა იყოს პროფესიონალი ჟურნალისტიკა: **ფაქტობრივი, პატიოსანი, მიუმხრობელი, ყოვლისმომცველი და თანმიმდევრული.**” (62, 26)

თავისუფალი და დამოუკიდებელი მედიის განვითარებისთვის სამართლებრივ გარემოზე არანაკლები მნიშვნელობა აქვს **ბიზნეს-გარემოს**; მართალია, მედია სპეციფიური ბიზნესია (უფრო სწორად, იგი არ არის მხოლოდ ბიზნესი), მაგრამ მის ფუნქციონირებას არსებითად განსაზღვრავს საბაზრო კანონები.

“მთლიანობაში მედია შეიძლება განვიხილოთ, როგორც წარმოება, საზოგადოებრივი სამსახური და, აგრეთვე, პოლიტიკური ინსტიტუტი... დღეს მედიას არცერთი ზემოხსენებული მახასიათებლის იგნორირება არ შეუძლია. შედეგი არის ფუნდამენტური კონფლიქტი მეწარმეობის თავისუფლებასა და სიტყვის თავისუფლებას შორის... ამ დილემის დაძლევა იოლი არ არის... მედიის მიზანი ვერ იქნება მხოლოდ ფულის კეთება, ისევე როგორც მხოლოდ თავისუფლება: თავისუფლება აუცილებელია, მაგრამ არ არის საკმარისი. მედიის ამოცანაა კარგად ემსახუროს ყველა მოქალაქეს”, (11, 9-10) – ფრანგი მკვლევარის კლოდ-ჟან ბერტრანის მიერ ჩამოყალიბებულ ამ ფორმულაში, ფაქტობრივად, მოცემულია “სამსახოვანი” მედიის მთავარი დილემა – მისი სიტყვის თავისუფლების “ამპლიტუდა” ბიზნესის თავისუფლების “ამპლიტუდითაც” ისაზღვრება და, ორივე ერთად – დემოკრატიისა და საბაზრო ეკონომიკის განვითარების ხარისხით. დემოკრატიულ სახელმწიფოში, სადაც ხელისუფლება ხალხის მიერ არჩეული და დაქირავებული მსახურია, ბუნებრივია, მედიასაც მეტი შესაძლებლობა აქვს თავისი მთავარი ამოცანის – მოქალაქეებისა და საზოგადოების მსახურების – განსახორციელებლად.

საქართველოში, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, ბიზნესი არ არის დისტანცირებული ხელისუფლებისგან; პრესის ბიზნესად ქცევის ამოცანა იმითაც რთულდება, რომ ისედაც მწირი სარეკლამო ბაზარი თითქმის მთლიანად ელექტრონულ მედიაზეა ორიენტირებული. 2003 წლისთვის სარეკლამო ბაზარი უზრუნველყოფდა მედიის შემოსავალს წელიწადში დაახლოებით 5 მლნ აშშ დოლარის ოდენობით, საიდანაც პრესის წილი დაახლოებით 20% იყო. (52, 65)

როგორც მარინა მუსხელიშვილი აღნიშნავს საქართველოში დემოკრატიის განვითარების შემაჯამებელ კვლევაში, საქართველოს ეკონომიკაში დიდია ჩრდილოვანი სექტორის წილი; მედიაც უმეტესწილად ჩრდილოვან სექტორში ფუნქციონირებს; ჟურნალისტთა ხელფასები მეტად დაბალია, რის გამოც მაღალი კვალიფიკაციის

კადრები სხვა სფეროებში ინაცვლებენ; ამასთან, “იქმნება მოჯადოებული წრე, როდესაც საწყისი თანხის არარსებობა არ იძლევა ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობას, ხოლო საწყისი ინვესტიციის მიღება უკავშირდება გარკვეული პოლიტიკური ვალდებულებების აღებას, რაც, საბოლოო ჯამში, პროდუქციის ხარისხის დაქვეითებას იწვევს.” (52, 65-66) შესაძლოა, სწორედ პროფესიული პრესის არარსებობით (და არა იმდენად მოსახლეობის ეკონომიკური სიდუხჭირით) აიხსნას პრესის დაბალი ტირაჟები, რასაც სოციოლოგიური გამოკვლევებიც ადასტურებს.

ბიზნესგარემოს მოუწესრიგებლობა და მატერიალური პრობლემები პრესას ხშირად აიძულებს მიმართოს ე.წ. ფარულ რეკლამას, შეკვეთილ სტატიებს; მკითხველის ყურადღების მისაქცევად ინფორმაციაში ფაქტებზე მეტად ფიგურირებს “სენსაციურ-სკანდალური” შეფერილობის კომენტარები; პროფესიული და ეთიკური სტანდარტების დარღვევა ჩვეულებრივი მოვლენაა ბეჭდური გამოცემების უმეტესობისთვის. ყოველივე ეს სარედაქციო დამოუკიდებლობაზე უარყოფითად აისახება და, რაც მთავარია, ამ ვითარებაში პრესა არათუ ემსახურება მოქალაქეს, არამედ არღვევს მისი, როგორც მედიამომხმარებლის უფლებას – მიიღოს სანდო და “ეკოლოგიურად უსაფრთხო” პროდუქცია.

*

ცნობილი გერმანელი სოციოლოგი ნიკლას ლუმანი თავის წიგნში “მასმედიის რეალობა” აღნიშნავს, რომ მასმედია “მოსაზრებებს მოვლენებზე განიხილავს და აშუქებს, როგორც საკუთრივ მოვლენას” (45, 167); დაუზუსტებელ, ან მცდარ ფაქტებს მასმედია ავრცელებს როგორც ნამდვილ ცნობებს, რომლებიც მუდმივად უნდა განახლდეს, რათა სიყალბე შეუმჩნეველი დარჩეს. ახალი ამბების სახით გადმოცემული ინფორმაცია კი ეჭვმიუტანელ ჭეშმარიტებად ითვლება. ლუმანი ჩამოთვლის კრიტერიუმებს, რომელსაც იყენებენ ინფორმაციის ახალ ამბად/ნიუსად ქცევისთვის: ინფორმაცია ახალი უნდა იყოს; უპირატესობა ენიჭება კონფლიქტებს; უადრესად მნიშვნელოვანია ნორმების დარღვევა, რომელიც მასმედიის ინტერპერეტაციით ხშირად სკანდალის სახეს იღებს და ა.შ.

ქართული მასმედიის ინტერპერეტაციულ ხასიათზე ყურადღებას ამახვილებს სოციოლოგი იაგო კაჭკაჭიშვილი; იგი ამბობს, რომ საინფორმაციო გადაცემების ერთმანეთთან შედარება პოსტმოდერნული პარადიგმის ლეგიტიმურობაში არწმუნებს – “არ არსებობს რეალობა თავისთავად. იგი ისეთია, როგორადაც მისი ინტერპერეტაცია

ხდება. ხოლო რამდენადაც ინტერპრეტაცია ბევრია, რეალობაც სხვადასხვანაირია... სინამდვილე გაწოვილია ინტერპრეტაციაში.” (31) მაგრამ რახან სოციოლოგია ემყარება დაშვებას რომ ობიექტური რეალობა (თუნდაც ემპირიული, ანუ დრო-სივრცული) არსებობს, იაგო კაჭკაჭიშვილი მსჯელობას ასე ავითარებს: “ე.ი. შესაძლებელია ვისაუბროთ რეალობის ადეკვატურ და არაადეკვატურ ინტერპრეტაციაზე.”

თუნდაც, ერთი მხრივ, გაზეთ “საქართველოს რესპუბლიკისა” და, მეორე მხრივ, დანარჩენი გაზეთების (“ალია”, “ახალი ვერსია”, “რეზონანსი”, “ახალი თაობა”, “ჯორჯიან თამსი” და სხვ.) ზედაპირული შედარებაც კი ადასტურებს ამ თვალსაზრისს. 2000-2003 წლებში “საქართველოს რესპუბლიკით” შექმნილი სურათი ისე დიამეტრალურად განსხვავდება სხვა გაზეთებისაგან, რომ ძნელია დაიჯერო რომ ეს ერთი და იგივე ქვეყნის რეალობის ასახვაა. “საქართველოს რესპუბლიკის” მედიასურათი, საბჭოური ინერციით, სტაბილურობისა და უძრაობის განწყობას გვიქმნის, დაახლოებით ასეთი სქემით – “ყველაფერი რიგზეა!”, მთავარია “ბუნტი არ იყოს”; დანარჩენი გაზეთების მედიასურათი, სიჭრელის მიუხედავად, მუდმივი დესტაბილიზაციისა და ნიჰილიზმის განწყობას ამჟღავნებს. ხოლო იმის დადგენა, რომელი მედიასაშუალების ინტერპრეტაციაა რეალობის ადეკვატური, ან არაადეკვატური, პრაქტიკულად შეუძლებელია.

ასეთივე მიმართება იყო ამ პერიოდში ტელეკომპანია “პირველი არხისა” და ტ/კ “რუსთავი 2”-ის მიერ შექმნილ “ინტერპრეტაციულ რეალობებს” შორის. ამ ორი მედიასაშუალების შედარება სხვა რამითაცაა საგულისხმო. დისერტაციის I ნაწილში მოვიხმეთ მაკლუენის ცნობილი ფორმულა – “მედიუმი არის მესიჯი”. “რუსთავი 2” – ანუ მედიუმი/საშუალება, ერთის მხრივ, თავისი კომუნიკაციური შესაძლებლობებით (ვგულისხმობთ სიხშირეს, დაფინანსებას, მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზას, კადრებს...) არ აღემატებოდა “პირველ არხს” (მედიუმს/საშუალებას), მაგრამ “რუსთავი 2”, როგორც მედიასაშუალება, თავისთავად იყო გარკვეული მესიჯი, ერთგვარი კოდი, რომელიც არა მხოლოდ მიმდინარე პროცესებსა და საზოგადოების განწყობაზე ახდენდა ზეგავლენას, არამედ, სხვა მედიასაშუალებებზეც.

აქვე მოკლედ შევხებით საერთოდ “რუსთავი 2”-ის განსაკუთრებულ და, შეიძლება ითქვას, ექსკლუზიურ როლს. ჯერ კიდევ 2000 წელს, მედიის ანალიზი წარმოაჩენდა ამგვარ სქემას: საზოგადოებრივი აზრის აქცენტირების ფუნქციას ასრულებდა “რუსთავი 2”. საინფორმაციო პროგრამის – “კურიერი 9 საათზე” ანონსი, ზედმიწევნით გათვლილი, პოლიტიკურად და ემოციურად დამუხტული, ტონს

ამლევდა საინფორმაციო ამინდის შემქმნელ სხვა მედიასაშუალებებს (პირველ რიგში, “რეზონანსსა” და “ალიას”); “ლამის კურიერი” (11 საათზე), პლურალიზმის დაცვის ეფექტით, ოსტატურად ავითარებდა მთავარ აქცენტებს. სათანადო განწყობის შესაქმნელ ფონს ქმნიდა არა მხოლოდ დღის საინფორმაციო გამოშვებები, არამედ, სხვა გადაცემებიც და არხის სტრატეგიული დიზაინიც.

ფილოსოფოსი ზაზა ფირალიშვილი, რომელიც დაწვრილებით ეხება მედიის როლს 2003 წლის მოვლენებში, ღრმად აანალიზებს ქართულ პოლიტიკურ სივრცეში “ახალი პოლიტიკური აქტორის ნიშის” (რომელიც სწორედ “რუსთავი 2”-მა დაიკავა) გაჩენის წინაპირობებს: **გარდამავალი ხანის საზოგადოებისათვის დამახასიათებელია “სწრაფად ცვალებადი სიტუაციითა და რთული სოციალური მდგომარეობით გამოწვეული ინფორმაციული შიმშილის განცდა, რაც რიგით ადამიანს ტოტალურად დამოკიდებულს ხდის ელექტრონული მედიის ფუნქციონირებაზე...** ამ დროს ძლიერია ცდუნება იმისა, რომ მოხდეს ელექტრონული მედიის როლის ჰიპერბოლიზება, როგორც საზოგადოებრივ განწყობილებათა მართვის ინსტრუმენტისა... საზოგადოება მთლიანად დამოკიდებული ხდება არა მხოლოდ მედიის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციაზე, არამედ, ამ ინფორმაციის ინტერპრეტაციაზე.” (71, 172)

ზაზა ფირალიშვილი კარგად ხსნის, როგორ იქცა “რუსთავი 2” არა მხოლოდ უმნიშვნელოვანეს მედიააქტორად, არამედ პოლიტიკურ აქტორადაც: არხის მესვეურები ფლობდნენ საინფორმაციო ომის სტრატეგიათა ცოდნას; “აგრესიული ტონით, ნიშანთა სისტემის პროფესიონალური გამოყენებით, ჟურნალისტიკისათვის აუცილებელი ავანტიურიზმით მათ თანდათან მიაღწიეს საზოგადოებრივი აზრის უკონკურენტო კრეატორთა მდგომარეობას.” (71, 174-175)

აქ, და დისერტაციის სხვა მონაკვეთებშიც, “რუსთავი 2”-ის ფიგურირება განპირობებულია ბოლო წლების ქართულ მედიასა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაზე მისი უდავოდ დიდი გავლენით. ამასთან, ქართული მასმედიის განვითარებაზე მსჯელობისას (განსაკუთრებით, “ვარდების რევოლუციის” კონტექსტში) უცხოელი თუ ქართველი ექსპერტების ათვლის წერტილი ტელევიზიაა, უფრო ზუსტად, “რუსთავი 2”. გარდა ამისა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ქართული პრესის აქცენტები ან პირდაპირ უკავშირდებოდა, ან დიდწილად იყო განპირობებული სწორედ ამ ტელეარხის მესიჯებით. ზაზა ფირალიშვილი აღნიშნავს, რომ “რუსთავი 2”-ის მიერ შემუშავებული გზავნილები, რომლებიც საინფორმაციო გამოშვებების ანონსებში ხმიანდებოდა, მეორე დღეს თითქმის უცვლელი სახით გადადიოდა გაზეთებში. უფრო

მეტიც, “რუსთავი 2” ქმნიდა მოვლენათა იმ ღირებულებით იერარქიასაც, რომელსაც შემდეგ არა მხოლოდ ბეჭდვითი საშუალებები, არამედ ელექტრონული მედიის სხვა აქტორებიც იმეორებდნენ.” (71, 174)

2003 წლის მედიატენდენციების შემაჯამებელ სტატიაში, “თავისუფლების ინსტიტუტის” წარმომადგენელს, თამარ კინწურაშვილს “რუსთავი 2”-ის როლი სამოქალაქო ჟურნალისტიკის რანგში აყავს: “ის, რაც დასავლეთში რამდენიმე წელიწადია სამოქალაქო ჟურნალისტიკის სახელით იკიდებს ფეხს, საქართველოში გასული წლის ჟურნალისტურ ნოვაციად იქცა... თუ ამერიკაში სამოქალაქო ჟურნალისტიკის განვითარების პროცესში გარკვეული კატალიზატორის როლი 11 სექტემბრის ტრაგედიამაც შეასრულა, საქართველოში ანალოგიური დატვირთვა 2003 წლის 2 ნოემბრის საპარლამენტო არჩევნებს ჰქონდა”, – წერს კინწურაშვილი და, ფაქტობრივად, აყალიბებს იმ კრიტერიუმს, რომლის წყალობითაც “რუსთავი 2” “გამარჯვებული ხალხის ტელევიზიად” იქცა: “იმ ვითარებაში, როცა პოზიციის არქონა დემოკრატიული ფასეულობების ღალატის ტოლფასი იყო, ჟურნალისტთა ერთმა ნაწილმა დაარღვია ქართულ მედიაში დამკვიდრებული სტერეოტიპი, თითქოს ობიექტურობა ჟურნალისტიკაში იმის საპირისპირო მტკიცებაა, რისი განზრახვაც პოლიტიკოსებს ამომრავებთ”; თუმცა, იქვე დასძენს, რომ “პოსტრევოლუციურ პერიოდში მისი მართოდენ “გამარჯვებულთა” ტელევიზიად გადაქცევის საშიშროება გაჩნდა.”

ამასთან, თამარ კინწურაშვილი აღნიშნავს, რომ “სხვა რევოლუციური ძვრები” ქართულ მედიაში არ შეინიშნება; პრესასთან მიმართებაში კი ძუნწი კომენტარით შემოიფარგლება იმის თაობაზე, რომ ზოგიერთი გამოცემა მკითხველზე მეტად პოლიტიკოსთა ვიწრო ჯგუფზეა ორიენტირებული. (32, 138)

აქედან გამომდინარე, ალოგიკურად აღარ ჩანს ერთი წლის შემდეგ ჟურნალ “თავისუფლების” პუბლიკაციაში საქართველოს სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენელთა მოსაზრება, რომ საქართველოშიც უნდა დაიწყოს სამოქალაქო ჟურნალისტიკის ექსპერიმენტი. ანუ, “სამოქალაქო ჟურნალისტიკის ნოვაციამ” განვითარება ვეღარ ჰპოვა არათუ ქართულ მედიაში, არამედ თავად “რუსთავი 2”-ის შემდგომ პრაქტიკაში. პუბლიკაციის ავტორი მერაბ ბასილაია აღნიშნავს: საქართველოს სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლები (რომლებიც ბასილაიას აზრით, არცთუ ისე მრავალრიცხოვანნი არიან) იზიარებენ დასავლელ მკვლევართა მოსაზრებას, რომ სამოქალაქო ჟურნალისტიკა ხალხისა და მედიის ურთიერთობის თვისობრივად ახალი ეტაპია და თვლიან, რომ “საქართველოშიც უნდა დაიწყოს სამოქალაქო

ჟურნალისტიკის ექსპერიმენტი. ამ ექსპერიმენტის არსი სათქმელად მარტივია: ჟურნალისტი საზოგადოებაზე უნდა იყოს ორიენტირებული. საზოგადოება გაცილებით მეტს უნდა ნიშნავდეს, ვიდრე საინფორმაციო ბაზარი. ჟურნალისტმა მოქალაქეში უნდა დაინახოს არა ინფორმაციის მომხმარებელი, არამედ, იმავე საზოგადოების წევრი, რომელსაც ჟურნალისტი თავად ეკუთვნის. პროფესიულ მიუკერძოებლობას ამოფარება და საკუთარი პოზიციის არგამჟღავნება, არცთუ იშვიათად თავის მოტყუება და ფარისევლობაა.” (6, 20)

“ვარდების რევოლუციის” შემდეგ, საქართველოს არასამთავრობო ორგანიზაციათა თვალსაჩინო წარმომადგენლობა, ამერიკის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) ინიციატივით, ბაკურიანში შეიკრიბა ქართული სახელმწიფოს, საზოგადოებისა და მესამე სექტორის მდგომარეობასა და მომავალზე სამსჯელოდ. მათ მიერ ქართული მედიის შეფასებებში ხსენდება “ცენზურა”, “მედიის შეზღუდვა”, “დასუსტება” და ა.შ. “გამარჯვებული ხალხის ტელევიზიაზე” კი ნათქვამია: “რუსთავი 2” დუმს იმიტომ, რომ იქ არის უამრავი ანგარებიანი გარიგება.” (50, 36)

მართლაც, ახალი ხელისუფლების მიმართ მედია უჩვეულოდ შემწყნარებლური გახდა, მაგრამ ეს ძირითადად მაინც ტელევიზიას ეხება. “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ, როგორც აღვნიშნეთ, ტელევიზიისა და პრესის გზები საგრძნობლად დაშორიშორდა: ტელევიზიის საბრძოლო პათოსი დაცხრა და წინა პლანზე სანახაობამ გადმოიწია, პრესამ კი შეძლებისდაგვარად შეინარჩუნა მიმდინარე მოვლენების შეფასებისა და ანალიზის ფუნქცია. საერთოდ კი, პოსტრევოლუციურ პერიოდში საფუძვლიანად შეერყა საფუძველი მედიაზეობას, ანუ მედიის ყოვლისშემძლეობის იმიჯს.

“ვარდების რევოლუციიდან” ზუსტად რვა თვის შემდეგ გაზეთ “რეზონანსში” გამოქვეყნდა პუბლიკაცია სათაურით “მედიის რექვიემი პოსტრევოლუციურ საქართველოში”. სათაურში უკვე გაცხადებულია მთავარი სათქმელი, რომელსაც კულტუროლოგი ლელა იაკობიშვილი ასე აყალიბებს: “ჩვენს საინფორმაციო სივრცეში სრული დაბნეულობაა; თითქოსდა ცოცხალი მედია, რომელმაც იცოდა, როგორ “გაეჩინა” საზოგადოებრივ ორგანიზმში ახალი, “სხვა” (ანუ საკუთარი თავის სხვაგვარი ვერსია), დღეს, ვფიქრობ, რომ პარალიზებულია. სრული შთაბეჭდილება იყო იმისა, რომ ქართულ საზოგადოებრივ ორგანიზმში ორი სფერო – პოლიტიკა და ჟურნალისტიკა მაინც ინარჩუნებდა ცოცხალ მუხტს. ხშირად ინფანტილურად, უფრო – ისტერიულად, მაგრამ მაინც ინარჩუნებდა. ამ ორ სფეროს ერთმანეთის მიმართ ჰქონდა

ინტერესი და დანარჩენი აღარაფერი აინტერესებდათ – საზოგადოებრივი ცხოვრების არც ერთი სხვა ასპექტი. ეს იყო ერთმანეთზე ორიენტირებული ძალაუფლების ორი სივრცე, რომლებიც ერთმანეთს ასაზრდოვებდნენ... დღეს მედია-სივრცე გამოეთიშა საზოგადოებრივ ორგანიზმს და პოლიტიკის იმედზე დატოვა ქვეყანა, თითონ კი მის უსიცოცხლო იარაღად იქცა.” (85)

ეს, ერთი შეხედვით მკვეთრი შეფასება, ზედმიწევნით გამოხატავს ქართული საზოგადოებრივი ცხოვრებისა და ქართული მედიის მთავარ მახასიათებელს – პოლიტიკის პრიმატს; პოლიტიკის ტენდენცია ტელემედიისა და პრესის საერთო მახასიათებელია, თუმცა, პრესისაგან განსხვავებით, პოსტრევოლუციურ პერიოდში ამ თვალსაზრისით ტელევიზია უფრო ინერტული გახდა. ლელა იაკობიშვილის შეფასებაც ალბათ, პირველ რიგში, სწორედ ტელემედიას ეხება, მაგრამ ვერც პრესამ შეინარჩუნა “რევოლუციამდელი” დინამიზმი, სიმძაფრე და აქტუალობა.

ამ შეფასებაში კიდევ ერთი არსებითი ტენდენციაა ჩამოყალიბებული – საზოგადოებრივი ცხოვრების დანარჩენი ასპექტების იგნორირება მედიის მიერ, გარდა პოლიტიკური ბატალიებისა. თუ უფრო დავაზუსტებთ, ეს გულისხმობს არა პოლიტიკურ დებატებს, ჯანსაღი პოლიტიკური კონკურენციის, პოლიტიკური სპექტრის ფართოდ წარმოჩენას, არამედ, სახელისუფლო ბრძოლების ქცევას ცენტრალურ თემად, და არა მხოლოდ არჩევნების წინარე და მომდევნო პერიოდებში, როცა, ეს მიმართულება მედიაში თავისთავად იწევს წინა პლანზე.

“პრესა საზოგადოებასა და ხელისუფლებას შორის არსებულ გამყოფ ხაზს ზემოთ, ხელისუფლების სიახლოვეს იმყოფება”, – აცხადებდა ჟურნალისტი ია ანთამე 2000 წელს, “დილის გაზეთთან” ინტერვიუში (ეს გაზეთი დიდ ყურადღებას უთმობდა ქართული მედიის ავ-კარგზე მსჯელობას და დემოკრატიული გამოცდილების გაზიარებას), – “როდესაც ხელისუფლების ერთი შტო, ნაწილი ან ჯგუფი დაპირისპირებულია მეორესთან, ის პრესის სეგმენტიდან საკუთარ სამეგობრო წრეს კარგად იყენებს ამ ჯგუფთან დასაჯახებლად. სწორედ ეს იწვევს პრესის დისკრედიტაციას... სამწუხაროდ, ჩვეულებრივი ადამიანები არავის აინტერესებს. დახედეთ ნებისმიერი გაზეთის პირველ გვერდს და თუ თქვენ იპოვით რიგითი ადამიანის სურათს, მაშინ უკან მიმაქვს ჩემი სიტყვები.” (113)

საქართველოში დემოკრატიის განვითარების შემაჯამებელ საექსპერტო კვლევაში, სტატია “მასმედიის” ავტორი მარინა მუსხელიშვილი ასკვნის, რომ პრესა, როგორც სამომხმარებლო პროდუქტი, “თითქმის მთლიანად პოლიტიკაზეა მიმართული და

თითქმის არ ასახავს მკითხველის პრობლემებს... ეს მიდგომა, ერთი მხრივ, ასახავს არსებული პოლიტიკური სივრცის მკვეთრად ელიტისტურ ხასიათს, მეორე მხრივ, კიდევ უფრო ამძაფრებს მოსახლეობისა და პოლიტიკური კლასის გაუცხოებას, ზღუდავს საზოგადოების უნარს, გაიაზროს მის წინაშე მდგარი გამოწვევები.” (52, 67)

უნდა შევნიშნოთ, რომ პრესის ორიენტირება პოლიტიკაზე არ გულისხმობს იმას, რომ თუნდაც ამ სფეროს იგი ყოვლისმომცველად და მრავალმხრივად აშუქებს; როგორც აღვნიშნეთ, უმეტესწილად პრესა გამოხატავს არა თუნდაც ხელისუფლების ინტერესს, არამედ ხელისუფლებისათვის ბრძოლის ინტერესს. ამაზე მიანიშნებს ია ანთაძის აქცენტიც პრესის ანგაჟირებულობაზე. ამასთან, ეს ციტატა შეიცავს იგივე დისკურსს, როგორსაც ლელა იაკობიშვილის ინტერვიუ – საზოგადოებრივი ცხოვრების არცერთი სხვა ასპექტი, სახელისუფლო დაპირისპირებების გარდა. საბედნიეროდ, ეს შეფასება ყველაზე ნაკლებად ეკუთვნის “დილის გაზეთისნაირ” გამოცემას, რომლის ყურადღების არეალში საზოგადოების ცხოვრების თითქმის ყველა ასპექტი ხვდებოდა და არც მხოლოდ პოლიტიკოსები იყვნენ მისი “მთავარი გმირები”. ძირითადად კი, ქართული პრესა, საზოგადოებრივი აზრის გამოხატვისა და საზოგადოებრივი ინტერესის სადარაჯოზე დგომის ნაცვლად, უფრო წარმატებით მანიპულირებს საზოგადოებრივი აზრით. ეს კი, ამა თუ იმ ფორმით, მაინც ახდენს გავლენას საზოგადოებრივი აზრის, ოღონდ – დეფორმირებულის – ფორმირებაზე. “პრესის საშუალებით ბევრი დესტრუქციული იდეა მკვიდრდება. ამ პროცესში ჟურნალისტები უშუალოდ არიან ჩართულნი. ვერ ვიტყვი, რომ გაუთვითცნობიერებლად”, – აღნიშნავს ჟურნალისტი ია ანთაძე ზემოხსენებულ ინტერვიუში. (113) რა როლი მიუძღოდა პრესას არა მხოლოდ დესტრუქციული იდეების დამკვიდრებაში, არამედ, **დესტაბილიზაციური პროცესების ინიცირებაში**, ამ თემას საგანგებოდ შევხებით დისერტაციის ერთ-ერთ მომდევნო ნაკვეთში.

ზემოთ ყურადღება გავამახვილეთ პრესის პოლიტიკების ტენდენციაზე, ამ ნაკვეთის დასაწყისში კი – ანალიტიკური და “ყვითელი” სტილის ურთიერთაღრევაზე. პოლიტიკებისკენ მიდრეკილება ე.წ. ბულვარულ პრესაშიც შეიმჩნევა, ისევე როგორც თვალშისაცემია **საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ გამოცემებად მიჩნეული ჟურნალ-გაზეთების “სიყვითლე”** – იაფფასიანი “სენსაციებითა” და “სკანდალური ამბებით” გატაცება და, რაც მთავარია, დაწერილი თუ “დაუწერელი” კანონებისა და საზოგადოებრივი ნორმების უგულებელყოფა, რომ აღარაფერი ვთქვათ ჟურნალისტური ეთიკის ნორმებზე.

მოვიშველიებთ მწერალ ნაირა გელაშვილის შეფასებას: “... თუ დასავლეთში ბულვარულ პრესას სრულიად გარკვეული სოციალური ფენა ეტანება, კერძოდ: კულტურულ-ინტელექტუალურ სამყაროს სრულიად მოწყვეტილი ნაწილი საზოგადოებისა, ჩვენთან ამ მხრივ არავითარი “ფენოვანება” არ შეინიშნება”. ჩვენი საზოგადოება ნაკლებ წუნია და გულზიზღიანია, როგორც დანაგვიანებული ეზო-ქუჩების, ისე **დანაგვიანებული მასმედიის** მიმართ: მდარე გაზეთებს “ინტელიგენცია” ისევე ისრუტავს, როგორც ორკლასდამთავრებული ან დაუმთავრებელი ხალხი”. (112)

ჟურნალისტური ეთიკის ნორმების დაცვა ქართულ პრესაში სცილდება ჩვენი საკვლევი თემის ფარგლებს, მაგრამ აქ საილუსტრაციოდ მოვიხმობთ ერთ პუბლიკაციას, რომელიც არა მხოლოდ ეთიკის დარღვევის, არამედ “სიყვითლის” საუკეთესო ნიმუშია. მით უფრო, რომ იგი გამოქვეყნებულია მაშინდელ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ გამოცემებს შორის “პირველ ვიოლინოდ” მიჩნეულ გაზეთში. “რეზონანსის” 2000 წლის 8 ივლისის ნომერში, მეორე გვერდზე, განთავსებულია პუბლიკაცია სათაურით – **“ჩემი პრეზიდენტი ჩემი მუცელია”**, ქვესათაურით – **“შევარდნაძეს ტუალეტში ქაღალდის მაგიერ 50-დოლარიანები უკიდია და კუჭაშლილობის პერიოდში ხმარობს”**. პუბლიკაციას წამდღვარებული აქვს შავი პეტიტით აწყობილი ლიდი: **“თბილისელი “გაიშნიკები” პრეზიდენტ შევარდნაძის ტუალეტში დაკიდებულ 50 დოლარიანებზე ოცნებობენ”**. შემდგომ ეს “ნიუსი” უფრო საგულდაგულოდაა განვითარებული: “იმას, ჩვენს დამაქცევარს, ბატონ ედუარდ შევარდნაძეს, რა უჭირს, ტუალეტში ალბათ ქაღალდის მაგიერ 50-დოლარიანები უკიდია და კუჭაშლილობის პერიოდში ხმარობს. გადმომიგდოს ბატონო ის გაიმასქნებული ფული და გეფიცებით, არც მძღოლს წავართმევ რამეს და არც ქუჩაში დავხვდები ვინმეს”. (97)

ეს ნიმუში საგანგებოდ მოვიხმეთ არა მხოლოდ ეთიკის დარღვევისა და “სიყვითლის” გამო. მთელი ეს პუბლიკაცია, მიუხედავად იმისა, რომ იგი ახალი ამბებისთვის განკუთვნილ “ტერიტორიაზე” განთავსებული, რა თქმა უნდა, არავითარ ამბავს არ შეიცავს, მით უფრო – ფაქტს. და ამგვარი ხასიათის მასალები (ოღონდაც, არა ყოველთვის ამ ზომამდე წრეგადასული) იშვიათი გამონაკლისი არ იყო იმდროინდელი “რეზონანსისთვის”. ამ გარემოებაზე იმიტომაც ვამახვილებთ ყურადღებას, რომ შემდეგ ქვეთავებში ხშირად დავიმოწმებთ ამ რეიტინგულ გაზეთს და ვნახავთ, როგორი ტრანსფორმაცია განიცადა მან სოლიდურობის მიმართულებით.

თავი II

საქართველოს სახელმწიფო პრესის პრიზმაში

- სახელმწიფოს იმიჯი

ახალი ათასწლეულის დამდეგს ქართული მასმედიის ფლაგმანებში საქართველო ფიგურირებს, როგორც “არშემდგარი ქვეყანა”, “საშიში ქვეყანა”, “ვითომ ქვეყანა”, ქვეყანა, რომელიც “გასულია მომსახურეობის ზონიდან”; “სახელმწიფო” კი “არშემდგარის” კონტექსტშიც იშვიათად ხსენდება.

ვერ ვიტყვით, რომ ამაში ბრალი მასმედიასა და ჟურნალისტებს მიუძღვოდათ. ეს იყო კანონზომიერი შედეგი – წარმატებული საინფორმაციო ომების შედეგად დაშლილი სსრკ-ის შემადგენლობიდან გამოთავისუფლებული პოსტსაბჭოთა ქვეყანა და იდეოლოგიური დიქტატისა და ცენზურისაგან ახალგამოხსნილი მასმედია მზად არ იყო თანამედროვე საინფორმაციო სივრცის ზემოქმედებაზე ადეკვატური რეაგირებისათვის.

საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის დეკლარირება, 90-იანი წლების პრესაში, ხშირად მოიხსენიებოდა, როგორც სახელმწიფოებრიობის აღდგენა. მაგრამ ისტორიული სახელმწიფოებრიობისაგან ხანგრძლივი დროისმიერი დისტანცირების გამო ეს ცნება რეალობას არ შეესაბამებოდა. 1994 წელს აკაკი ბაქრაძე წერდა, რომ **ქართველი ხალხი “სრულიად მოუმზადებელი აღმოჩნდა დამოუკიდებელი და თავისუფალი ცხოვრებისათვის”**, რადგანაც **“ჩვენ დამოუკიდებლობა ორი საუკუნის წინათ კი არ დავკარგეთ..., არამედ ბევრად უფრო ადრე... საქართველო კოლონიურ მდგომარეობაში სულ ცოტა 1555 წლიდან მაინც იმყოფება.”** აკაკი ბაქრაძე გვაფრთხილებდა, რომ დამოუკიდებელი და თავისუფალი ქვეყნის აშენებას ხანგრძლივი და სისტემატური მომზადება სჭირდება, უპირველესად კი – **“ერის სულიერ სამყაროში საკუთარი თავისადმი რწმენის აღზრდა”, “საკუთარი სახელმწიფოებრივი ენერგიის” რწმენა.** (7, 391)

მართლაც, სახელმწიფოებრივი ჩამოყალიბების თანმდევა კატაკლიზმებმა ამ პროცესისთვის მოუმზადებელი ქვეყნის საზოგადოება საკუთარ შესაძლებლობებში დააეჭვა, მასმედიის ფსიქოლოგიურმა ზემოქმედებამ კი, თავის მხრივ, საამისოდ სათანადო ფონი შექმნა. ჩვენი აზრით, ბევრ სხვა ფაქტორთან ერთად, ეს განაპირობა

ყველაზე არსებითმა “წარსულის გადმონათმაც” – საბჭოთა იდეოლოგიის ინერციამ – რომ ყოფიერება არის ბაზისი, ცნობიერება კი – ზედნაშენი; ამ ლოგიკით, სახელმწიფო ცნობიერება შესაძლოა ჩამოყალიბდეს სახელმწიფოს ინსტიტუციონალური, ეკონომიკური და ა.შ. გაძლიერების კვალობაზე. ბუნებრივია, რომ სახელმწიფოს სიძლიერე სახელმწიფოებრივ აზროვნებასაც მყარ საფუძველს უქმნის; მაგრამ, მეორეს მხრივ, უიმედობით, ნიჰილიზმითა და არასრულფასოვნების კომპლექსით შეპყრობილი ხალხი სახელმწიფოს ვერ ჩამოაყალიბებს. მედიის რუსი მკვლევარი სერგეი კორკონოსენკო წერს, რომ ახალი “მეცნიერებათა მეცნიერების” – ინფორმაციოლოგიის შემქმნელთა თვალსაზრისით, “არა იმდენად ყოფა განსაზღვრავს ცნობიერებას, რამდენადაც ცნობიერება, ინფორმაციის ფორმით, განსაზღვრავს სამყაროს.” (33, 74)

XX საუკუნის 80-90-იანი წლების ქართული პრესის ერთ-ერთი აქტუალური თემა – დისკუსია ეროვნული იდეოლოგიის თაობაზე, ახალი ათასწლეულის პრესაშიც იჩენს თავს, ოღონდაც ამჯერად უკვე მარგინალიზებული. ანუ, თანდათან ცნება “ეროვნულობამ” პრესაში დევალვაცია განიცადა.

“ალბათ ისტორიულ იდეათა და ისტორიულ სტრატეგიათა უწყვეტობაა ის ძალა, რომელიც ამა თუ იმ საზოგადოებას ისტორიის სუბიექტად ჰკრავს და ფუნქციონალურადაც მიუჩენს ადგილს... თუ თვალს გადავავლებთ ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების ბოლო ოცი წლის ისტორიას, ძნელი არაა დავრწმუნდეთ, ისტორიულ იდეათა როგორი დეფიციტის პირობებში გვიწევს არსებობაც და ქართული სახელმწიფოებრიობის შენებაც. ეს ძირეული საქმე თითქოს რაღაც ისტორიული მომენტიდან ვიღაც სხვას გადავებარეთ და ფუნდამენტურ იდეათა მხოლოდ იმპორტირებასლა ვჯერდებით,” – აღნიშნავს ფილოსოფოსი ზაზა ფირალიშვილი. (71, 101-105) მართლაც, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ქართული მედიის ფლაგმანები, განსაკუთრებით 2000-2001 წლების პერიოდში, ერთგვარად ნიადაგს ამზადებენ “იმპორტირებულ იდეათა” აღქმისთვის. მაგალითად, გაზეთების “რეზონანსისა” და “ალიას” პუბლიკაციებში ცნებები – “სახელმწიფო”, “ეროვნული” შეგნებულადაა იგნორირებული და თუ გამოკრთება აქა-იქ, ისიც უსათუოდ უარყოფით კონტექსტში. საქართველო განიხილება ქვეყნად, რომელსაც, თითქოსდა, ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობის გარდა, არც უკან – წარსულში, არც წინ – მომავალში და, მით უფრო, აწმყოში, საიმედო, ხელჩასაჭიდი და სახელმწიფოებრიობის განმსაზღვრელი სხვა პერსპექტივა არ ჰქონდეს. ეს ტენდენცია ყველგან იგრძნობა – პოლიტიკაზე, რელიგიაზე, ეროვნულ რეკვიზიტებსა თუ კულტურაზე მსჯელობისას და

ავითარებს არსებით აზრს – რომ ეროვნულობა ჩამორჩენილობის, ვიწროკუთხურობის მაჩვენებელია და ხელს უშლის დემოკრატიის განვითარებას. სახელმწიფოსადმი მასმედიის ამგვარ დამოკიდებულებას უკვე ბუნებრივად მივყავართ იმ კონდიციამდე, როცა ცნება “არშემდგარი ქვეყანა” შეჩვეული სიტყვა ხდება მკითხველისა თუ მაყურებლისთვის და, ცნობიერად თუ ქვეცნობიერად, განსაზღვრავს მის ადეკვატურ რეაქციას.

პირობითად, ამ პერიოდის პრესა სამ ნაკადად შეიძლება დავყოთ:

ერთი მხრივ, “ალია”, “რეზონანსი”, “ახალი ვერსია” ქმნიან კლიშეებს – საქართველო – არშემდგარი ქვეყანა, საშიში ქვეყანა, პანკისი – ტერორიზმის ბუდე, შევარდნაძე – მილოშევიჩი, წითელი პრეზიდენტი, შევარდნაძისტები – რეტროგრადები, ჟვანიას გუნდი – რეფორმატორები;

“ასავალ-დასავალი”, “დრო”, “მეოთხე”, “მართალი გაზეთი” – რეფორმატორებს დასავლეთის ემისრებად მიიჩნევენ, მასონური მმართველობის საფრთხეზე და ჟვანია-სააკაშვილის წარმომავლობაზე მსჯელობენ;

“დილის გაზეთი”, “კვირის პალიტრა”, “ახალი თაობა”, “მერიდიანი”/“ახალი მერიდიანი”, “დრონი”, “განახლებული ივერია” ცდილობენ ეროვნული ცნობიერების, სახელმწიფო აზროვნების გააქტიურებას – ტრადიციული ღირებულებების შენარჩუნებით.

მიუხედავად რიცხოვრივი უპირატესობისა, ხსნებულ გაზეთებსა და პლუს კიდეც სხვა გამოცემებს არ შეუძლიათ გადაფარონ “ალიასა” და “რეზონანსის” საინფორმაციო ზეგავლენა, რამდენიმე არსებითი ფაქტორის გამო: გავრცელების ფართო გეოგრაფიული არეალის, ტირაჟისა და რეიტინგის გარდა, ისინი მოქმედებენ განსაზღვრული საინფორმაციო სტრატეგიით, რაზეც უკვე ვამახვილებდით ყურადღებას ტ/კ “რუსთავი 2”-ის მაგალითზე. (2001 წელს, კომპანია “ნიკკოლო მ”-ის მიერ ჩატარებული საქართველოს მედიაბაზრის კვლევის შედეგად, “ალია”, “რეზონანსი” და “ახალი ვერსია” ლიდერობენ მკითხველთა ნდობისა და კითხვადობის რეიტინგში; ხოლო “ალიასა” და “რეზონანსს”, “კვირის პალიტრასთან” ერთად, გავრცელების ყველაზე ფართო არეალი აქვთ.)*

ეროვნული და სახელმწიფო ცნობიერების მოშლის შორსგამიზნული პროცესი უწინარესად ახალგაზრდობისკენ იყო მიმართული. პირველ რიგში სწორედ მათზე იყო გათვლილი “დარდუბალას” სერიალი (ტ/კ “რუსთავი 2”), “რეზონანსის” “მორიგე რედაქტორის ჩანაწერები”, “ალიას” პუბლიკაციები, რომლებიც ერთდროულად

აღვივებდა რელიგიურ ნიჰილიზმსაც და რელიგიურ ექსტრემიზმსაც; საინფორმაციო ამინდის შემქმნელი მასმედიის მთავარი თემები – დესტაბილიზაციის პერმანენტული საფრთხე, ქვეყნის ცხოვრების ყველა სფეროში მხოლოდ უარყოფითის ძიება, უფროსი და საშუალო თაობის მუდმივი დადანაშაულება კომუნისტურ დროში ცხოვრებისათვის (იმ ფაქტორის იგნორირებით, რომ მათ დროისა და ქვეყნის არჩევა არ შეეძლოთ), სახელმწიფოს დისკრედიტაციისაკენ მიმართული საინფორმაციო კამპანია და ა.შ.

თუ ამ თვალსაზრისით თუნდაც “რეზონანსის” “მორიგე რედაქტორის ჩანაწერებს” განვიხილავთ, დავრწმუნდებით რომ გაზეთის ამ მინიატურულ “სავიზიტო

---

* კვლევის შედეგის გამოყენება შეთანხმებულია კომპანია “ნიკკოლო მ“-თან.

ბარათში” აკუმულირებულია უდიდესი საბრძოლო მუხტი და შეურიგებლობა სისტემის, მმართველობის, ტრადიციების, უფროსი თაობისადმი და ა.შ. ამასთან, მისი ენობრივი ქსოვილი – შავ იუმორს შერწყმული სლენგი, “დარდუბალასაც” ეხმაურება და კარგად ესადაგება თინეიჯერულ გემოვნებასა და განწყობასაც. “ჩანაწერების” პოზიცია გამყარებულია ანშლაგებად გაშლილი საპირველგვერდო სათაურებითა და კარიკატურებით, რომელთა მთავარი “გმირია” პრეზიდენტი:

- “საქართველო საკონცენტრაციო ბანაკია”. (“რეზონანსი”, 26 თებერვალი, 2001).
- “ოროსნების ქვეყანა” – “რეზონანსი” ყურს უწევს ოროსნების მეთაურ წითელ პრეზიდენტს. (“რეზონანსი” 6 აპრილი, 2001).
- “აქ ოდესღაც საქართველო იყო...”; ფოტომონტაჟი – საქართველოს რუკაზე განფენილი პრეზიდენტის ფოტოპორტრეტი. (“რეზონანსი”, 18 აპრილი, 2001).
- “საქართველოს ხელისუფლებაში ერთი ჰომოსაპიენსიც არ ურევია!”; კარიკატურა – ცენტრში დიდ გამოხრულ ძვალზე შემდგარი პრეზიდენტი – პირველყოფილი ადამიანი, ჩაქუჩ-ნამგლიანი ავგაროზით. (“რეზონანსი”, 14 აპრილი, 2001)* და ა.შ.

პრესის პუბლიკაციების მეორე ნაკადი ქვეყანაში არსებულ მძიმე ვითარებას ხსნის “იმპორტირებული იდეებისა” და ეროვნული ნიჰილიზმის მომძლავრებით და ამ პროცესს, პირდაპირ თუ ირიბად, აკავშირებს “დასავლური ყაიდის” ახალგაზრდა პოლიტიკოსებთან, ანუ ე.წ. რეფორმატორებთან:

---

* დისერტაციის ამ მონაკვეთში გაზეთების/ჟურნალების და თარიღების აქვე მითითება მნიშვნელოვანია საერთო კონტექსტისთვის. ამიტომ, აქაც და შემდგომაც, იძულებული ვართ დავარღვიოთ პერიოდიკის დამოწმების სტანდარტი.

- “სამწუხაროა, რომ ის ადამიანები, რომლებიც თითქოსდა ქმნიან საქართველოს ხვალისდელ დღეს, ეროვნულ იდეასთან დამოკიდებულებაში ნიჰილისტები არიან. ეს წმინდა წყლის ქართული პარადოქსია, რომლის მსგავსს, ვთქვათ ამერიკელი, კომმარულ სიზმარშიც ვერ ნახავს. ამაში ჩანს ჩვენი გამოუცდელობა – მართალია, კი გაგვაჩნია სახელმწიფოებრიობის ათასწლოვანი ტრადიცია, მაგრამ ისტორიული გამოცდილების დეფიციტს მაინც განვიცდით”. (161)
- “ჩვენი ქვეყნის უბედურებაში ძირითადი წვლილის შემტანნი ქართველები არიან. აქედან მოდის განცდაც, რომ ქართველები არაფრის ღირსნი ვართ. ეს ტყუილია, რადგან მათ მეტად სერიოზული შემკვეთები ჰყავდათ. ყოველივე დაკავშირებულია ერთ დიდ თეორიასთან, რომელიც შეიქმნა დასავლეთში, ძალიან საინტერესო ინსტიტუტებში.

ეს არის მსოფლიო გლობალიზაციის თეორია, რომელსაც ერთი კი არა, შემკვეთთა მთელი ერთობლიობა ჰყავს, რომელიც წარმართავს დანარჩენ

მიტომ, აქაც და შემდგომაც, იძულებული ვართ დავარღვიოთ პერიოდიკის დამოწმების სტანდარტი.

მსოფლიოს... შიშველი ამერიკანიზმი ემსახურება ქართული ეროვნული სახელმწიფოებრივი საფუძვლების მოშლას. ამას აკეთებენ სმკ საგანგებო ემისრები, რომელთაც ლიდერის სტატუსი აქვთ ზომებული”. (130)

პრესის პუბლიკაციების მესამე ნაკადი ცდილობს სახელმწიფო აზროვნების ჩამოყალიბების აუცილებლობისკენ მიაპყროს საზოგადოების ყურადღება. (ამ მხრივ ყველაზე მეტი თანმიმდევრობით გამოირჩევა “განახლებული ივერია”, რომლის პუბლიკაციები მოწმობს საქართველოში სახელმწიფოებრიობის ძლიერი ტრადიციის არსებობას. თუმც, ამ გაზეთის პერიოდულობა და სტატიების სპეციფიკა მასობრივ მკითხველზე ზემოქმედების საშუალებას არ იძლეოდა). ამ ტიპის პუბლიკაციებში, პირველ ყოვლისა, შეიმჩნევა ეროვნული ნიჰილიზმის, სახელმწიფოებრიობის ეჭვქვეშ დაყენების გამომწვევი მიზეზების გაანალიზება და იმ საყრდენის ძიება, რომელსაც უნდა დაეფუძნოს ერის ფსიქოლოგიური წონასწორობა.

ერთ-ერთ საგაზეთო პუბლიკაციაში პოლიტოლოგი გივი ბოლოთაშვილი თანმიმდევრულად აყალიბებს იმ ფაქტორებს, რომელთა მიხედვითაც საქართველო

არშემდგარი სახელმწიფოა: “საქართველო ვერ უზრუნველყოფს საზოგადოების ინტეგრაციას, სოციალური ერთიანობის საკითხების გადაჭრას, კანონის უზენაესობას, მოქალაქეთა ინტერესების დაცვას, გარეშე თავდასხმებისგან ქვეყნის დაცვას, ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირებას, კულტურულ-აღმზრდელობითი ფუნქციის განხორციელებას და ა.შ. რაც მთავარია, საქართველოში ვერ შეიქმნა საშუალო ფენა. შედეგად, 5%-ია მდიდართა ფენა, დანარჩენი ლუმპენპროლეტარიატის დონემდეა დაყვანილი.” (91).

იგივე პრობლემების სათავეს მწერალი ერლომ ახვლედიანი გაცილებით ღრმა ფესვებში ეძიებს, ასახელებს თითქმის ყველა ძირითად ობიექტურ მიზეზ-შედეგს და, რაც მთავარია, ცდილობს მათი წარმოშობაც და მოგვარებაც დაუკავშიროს არა მხოლოდ გარეშე ფაქტორებს (როგორც ეს ამ ტიპის პუბლიკაციათა უმეტესობაში გვხვდება), არამედ, დაგვანახოს საკუთარი ბრალეულობაც და საკუთარი ძალების ამოქმედების გარდაუვალი აუცილებლობაც: “ქაოსი, რომელშიც ამჟამად ჩვენ ვიმყოფებით, მხოლოდ ჩვენი ბრალი არ არის. ჩვენ ხალხს უამრავი სახადი ერთბაშად შეეყარა, არადა, მათგან თითოეული შეიძლებოდა საბედისწერო გამხდარიყო. ჩვენი ბრალი აქ ის არის რომ მათ ჩვენ ვერ ვუვლით, როგორც სახადს, ბატონებს, ვერ ვუქმნით მშვიდ გარემოს, პირიქით, ვააგებთ ჩვენი დაპირისპირებით, ხმაურით. ეს სახადი უამრავია: სოციალური წყობის შეცვლა, მოპოვებული დამოუკიდებლობა, თავისუფლება მრავალი მიმართულებით, პლურალიზმი, კაპიტალის თავდაპირველი დაგროვების მწვავე პროცესი, ეთნიკური პრობლემების დამოუკიდებლად რეგულირება, ძველი და ახალი მენტალიტეტის დაჯახება, უსამართლოდ წართმეული ტერიტორიები, ორიენტაციის მკვეთრი შეცვლა, მეზობელ სახელმწიფოებთან ურთიერთობის მოგვარება, სარწმუნოებრივი ექსპანსიები, მეგობრებისა და მტრების გარჩევის სიძნელე, გეოპოლიტიკური მდგომარეობის სირთულე და ა.შ. ყოველივე ამას, ამ ქაოსურ მდგომარეობას, ძნელია მოუძებნო საერთო მაჩვენებელი, ერთიანი საყრდენი, რომელიც ჩვენ ჩვენსავე თავში უნდა ვიპოვოთ, რადგან ჩვენ თუ ასეთი საყრდენი შინ ვერ ვიპოვებთ, მაშინ ბუნებრივია “მეგობარი” ქვეყნების სიძლიერეში უნდა ვიპოვოთ ახალი “მფარველი”, ანდა ძველს დავუბრუნდეთ”. (87)

ეს ვრცელი ციტატა მოვიხმეთ იმის საილუსტრაციოდ, პრესის ჭეშმარიტი თავისუფლების, დამოუკიდებლობისა და ობიექტურობის პირობებში, რა ძირითადი პარამეტრები უნდა ქცეულიყო მის პრიორიტეტად.

სახელმწიფო აზროვნების გააქტიურებისკენ მიმართული პუბლიკაციების ნიმუშად მოვიხმობთ კიდევ ერთ მაგალითს – საზღვრის დაცვის დეპარტამენტის თავმჯდომარის, ვალერი ჩხეიძის ინტერვიუს გაზეთ “კვირის პალიტრასთან”. “ჩვენ უნდა გვქონდეს ნათლად გამოკვეთილი **ეროვნული მოდელი სახელმწიფოებრიობისა**, დაყრდნობილი ისტორიულ ტრადიციებსა და ფსიქოლოგიაზე. **საქართველომ დიდი სახელმწიფოების პოლიტიკურ თამაშებში გამსვლელი ან შესაწირი პაიკის როლი კი არ უნდა ითამაშოს**, არამედ ჩვენს ქვეყანას საკუთარი მყარი და ძლიერი ადგილი, თავისი მისია უნდა ჰქონდეს ამ ურთულეს და ძნელ “საჭადრაკო დაფაზე”, – აცხადებს მაღალჩინოსანი სახელმწიფო მოხელე და მიიჩნევს, რომ საამისოდ საქართველოს სჭირდება **ნეიტრალიტეტი**. (ინტერვიუ ვალერი ჩხეიძესთან, “კვირის პალიტრა”, 27 ნოემბერი, 2000).

მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდისთვის (2000-2001 წლები) საქართველო დასავლურ ღირებულებებსა და დემოკრატიის მშენებლობაზე ორიენტირებულ ქვეყნად ითვლებოდა, პრესაში ნაკლებად გვხვდება პუბლიკაციები, რომლებშიც ახსნილია დემოკრატიული განვითარების არსი, გარდამავალი დემოკრატიის თავისებურება და პრობლემები, საქართველოს წინაშე მდგომი კონკრეტული ამოცანები და ა.შ. დემოკრატია უმთავრესად ხსენდება ზოგად კონტექსტში, ან, სიტყვის თავისუფლების, პიროვნების უფლების შელახვის საბაზით. რა თქმა უნდა, გვხვდება გამონაკლისებიც. მაგალითის სახით მოვიშველიებთ გაზეთ “ახალი თაობის” პუბლიკაციას – **“როდის განვითარდება საქართველოში დემოკრატია?”**, რომლის ავტორი, ჟურნალისტი ლადო მკერვალიშვილი პროფესიულად წარმართავს მსჯელობას და ქართული პრესისთვის ჩვეული სუბიექტურ-ემოციური დამოკიდებულების ნაცვლად, მოვლენების პრაგმატულ ხედვას იჩენს: “სახელმწიფოს წინაშე სულ სხვა ამოცანები და მიზნები დგას. მათი ფორმულირება კი ერთი სიტყვით შეიძლება – **გადარჩენა**. როცა ეს პრობლემები გადაიჭრება, დემოკრატიის დამყარებისათვის ყველა ბარიერი მოიხსნება. ქართველი ერი თავისი მენტალიტეტით თუ ფსიქოლოგიით ყოველთვის დემოკრატია იყო და ეს მისთვის ახალი ხილი არ არის... **საქართველოში დემოკრატია განვითარდება მას შემდეგ, რაც წამოიწევს ეკონომიკა, გაერთიანდება საზოგადოება და ამაღლდება ეროვნული თვითშეგნება**. დემოკრატია, როგორც წესი, სიღატაკეში არ ხარობს.” (141)

2002 წელს საქართველოში აშშ-ის “წრთვნისა და აღჭურვის” პროგრამის დაწყებამ მასმედიის განწყობა საგრძნობად გადახარა ოპტიმიზმისაკენ და, შესაბამისად, იკლო აგრესიამ, საინფორმაციო აჟიოტაჟებმა, შერბილდა სახელმწიფოსა და პრეზიდენტისაკენ

მიმართული უარყოფითი აქცენტები. ამ პერიოდში უკვე “რეზონანსის” პირველ გვერდებზე აღარ ჩნდება სარკასტული კარიკატურები “მთავარი გმირით” – “პრეზიდენტით”, შეიცვალა “მორიგე რედაქტორის ჩანაწერების” პათოსიც, სახელმწიფოსა და პრეზიდენტის შეურაცხყოფელი. შეიძლება ითქვას, რომ ამ თვალსაზრისით “რეზონანსი” ერთგვარი ინდიკატორია, რომლის მიხედვითაც შეიძლება ვიმსჯელოთ სახელმწიფოს ცხოვრებაში მომხდარ თვისობრივ ცვლილებაზე. **“წრთვნისა და აღჭურვის პროგრამა არ უნდა ჩაიშალოს”** – ასე ასათაურებს “რეზონანსის” წამყვანი ჟურნალისტი ელისო ჩაფიძე პუბლიკაციას, რომელშიც მკაფიოდ გამოხატავს თავის ჟურნალისტურ პოზიციას და, ფაქტობრივად, არა მხოლოდ მკითხველს, კოლეგებსაც მოუწოდებს **სახელმწიფოებრივი ერთსულოვნებისკენ**: “... დღეს საქართველოში არსებული სიტუაცია არავის, არც ჯარისკაცს, არც ერს და არც ბერს იმის უფლებას არ აძლევს სპონტანური და ემოციური გადაწყვეტილებები მიიღოს. ერთი დიდი მწერლის თქმისა არ იყოს, სამშობლო ხაჭაპური არ არის და ყველანაირი უნდა გიყვარდეს. უნდა გიყვარდეს განსაკუთრებით მაშინ, როცა ის დამაბუნებელია და უჭირს. ჩვენ კი ხანდახან წინდაუხედაობითა თუ სიჩქარით, ზოგჯერ მიზანმიმართულად, ისეთ ფრაზას და ბრალდებას ვისვრით, რაც საქართველოს დახმარების სურვილს ნებისმიერ ქვეყანას გაუქრობდა”. (164)

“რეზონანსისა” და ზოგიერთი სხვა გამოცემის ტონისა და აქცენტის შეცვლა კიდევ ერთმა გარემოებამ განაპირობა – **2001 წლის ოქტომბერ-ნოემბრის მოვლენების** (რომლის დროსაც ზურაბ ჟვანია პარლამენტის თავმჯდომარეობიდან გადადგა) შემდგომ პერიოდში **საინფორმაციო ამინდის შემქმნელი მასმედიის “მონოპოლიზების”** ფაქტორი აშკარად შესუსტდა და, შესაბამისად, განელდა სახელმწიფოსა და პრეზიდენტ შევარდნაძის უარყოფით იმიჯზე მომუშავე საინფორმაციო მუხტი. დემოკრატიის, პროდასავლურობის, კორუფციასთან ბრძოლის შირმის მიღმა აშკარა სახელისუფლებო ბრძოლის ინტერესის გამჟღავნებამაც შეიტანა კორექტივი ჟურნალისტთა გარკვეული ნაწილის ხედვაში. ამ დასკვნის გასამყარებლად მოვიშველიებთ არასამთავრობო სექტორის თვალსაჩინო წარმომადგენლის, გიგი თევზაძის მოსაზრებას (წიგნიდან “საქართველო: ძალაუფლების დაბრუნება”) იმის თაობაზე, რომ **“ჟვანიასაც სჭირდებოდა ლიბერალური დემოკრატიის საყრდენი”, ანუ არასამთავრობო სექტორისა და მედიის “ღია მხარდაჭერა” “ძალაუფლების საკუთარი სქემის” შესადგენად.** (25, 20) ზურაბ ჟვანიას გავლენას მედიაზე მომდევნო ნაკვეთებში შევხებით, აქ კი დავძენთ, რომ ეს

გავლენა პარლამენტის თავმჯდომარეობიდან მისი გადადგომით ერთბაშად არ გაქარწყლებულა, მაგრამ გაცილებით შესუსტდა.

ამ ქვეთავის დასაწყისში, “არშემდგარ სახელმწიფოსთან” მიმართებაში, შეგნებულად არ შევხებით რუსეთის ფაქტორს, რადგან ეს, ობიექტური ფაქტორის გარდა, ერთგვარი კლიშეა, რომელსაც საანალიზო პერიოდის ქართული პრესა მუდმივად იშველიებს და ლამის ყოველგვარი უბედურების სათავედ სახავს. საგანგებოდ გადმოვანაცვლეთ ეს თემა ქვეთავის ამ მონაკვეთში, სადაც ქართულ პრესაში სახელმწიფო ინტერესის გამოხატვის სიმპტომების გაჩენას შევხებით. პრესის ვერსიებს საქართველოში განვითარებულ დესტაბილიზაციურ სიტუაციებთან რუსეთის მიმართების თაობაზე ერთ-ერთ მომდევნო ქვეთავში შევხებით. აქ კი მოვიხმობთ არა ქართული ან რუსული მედიის ინტერპრეტაციებს, არამედ რუსეთის “საგარეო პოლიტიკის ნაციონალური ლაბორატორიის”^{*} ინტერნეტ-საიტზე 2002 წლის აგვისტოში განთავსებულ ანალიტიკურ მასალას – “პოლიტიკური სიტუაცია საქართველოში”. მის ერთ-ერთ ქვეთავში – “საქართველოს დახასიათება და რუსეთის ინტერესები”, საქართველო ასეა წარმოდგენილი: “ამერიკულ და რუსულ მასმედიაში საქართველოს ახასიათებენ, როგორც “არშემდგარ სახელმწიფოს”. საქართველოს სახელმწიფოს არ ძალუძს თავად უზრუნველყოს თავისი მთლიანობა და უსაფრთხოება და მუდმივად სჭირდება გარეშე დახმარება... საქართველოს სახელმწიფოებრივი სისუსტის შედეგად, რუსეთისათვის ისეთი რუტინული პროცედურაც კი, როგორიცაა ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნები, საქართველოში იწვევს ხელჩართულ ბრძოლას, ქუჩის შეტაკებებს, სროლებს და ქვეყანაში სიტუაციის დესტაბილიზაციის საფრთხეს ქმნის”. ამ ქვეთავში განმარტებული არ არის, რაში მდგომარეობს “რუსეთის ინტერესი”, მაგრამ, როგორც ჩანს, იგულისხმება, რომ იგი ისედაც გასაგებია. (58)

რუსი ექსპერტების პოზიციისგან დიამეტრალურად განსხვავებულია ნატო-ში აშშ-ის ყოფილი ელჩის, რობერტ ჰანტერის მოსაზრება საქართველოზე. მისი აზრით, “საქართველო არავითარ შემთხვევაში არ არის არშემდგარი ქვეყანა და არც იქცევა ასეთად”. იგი საქართველოს, წინსვლის მიხედვით, პოსტსაბჭოთა ქვეყნების სამეულში ან ოთხეულში თვლის, ედუარდ შევარდნაძეს კი – ყველაზე დემოკრატიულად დანარჩენ პოსტსაბჭოურ ლიდერებს შორის. (118)

---

^{*} ხსენებული ლაბორატორია 2002 წელსაა დაფუძნებული; მისი პრეზიდენტია ცნობილი პოლიტოლოგი და პოლიტტექნოლოგი გლეზ პავლოვსკი. როგორც ჩანს, ლაბორატორიამ ერთ-ერთ პირველ საგარეო-პოლიტიკურ ფაქტორად საქართველოს ფაქტორი მიიჩნია და ფუნდამენტურად შეისწავლა და გააანალიზა მისი საშინაო და საგარეო პოლიტიკის თითქმის ყველა არსებითი პრობლემა.

დაახლოებით ასეთი საინფორმაციო განწყობითაა წარმოდგენილი საქართველოს სახელმწიფოს ზოგადი სახე პრესაში “ვარდების რევოლუციამდე”. შედარებისთვის საინტერესოა, როგორ ფიგურირებს ამ პერიოდის საქართველო საექსპერტო შეფასებებში. 2003 წლის მდგომარეობით, პოლიტოლოგი გია ნოდია (საექსპერტო ნაშრომში – “დემოკრატიის შექმნის ორი მცდელობა საქართველოში: თხუთმეტწლიანი გზის შეჯამება”) საქართველოს მიაკუთვნებს ქვეყნებს, რომლებმაც დემოკრატიის მიმართულებით რამდენიმე საწყისი ნაბიჯი გადადგეს და სადღაც შუა გზაზე, “ნაცრისფერ ზონაში” გაჩერდნენ; მისი მომავლის პერსპექტივა სამ სცენარს შორის მერყეობს: სერიოზული წინსვლა დემოკრატიის მიმართულებით; ავტორიტარული სისტემისკენ დაბრუნება; კიდევ დიდხანს დარჩენა არსებულ გაურკვევლობაში. (55, 38)

2005 წლის, ანუ პოსტრევოლუციური საქართველო, “მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტის” გამოცემაში (კოორდინატორ-რედაქტორები გია ნოდია და ალვარო პინტო სქოლტბახი), ასეა შეფასებული: “საქართველო ცნობილია, როგორც პოლიტიკურად არასტაბილური სახელმწიფო, რაც დემოკრატიაზე გადასვლის (ტრანზიციის) მრავალჯერად მცდელობაში გამოიხატა... (ხაზი ავტორის, – ლ.კ.) 2003 წლის ნოემბრის ვარდების რევოლუცია საქართველოში დემოკრატიული ტრანსფორმაციის კიდევ ერთი მცდელობაა... მთავარი გამოწვევა, რაც საქართველოს დემოკრატიის წინაშე დგას, ისაა, რომ 2003 წლის ნოემბერი საქართველოს ისტორიაში შევიდეს როგორც “რევოლუცია, რომელმაც ყველა რევოლუცია დაასრულა.” (ხაზი ჩვენია, – ლ.კ.) ეს გულისხმობს, რომ უნდა მოხდეს დემოკრატიული ინსტიტუტების კონსოლიდაცია და ძალაუფლების კონსტიტუციური ცვლაც რუტინულ პროცედურად უნდა იქცეს.” (64, 5-9)

“ვარდების რევოლუციამ”, როგორც დისერტაციის პირველ ნაკვეთში აღვნიშნეთ, მასმედიას დაუპარგა წამყვანი პოზიცია, მაგრამ დაეხმარა ახალი ფუნქციის შეძენაში – მედიის მეშვეობით ჩამოყალიბება დაიწყო საქართველოს ახალმა იმიჯმა. საქართველო, პირველ რიგში, ასოცირდება ცნობად სახელმწიფოსთან; ქვეყანა, რომელსაც დიდი ძალისხმევა უხდებოდა თავისი არსებობის დასაფიქსირებლად, საერთაშორისო ყურადღების ობიექტი გახდა. მხედველობაში გვაქვს არა მხოლოდ ხმაურიანი საინფორმაციო საბაზები (ვარდების რევოლუციის რეზონანსი, აჭარაში განვითარებული მოვლენები და ა.შ.), არამედ საერთაშორისო თანამეგობრობის საქმიანი დაინტერესება.

სანიმუშოდ მოვიშველიებთ თუნდაც სამ საინფორმაციო საბაზს:

2004 წლის ივნისში, ბრიუსელში, ევროკავშირის ეგიდით გამართული საქართველოს დონორთა საერთაშორისო კონფერენციის გაშუქების ფონზე, საქართველო პრესაში ფიგურირებს როგორც სახელმწიფო, რომელსაც ევროპა უკვე აღიქვამს არა მხოლოდ გეოგრაფიულ, არამედ მსოფლმხედველობრივ და კულტურულ მეზობლად; როგორც ქვეყანა, რომლის მიმართაც უცხოელი პარტნიორები, დაინტერესებასთან ერთად, კომპეტენტურობასა და ინფორმირებულობასაც ამჟღავნებენ.

მსოფლიოში შექმნილი ვითარება უნიკალური შანსია საქართველოსთვის – დაახლოებით ასეთია პრესის საერთო აქცენტი. 1 მილიარდი დოლარი – დონორებისაგან; 400 მილიონამდე (სამი წლის განმავლობაში) – “ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაციისგან”; 12 მლნ – ევროკავშირისგან; “მთავარი გაზეთის” აზრით, დონორების ამგვარი ხელგაშლილობა დასავლეთისაგან საქართველოს ხელისუფლების დადებით შეფასებაზე მიუთითებს. ამავე დროს, თბილისს კატეგორიულად აფრთხილებენ, რომ მილიარდდოლარიანი დახმარება უკანასკნელი შანსია საქართველოსთვის. მიუხედავად იმისა რომ ქართველებისაგან ბოლო ათი წლის განმავლობაში მსგავსი შინაარსის განცხადებები არაერთხელ მოუსმენიათ, ბრიუსელში მაინც ირწმუნეს საქართველოს პრემიერ მინისტრის ოპტიმისტური პროგნოზი – “სამ წელიწადში საქართველო თავად დაეხმარება სხვებს.” (“მთავარი გაზეთი”, 22 ივნისი, 2004) ევროპული პოლიტიკის ცენტრში გამოსვლისას პრემიერ-მინისტრმა ზურაბ ჟვანია აღნიშნა, რომ ევროპამ აღიარა საქართველოს ევროპული ამბიცია. პრესა ყურადღებას ამახვილებს იმ ფაქტზე, რომ ამ ცენტრში შეხვედრისას თვალშისაცემი იყო უცხოელთა კომპეტენტურობა საქართველოს საკითხებში.

პრესის შეფასებით, საერთაშორისო საზოგადოებრიობამ ეს მილიონობით დოლარი ქართული რევოლუციის შედეგის – ახალი ქართული სახელმწიფოებრიობის განვითარებაში დააბანდა; ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობის მთავარი გარანტი ინტერესთა პრაგმატული თანხვედრაა; რაკი ინვესტიციათა რაოდენობა უკვე ათნიშნა ციფრებით განისაზღვრება, დასავლეთი საქართველოს ასე ადვილად არ დათმობს. ლუქსემბურგში, ევროკავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრების საბჭოს სხდომაზე მიღებული გადაწყვეტილებით, საქართველო, აზერბაიჯანსა და სომხეთთან ერთად, ოფიციალურად ჩაერთო “ევროპის სამეზობლო პოლიტიკაში”. ამ გადაწყვეტილებით ევროკავშირმა ოფიციალურად დაადასტურა, რომ სამხრეთ კავკასიაში მიმდინარე პროცესებში უფრო აქტიურ მონაწილეობას აპირებს.

2004 წლის ნოემბერ-დეკემბერში, უკრაინის “ნარინჯისფერი რევოლუციის” რეზონანსით, არა მხოლოდ “ვარდების რევოლუციის” პარალელი ჩნდება – პრესა არგუმენტირებულად მსჯელობს, რას გულისხმობდა “ქართული რევოლუციის ექსპორტი”, რა ნიშნით უნდა იქცეს საქართველო – ჯერ კიდევ სუსტი და კონფლიქტური რეგიონების მქონე სახელმწიფო, დემოკრატიული განვითარებისა და სტაბილურობის მისაბამ მაგალითად მთელი რეგიონისა და პოსტსაბჭოთა სივრცისათვის. თანაც, უკრაინაში საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგებით გამოწვეულმა რევოლუციურმა მღელვარებამ, რომელიც ექსპერტთა შეფასებით, მეტისმეტად გაჭიანურდა, ცხადყო, რომ მსგავსი პროცესის “იოლად მოგვარების” ქართული მოდელი მართლაც მიესადაგება დასავლელ სტრატეგთა იდეალისტური პოლიტიკის თეორიებს.

2005 წლის მაისში, აშშ-ის პრეზიდენტის ჯორჯ ბუშის ვიზიტი თბილისში, მომგებიანი საინფორმაციო საბაზი იყო პრესაში საქართველოს იმიჯის პოზიტიური პოზიციონირებისთვის. “მთავარ გაზეთთან” ინტერვიუში, “გარდამავალი დემოკრატიების” პროექტის ხელმძღვანელი ბრიუს ჯექსონი აცხადებდა, რომ “საქართველო ნამდვილად ლიდერია კავკასიაში, შავი ზღვის რეგიონის ქვეყნებში, ევროპის ერთ ნაწილში და ცენტრალურ აზიაშიც. უკრაინა თანალიდერია.” (120)

ჯორჯ ბუშის ვიზიტის რეზონანსს პრესაში საგანგებოდ შევხებით დისერტაციის ერთ-ერთ მომდევნო ნაკვეთში; აქ კი ყურადღებას გავამახვილებთ კიდევ ერთ ნიუანსზე – “ვარდების რევოლუციამ” არა მხოლოდ საქართველოს საგარეო იმიჯზე მოახდინა პოზიტიური ზეგავლენა, ქვეყნის შიგნითაც არსებითად შეიცვალა სახელმწიფოსადმი დამოკიდებულება – ნიჰილიზმიდან ოპტიმიზმისაკენ. აღსანიშნავია, რომ “გორბი” – “გელაპ ინტერნეიშენალის” მიერ 2004 წლის მიწურულს ჩატარებული სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგით, საქართველო, ოპტიმიზმის მიხედვით, მსოფლიოს 65 ქვეყანას შორის მეორე ადგილზე აღმოჩნდა. (მსოფლიოს 50-ზე მეტი ქვეყნის “გელაპის” ინსტიტუტები, ყოველი წლის ბოლოს ადგენენ მოსახლეობის ოპტიმიზმის მაჩვენებელს, ანუ საზოგადოების დამოკიდებულებას მომავლის მიმართ. 2004 წლის ოპტიმისტ ქვეყანათა ათეული ასეთია: ტუნისი, ვიეტნამი – 72%, საქართველო – 71%, ჩინეთი, ჰონგ კონგი, ქუვეითი – 70%, კოსოვო – 67%, პანამა – 66%, აშშ – 65%, ავსტრალია – 61%.) (160)

- დასავლეთი თუ რუსეთი?

(სახელმწიფოს ორიენტაციის პრობლემის ასპექტები პრესაში)

საქართველოს დამოუკიდებლობის სათავესთან, გასული საუკუნის 90-იანი წლების დამდეგს, ქართულ პრესას, გაზეთ ”მამულის” წინამძღოლობით, ცხარე დისკუსია ჰქონდა გამართული – რა ორიენტაცია, სახელმწიფო მოწყობის რა მოდელი, რა ეკონომიკური სტრატეგია უნდა აერჩია საქართველოს, რომ იგი ჭეშმარიტად დამოუკიდებელ (დე იურე, დე ფაქტო) ქვეყნად ჩამოყალიბებულიყო. დრომ მალე გამოაჩინა, რომ დეკლარირებული დამოუკიდებლობისა და თავისუფლების გადაზრდა რეალურ დამოუკიდებლობაში რთული და წინააღმდეგობრივი პროცესია. ამ თემის განვრცობა ჩვენი თემისა და კომპეტენციის ფარგლებს სცილდება; ამდენად, შევეცდებით მოკლედ ჩამოვაყალიბოთ თემის განვითარების დინამიკა საანალიზო პერიოდის ქართულ პრესაში.

დამოუკიდებლობის გამოცხადების პირველ წლებში, აზრთა სხვადასხვაობის მიუხედავად, ქართული პრესის მეშვეობით გაცხადებული საერთო იდეალი (თუ შეიძლება ასე ითქვას), იყო **საქართველოს ნეიტრალიტეტი**. მიუხედავად იმისა, რომ მოცემულ დროსა და სივრცეში ეს უტოპიური იდეა იყო; მიუხედავად იმისა, რომ მოგვიანებით საქართველომ ოფიციალურად გააჟღერა ევროატლანტიკურ სივრცეში ინტეგრაციისკენ სწრაფვა, ნეიტრალიტეტის თემა ხანგამოშვებით ისევ იჩენდა თავს პრესაში, ოღონდაც, არა ჟურნალისტური ან სარედაქციო ინიციატივით; ძირითადად, ეს უკავშირდებოდა საარჩევნო კამპანიის პერიოდებს, ან, გამოიყენებოდა ნატო-სთან საქართველოს მიმართების გააქტიურებისას “თემის გადასაფარად.”

საქართველოს მიერ საერთაშორისო აღიარების მოპოვებისთანავე, სახელმწიფოებრივი თვითგამორკვევის პროცესში, გაჩნდა **დილემა – დასავლეთი თუ რუსეთი?!** ამთავითვე აღვნიშნავთ, რომ წლების მანძილზე, საგარეო პრიორიტეტებზე მსჯელობისა თუ ნებისმიერი სხვა საბაზით ამ თემის წარმოშობისას, პრესის აქცენტები, უპირატესად, სწორედ ამ ორი პოლუსისკენ მიემართება.

კვლევაში – “საქართველო სამხრეთ კავკასიის რეგიონის კონტექსტში”, დავით დარჩიაშვილი ასე აყალიბებს საქართველოს პოლიტიკური არჩევანის წინააღმდეგობრივ ხასიათს: “საქართველოს ადგილს სამხრეთ კავკასიის რეგიონული პოლიტიკის კონტექსტში, უპირველეს ყოვლისა, მისი საგარეო პოლიტიკური არჩევანი განსაზღვრავს. ამ არჩევანის ძირითადი ორიენტირია **დიქტომია – დასავლეთი-რუსეთი: პირველის ხიბლი და მეორის შიში**. სახელმწიფო ინსტიტუტების სისუსტის ფონზე ქართული საგარეო პოლიტიკა, არსებითად, გადარჩენისათვის ბრძოლა,

არსებობის გარანტიათა მიებაა. ამასთან, ზოგჯერ ძნელი გასარკვევია, საქმე ეხება ქვეყნის თუ სახელისუფლებო რეჟიმის გადარჩენას. შედეგად, პოლიტიკა ეკლექტურობის ელფერს იძენს, თუმცა მაინც დომინირებს დასავლურ, ევროატლანტიკურ სამყაროში ინტეგრირების ოცნება. საქართველოს ხელისუფლებას აქვს მეტ-ნაკლებად სტაბილური იდეა – ქვეყნისათვის დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის სატრანზიტო კორიდორის ფუნქციის შეძენა.” (17, 25)

ჩვენი საანალიზო პერიოდის ათვლის წერტილისთვის, ანუ 2000 წლისთვის, საქართველოს საგარეო პრიორიტეტი – დასავლური ვექტორი უკვე გამოკვეთილი იყო, მაგრამ პრესაში (ისევე, როგორც ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში) ჯერ კიდევ ძლიერია რუსული ფაქტორის გავლენა, რუსეთის პრიმატი მაშინაც კი იგრძნობა, როცა მის იგნორირებას ცდილობენ; რუსეთთან მიმართებაში ყველაზე თვალსაჩინოდ იკვეთება ქართული პრესის მიდრეკილება კლიშეებისა და სტერეოტიპებისაკენ; ერთ-ერთი მთავარი კლიშე – “ორი რუსეთი”, რომელიც წლების მანძილზე ფიგურირებდა რუსეთთან ურთიერთობის თემის განვითარებისას, ბოლო პერიოდის ქართულ პრესაში თითქმის აღარ გვხვდება (იგი ჩაანაცვლა დასკვნამ, რომ არავითარი ორი რუსეთი არ არსებობს); სამაგიეროდ, თითქმის უცვლელი დარჩა კლიშე – რუსეთი “მტრის ხატის” როლში. (თითქოს პარადოქსია, მაგრამ დიდი რუსეთიც ასეთივე წარმატებით ქმნის საქართველოსგან “მტრის ხატს”).

უნდა აღინიშნოს, რომ პრესაში რუსეთისადმი ნეგატიური დამოკიდებულების გამოხატვას საფუძვლად უდევს არა რუსოფობია (იშვიათი გამონაკლისების გარდა), არამედ, აქცენტი მის იმპერიულ არსზე. ამასთან, უმეტესწილად, საქართველოს მასმედიაში ანტირუსული კამპანიის გაძლიერება გამოძახილია რუსული მასმედიის ანტიქართული ისტერიისა. თავის მხრივ, ქართული მასმედიის მიერ რუსული თემის უარყოფით კონტექსტში აჟიტირება რუსეთში ჰპოვებს გამოძახილს. ოღონდაც, აშკარაა საინფორმაციო ომის უთანაბრობა. “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ, საქართველოს საერთაშორისო რეზონანსის გაძლიერებამ ეს უთანაბრობა გარკვეულწილად გაანეიტრალა. ჩვენი აზრით, მიზანმიმართული საინფორმაციო სტრატეგიის წყალობით, საქართველოს ხელისუფლებამ მოახერხა რუსეთის სტატუსის, როგორც საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ კონფლიქტებში “მესამე მხარის”, შეცვლა და ღიად უწოდა მას კონფლიქტების მონაწილე მხარე, კონფლიქტების გამჩაღებელი და, უფრო მეტიც, ანექსორი. მიუხედავად ამისა, 2005 წელს მიღებულ საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციაში, რუსეთი განხილულია არა როგორც მტერი სახელმწიფო,

არამედ როგორც პარტნიორი, აზერბაიჯანთან და სომხეთთან ერთად (სტრატეგიულ პარტნიორებად სახელდება აშშ, უკრაინა და თურქეთი). (64, 45)

შევეცდებით, მოკლედ მიმოვიხილოთ პრესაში საგარეო პრიორიტეტების ასახვის ძირითადი ასპექტები. მთავარი ტენდენცია ამ თემასთან მიმართებაში ისევ და ისევ თემის პოლიტიზება, პერსონიფიცირება და პიროვნულ/კლანური დაპირისპირებების ჭრილში წარმოსახვაა; ამ ფონზე იკარგება პრობლემის არსი და წინა პლანზე იწევს კონკრეტული მიზანი (არც თუ იშვიათად – უმიზნობა ან პრობლემის გაუაზრებლობა), რომელსაც ემსახურება ამ თემის მუსირება შესაბამის კონტექსტში.

2000-2001 წლებში ჩრდილოეთ-დასავლეთის ვნებათაღელვა პრესაში ძირითადად ტრიალებს, ერთის მხრივ, ედუარდ შევარდნაძისა და, მეორეს მხრივ, ე.წ. “რეფორმატორების” (ანუ, “მოქალაქეთა კავშირის” ახალგაზრდული ფრთა, ჟვანია-სააკაშვილის გუნდი) გარშემო. საინფორმაციო ამინდის განმსაზღვრელ მასმედიაში შექმნილი სურათით, **ორიენტაციის მიხედვით საქართველოს პოლიტელიტა** ასე წარმოჩინდება: პრეზიდენტი, მისი გარემოცვა (სიმბოლურად – კანცელარია) – რეტროგრადები, ანუ რუსეთზე ორიენტირებულნი; პერსონალურად პრეზიდენტი ედუარდ შევარდნაძე – ხან ერთ, ხან მეორე მხარეს გადახრილი, ხანაც – ამ ორ პოლუსს შორის “მოთამაშე”; ე.წ. “რეფორმატორები”, ანუ ძირითადად სმკ-ს ახალგაზრდული ფრთა – “დასავლურები”, ზურაბ ჟვანია – პროდასავლური ლიდერი; აღიარებული “რუსეთუმეები” – ასლან აბაშიძე (იგულისხმება პარტია “აღორძინებაც”), სოციალისტები, ვახტანგ რჩეულიშვილის ლიდერობით, კომუნისტები, პანტელეიმონ გიორგაძის მეთაურობით, პარლამენტის ვიცე-სპიკერი ვახტანგ გოგუაძე...

მოვიშველიებთ ორ ვრცელ ციტატას, რომლებშიც, ფაქტობრივად, ასახულია იმ პერიოდში დასავლურ-რუსული ვექტორებისადმი დამოკიდებულების სტერეოტიპი:

- “**ჟვანია-სააკაშვილის გუნდმა ყველაფერი გააკეთა დასავლეთისადმი სნობური, უკიდურესად პროვინციული დამოკიდებულების რეანიმირებისთვის.** პარალელურად, იგივე გუნდი ყველაფერს აკეთებს რუსეთთან ურთიერთობის რაც შეიძლება მეტად დასაძაბავად. მათი მსჯელობის ლოგიკა ამგვარია: ჩვენ რაც შეიძლება მეტად გავამწვავებთ ურთიერთობას ჩრდილოელ მეზობელთან. თუ იგი საპასუხოდ მიმართავს აგრესიულ ქმედებას, საქართველო, რასაკვირველია, აბსოლუტურად ვერაფერს დაუპირისპირებს, მაგრამ მოვა ცივილიზებული დასავლეთი და ჭკუას ასწავლის რუსეთს.” (140)

- “ეს პუბლიკაცია (საუბარია ზემოთ ციტირებულ პუბლიკაციაზე – ლ.კ.) აგრძელებს იმ ანტიდასავლურ პროპაგანდისტულ კამპანიას, რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოს პოლიტიკური კურსის საწინააღმდეგო იდეოლოგიური ფონის შექმნას – იმ აზრის დამკვიდრებას, რომ დასავლური ცივილიზაცია უცხოა ქართველებისათვის გენეტიკურად, კულტურულად, ეთნოფსიქოლოგიურად, ისტორიულად, პოლიტიკურად და სექსუალურადაც კი. სამაგიეროდ, ახლოა რუსეთი. სათავე და მიზეზი ამ კამპანიის არის რუსეთის სურვილი, შეინარჩუნოს სამხედრო ბაზები და პოლიტიკური გავლენა საქართველოში, მაგრამ, ჯერჯერობით, ღიად ვერ მოქმედებს და კმაყოფილდება საქართველოს ხელისუფლებაში და საზოგადოებაში არსებული იმ ძალების ხელშეწყობით, რომელთაც უხილავი ძაფებით მართავს.” (135)

ეს ორი დიამეტრალურად განსხვავებული თვალსაზრისი იმითაცაა საყურადღებო, რომ ერთის ავტორი საქართველოს პრეზიდენტის მრჩეველია, მეორისა კი – პარლამენტარი (ჟვანიას გუნდის წევრი). ბუნებრივია, რომ კანცელარიის მოხელეებსა და პარლამენტარებს თუნდაც სახელმწიფო პოლიტიკის გამოსახატავად უნიფიცირებული აზრები ვერ ექნებოდათ (და არც უნდა ჰქონოდათ), მაგრამ ამგვარი რადიკალიზმი ქვეყნის ორიენტაციის დიდმნიშვნელოვან პრობლემასთან მიმართებაში, პრესის მეშვეობით ტონს აძლევდა საზოგადოების ასევე რადიკალურ დამოკიდებულებას.

ამავე პერიოდში (2000 წლის გაზაფხულზე), პრესაში იკვეთება ტენდენცია, რომ საქართველო ხდება რეგიონში გავლენისათვის რუსეთ-აშშ-ის ბრძოლის ასპარეზი. საყურადღებოა გაზეთ “დრონის” სარედაქციო სტატია (“საქართველოს ადგილი და როლი კავკასიაში აშშ-სა და ნატოს სტრატეგიულ მიმართულებებში”), რომელშიც განხილულია რუსეთის დუმის დსთ-ს საქმეთა კომიტეტის ანალიტიკოსების მიერ დუმისთვის წარდგენილი მოხსენება. მოხსენების ავტორები “შეშფოთებული არიან რეგიონში ამერიკული და დასავლური დასწრების გამო” და გულისწყრომას გამოთქვამენ რუსეთის მმართველი ელიტის მიმართ, რომელმაც საქართველოში რუსოფილია გააჩაღა. (101) გაზეთ “7 დღის” პუბლიკაციაში ვითარდება ვერსია, რომ პოსტსაბჭოურ სივრცეში მოსკოვისა და ვაშინგტონის კონკურენცია, შესაძლოა, “აფხაზეთისთვის იქცეს ჭეშმარიტების მომენტად”; ვინაიდან კონფლიქტის გადაწყვეტის თვალსაზრისით რუსეთს აფხაზეთში გაცილებით მეტი ბერკეტები აქვს, ვიდრე

ყარაბაღში (რაკი იქ მისი “სამშვიდობო ძალები” არ არიან განლაგებული), მოსკოვი უეჭველად შეეცდება “დაასწროს” ამერიკას ამ რეგიონში მაინც”. (162)

საგანგებოდ აღვნიშნავთ გაზეთ “რეზონანსში” გამოქვეყნებულ ერთ პუბლიკაციას, რომელიც ეხება მსოფლიო პოლიტიკის ინსტიტუტის ევროაზიული კვლევის პროგრამის დირექტორის, იან ბრემერის “საკმაოდ არასახარბიელო განცხადებას”. მოვიხმობთ ციტატას: “ბრემერის სიტყვებით, პოსტსაბჭოური ეპოქის საწყის პერიოდში ამერიკა ცდილობდა კავკასიაზე რუსეთის ისტორიული გავლენა შეემცირებინა, რეგიონის ენერგორესურსებზე დაბალი ფასების გამო, თუმცა, “ვაშინგტონმა მაშინ ვერ განსაზღვრა, როგორი იქნებოდა მისი ახალი, ჰეგემონური საგარეო პოლიტიკა”... ზოგიერთი პროექტი, მაგალითად, ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენი, სწორედ რუსეთის გავლენის დაკნინებისაკენ არის მიმართული, მაგრამ დღეს მსგავსი პროტესტი ძალას კარგავს... რაც შეეხება საქართველოსა და აზერბაიჯანის ნატო-ში გაწევრიანების პერსპექტივას, პროფესორ იან ბრემერის თქმით, ამის შორეული შესაძლებლობაც კი არ არსებობს.” (“რეზონანსი”, 14 მაისი, 2000).

შესაძლოა, ბრემერის მიერ განვითარებული თვალსაზრისი ამ ეტაპზე უფრო აქტუალური იყოს, რადგან, ნატო-ში გაწევრიანება და ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენის მეშვეობით რეგიონში საქართველოს გეოსტრატეგიული მნიშვნელობის გამყარება, რეალობისგან უფრო დამორებული პერსპექტივა აღმოჩნდა, ვიდრე ეს იმ პერიოდში შეიძლებოდა გვევარაუდა (პრესაში განვითარებული ვერსიების მიხედვით, ჯერ ნატო-ში და შემდგომ ევროკავშირში საქართველოს გაერთიანება 2008-10 წლებისთვის იყო პროგნოზირებული).

რეგიონში გავლენისათვის რუსეთ-აშშ-ის ბრძოლის კონტექსტში საინტერესო იქნება გავიხსენოთ ცნობილი ამერიკელი პოლიტოლოგის, სემუელ ჰანთინგტონის კონცეფცია რუსეთსა და დასავლეთს შორის ბალანსის განსაზღვრისა, რომლის მიხედვითაც ორივე მხარე უნდა შეთანხმდეს პრინციპული თანასწორობისა და თითოეულის გავლენის სფეროების შესახებ: “პრაქტიკულად ეს იმას ნიშნავს, რომ რუსეთი დათანხმდება ევროკავშირისა და ნატო-ს გაფართოებას, მათში ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის დასავლურქრისტიანული ქვეყნების ჩართვას, დასავლეთი კი ვალდებულებას აიღებს არ გააფართოოს ნატო უფრო აღმოსავლეთით – თუკი უკრაინა არ გაიხლიჩება ორ სახელმწიფოდ.” ჰანთინგტონის ხედვით, დასავლური ცივილიზაციის ძალის შესანარჩუნებლად, აშშ-სა და ევროპული სახელმწიფოების ინტერესში უნდა იყოს რუსეთის აღიარება მართლმადიდებლური სამყაროს ბირთვ

სახელმწიფოდ, რომელსაც აქვს თავისი სამხრეთი საზღვრების უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული კანონიერი ინტერესები. (78). როგორც ერ-ერთ მომდევნო ნაკვეთში (“ბუშის ვიზიტის რეზონანსი პრესაში”) ვნახავთ, დასავლეთის/აშშ-ის სწრაფვა გავლენის სფეროების გაფართოებისკენ გასცდა ამ არეალს; ამან, არსებითად, განაპირობა ჩვენი ქვეყნის დეკლარირებული დასავლური ორიენტაციის თანმდევი კატაკლიზმები.

2001 წლის დეკემბრიდან ზემოთჩამოყალიბებულმა “სქემამ” (პოლიტიკის საგარეო ორიენტაციის) პრესაში, ერთი შეხედვით არც თუ ისე მკვეთრი, მაგრამ, ჩვენი აზრით, არსებითი ტრანსფორმაცია განიცადა; პარლამენტის თავმჯდომარეობიდან ზურაბ ჟვანიას გადადგომის შემდეგ ახალგაზრდა “რეფორმატორთა” საგარეო ორიენტაცია უფრო მეტად გახდა პრესის განსჯის საგანი; მათი “დასავლურობა” ისევ ფიგურირებს პრესის პუბლიკაციებში, მაგრამ უფრო ინტენსიური ხდება აქცენტი მათ “რუსულ კავშირებზე”. გაზეთი “დრონი”, მაგალითად, მიანიშნებს ამ ცვლილებაზე: “... ამერიკელები უკვე აცხადებენ, რომ მხარს უჭერენ რეფორმებს და არა “რეფორმატორებს”. (170); გაზეთი “ახალი მერიდიანი” კი პირდაპირ ბრალს დებს ახალგაზრდა რეფორმატორებს: “**ჟვანია-სააკაშვილი-მერაბიშვილის გუნდს მისცეს დავალება, რომ როგორმე საქართველოში გაღვივდეს სამოქალაქო დაპირისპირება.** მათი ეს განზრახვა თუ განხორციელდა, საქართველოს აუცილებლად დააჩოქებენ. 1991-1992 წლებში რუსებმა ერთხელ უკვე დაგვაჩოქეს. თუ იგივე განმეორდა, ამას ვეღარ გადავურჩებით. ეს არის რუსეთის სპეცსამსახურების გეგმა, ჩანაფიქრი, რომელსაც ჟვანია-სააკაშვილის გუნდი ასრულებს. ეს აშკარად ჩანს”. (“ახალი მერიდიანი”, 14.12.2001).

“დილის გაზეთის” ანალიტიკურ პუბლიკაციაში, რომელიც პოზიტიური რაკურსით წარმოაჩენს “ახალგაზრდა რეფორმატორებს” და მათ დასავლურ ორიენტაციას, ამავდროულად, რუსულ კავშირებზეც მახვილდება ყურადღება: “ისინი მწყრალად არც რუსეთთან არიან. ამას მოწმობს არა იმდენად მათი საარჩევნო კამპანიის რუსული ფინანსები, არამედ ირაკლი ჩუბინიშვილის ახლო კავშირები რუსულ პოლიტიკურ ისტებლიშმენტთან და მძიმე ბეჟუაშვილების ასევე არანაკლებ ინტენსიური ურთიერთობები რუსულ კაპიტალთან.” (103)

“რეფორმატორთა” “ორმაგ სტანდარტზე” პოლიტოლოგებიც მიანიშნებენ: “ისინი ყოველთვის თამაშობენ ორივე, ანუ, დასავლეთისა და რუსეთის მიმართულებით”, – აცხადებს რამაზ საყვარელიძე “კვირის პალიტრასთან” ინტერვიუში. (117). ამ ტიპის მოსაზრებებზე დაყრდნობით, “კვირის პალიტრა” აყალიბებს საგულისხმო ფორმულას,

რომ საქართველოში ამერიკული ფულით რუსული ინტერესი ფინანსდება. ამ ფორმულას ეხმიანება მწერალ ელიზბარ ჯაველიძის თვალსაზრისიც: “რუსეთიცა და დასავლეთიც მიხვდნენ, მხოლოდ ეროვნულ ტალღაზე მოსულ ხელისუფლებას შეუძლია ხალხის გაერთიანება, ამიტომაც “შემოაგორეს” ცრუ-ნაციონალური მოძრაობის ტალღა, რომელიც გარედან იმართება.” (116)

ორიენტაციის ვექტორის ქრონოლოგიურ ცვლილებას, ჟურნალისტი ია ანთაძე ასე წარმოადგენს:

1992-1995 წლებში პოლიტიკურ პროცესებს მთლიანად რუსეთი მართავდა;

1995 წლის ტერაქტის შემდეგ პრორუსული ძალების შევიწროება და დასავლური ორიენტაციის ძალების გაძლიერება დაიწყო. 1998 წლიდან დაიწყო მედასავლეთე ძალების “გადასროლა” პარლამენტიდან მთავრობაში; პოლიტიკური ლოგიკით, ერთიანი პროცესის მეორე ეტაპი, ანუ დასავლური ორიენტაციის ძალების გაძლიერება, უნდა დასრულებულიყო თავად ჟვანიას გადასვლით აღმასრულებელ ხელისუფლებაში, კერძოდ, პრემიერ-მინისტრის პოსტზე. მეორე ეტაპი მართლაც მაშინ დასრულდა, როდესაც ჟვანია დასახელდა პრემიერობის კანდიდატად, მაგრამ სახელისუფლო ძალების ერთიანი წინააღმდეგობის შედეგად, პრემიერი ვერ გახდა;

ერთიანი პროცესის მესამე ეტაპი დაიწყო პრეზიდენტის გადადგომით მოქალაქეთა კავშირის თავმჯდომარის პოსტიდან. ედუარდ შევარდნაძის ეს გადაწყვეტილება უნდა მივიჩნიოთ ადეკვატურ რეაქციად პროდასავლური ძალების დამარცხებაზე. პრეზიდენტი ყოველთვის მიიჩნეოდა მედასავლეთე ორიენტაციის ბურჟად. ბოლოხანს განვითარებული მოვლენების ფონზე კი მას ორი არჩევანიღა დარჩა: ან უნდა მიატოვოს მედასავლეთეთა ბანაკი და პოლიტიკურ მეტოქეებს ჩაუდგეს სათავეში, ან უნდა დარჩეს მედასავლეთეთა ლიდერად, მაგრამ დამარცხებული გუნდი სხვა, ახალი მედასავლეთეებით ჩაანაცვლოს.” (82)

ეს ანალიტიკური პუბლიკაცია 2001 წლის ნოემბრის მოვლენებამდე გამოქვეყნებული. როგორც ვხედავთ, აქ პრეზიდენტი ედუარდ შევარდნაძე და პარლამენტის თავმჯდომარე ზურაბ ჟვანია პროდასავლური ძალების ლიდერებად არიან წარმოდგენილები; ამავე პუბლიკაციის ლოგიკით, მოცემული პერიოდისთვის ორივემ ფიასკო განიცადა და პროდასავლური ძალებიც დამარცხდნენ. რაც შეეხება შევარდნაძის ორ შესაძლო არჩევანს: თუკი ჩავთვლით, რომ 2002 წლისთვის ოპოზიციურ პარტიებად ჩამოყალიბებული “გაერთიანებული დემოკრატები” (ზურაბ ჟვანიას ლიდერობით) და “ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა” (მიხეილ სააკაშვილის

ლიდერობით) დასავლურ რელსებზე მოძრაობდნენ და, საბოლოოდ, “ვარდების რევოლუციამდე” მიიყვანეს ქვეყანა, ხოლო 2003 წლისთვის ედუარდ შევარდნაძე იყო ფაქტობრივი ლიდერი საარჩევნო ბლოკისა “ახალი საქართველოსათვის” (რომელიც დასავლური ორიენტაციით ნამდვილად არ გამოირჩეოდა), მაშინ გამოდის, რომ პარლამენტის თავმჯდომარეობიდან ზურაბ ჟვანიას გადადგომით, ფაქტობრივად, “გაფორმდა” ედუარდ შევარდნაძის დისტანცირება (ნებითი თუ უნებლიე) პროდასავლური პლატფორმიდან. ეს, ერთი შეხედვით რთული ლოგიკა, ემყარება პრესის პუბლიკაციების ანალიზს, რომლებსაც მომდევნო ეტაპებზე არათუ შეაქვთ სიცხადე საკითხში – საბოლოოდ მაინც როგორია მმართველი პოლიტიკური ელიტის დისპოზიცია საგარეო ორიენტაციისა და პრიორიტეტების მიხედვით, არამედ, სურათი უფრო და უფრო წინააღმდეგობრივი ხდება; მისი გაშიფვრა და წაკითხვა კი ელოდება შესაბამისი პროფილის პროფესიონალებს, რომლებსაც, შესაძლოა, მედიაანალიზიც გამოადგეთ საქართველოს უახლესი ისტორიის ამ უმნიშვნელოვანესი და ურთულესი მონაკვეთის აღსაწერად.

- საგარეო თემის რამდენიმე ძირითადი ასპექტი

ეუთო-ს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მხარდაჭერით შექმნილ კვლევაში – “საქართველოს პოლიტიკური ლანდშაფტი” (2005 წლის მდგომარეობით), პოსტსაბჭოთა საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ზოგადი ვექტორები ასეა დახასიათებული: “**დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, შიდა პოლიტიკური კონფლიქტების მიუხედავად, საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ზოგადი მიმართულებები უცვლელია. ზვიად გამსახურდიას, რეალურად, არ ჰქონია საერთაშორისო პოლიტიკის განსაზღვრის და გატარების დრო... რაც შეეხება ედუარდ შევარდნაძეს და მიხეილ სააკაშვილს, ორივე მათგანის უმთავრეს პრიორიტეტს წარმოადგენდა საერთაშორისო დონეზე შეერთებული შტატებისა და ევროპის პოლიტიკური და ეკონომიკური მხარდაჭერა და საერთაშორისო ინსტიტუტებთან მჭიდრო თანამშრომლობა; მთავარი ამოცანა კი ნატო-სა და ევროკავშირის წევრობის მოპოვებაა.**” (64, 40)

დასავლეთთან საქართველოს ინტეგრაციის შანსების გაზრდის პირდაპირპროპორციულად მძაფრდებოდა დამაბულობა საქართველო-რუსეთს შორის. ევროსტრუქტურებსა და ნატო-ში საქართველოს გაწევრიანების პერსპექტივას,

“წრთვნისა და აღჭურვის პროგრამას”, ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენს, შაჰ-დენიზის გაზსადენს, ჯერ პრეზიდენტ შევარდნაძისა და შემდგომ – მიხეილ სააკაშვილის დასავლურ აქცენტებს “ცივი ომის” მსგავს ვითარებაში გადაყავდა რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობა.

პანკისის ხეობა და ჩეჩენი “ბოევიკები” ერთ-ერთი მთავარი საბაზი იყო რუსეთ-საქართველოს შორის ურთიერთობის უკიდურესად დამაბვისთვის. 2001 წლის დამდეგისთვის რუსულმა მასმედიამ, რომელმაც საფუძვლიანი იდეოლოგიური ნიადაგი მოუმზადა პანკისში ჩეჩენი “ბოევიკების” ლიკვიდაციის საბაზით ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე სამხედრო მოქმედების დაწყების ალბათობას (რისთვისაც ქართული მასმედიაც საკმაო წარმატებით გამოიყენა), საქართველო საინფორმაციო ალყაში მოაქცია. რუსულ მედიაში, განსაკუთრებით კი ისეთი გამოცემებში, როგორიცაა “ტრუდ” და “კრასნაია ზვეზდა”, რუსი გენერლები, რუსეთის დუმის წარმომადგენლები, მაღალჩინოსანი სახელმწიფო მოხელეები დაუფარავად საუბრობენ არა მხოლოდ პანკისის ხეობაში “ტერორისტების ბუდის” განადგურების ამოცანაზე, არამედ, უფრო შორსმდევალ მიზანზეც – რომ საქართველო შეიძლება გახდეს “მეორე ჩეჩნეთი”.

ამ ვითარებას კარგად ასახავს მოსკოვში გაზეთ “დრონის” საკუთარი კორესპონდენტის რუსუდან ნიკურაძის პუბლიკაცია – “რატომ “გამომწყვდია” რუსეთმა ტერორისტები პანკისის ხეობაში?” ეს მასალა იმითაც არის საყურადღებო, რომ მისი ავტორი კარგად ინფორმირებული და საქმის კურსში მყოფი ჟურნალისტია, რუსეთის სახელმწიფო ინსტანციებში შესაბამისი აკრედიტაციის მქონე. “რუსულ წყაროებზე დაყრდნობით, ბოევიკების განადგურება პუტინს 2001 წლის გაზაფხულზე აქვს ჩაფიქრებული და ეს ოპერაცია საქართველოს ტერიტორიაზე ჩაივლის. რამ შეიძლება იხსნას საქართველო გარდაუვალი ომისაგან? რუსეთის მასობრივი ინფორმაციის ელექტრონულ საშუალებებს თუ დავუჯერებთ, “სავიზო რეჟიმს იმ დღესვე გააუქმებენ, თუ რუსეთს ტერორისტების განადგურებაში საქართველო საკუთარ ტერიტორიაზე ხელს არ შეუშლის”... რუსეთის პრეზიდენტის სრულუფლებიანი წარმომადგენელი სამხრეთის ფედერალურ ოლქში ვიქტორ კაზანცევი აცხადებს, რომ “დღეს საქართველოს ტერიტორიაზე 3000 ჩეჩენი ტერორისტი იმყოფება და მათ წინააღმდეგ ბრძოლა ზამთარში დასრულდება”, – წერს რუსუდან ნიკურაძე აღნიშნულ სტატიაში. (144)

ბუნებრივია, რომ, შესაბამისად, დამაბულობა, განგამის განწყობა და ომის მოლოდინი იგრძნობა ქართული პრესის პუბლიკაციებში და ეს ის შემთხვევაა, როცა ვერ ვიტყვით, რომ ჟურნალისტები საგანგებოდ ამწვავებენ სიტუაციას. ქართველი პოლიტოლოგები არ გამორიცხავენ რუსეთ-საქართველოს შორის ომის დაწყების საშიშროებას. რამაზ კლიმიაშვილი, მაგალითად, პანკისში ნატოს ჯარების ჩაყენებაში ხედავს გამოსავალს; წინააღმდეგ შემთხვევაში, მისი აზრით, “რუსეთის სპეცსამსახურები ყველაფერს გააკეთებენ, რომ ბოევიკები მთლიანად გადმორეკონ საქართველოში და შემდეგ პროვოკაციის მოწყობა და კონფლიქტის გაჩაღება მხოლოდ “ტექნიკის” საქმელა იქნება... ამით რუსები ჩეჩნეთის პრობლემასაც მოიშორებენ და საქართველოს ტერიტორიაზე ჩეჩნეთის ისეთივე ავტონომიის შექმნაც არ არის გამორიცხული, როგორც სამხრეთ ოსეთის სახით შეიქმნა, 100 წლის წინათ ოსებით დაუსახლებელ ტერიტორიაზე.” (115) პოლიტოლოგი გია ნოდია თვლის, რომ საქართველო, სისუსტის მიუხედავად, არავითარ კომპრომისზე არ უნდა წავიდეს და მეორედ არ დაუშვას საქართველოს ტერიტორიაზე კავკასიის ხალხების მეომრული ენერგიის გადმოტანა, ისევე, როგორც აფხაზეთის შემთხვევაში. (114)

აღსანიშნავია, რომ ევროპასა და მსოფლიოში ერთ-ერთი ავტორიტეტული და გავლენიანი გაზეთი “ფაინენშალ თაიმსი”, რომელიც იმ პერიოდში აქტიურად დაინტერესდა საქართველოსა და ზოგადად კავკასიაში არსებული გეოპოლიტიკური სიტუაციით, საქართველოს ურჩევდა ევროკავშირის მოხალისე ქვეყნებისაგან სწრაფი რეაგირების ძალები მოეთხოვა რუსეთის მოსალოდნელ აგრესიასთან გასამკლავებლად. სხვა საქმეა, რეალურად რამდენად განხორციელებადი და მიზანშეწონილი იყო და არის საქართველოსთვის ამგვარი პერსპექტივა, მაგრამ ამ გაზეთის პუბლიკაციები ჩვენთვის უპირველესად იმით არის საყურადღებო, რომ იგი, ერთის მხრივ, გულისხმობს საქართველოს ყოფნას დასავლეთის ყურადღების არეალში, და მეორეს მხრივ, ადასტურებს, რომ რუსეთის აგრესიის საფრთხე არ არის მხოლოდ საქართველოს მასშედის მიერ აჟიტირებული თემა.

ამავე პერიოდს ემთხვევა რუსეთის პრეზიდენტის ვიზიტი აზერბაიჯანში. ბაქოში პუტინის ვიზიტის გაშუქებისას უცხოური საინფორმაციო საშუალებები ყურადღებას ამახვილებდნენ იმ ფაქტორზე, რომ ამ ვიზიტისთვის პრეზიდენტმა პუტინმა, რომელიც “მათრახითა და თაფლაკვერით” აპირებს აზერბაიჯანის დაბრუნებას რუსეთის ორბიტაზე, ხელსაყრელი მომენტი შეარჩია; ბოლო ხანს დასავლეთი უკმაყოფილოა აზერბაიჯანით: ევროპელი და ამერიკელი დიპლომატები

აზერბაიჯანს გამუდმებით ადანაშაულებდნენ ადამიანის უფლებათა დარღვევაში; ჰეიდარ ალიევის მიერ შვილისთვის ძალაუფლების გადაცემის განზრახვაც იწვევდა დასავლეთის უკმაყოფილებას; ნატო-სთან აზერბაიჯანის დაახლოების მცდელობამაც ვერ გამოიღო პოლიტიკური შედეგი; დასავლეთი ბაქოს ყარაბახის საკითხში სომხეთისადმი მხარდაჭერაშიც ადანაშაულებს. ამასთან, ბაქოში ვიზიტით პუტინმა მოახდინა დემონსტრირება იმისა, რომ კავკასია მისთვის პრიორიტეტული ზონაა და ამ რეგიონში კრემლის ინტერესების გასატარებლად შესაძლოა არჩეულ იქნეს სწორედ აზერბაიჯანი და არა საქართველო, რომელთანაც უკანასკნელ ხანს მოსკოვმა ურთიერთობა ვერ ააწყო. რუსულ ონლაინ-მედიაში ბაქოში პუტინის ვიზიტს უწოდებენ ჭკუასასწავლს “ამერიკასთან დემონსტრაციულად დამეგობრებული შევარდნაძის რეჟიმისთვის”; არა მხოლოდ ჟურნალისტები ფიქრობენ ასე – რუსეთის დუმის ვიცე-სპიკერი ლუკინი ამ ვიზიტს “საქართველოსადმი ნიშნისმოგებად” მიიჩნევს. საერთო შთაბეჭდილებით, პუტინს “კავკასიური დემარში” უმთავრესად საქართველოზე ფსიქოლოგიური ზემოქმედებისა და დასავლეთში მისი მხარდამჭერებისთვის კავკასიაში რუსეთის “ბველებური გავლენის” დემონსტრირებისთვის ჰქონდა გათვლილი.

საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ ქართულმა პრესამ ამჯერად არ აიტაცა რუსეთის გამოწვევა და, ჩვეულებისამებრ, მყვირალა საპირველგვერდო ანშლაგებად არ გარდაქმნა. ყველაზე მკვეთრი სათაური, რომელიც ამ ვიზიტს ეხმაურებოდა, გაზეთ “დრონის” პირველ გვერდზე იყო დაბეჭდილი ჩვეულებრივი სასათაურო სტანდარტით: “ამიერკავკასიის გეოპოლიტიკური ცენტრი – აზერბაიჯანი”; ქვესათაური – “საქართველო, როგორც ჩანს, სამთა შორის მესამე ადგილზე ჩამოქვეითდა”. (“დრონი”, 13 იანვარი, 2001) გაზეთ “რეზონანსს”, მაგალითად, ამ ვიზიტის კონტექსტში საქართველო არც უხსენებია. მესამე გვერდზე გამოქვეყნებულ ინფორმაციაში (“პუტინი და ალიევი კასპიის ზღვას იყოფენ”, 10 იანვარი, 2001) მთელი აქცენტი კასპიის პრობლემაზეა გადატანილი. ქართული პრესის უფერულ გამოხმაურებას პუტინის ხმაურიან ვიზიტზე ინფორმაციის დეფიციტით ვერ ავხსნით, რადგანაც რუსული ონლაინ-მედია სავსე იყო ვიზიტის ამსახველი მასალებითა თუ პროვოკაციული ხასიათის პუბლიკაციებით. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ამ ვიზიტის ფონზე, პრესას საბაზი აღარ ჰქონდა საქართველოსა და მისი პრეზიდენტის ნეგატიური იმიჯით წარმოდგენისათვის. საქართველოსთვის რუსეთის პრეზიდენტის გვერდის ავლამ მასმედიას საბაზი აღარ დაუტოვა “ჩრდილოეთიდან ამომავალი მზისა” და

“რუსეთისაგან მართული შევარდნადის” თემით მანიპულირებისათვის. შედარებისთვის გავიხსენებთ, რომ ედუარდ შევარდნადის მოქნილი საგარეო პოლიტიკა რუსეთთან მიმართებაში (რომელსაც ყველაზე რადიკალური ოპონენტებიც ვერ უარყოფდნენ), პოლიტიკური და ჟურნალისტური ბომონდისთვის დამოუკიდებლობის დაკარგვის საფრთხესთან, რუსეთის ვასალობასთან ასოცირდებოდა და ამ თემას წლების მანძილზე პრეზიდენტის იმიჯზე ზემოქმედებისთვის იყენებდნენ. როგორც ჩანს, ამჯერად ჟურნალისტებმა, რომლებსაც ხშირად უხდებათ “ორმაგი სტანდარტით” მოქმედება, კეთილგონივრულად გვერდის ავლა ამჯობინეს საქართველოსთან პუტინის ვიზიტის მიმართებისათვის.

პარალელურად, იმავე დღეებში, პრესაში ფიგურირებს უცხოურ პრესაზე დაყრდნობით მომზადებული პუბლიკაციები, რომლებიც გამოხატავს საქართველოთი დასავლეთის დაინტერესებას. “საქართველო ამ არასტაბილურ რეგიონში შეერთებული შტატებისა და დასავლეთის საკვანძო მოკავშირეა, – წერდა გავლენიანი ამერიკული გამოცემა “უოლ სტრიტ ჯორნალ”, – რუსეთი მეზობელ სუვერენულ სახელმწიფოში საკუთარი ჩარევის საბაზს ეძებს. ასეთ შემთხვევაში რუსეთს შეუძლია გამოაცხადოს, რომ საკუთარ ტერიტორიას იცავს საქართველოს ტერიტორიიდან მოქმედი ჩეჩენი ტერორისტებისაგან. მაგრამ ჯერჯერობით საქართველო ამ ანკესს არ ეგება... პრეზიდენტმა შევარდნაძემ რუს სამხედროებს არ მისცა საქართველოს ტერიტორიაზე ოპერაციის ჩატარების უფლება.” (159)

“საქართველო არის სასინჯი ქვა, რომელიც რუსეთ-ამერიკას შორის ურთიერთობას გაარკვევს”, – აღნიშნა საქართველოს ელჩმა აშშ-ში თედო ჯაფარიძემ საქართველოს პარლამენტის საგარეო ურთიერთობათა კომიტეტში შეხვედრისას. მისი ინფორმაციით, საქართველო თეთრ სახლში ადმინისტრაციის შეცვლის არეულ პროცესშიც არ დავიწყებიათ, მაგრამ ელჩმა მიანიშნა, რომ ”თუ საქართველოს უნდა უფრო ანგარიშგასაწევი ქვეყანა გახდეს, მაშინ თავად უნდა გამოასწოროს შიდა პოლიტიკა.” (152)

აქვე აღვნიშნავთ, რომ ერთი წლის შემდგომ, 2002 წელს, ნუგზარ საჯაიას ტრაგიკული გარდაცვალების შემდეგ, უშიშროების საბჭოს მდივნის თანამდებობაზე თედო ჯაფარიძის კანდიდატურის დასახელება პოლიტიკოსთა, ექსპერტთა და ჟურნალისტთა დიდმა ნაწილმა პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნადის პროდასავლური კურსის აფიშირებად მიიჩნია:

- “ჯაფარიძის კანდიდატურის დასახელებამ პარლამენტარები პრეზიდენტის პროდასავლურ პოლიტიკურ ორიენტაციაში საბოლოოდ დაარწმუნა”. (“რეზონანსი”, 07.03.2002).
- “ეს დანიშვნა საქართველოს საგარეო კურსის და ძირითადი ორიენტირის ხაზგასმა იყო. ანუ, შევარდნაძემ საბოლოოდ აიღო დასავლური კურსი”. (“ახალი თაობა”, 07.03.2002).
- “მთავარი ფსონი აშშ-ში ელჩზე გაკეთდა და ეს უკვე ნიშნავს იმას, რომ საქართველომ შევარდნაძის მმართველობის პერიოდში უკვე საბოლოოდ გადაწყვიტა საგარეო კურსში დასავლეთისთვის მიენიჭებინა უპირატესობა.” (“ახალი თაობა”, 08.03.2002)
- “ბატონი თედო ჯაფარიძის გამოჩენა ქართულ პოლიტიკაში დასავლური ხაზის გაგრძელებად შეიძლება მივიჩნიოთ.” (“ალია”, 07.03.2002)

შედარებისთვის – 2000 წლის მიწურულს, საქართველოსთან აშშ-ის ახალი ადმინისტრაციის დამოკიდებულების რკვევის, სავალუტო ფონდის ტრანშის მიღება-არმიღების, რუსეთთან უკიდურესად გამწვავებული ურთიერთობის ფონზე, მასმედია დასავლეთისაგან საქართველოს მიტოვებას, ქვეყნისა და პირადად პრეზიდენტის საგარეო პოლიტიკის, ანუ “შევარდნაძის ერთადერთი კოზირის” გაბანკროტებას წინასწარმეტყველებდა.

საქართველოს მოქცევა რუსეთ-ამერიკის სტრატეგიულ ინტერესებს შორის პრესის ინტენსიური განხილვის საგანი გახდა საქართველოში მაღალჩინოსანი ამერიკელი და რუსი სამხედროების ერთდროული ვიზიტების საინფორმაციო საბაბით. გაზეთი “იზვესტია”-ც კი წერდა, რომ “ორი ქვეყნის სამხედრო დელეგაციების ვიზიტი საქართველოს პრიორიტეტებზე მეტყველებს”.

თბილისში რუსეთისა და ამერიკის ინტერესების მკაფიო გადაკვეთამ პრესა აიძულა ამ თემის გაშუქებისას, მყვირალა სათაურებისა და გამომწვევი შეფასებების ნაცვლად, მეტ-ნაკლებად ზომიერი ტონი აერჩია. გაზეთმა “ალიამაც” კი ამჯობინა თემაზე – “რუსეთი თუ დასავლეთი... იქნებ ნეიტრალიტეტი?” – სასაუბროდ პრეზიდენტის მრჩეველ გელა ჩარკვიანისათვის მიემართა და სოლიდური ინტერვიუ გამოექვეყნებინა. საქართველოს გეოპოლიტიკური დაძაბულობის ყველაზე მკვეთრ მომენტებში ნეიტრალიტეტის თემა თავისთავად ჩნდება პრესაში. ამჯერად, ისევე როგორც “ალიამ”, სხვა გაზეთებმაც საგარეო ურთიერთობებში ჩახედულ რესპონდენტებს მიმართეს ამ თემის გასაშუქებლად.

გელა ჩარკვიანი მიიჩნევს, რომ “დღეს საქართველო გამოცხადებული ნეიტრალიტეტისთვის მზად არ არის”; საუბარი შეიძლება მხოლოდ სამხედრო ნეიტრალიტეტზე, ანუ, საქართველო არც ერთ ბლოკში არ უნდა იყოს ჩართული. (167)

საპარლამენტო ფრაქცია “მოქალაქეთა კავშირის” თავმჯდომარე რევაზ ადამიაც ფიქრობს, რომ საქართველოსთვის ნეიტრალიტეტი შეუძლებელია იმ პირობებში, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ. იგი მომხრეა, რომ საქართველო ნატო-ში გაწევრიანებისაკენ მიისწრაფოდეს, ვინაიდან ეს მართლაც რეალური უსაფრთხოებითი ქოლგაა საქართველოსთვის”. (123)

განსხვავებული პოზიცია აქვს პარლამენტის დსთ-ს ქვეყნებთან ურთიერთობის ქვეკომიტეტის თავმჯდომარეს, ირაკლი გოგავას: “ნეიტრალიტეტი რეგიონალური უსაფრთხოების არქიტექტურის ყველაზე კარგი მოდელია. ამ შემთხვევაში, სამხრეთ კავკასია იქნება წარმოდგენილი ერთგვარი მშვიდობიანი ბუფერის სახით ორ, ისტორიულად დაპირისპირებულ ძალას შორის, როგორცაა რუსეთი და თურქეთი.” (122)

საინტერესო მოსაზრებებს ავითარებს “დილის გაზეთის” მიმომხილველი ვანო გამგებელი. მისი აზრით, რუს პოლიტოლოგ-ანალიტიკოსთა მტკიცებას, თითქოსდა საქართველოს ნეიტრალიტეტი ვერ უზრუნველყოფს რუსეთის უსაფრთხოებას ჩრდილოეთ კავკასიაში, სინამდვილეში სულ სხვა მიზეზი აქვს – მოსკოვს აცოფებს ის რეალობა, რომ პირველად 200 წლის განმავლობაში ჩეჩნებმა ზურგს უკან “არარუსეთი” იგრძნეს. რუსეთი პლანეტის მასშტაბით ვეღარ ჩაითვლება აშშ-ის (დასავლეთის) მეტოქედ, მაგრამ პოსტსაბჭოთა სივრცეში მათ დაახლოებით თანაბარი გავლენა აქვთ, რუსეთი შეიძლება აჭარბებდეს კიდევ. “ნეიტრალიტეტი ძალიან დიდ ძალას გულისხმობს და მოითხოვს. შესაძლოა, საქართველოსთვის ამგვარი სტატუსი ხელსაყრელიც იყოს, მაგრამ ჩვენს რეგიონში “ნეიტრალური საქართველო” აღიქმება როგორც ბუფერი ორ პოლუსს შორის, ამას კი არც ერთი მათგანი არ დაუშვებს.” (92)

ნეიტრალიტეტზე მსჯელობისას ანალოგიურ დასკვნას აკეთებს გაზეთ “მერიდიანის” მიმომხილველი ზვიად არაბული: “საქართველოს ნეიტრალიტეტი მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნებოდა შესაძლებელი, თუ იგი დაეფუძნებოდა ერთგვარ პოლიტიკურ შეთანხმებას, ან “გეოპოლიტიკურ ძალთა ბალანსს” – რეგიონში მოქმედი ყველა დიდი სახელმწიფოს ინტერესთა “პატური” თანაფარდობის (საჭადრაკო ტერმინით) რეალობას. ასეთი რეალობა კი არ არსებობს და ალბათ აღარც იარსებებს

უახლოეს ისტორიულ პერსპექტივაში.” (ზვიად არაბული, “ნეიტრალიტეტი თუ ნატო?”, “მერიდიანი”, 14 თებერვალი, 2001).

ნეიტრალიტეტის თემას ასე ვრცლად საგანგებოდ შევეხეთ რამდენიმე მიზეზის გამო: ჯერ ერთი, ასე კომპაქტურად, ერთბაშად რამდენიმე გაზეთში ამ თემის გაშლა საანალიზო პერიოდში სხვა დროს არ გვხვდება; მეორეც, აქ მოხმობილი ციტატებიდან და სხვა პუბლიკაციებიდანაც, ჩანს, რომ თემის წარმოშობას რაიმე კონკრეტული საფუძველი არა აქვს; გარდა ამისა, საქართველოს ნეიტრალიტეტი ამჯერად უფრო არარეალისტურ პერსპექტივად არის წარმოდგენილი, ვიდრე წინა წლებში ამ თემაზე მსჯელობისას (განსაკუთრებით, გასული საუკუნის 90-იან წლებში); თანაც, საქართველოში ამერიკელი და რუსი სამხედროების ერთდროული ვიზიტები, რომელთა საინფორმაციო საბაზითაც მოხდა ნეიტრალიტეტის თემის ინიცირება პრესაში, ფაქტობრივად, მედიისთვის დახურული თემა იყო. ყოველივე ეს გვაფიქრებინებს, რომ ასეთ უნისონში ნეიტრალიტეტის თემის წარმოდგენა პრესაში გარკვეული ტაქტიკა იყო, რომლის განხორციელებისას პრესა, შესაძლოა, გარკვეულ ამოცანასაც ასრულებდა – ან სახელმწიფოებრივს, ან – სრულიად საწინააღმდეგოს. (ამ შემთხვევაში ვარაუდის უფრო დაკონკრეტების საფუძველს არც პრესა გვაძლევს, არც კომპეტენცია და არც სადისერტაციო ნაშრომის ფორმატი).

რუსეთ-საქართველოს უკიდურესად დაძაბული ურთიერთობის პირობებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა ამ ორი ქვეყნის პრეზიდენტთა შეხვედრას, რომელიც, როგორც იქნა, შედგა 2001 წლის 30 ნოემბერს. მისი შედეგების შეფასებისას რადიკალურად განსხვავებული იყო ე.წ. ოფიციალური და დანარჩენი მასმედია.

გაზეთ “საქართველოს რესპუბლიკის” შეფასებით, “საქართველო-რუსეთის “გრილი ურთიერთობა” ახალ ფაზაში, იმედი ვიქონიოთ, დათბობის ფაზაში შევიდა... ეს არის შემობრუნების დასაწყისი. ეს არ არის რაღაც ახალი ეტაპი, მაგრამ როდესაც საქართველო-რუსეთის ხელშეკრულება მომზადდება და მას ხელს მოვაწერთ, მაშინ კი ახალი ურთიერთობის მშენებლობა დაიწყება.” (154)

თავად პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ, პუტინთან პირისპირ შეხვედრას “რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობებში შემობრუნების დასაწყისი” უწოდა, დიპლომატიურად გაამართლა პუტინის მკვახე და უცერემონიო პასუხი პანკისის ინციდენტის თაობაზე და ერთგვარი კმაყოფილებაც კი გამოთქვა მისდამი რუსეთის პრეზიდენტის პირადი დამოკიდებულების გამო. ვიზიტის შემდგომ, საქართველოს პრეზიდენტის ორშაბათის ტრადიციულ რადიოინტერვიუში, პუტინთან შეხვედრას

უკვე “საქართველო-რუსეთს შორის თანამშრომლობის დიდი გარდატეხის ეტაპის დასაწყისის” შეფასება მიეცა: ამ შეხვედრის გამომდინარე იყო “მოქალაქეთა კავშირის” ყრილობაზე პრეზიდენტის მიერ კატეგორიულად ნათქვამი: “მეზობელს ვერავინ შეგვიცვლის, რუსეთთან უნდა ვიმეზობლოთ!”

საქართველოს პრეზიდენტისა და ოფიციალური ოპტიმიზმი ვერ გაიზიარეს დამოუკიდებელმა ტელეარხებმა და პრესამ.

“დილის გაზეთმა” ედუარდ შევარდნაძის პოზიციას “სასურველის სინამდვილედ გასაღება” უწოდა: “გაუგებარია რაში დასჭირდა შევარდნაძეს მოსკოვში მისი სტუმრობის მხოლოდ ერთი რაკურსით წარმოდგენა და მიფუჩეჩება იმისა, რამაც ჩვენი საზოგადოება დაზაფრა და გააოგნა, ანუ პუტინისეულ ბრალდებებზე წაყრუება... პრეზიდენტი ხომ, ამასთან, სახელმწიფოს სუვერენიტეტის გარანტია! ამიტომ, კიდევ ერთხელ გვინდა გავიმეოროთ – როდესაც სახელმწიფოს ღირსებას ლახავენ, პირველმა ალბათ სწორედ მისმა პრეზიდენტმა უნდა აიმაღლოს ხმა და დატუქსული ბავშვივით თავჩაღუნული არ უნდა იჯდეს.” (86)

გაზეთების: “რეზონანსის”, “ახალი ვერსიისა” და “ალიას” შეფასებით, მოსკოვური ვოიაჟი საქართველოსთვის წარუმატებელი იყო:

- “რუსულ-ქართულ ურთიერთობებში ტრადიციული სცენარი გათამაშდა – მოსკოვმა თბილისს კიდევ ერთხელ დაუქნია თითი. მოსკოვში ჩასული შევარდნაძე, რომელსაც ქვეყანა რუსულმა თვითმფრინავებმა სწორედ საიუბილეო თარიღის წინა დღეს დაუბოძეს, მორჩილად ისმენდა პრეზიდენტ პუტინის საბრალდებო სიტყვას... საგულისხმოა, რომ ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობის გაჯანსაღებას მხოლოდ რამდენიმე ადამიანი, პრეზიდენტი შევარდნაძე, ვახტანგ რჩეულიშვილი, ვლადიმერ გუდევი და კიდევ რამდენიმე ქართველი მაღალჩინოსანი ამჩნევს. პოლიტიკოსთა და ექსპერტთა უმრავლესობა კი მიიჩნევს, რომ საქართველო საომარ მდგომარეობაშია და რუსეთის აგრესია, შესაძლოა, ნებისმიერ დროს განმეორდეს.” (104)
- “შევარდნაძესა და პუტინს შორის გამართული შეხვედრა რუსეთის ახალგაზრდა პრეზიდენტის გამარჯვებით დასრულდა. საქართველოს პრეზიდენტი, რომელიც რუსეთს რუსული თვითმფრინავებით საქართველოს დაბომბვის შემდეგ ესტუმრა, ტერორისტებისა და ნარკობარონების მფარველობაში დადანაშაულებს.” (109)
- “ტრადიციულ ბრიფინგზე პრეზიდენტი უზომოდ კარგ ხასიათზე იყო. თუმცა, გაუგებარია, წარუმატებელი მოსკოვური ვოიაჟის შემდეგ რა აცინებდა მას?

კრემლის ახალმა მეპატრონემ ქოში უკუღმა ყარა – რა დაბომბვა, რის დაბომბვაო. პრეზიდენტ შევარდნაძეს ხმაც არ ამოუღია. რუსული მასმედია მას შემდეგ საქართველოს დასცინის და ამასხარავენს.” (129)

ამგვარ ფონზე კონსტრუქციული იყო გაზეთ “დრონის” მოსკოველი კორესპონდენტის მიერ მომზადებული პუბლიკაცია, რომელიც საგულისხმო დასკვნით მთავრდება: “პუტინ-შევარდნაძის საჯარო, სიტყვიერი პაექრობის მიუხედავად, **რუსი დამკვირვებლები** აღნიშნავენ, რომ **“საქართველო გადაურჩა რუსეთთან რეალურ კონფრონტაციას”**. რუსეთ-საქართველოს შორის ახალი ურთიერთობების ჩამოყალიბება შევარდნაძის ეპოქის დასასრულს დაემთხვევა.” (145)

ამ შეხვედრამ დამატებითი სტიმული მისცა ქართული პოლიტიკური სპექტრის ჩვეულ დებატებს დასავლეთ-ჩრდილოეთის თემაზე. მაგალითად, რუსეთის ფაქტორი, ტელეკომპანია “პირველი არხის” პირდაპირ ეთერში, “განხეთქილების ვაშლად” იქცა პარლამენტარების – გია ბარამიძისა (“მოქცავშირი”) და ჯემალ გოგიტიძისთვის (“აღორძინება”); ჯემალ გოგიტიძემ რუსეთთან “აღორძინების”, ასლან აბაშიძისა და, საერთოდ, აჭარის დამოკიდებულებას, რეალისტური უწოდა; ამ პოზიციის საპირისპირო და კატეგორიული იყო გია ბარამიძის შეფასება – რუსეთზე დიდი მტერი საქართველოს არ ჰყავს, თქვენ კი მას დაუწყეითო.

ქართველმა სოციალისტებმა და მათმა ლიდერმა ვახტანგ რჩეულიშვილმა გაააქტიურეს თავიანთი რუსული ორიენტაციის აფიშირება. ვახტანგ რჩეულიშვილის თვალსაზრისი ასეთია: “თუ რუსეთთან არ გამოსწორდა ურთიერთობა, თურქეთის გუბერნიად გადავიქცევით. მე არც თურქეთის გუბერნიობა მინდა, არც რუსეთის, მინდა საქართველო გახდეს ევროპის ღირსეული წევრი და ამაში, როგორც თურქეთი, ასევე რუსეთიც უნდა დაგვეხმაროს. დღეს, როცა პუტინი შემოტრიალდა საქართველოსაკენ, გაჩნდა წინაპირობა, რომ აღვადგინოთ რუსეთთან ურთიერთობა, ამ დროს ხელს გვიშლიან ჩვენი, ქართველი პოლიტიკოსები, ვინც გვლუპავდნენ და დღესაც რუსეთთან ცივი ომის პოლიტიკას ატარებენ”. (146)

შევარდნაძე-პუტინის შეხვედრის შედეგებს გულისხმობდა, უპირველეს ყოვლისა, საგარეო საქმეთა მინისტრი ირაკლი მენაღარიშვილი, როცა 2001 წლის შეფასებისას ერთ-ერთ მთავარ შედეგად რუსეთთან ურთიერთობის დარეგულირება, მოვლენების ნეგატიური განვითარების შეჩერება მიიჩნია. (ტ/კ “I არხი”, “მე-9 არხი”, 4-6 იანვრის საინფორმაციო პროგრამები, 2002)

2001-დან 2002-ისკენ გარდამავალი პერიოდი გარდამტეხი ეტაპი იყო ჩრდილოეთ-დასავლეთს შორის ლავირების (მეტ-ნაკლები წარმატებით) დასრულებისა და ერთი კონკრეტული ვექტორისთვის პრიორიტეტის მინიჭების პროცესისთვის. 2002 წლის გაზაფხულზე შეერთებულმა შტატებმა დაიწყო საქართველოს შეიარაღებული ძალებისათვის “წრთვნისა და აღჭურვის” მრავალმილიონიანი პროგრამის განხორციელება. 2002 წლის ნოემბერში, ნატო-ს პრადის სამიტზე, საქართველომ ოფიციალურად განაცხადა თავისი სურვილი – გამხდარიყო ნატო-ს წევრი. საქართველოში დაიწყო რეგულარული სამხედრო ვარჯიშების ჩატარება ნატო-ს პროგრამის – “პარტნიორობა მშვიდობისათვის” ფარგლებში, აშშ-სა და თურქეთის დახმარება სამხედრო ტექნიკით, ევროკავშირის მიერ განხორციელებული ტექნიკური დახმარების პროგრამები და ა.შ.

ამ პროცესებს წინ უძღოდა 2001 წლის დეკემბერში აშშ-ის თავდაცვის მინისტრის, რამსფელდის ვიზიტი საქართველოში. ეს ფაქტი პრესისთვისაც ერთგვარი სიგნალი გახდა იმისათვის, რომ მაქსიმალური თავშეკავება გამოეჩინათ და მორიდებოდნენ რადიკალურ შეფასებებს. ამჯერად ჟურნალისტები პოზიტიურ კონტესტში აქცევენ პრეზიდენტის ლავირების პოლიტიკას და თავადაც ცდილობენ მოზომილი კომენტარებით შემოიფარგლონ. “საქართველოს ხელისუფლება ეცდება, მოქმედების ისეთი ტაქტიკა აირჩიოს, რომ არც მწვადი დაწვას და არც შამფური. სავარაუდოდ, თავდაცვის მინისტრთან (რამსფელდთან – ლ.კ.) შეხვედრის დროს ქართული მხარე ეცდება, რაკეტაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემიდან აშშ-ის გამოსვლის შეფასებისას ზომიერი იყოს და რუსეთის გაღიზიანება არ გამოიწვიოს... მაღალჩინოსანი ამერიკელის საქართველოში ვიზიტი, ექსპერტების აზრით, შეანელებს იმ აგრესიას, რაც, შესაძლოა, რუსეთმა კავკასიის რეგიონის მიმართ გამოავლინოს”, – წერდა გაზეთი “რეზონანსი.” (105)

ვიზიტის გაშუქებისას გაზეთი “კვირის პალიტრა” ყურადღებას ამახვილებს არა მხოლოდ ქართული, არამედ ამერიკული მხარის თავშეკავებულ პოზიციაზე: “შევარდნაძემ ერთგვარი რევერანსი მაინც გააკეთა პუტინის მისამართით (რამსფელდს რუსეთზე კრინტიც არ დაუძრავს, მიუხედავად იმისა, რომ კომენტარი სთხოვეს რუსეთის ავიაციის მიერ საქართველოს ტერიტორიის დაბომბვის შესახებ) და ბრძანა: “მიუხედავად იმისა, რომ პუტინმა შეცდომა უწოდა ვაშინგტონის გადაწყვეტილებას რაკეტაწინააღმდეგო ხელშეკრულებიდან გასვლასთან დაკავშირებით, პუტინის

გამოსვლა სტაბილურობის გარანტიების სამართლებრივი ბაზის შექმნაზე იყო აქცენტირებული, რაც ხელს შეუწყობს აშშ-რუსეთის თანამშრომლობასო”. (142)

ამ პერიოდიდან მოყოლებული საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის პერიპეტეიები ქართულ მასმედიაში თითქმის აღარ განიხილება ამერიკასთან მიმართების გარეშე. თუ წინა წლებში პოლიტიკოსების, საერთოდ, საზოგადოებისა და, შესაბამისად, ჟურნალისტების აქცენტი ორი უკიდურესობით ხასიათდებოდა – რუსეთი ან დასავლეთი, ეს ტენდენცია პრესაში თანდათან შეიცვალა ურთიერთმიმართებით – საქართველო აშშ-ისა და რუსეთის ინტერესებს შორის. ეს ზოგადი ტენდენცია, რა თქმა უნდა, არ გამორიცხავს ამ ტიპის რადიკალურ შეხედულებებს: ერთის მხრივ, რუსული საფრთხის მეტისმეტად გაზვიადებას და რუსეთის არეალში დარჩენის წარმოდგენას გარდაუვალ აუცილებლობად; მეორეს მხრივ, ამერიკული ყოვლისშემძლეობის გაფეტიშებას. მასმედიაში უფრო და უფრო მკვეთრად წარმოჩინდება ტენდენცია, რომ დასავლეთ-საქართველოს ურთიერთდაინტერესება კვლავინდებურად ძაბავს საქართველო-რუსეთის ურთიერთობებს და ეს დამაბულობა დასავლეთთან საქართველოს ინტეგრაციის შანსების გაზრდის პირდაპირპროპორციულად მძაფრდება.

2002 წლის ივლის-აგვისტოში, რუსეთის პროვოკაციებისა და მოსალოდნელი აგრესიის საფრთხის გაშუქებისას, ქართულ პრესაში არსებითი ცვლილებები გაჩნდა – იმატა ჟურნალისტურმა განსჯამ და ანალიზმა, მოვლენებს შორის ურთიერთკავშირის დადგენისა და პოზიციების შეჯერების მცდელობამ; შესამჩნევად გამკვეთრდა აქცენტი სახელმწიფოებრივ ინტერესზე. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საყურადღებოა გაზეთი “რეზონანსი”, რომელმაც, როგორც უკვე აღვნიშნეთ ერთ-ერთ ქვეთავში, მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა “წრთვნისა და აღჭურვის” პროგრამისა და ჩრდილოატლანტიკური ორიენტაციისათვის სათანადო საინფორმაციო ფონის შესაქმნელად (იგივე შეიძლება ითქვას 2002 წლის მაისში დაარსებულ გაზეთ “24 საათზეც, რომელიც, საერთოდ, გამოირჩევა დასავლურ ლიბერალურ ღირებულებებზე ორიენტაციით).

“რეზონანსის” წამყვანი ჟურნალისტი ელისო ჩაფიძე “მორიგე რედაქტორის სვეტში” მკაფიოდ გამოხატავს თავისი და რედაქციის პოზიციას პუტინის მიერ საქართველოს ხელისუფლების მიმართ გაკეთებული მკაცრი განცხადების გამო: “რუსეთის პრეზიდენტის განცხადებაში ფარული მუქარა ჟღერდა, მან ქართველი ხალხი და ხელისუფლება გამიჯნა. კეთილი ხალხი, ბოროტი ხელისუფლება... ამ განცხადებიდან საქართველოში სახელმწიფო გადატრიალების ორგანიზებამდე დიდი

რუსეთის ჩეკისტურ ორგანოებს ერთი ნაბიჯიღა აშორებთ... ამხანაგ პუტინის გასაგონად უნდა ითქვას, რომ რამდენადაც ცუდი ხელისუფლება უნდა გვყავდეს, მისი ლანძღვა საქართველოს მოქალაქეების პრეროგატივაა. საქართველოს პრეზიდენტი რუსეთის პრეზიდენტის გასალანძლი არ არის.” (165)

ჟურნალისტური აქცენტი რუსეთის პრეზიდენტის ფარულ მუქარაზე ადეკვატურია იმ რეალური საფრთხისა, რაც პრესაში პირდაპირ იწოდება ომის საფრთხედ. **“საქართველო და რუსეთი ომის ზღვარზე”** (“ალია”, 01.08.2002), **“რუსეთი საქართველოში ომს იწყებს”** (“ქრონიკა”, 05.08.2002) – პუბლიკაციათა ამგვარი სათაურები, წინა პერიოდებისაგან განსხვავებით, ამჯერად არ არის უტრირებული; პანკისის საბაბით საქართველოზე რუსეთის გალაშქრების რიტორიკა გაცილებით უფრო ძლიერი იყო იმ პერიოდის რუსულ საინფორმაციო სივრცეში, ვიდრე 2001 წლის დამდეგს. ნიშანდობლივია, რომ 2001 წელს, საქართველოში მოსალოდნელი რუსული აგრესიის თემაზე მსჯელობისას, ოფიციალური მოსკოვის პოზიცია ღიად არ ფიქსირდებოდა, საქართველოს ტერიტორიის მორიგი დაბომბვის შემთხვევაში კი ჩნდებოდა ბუნდოვანი მინიშნება რუსი მაღალჩინოსანი სამხედროების თვითნებური მოქმედების თაობაზე. ამჯერად ქართულ მასმედიას აღარ დასჭირდა **“ორი რუსეთის”** თემაზე მსჯელობა, რადგან ოფიციალური რუსეთის პოზიცია **“შავი გენერლების”** თვალთახედვას დაემთხვა:

- **“რუსეთის თავდაცვის მინისტრმა სერგეი ივანოვმა ხმამაღლა განაცხადა, რომ პანკისის ხეობის პრობლემა მხოლოდ ძალისმიერი მეთოდებით გადაწყდება. “ყელში ამომივიდა უაზრო მოლაპარაკებები საქართველოს ხელისუფლებასთან, – ამბობს ივანოვი, – პანკისში ჩვენ უახლოეს დღეებში “სპეცნაზს” შევიყვანთ.”** (“ხვალინდელი დღე”, 31.07.2002)
- **პუტინის მრჩეველი სერგეი იასტრჟემსკი: “ქართველებმა პანკისის ხეობა “პრაზადნოი დვორად” აქციეს და, დროა, ამას ერთხელ და სამუდამოდ დაესვას წერტილი.”** (“ხვალინდელი დღე”, 31.07.2002)

ქართული პრესის პუბლიკაციებში (რომლებიც, არსებითად, ემყარება რუსული მედიის მასალებს) კონცენტრირებულია პანკისის პრობლემასთან დაკავშირებით ორივე მხარის – რუსეთისა და საქართველოს პოზიცია:

ოფიციალური მოსკოვი პანკისში ოპერაციის ჩატარებას კი აღარ ითხოვს, არამედ მოითხოვს; ოფიციალური რუსეთი აშშ-ს სთხოვს მხარდაჭერას საქართველოში ანტიტერორისტული ოპერაციის ჩასატარებლად – საქართველომ ხომ, ბოლოს და

ბოლოს, აღიარა ჩეჩენი ბოევნიკების არსებობა; რუსეთის ფედერაციის საბჭო მზად არის შესაბამისი ოპერაციისთვის ნების დასართავად, ხოლო საჰაერო-სადესანტო ჯარები და მათი სარდალი მხოლოდ ბრძანებას ელოდებიან სპეცოპერაციის დასაწყებად; ოფიციალური რუსეთის პოზიციას ეთანხმება ჩეჩნეთის მთავრობის თავმჯდომარე, რომელიც შესაძლებლად მიიჩნევს ბოევნიკთა საქართველოს ტერიტორიაზე განადგურებას; რაც მთავარია, რუსეთს უკვე შემზადებული აქვს საზოგადოებრივი აზრი, რომელიც ფორმულასავით ყალიბდება რუსულ მედიაში გაჩენილ ასეთ მოსაზრებაში: “ამერიკის გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ტერორიზმთან ბრძოლის დროს ეროვნული საზღვრები სუვერენული აღარ არის.”

საქართველოს ხელისუფლება ჯერჯერობით რუსეთს უძალიანდება და პანკისის ხეობაში სამხედრო ოპერაციის ჩატარების უფლებას არ აძლევს და, თავის მხრივ, რუსეთს ადანაშაულებს ჩეჩენი მებრძოლების იარაღით მომარაგებაში.

არსებითი განსხვავება რუსეთისა და საქართველოს ურთიერთდადანაშაულებისას ის არის, რომ რუსეთი თავის პოზიციას ფაქტებით ამყარებს, საქართველოს მხარე კი, როგორც პრესა წერს, “ფაქტებს საპნის ბუმტივით უშვებს ხელიდან”; ოფიციალური თბილისი ხშირად ურთიერთგამომრიცხავ ინფორმაციებს ავრცელებს, ერთმანეთს ეწინააღმდეგება ძალოვანი უწყებების კომენტარებიც.

პარალელურად, “ქართულ საფრთხეს”, რომელიც მუსირებდა რუსეთის საინფორმაციო საშუალებებში, აფხაზეთში რუსული სამხედრო ძალების კონცენტრირებითა და დაქირავებულ ჩრდილოკავკასიელ “მოხალისეთა” გააქტიურებით უპასუხეს (ისევე, როგორც 2001 წლის ოქტომბერ-ნოემბერში და 2001 წლის აპრილში). ქართულ მედიაში გაჩნდა ინფორმაცია, რომ, ამჯერად, “მოხალისეთა” რაოდენობა ორჯერ მეტია, ვიდრე აფხაზეთის ომის დროს; ამავე დროს, ტყვარჩელში აფხაზურ-ოსური ერთობლივი წრთვებისთვისაც ემზადებიან... ანუ, როგორც ყოველთვის, მოვლენების უკიდურეს გამწვავებას პანკისის საბაბით, თან დაერთო აფხაზეთის კოზირის ამოქმედება – ორი ფრონტი ერთდროულად, პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური ფაქტორების მაქსიმალური გამწვავების თანხლებით.

ამ ფონზე ქართველი ჟურნალისტები თავიანთ ხელისუფლებას რუსეთისათვის ადეკვატური პასუხის გაუცემლობაში ადანაშაულებენ, თუმც, უკვე საქართველოს მხრიდანაც იქმნება მოვლენებისათვის სახელის დარქმევის ოფიციალური პრეცედენტი. “უფროსი ძმის როლი, რომელსაც შეუძლია უმცროსს ყოველთვის თავში ურტყას, მიუღებელია. ამას არავინ აიტანს და არც ჩვენ ვაპირებთ,” – ამგვარად გამოხატა

ოფიციალური პოზიცია, რუსეთის სამხედრო თვითმფრინავების მიერ პანკისის ხეობის ტერიტორიის დაბომბვასთან და შემდგომში რუსეთის ხელისუფლების რეაქციასთან დაკავშირებით, საქართველოს პრეზიდენტის პრეს-მდივანმა კახა იმნაძემ, სპეციალურად გამართულ ბრიფინგზე, – “როდესაც ეს უზარმაზარი სამხედრო მანქანა, რომელიც რუსეთს აქვს, ვერ ახერხებს წესრიგის დამყარებას საკუთარ ტერიტორიაზე, მათ ისღა დარჩენიათ განტევების ვაცი მოძებნონ, ან შექმნან მტრის ხატი. ყოველ შემთხვევაში აშკარად ცდილობენ, რომ ასეთ მტრის ხატად წარმოჩინდეს საქართველო, როგორც მიზეზი რუსეთის ყველა უბედურებისა. მაგრამ ეს არის მათი ჭეშმარიტება, რომელსაც კატეგორიულად არ ეთანხმება მთელი ცივილიზებული მსოფლიო.” (155)

პრეზიდენტმა, ედუარდ შევარდნაძემ, ტრადიციულ რადიოინტერვიუში მკაფიოდ გამოხატა პანკისის პრობლემის არსი: “ის, რაც ხეობაში ხდება, საქართველოს არჩევანი არ ყოფილა და პანკისის პრობლემამ კი არ განაპირობა ჩეჩნეთის მოვლენები, არამედ, პირიქით, ჩეჩნეთში არსებულმა ვითარებამ განაპირობა მდგომარეობის გაართულება პანკისში”; ხოლო მასმედიისთვის გამართულ ტრადიციულ ბრიფინგზე – საქართველოს მტკიცე პოზიცია: “პანკისის პრობლემა ხელოვნურად არის შექმნილი. ჩვენ ეს პრობლემა თავს მოგვახვეის. ახლა საქართველოს აქვს შესაძლებლობა რომ პანკისის პრობლემა დამოუკიდებლად გადაწყვიტოს. გადავწყვეტთ კიდეც. მიგვაჩნია, რომ უცხოეთის სახელმწიფოების სამხედრო ჩარევა დაუშვებელია და არც დავუშვებთ.” (156)

რუსეთის “საგარეო პოლიტიკის ნაციონალური ლაბორატორიის” ინტერნეტ-საიტზე განთავსებულ ანალიტიკურ მასალაში (“პოლიტიკური სიტუაცია საქართველოში”) რუსეთთან მიმართებაში საქართველოს პოზიციის გამყარება ამერიკის მხარდაჭერის ფაქტორთანაა დაკავშირებული: “აშშ-სთან სამხედრო თანამშრომლობის ფაქტმა მკვეთრად აამაღლა ქართული ელიტის თვითშეფასება და უზიბგა მას რუსულ-ქართული ურთიერთობის შეგნებული გამწვავებისაკენ. შემთხვევითი არ იყო, რომ ბორის პასტუხოვთან შეხვედრისას პრეზიდენტმა შევარდნაძემ რუსეთის წარმომადგენელს მკვეთრი შეკითხვა დაუსვა: “თქვენ ვერ ხვდებით, ვის წინააღმდეგ წახვედით?” (58)

გაზეთმა “რეზონანსმა”, საქართველოს საგარეო და საშინაო პრობლემებთან რუსეთ-აშშ/დასავლეთის ინტერესების მიმართება მრავალმხრივ გააანალიზა არა მხოლოდ აგვისტოს, არამედ მოგვიანებით განვითარებული მოვლენების კონტექსტში. მაგალითად, რუსეთის მიერ საქართველოსათვის თავისი საჰაერო სივრცის გადაკეტვასა და შემოტევების მორიგ გააქტიურებას “რეზონანსი” აკავშირებს საქართველოში აშშ-ის

კონგრესმენების სტუმრობასთან (რომელთა ვიზიტის მიზანი საქართველოსთვის აშშ-ის მთავრობის თანადგომის ოფიციალური დადასტურება იყო) და ბაქო-თბილისი ჯეიჰანის მილსადენის მშენებლობის დაწყების თაობაზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებასთან: “არსებობს ინფორმაცია რომ რუსეთის სპეცსამსახურები აქტიურად “ავერბოვკებენ” ქართველ სამხედროებს, მუშაობენ პოლიტიკურ პარტიებში... მათივე ხელშეწყობით ხდება რელიგიური დაპირისპირებისა და ეგზალტირებული პოლიტიკური განცხადებების აჟიტირება. დღეს საქართველომ უნდა გადადგას ძალიან ფრთხილი და გონივრული ნაბიჯები იმისათვის, რომ ამ თამაშიდან მოგებული გამოვიდეს.” (169)

გაზეთ “რეზონანსთან” ინტერვიუში, საქართველოს ნავთობის საერთაშორისო კორპორაციის პრეზიდენტი გიორგი ჭანტურია ვარაუდობს, რომ ნავთობსადენის მშენებლობის დაწყების გამო “რუსეთის მხრიდან საქართველოზე ზეწოლა კიდევ უფრო გაიზრდება”: “იცით, რატომ ბომბავს რუსეთი საქართველოს? რუსეთმა ძალიან კარგად იცის, რომ საქართველო არის ყველაზე ცენტრალური და გადამწყვეტი ტერიტორია დღეს გეოპოლიტიკურად, სოციალურად, პოლიტიკურად, სტრატეგიულად, რაზეც გადის არა მარტო ენერგოდერეფანი, არამედ გადის მსოფლიო ღერძი”; “ჩვენ რუსეთს ვეუბნებით, რომ ეს არ არის მარტო აღმოსავლეთ-დასავლეთის დერეფანი. ეს არის ჩრდილოეთ-სამხრეთის დერეფანიც.” (119)

როგორც აღვნიშნეთ, 2002 წლის ნოემბერში, ნატო-ს პრადის სამიტზე, საქართველომ ოფიციალურად განაცხადა თავისი სურვილი – გამხდარიყო ნატო-ს წევრი. 11 ოქტომბერს, პარლამენტში პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის მოხსენების მსვლელობისას, დარბაზი ერთობლივად, პროტესტულად დატოვეს ფრაქციებმა და პოლიტპერსონებმა, რომლებიც პრესამ პირობითად გააერთიანა საერთო სახელწოდებით – “დემარშისტები”. ხუთი საპარლამენტო ფრაქციისთვის (“გაერთიანებული დემოკრატები”, “ნაციონალური მოძრაობა”, “ახალი მემარჯვენეები”, “ტრადიციონალისტები” და “ახალი აფხაზეთი”) მიუღებელი აღმოჩნდა პრეზიდენტის საანგარიშო გამოსვლა, რომელმაც, ოპოზიციონერთა მტკიცებით, “ქვეყნისათვის არც ერთ საჭირობოროტო კითხვას არ გასცა პასუხი.” იმავე დღეს ოთხმა ოპოზიციურმა ფრაქციამ ერთობლივი პრესკონფერენცია გამართა და საზოგადოებას ამცნო, რომ ამიერიდან მათი მიზანი “საქართველოში დღეს არსებულ პოლიტიკურ მმართველობასთან ერთობლივი ბრძოლა გახდება.” პრესაში მეორე დღესვე გაჩნდა მოსაზრებები, რომ ეს აქცია სპონტანური არ ყოფილა; “რეზონანსი” წერდა:

“ნაციონალების” წარმომადგენელი ვანო მერაბიშვილი არ მალავს, რომ ოპოზიციურ ფრაქციата გაერთიანება შევარდნაძის ხელისუფლების დამხობისათვის მოხდა.” (“რეზონანსი”, 19.10.2002) პოლიტიკოსთა ერთი ნაწილი და, შესაბამისად, პრესა, დემარშს რუსული ინტერესის გამოხატვად მიიჩნევს, მედიაში ისევ ჩნდება ტერმინები: “მეხუთე კოლონა”, “საშემოდგომო დესტაბილიზაცია”, “ქაოსი”, “არეულობა” და ა.შ. ზოგან მინიშნებითა და ქვეტექსტებით, ზოგან კი პირდაპირ, ოპოზიციის ქმედება ნატო-სთან საქართველოს მიმართებასა და საერთაშორისო ენერგეტიკული პროექტების თემასთან დაკავშირდა: “ნოემბერში საქართველომ ნატო-ში შესვლასთან დაკავშირებით განაცხადი უნდა გააკეთოს. არ არის გამორიცხული, რომ ოპოზიციის ნაბიჯმა ისტორიული გადაწყვეტილების მიღებას შეუშალოს ხელი”; “რაც შეეხება ნატო-ში გაწევრიანებას, მისდამი ხელის შეშლას ადგილი ექნება, მაგრამ არა იმდენად, რამდენადაც ნავთობსადენის საკითხის გამო.” (“რეზონანსი”, 12 ოქტომბერი, 22 ოქტომბერი, 2002).

*

“ვარდების რევოლუციის” შემდეგ ქართულ და უცხოურ მედიაში განვითარებული საგარეო აქცენტები, საერთო ჯამში, ამგვარ ფორმულირებებამდე დაიყვანება: საქართველოს გამო აშშ-სა და რუსეთს შორის, შესაძლოა, ცივი ომი დაიწყოს; რუსეთს არ სურს საქართველოს გამო აშშ-სთან შეჯახება; აშშ საქართველოს გამო რუსეთთან ურთიერთობას არ დაძაბავს; ვაშინგტონიკა და მოსკოვიც დაინტერესებულები არიან, რომ საქართველოს ააცილონ ქაოსში ჩადირვა და დესტაბილიზაცია; საქართველოში აშშ-ის ინტერესი – დემოკრატიაა, რუსეთის – არასტაბილურობა; აშშ მხარს უჭერს ბურჯანაძის მოდელს – საქართველო-აშშ-რუსეთის სამკუთხედის შექმნის შესახებ, რომელშიც პარტნიორები თანასწორუფლებიანი იქნებიან; რუსეთი საქართველოსთან ურთიერთობაში “სამკუთხედების” და შუამავლების წინააღმდეგია.

მას შემდეგ, რაც პრეზიდენტ შევარდნაძის მმართველობის დროს საქართველო დეკლარირებულად ადგა დასავლურ კურსს, იღებდა აშშ-ის სამხედრო თუ ეკონომიკურ დახმარებასა და მხარდაჭერას; ამასთან, იყო დსთ-ის წევრი სახელმწიფო და არასოდეს უარყოფდა რუსეთის ფაქტორს, ღერძი – საქართველო-აშშ-რუსეთი (ან – პირიქით) ყოველთვის იყო რეალური და აქტუალური. ამ ვითარებას ყველაზე კარგად გამოხატავს ლონდონელი ანალიტიკოსის სიტყვები: “ქართველები უკვე დიდი ხანია მიეჩვივნენ,

რომ მათ ამერიკელები ანებივრებენ და რუსები აშინებენ, მათი ხელმძღვანელობა კი ერთსაც აქეზებს და მეორესაც.” (“სვობოდნაია გრუზია”, 06.12.2003)

რუსეთის ინტერესმა საქართველოსთვის ყველაზე კრიტიკულ მომენტშიც კი იჩინა თავი: “გამალებული კონსულტაციების დროს, როცა საქართველოში ხელისუფლების შეცვლამდე სულ რაღაც ორი საათი რჩებოდა, ივანოვმა ორ ქვეყანას შორის ჩარჩო-ხელშეკრულების აუცილებლობაზე გაამახვილა ყურადღება”, – წერდა “მთავარი გაზეთი”. (“მთავარი გაზეთი”, 25.11.2003) განსხვავებით აშშ-ის პოზიციისაგან, რუსეთის პრეზიდენტმა შეშფოთება გამოთქვა იმის გამო, რომ საქართველოში ხელისუფლების შეცვლა ედუარდ შევარდნაძეზე ძლიერი ზეწოლის შედეგად მოხდა და, ამასთან, დემონსტრატიულად განაცხადა, რომ შევარდნაძე დიქტატორი არასოდეს ყოფილა. როგორც ჩანს, ამ განცხადების მიღმა იკითხება დამოკიდებულება იმ პროცესების მიმართ, რომელმაც საქართველოში ხელისუფლების შეცვლა მოახდინა რუსეთის პრეზიდენტის გარეშე. საგარეო საქმეთა მინისტრის, იგორ ივანოვის წარმოგზავნა საქართველოში უპირველესად ამავე კონტექსტში ჯდება – რუსეთმა დააფიქსირა თავისი მნიშვნელობა საქართველოში, ანუ ის, რომ მის გარეშე ამ ქვეყანაში არაფერი ხდება. ეს იყო ძალზე მნიშვნელოვანი მესიჯი, ერთდროულად ორიენტირებული საკუთრივ საქართველოსა და დასავლეთზეც. პრესის ანალიზით იკვეთება, რომ რუსეთის ფაქტორი მომავალ საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნებზე, დასავლეთის ძალისხმევით, მინიმუმამდე უნდა შემცირებულიყო; რომ ამისათვის, ევროპული ოჯახი და აშშ, არც ფინანსებს დაიშურებენ და არც სხვა სახის დახმარებას. პარალელურად, პრესაში იკვეთება “რუსული ფაქტორის” სხვაგვარი გავლენა – ტრადიციულად, პირდაპირ თუ ირიბად, “რუსულ ხელწერასთან” კავშირდება “დინამიკური ქაოსის” შექმნის მცდელობა, რომლის განხორციელება ეჭვქვეშ დააყენებს “ვარდების რევოლუციის” მონაპოვარს და, ელემენტარულად, ჩაშლის არჩევნებს. როგორც “მთავარი გაზეთი” აღნიშნავს, “რუსულ ვებ-გვერდებზე, ჯერ კიდევ შევარდნაძის გადადგომამდე განთავსებულ სტატიებში, საქართველოში არსებული კონფლიქტის სააკაშვილი-ბურჯანაძე-ჟვანიას სასარგებლოდ გადაწყვეტა რუსეთისთვის ყველაზე ნაკლებ სასარგებლო სცენარად არის შეფასებული.” (“მთავარი გაზეთი”, 25.11.2003)

საგულისხმოა რუსული მედიის აქცენტები საქართველოს დაშლის შესაძლებლობის თაობაზე: “რადიკალი ნაციონალებისა” და მათი ლიდერის, მიხეილ სააკაშვილის ხელისუფლებაში მოსვლის შემთხვევაში გარდაუვალია შეიარაღებული

კონფლიქტი აჭარასთან; თბილისში ხელისუფლების შეცვლის შემთხვევაში აჭარის საზღვრების ჩაკეტვის მუქარა ამ რეგიონის საქართველოსაგან გამოყოფის პირველი სიმპტომია; **ჯავახეთში** დასახლებულ სომხებთან შევარდნამე ახერხებდა საერთო ენის გამონახვას, ქართველი რადიკალების ნაციონალური განცხადებები კი მათ აშინებთ. **სომხებთან შესაძლო შეტაკება**, სამხედრო ბაზების ფაქტორის გათვალისწინებით, **კონფლიქტში რუსეთის ჩართვის წინაპირობას შექმნის**; თბილისში ნაციონალური ოპოზიციის ხელისუფლებაში მოსვლის შემთხვევაში, **აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტების მოგვარების შესაძლებლობა კიდევ დიდი ხნით გადაიწევეს უკან**. პრეზიდენტის რანგში სააკაშვილის გამოჩენა “არადიარებული ქვეყნების” ხელმძღვანელობას აიძულებს კიდევ ერთხელ წამოაყენონ რუსეთის შემადგენლობაში მათი შეყვანის საკითხი. საშიში პრეცედენტის შექმნის საბაბით, რუსეთი იძულებული იქნება მათ უარით უპასუხოს. კრემლის მხრიდან სხვანაირ რეაქციას იმ შემთხვევაში უნდა ველოდოთ, თუ თბილისი აშკარა ანტირუსულ კამპანიას წამოიწყებს. რუსული ინტერნეტ-გამოცემები ხელისუფლებაში სააკაშვილის მოსვლას უკავშირებენ **ურთიერთობის მოსალოდნელ გაუარესებას მეზობელ ქვეყნებთან – აზერბაიჯანსა და სომხეთთან**. სომხეთთან დაკავშირებით რუსული მედიის აქცენტი კიდევ უფრო მკვეთრია – თუ ქართველი რადიკალები სომხეთს ბლოკადას გამოუცხადებენ, რუსეთის მოკავშირე ქვეყანას ეკონომიკური კოლაფსი ელის. “დილის გაზეთი” აქვეყნებს რუსული ჟურნალის, “იტოგი”-ს მოსაზრებას, რომ **საქართველო დგას ძალიან სერიოზული საფრთხის წინაშე – დაიშალოს რამდენიმე სახელმწიფოდ**. (“დილის გაზეთი”, 02.12.2003)

მედიაში აქტუალურია აქცენტი, რომ **საქართველო კვლავ რჩება რუსეთისა და აშშ-ის ინტერესთა შეჯახების (ზოგჯერ – ურთიერთდამთხვევის) ასპარეზად**. საყურადღებოა, მოსკოვში ნინო ბურჯანაძის (საქართველოს პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებლის) ვიზიტის წინ რუსული მედიის მიერ შექმნილი ფონი: შესაძლოა, საქართველოსა და რუსეთის ურთიერთობები 2002 წლის 11 სექტემბრის სცენარით განვითარდეს; “მაშინ რუსეთის ხელისუფლებამ საქართველოს, ფაქტობრივად, ომი გამოუცხადა, თუმცა, აშშ-ის მკაცრი პოზიციის გამო კრემლი იძულებული გახდა მუქარა მხოლოდ მუქარად დაეტოვებინა. როგორც ჩანს, **კრემლი და მისი მესვეური საქართველოს ახალი ხელისუფლების მდგრადობას ამჟამადაც “კბილს უსინჯავს” და ცდილობს იმის გარკვევას, კვლავ დაუჭერს თუ არა ასე აქტიურად მხარს თეთრი სახლი ოფიციალურ თბილისს**.” (“მთავარი გაზეთი”, 19.12.2003)

“ვარდების რევოლუციის” შემდეგ საქართველოს საგარეო პრიორიტეტებში ძლიერდება ევროპასთან დაკავშირებული აქცენტი. “საქართველო არც პრორუსული იქნება და არც პროამერიკული, საქართველო იქნება პროქართული და პროევროპული”, – განაცხადა სტრასბურგში თავისი პირველი ტურნეს ფარგლებში გამართული შეხვედრებისას საქართველოს პრეზიდენტმა მიხეილ სააკაშვილმა (“მთავარი გაზეთი”, 29.01.2004); ხოლო ევროკავშირის საპარლამენტო ასამბლეის ზამთრის სესიაზე სიტყვით გამოსვლისას ასე ჩამოაყალიბა საქართველოს ახალი ხელისუფლების საგარეო ვექტორი: “დღეს ჩვენი ერთადერთი ამბიციია გავხდეთ ევროკავშირის სრულუფლებიანი წევრი... საქართველოს ძალიან დიდიხნის და კარგი ურთიერთდამოკიდებულება აქვს აშშ-სთან. შეერთებულმა შტატებმა ჩვენ გაცილებით მეტი დახმარება გაგვიწია, ვიდრე ჩვენ ველოდებოდით... ჩვენ, ასევე, ურთიერთდამოკიდებულება და პარტნიორობა გვაქვს რუსეთთან... მე თანახმა ვარ გავაუმჯობესო რუსეთთან ურთიერთობა, ვიმეგობრო რუსეთთან და მეგობრობის ხელი გავუწოდო პრეზიდენტ პუტინს, როცა მას ვეწვევი რუსეთში.” (“24 საათი”, 29.01.2004)

პრესამ ყურადღება მიაქცია საგარეო აქცენტების მკვეთრ ცვლილებას და ახალი ხელისუფლების “პროევროპულობა” ახსნა ერთგვარი დიპლომატიური თამაშით, რომლის მეშვეობითაც ჩრდილოელ მეზობელს არ გააღიზიანებს გამოკვეთილი ამერიკული აქცენტით. რუსეთთან მიმართებაში პრეზიდენტ სააკაშვილის საგანგებო დამოკიდებულება მართლაც იგრძნობა პრესაში: ხაზგასმითაა აღნიშნული რომ სააკაშვილმა პირველი ვიზიტის პრიორიტეტი რუსეთს მიანიჭა და არა აშშ-ს; ისეთი შთაბეჭდილებაც იქმნება, რომ მოსკოვში საქართველოს პრეზიდენტის ვიზიტის მომგებიანი საინფორმაციო სურათი არ უნდა დაჩრდილოს აშშ-ში მისმა ვიზიტმა (შეერთებულ შტატებში მიხეილ სააკაშვილის ვიზიტის ამსახველმა პუბლიკაციებმა ზოგიერთ გაზეთში მე-4, მე-5 გვერდებისკენ გადაინაცვლა და, საერთო ჯამში, არ მიუღია ისეთი ფართო გამოხმაურება, როგორც რუსეთში ვიზიტს). რუსეთისადმი სიფრთხილე იგრძნობა საქართველოსთვის ძალზე მნიშვნელოვანი ნატო-ს სტამბულის სამიტის (2004 წლის ივნისი) გაშუქებისას; სამიტის ამსახველ მასალებში პრესა აღნიშნავდა, რომ ნატო საქართველოსთვის კვლავ პრიორიტეტია, მაგრამ, რუსეთის ფაქტორის გამო, “იჩქარე ნელას” პრინციპი უფრო მისაღებია. როგორც ჩანს, “საინფორმაციო თავშეკავება” ნატო-ს თემის აფიშირებისგან ამით არის განპირობებული.

მიხეილ სააკაშვილის ვიზიტი რუსეთში, რომელსაც რუსულმა მედიამ არა მხოლოდ წარმატებული, **ეპოქალურიც** უწოდა, მიზნად ისახავდა: ურთიერთობის დაწყებას “სუფთა ფურცლიდან” (“პუტინი და სააკაშვილი წინამორბედების ქმედებებზე პასუხს არ აგებენ”); დასავლეთთან საქართველოს ურთიერთობის გამო რუსეთის გაღიზიანების განეიტრალებას (სააკაშვილი: “რუსეთს საქართველოსთან ურთიერთობაში ვერცერთი ქვეყანა კონკურენციას ვერ გაუწევს”; “საქართველო არ არის აშშ-ისა და რუსეთის დაპირისპირების ადგილი”); ეკონომიკური ურთიერთობის მოგვარებას (სააკაშვილი: “ქართული ბრენდები რუსულ ბაზარზე უნდა დავაბრუნოთ”) ზემოქმედებას რუსეთის საზოგადოებრივ აზრზე (სააკაშვილი: საქართველოს იმიჯი რუსეთში უკიდურესად შერყეულია და ჩვენი მთავარი ამოცანა საზოგადოებრივი აზრის შეცვლაა) და ა.შ. პრესამ საგანგებოდ აღნიშნა, რომ საქართველოს პრეზიდენტმა ევროპული ორიენტაცია ამ ვიზიტის დროსაც წინა პლანზე წამოსწია და რუსეთთან ერთად ევროპაში ინტეგრაციის სურვილი გააჟღერა; ამასთან, პრესა აღნიშნავდა, რომ რუსეთში ვიზიტი იმ წარმატებული “პიარის” ნაწილია, რომლითაც პრეზიდენტი ახალი ხელისუფლების ნაკლის დაფარვას ცდილობს; ამ ეტაპზე საქართველოს გაცილებით დიდი ბერკეტი აქვს ვაშინგტონის მხარდაჭერის სახით, ვიდრე პუტინთან დამეგობრებაა. (“დილის გაზეთი”, “რეზონანსი”, “24 საათი”, “მთავარი გაზეთი”, 11-13 თებერვალი, 2004)

აღსანიშნავია ერთი გარემოებაც – პარლამენტის თავმჯდომარემ, ნინო ბურჯანაძემ დეპუტატებს სთხოვა მხარი დაეჭირათ პარლამენტის მიერ მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში რუსეთის გაწევრიანების წინააღმდეგ ადრე მიღებული დადგენილების შეჩერებისთვის. ამ თხოვნას ოპოზიციის პროტესტი მოჰყვა და პრესაში აქცენტი – პროამერიკელი პოლიტიკოსების პრორუსულებად გარდაქმნის გამო. (“24 საათი”, 17.02.2004) ამ ფონზე გაზეთი “ალია” წერს, რომ “სააკაშვილი რუსეთისთვის ვეებერთელა პოზიტიური პოტენციალის მატარებელია” – საქართველოს მაგალითი დსთ-ს ქვეყნებს აშშ-სგან განიზიდავს; მათ ურჩევნიათ რუსეთის უმცროსი პარტნიორები იყვნენ, ვიდრე საქართველოსავით აშშ-ის კოლონიები. (“ალია”, 10.02.2004)

საქართველოს ახალი ხელისუფლების ახალი საგარეო პოლიტიკური კურსის გამოკვეთისთვის მნიშვნელოვანი იყო მიხეილ სააკაშვილის ვიზიტი საფრანგეთში და ნოვაცია – საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრად საფრანგეთის მოქალაქის, სალომე ზურაბიშვილის დანიშვნა. “ევროპა ჩვენი მომავალია, ამერიკა კი თვითდამკვიდრებაში გვეხმარება”, – მიხეილ სააკაშვილის ეს პასუხი ფრანგი

ჟურნალისტების კითხვაზე – “ევროპა თუ ამერიკა”, როგორც ჩანს, არა მხოლოდ დიპლომატიური რევერანსია, არამედ, ერთგვარი ფორმულაც საქართველოს საგარეო ურთიერთობების პერსპექტივის განსაზღვრისთვის.

2004 წლის მარტის პრესაში განვითარებული მოსაზრებები ადასტურებს, რომ ამ ურთიერთობების ამპლიტუდა დამოკიდებულია არა მხოლოდ ამერიკა-ევროპაზე, მისი წონასწორობის წერტილს რუსეთი განსაზღვრავს. უფრო მეტიც, საფრანგეთში სააკაშვილის ვიზიტიც, უპირველეს ყოვლისა, ამ ჭრილში განიხილება – როგორც ხიდი რუსეთთან ურთიერთობის მოგვარებისათვის, რაც არათუ ეწინააღმდეგება, არამედ ეთანხმება კიდევ აშშ-ის ინტერესს. “ქვეყნის საგარეო კურსის უმთავრესი მიმართულება კი ევროკავშირში ინტეგრირება და რუსეთთან ურთიერთობის მოწესრიგება იქნება”, – აღნიშნავდა “მთავარი გაზეთი”, – “პრეზიდენტი არ მალავს, რომ მას რუსეთთან ურთიერთობის დათბობა ეჩქარება და ამ მისიას იმ ქვეყნის დიპლომატს ანდობს, რომლის მთავრობასაც ოფიციალურ მოსკოვთან კარგი ურთიერთობა აქვს. როგორც ირკვევა, შირაკისა და სააკაშვილის პირისპირ საუბრისას რუსეთთან ურთიერთობა ერთ-ერთი ძირითადი საკითხი ყოფილა.” (“მთავარი გაზეთი”, 10.03.2004) “დილის გაზეთი” წერდა: “მიხეილ სააკაშვილის განცხადებით, მან შირაკისაგან მიიღო გარანტია, რომ საფრანგეთი ევროპაში ინტეგრაციის პროცესში დაგვეხმარება; გამოცდილი დიპლომატის, პირველი ემიგრაციის თვალსაჩინო წარმომადგენლების შთამომავლის – სალომე ზურაბიშვილის მინისტრის პოსტზე დანიშვნა კი იმედს აძლევს, რომ საქართველოს საგარეო კურსი წარმატებული იქნება. თავად სალომე ზურაბიშვილის ფორმულირებით, “ეს არის საფრანგეთის საჩუქარი საქართველოსთვის, საფრანგეთი მზადაა ახალი საქართველოს მშენებლობაში მიიღოს მონაწილეობა.” (“დილის გაზეთი”, 12.03.2004)

მარტის პრესა საყურადღებოა იმ თვალსაზრისითაც, რომ მოდურად ქცეული ცნება – ევროატლანტიკური ინტეგრაცია კონკრეტიკას იძენს, ჩნდება ახალი ნიუანსები ევროკავშირსა და ნატო-სთან საქართველოს მიმართებაში. ევროკავშირი ცალკე საქართველოს მისი წევრობის კანდიდატად არ განიხილავდა; საქართველო, მთლიანი სამხრეთკავკასიის რეგიონის ფარგლებში, სახარბიელო ვითარებაში არ იმყოფებოდა. “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ კონსერვატიული ევროკავშირი საქართველოსადმი პოზიციებს იცვლის და არ გამორიცხავს მის ჩართვას “ფართო ევროპის” ინიციატივაში; თუმცა, ისიც აღინიშნება, რომ ეს ძნელად მისაღწევი და შორეული ამოცანაა.

ექსპერტების ვარაუდით, შესაძლოა, უფრო რეალური იყოს საქართველოს ნატო-ში გაწევრიანება.

“აფხაზეთის სანაპიროებთან ნატოს სამხედრო ფლოტი დაიწყებს პატრულირებას”
– იუწყებოდა 11 მარტის “რეზონანსი”. ამერიკელი გენერლის ჯეიმს ჯონსის განცხადებით, ნატო-ს მიზანი ექსტრემისტულ ორგანიზაციათა და კრიმინალურ დაჯგუფებათა მოქმედებების აღკვეთაა. გაზეთი ამ ფაქტს აკავშირებს მიხეილ სააკაშვილის განცხადებასთან – რომ წლის ბოლომდე საქართველო აფხაზეთის საზღვაო აკვატორიას მთლიანად გააკონტროლებს. ქართველი პოლიტოლოგების აზრით, ამით ნატო-ს სურს შავ ზღვაზე ძალის დემონსტრაცია, ფსიქოლოგიური ზემოქმედების მოხდენა, რუსეთის გავლენისა და რეაქციის მოსინჯვა, მიზანი კი – ამ გავლენის შემცირების მცდელობაა. რუსეთის რეაქციის დემონსტრირება მოხდა მარტის ბოლოს, აღმოსავლეთ ევროპის რამდენიმე პოსტსოციალისტური ქვეყნისა (ბულგარეთი, რუმინეთი, სლოვენია, სლოვაკეთი) და პოსტსაბჭოთა ბალტიისპირეთის ნატო-ში გაწევრიანების გამო. ამ ქვეყნების ნატო-ში შესვლას თავის დროზე ძალიან ეწინააღმდეგებოდა რუსეთი და მისმა სამხედრო და პოლიტიკურმა ელიტამ მტკივნეულად აღიქვა ეს ფაქტი. ამერიკული გაზეთის “დეილი ნიუსის” მიერ გავრცელებული ინფორმაციით, რუსი გენერლები იმუქრებიან, რომ დაუყოვნებლივ ჩამოაგდებენ ნატო-ს თვითმფრინავებს, თუ ისინი ბალტიისპირეთის ქვეყნების თავზე გამოჩნდებიან; უკრაინული ინტერნეტ-სააგენტოს ინფორმაციით, რუსეთში განსაკუთრებით აღშფოთებთ ის ფაქტი, რომ ნატო ლატვიაში რადიოლოკაციური დაკვირვების ბაზის აშენებას გეგმავს. (“რეზონანსი”, 30.03.2004)

რუსეთის თემის პრიმატით გამოირჩევა 2004 წლის მაისის პრესა; ეს ერთდროულად რამდენიმე საინფორმაციო საბაზმა განაპირობა: საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრისა და პრემიერ-მინისტრის ვიზიტები რუსეთში; საქართველო-რუსეთის ბიზნეს-ფორუმი; რუსეთში მოღვაწე ოლიგარქის, კახა ბენდუქიძის დანიშვნა საქართველოს ეკონომიკის მინისტრად. ამასთან, თურქეთში პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის ვიზიტიც, გარკვეულწილად, პრესაში რუსეთის თემას უკავშირდება.

საგარეო საქმეთა მინისტრ სალომე ზურაბიშვილის ვიზიტისას მოსკოვში პირველად გაცხადდა ოფიციალური თბილისის პოზიცია – **რუსეთის ბაზები საქართველოდან აუცილებლად უნდა გავიდნენ სამწლიან ვადაში**. ამით ნაწილობრივ გაიფანტა ეჭვი, თითქოს რუსეთის უშიშროების საბჭოს მდივნის, იგორ ივანოვის პოზიტიური ჩარევა ბათუმის კრიზისში იქ განლაგებული რუსული ბაზების

დატოვების სანაცვლოდ მოხდა. რუსულ ბაზებს, გამოცდილმა ქართველმა დიპლომატმა, მსოფლიოში არსებული ტერორისტული საფრთხის ფონზე ახალი დეფინიცია მოუძებნა – “ტერორიზმის სამიზნე”. ბაზების პუნქტი გახდა მთავარი საკითხი ჩარჩო-ხელშეკრულების პროექტზე მსჯელობის დროსაც – რუსეთი ითხოვდა ხელშეკრულებაში ასახულიყო ვალდებულება, რომ რუსული ბაზების გაყვანის შემდეგ საქართველოში სხვა ქვეყნის ბაზები არ განთავსდებოდა. სალომე ზურაბიშვილმა განაცხადა, რომ საქართველო არ აპირებს საკუთარ ტერიტორიაზე არც ერთი ქვეყნის ბაზის განლაგებას, მაგრამ ჩარჩო ხელშეკრულება არ არის ის დოკუმენტი, რომელშიც მსგავსი ტიპის განცხადება უნდა გაკეთდეს. (“მთავარი გაზეთი”, “დილის გაზეთი”, 8 მაისი, 2004) სალომე ზურაბიშვილის მოსკოვური ვიზიტის გაშუქებისას პრესამ ყურადღება გაამახვილა ერთი შეხედვით მეორეხარისხოვან, მაგრამ ახალი რეალობის გამომხატველ დეტალზე – ქართველმა დიპლომატმა არა მხოლოდ პრესკონფერენცია, არამედ ოფიციალური მოლაპარაკებებიც ქართულ ენაზე გამართა, რაც იმდენად უჩვეულო აღმოჩნდა რუსეთის საგარეო უწყებისთვის, რომ თარჯიმნის მიწვევა პოსტ-ფაქტუმ დასჭირდათ.

საქართველოს პრემიერ-მინისტრის, ზურაბ ჟვანიას მოსკოვში ვიზიტის მიზანი, ოფიციალური ვერსიით, რუსეთ-საქართველოს ეკონომიკური ფორუმის თემა იყო, ხოლო არაოფიციალურით – აფხაზეთი. პრესაში ვითარდებოდა ვარაუდი, რომ ამ ვიზიტზეა დამოკიდებული 26 მაისს მიხეილ სააკაშვილის განცხადება აფხაზეთის თაობაზე, რის შესახებაც იგი წინასწარ იუწყებოდა. (როგორც ჩანს, აჭარის პრობლემის მოგვარების ეიფორიამ სეპარატისტული რეგიონების პრობლემის გადაჭრის ილუზიაც შექმნა, მაგრამ პრეზიდენტის მიერ 26 მაისს წარმოთქმულ სიტყვაში კონკრეტული სიახლე აფხაზეთის თაობაზე არ გაჟღერებულა). საქართველოს პრემიერ-მინისტრთან შეხვედრისას რუსეთის საგარეო უწყება კვლავ მიუბრუნდა ტრადიციულ თემას – მოთხოვნას, რომ საქართველომ ორმხრივი ხელშეკრულებით დაადასტუროს მესამე ქვეყნის სამხედრო ძალებზე უარის თქმის საკითხი. მოსკოვს აფრთხობს ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის მეტისმეტად მიახლოება საკუთარ საზღვრებთან. როგორც პრესა აღნიშნავს, ჟვანიამ მიაწვდინა რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრს, რომ ესეც შეიძლება განხილვის საგანი გახდეს, ანუ საქართველო ამ მხრივ კომპრომისზე წავა, თუ რუსეთი შეიცვლის პოლიტიკას აფხაზეთთან დაკავშირებით. ამავე დროს, ზურაბ ჟვანიამ შეახსენა რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრს, სერგეი ლავროვს, რომ თბილისი მზად არის, საქართველოდან რუსული სამხედრო კონტინგენტის გაყვანის

სანაცვლოდ, გაითვალისწინოს მოსკოვის ინტერესები და ტერორიზმის წინააღმდეგ საბრძოლველად თბილისში შეიქმნას ერთობლივი ანტიტერორისტული ცენტრი, შესაბამისი ძალისმიერი სტრუქტურით. (“დილის გაზეთი”, “24 საათი”, “ალია”, 25-27 მაისი, 2004)

მიხეილ სააკაშვილის ვიზიტი თურქეთში, აჭარაში განვითარებული მოვლენების შემდეგ, მნიშვნელოვანი იყო ერთდროულად რამდენიმე ფაქტორის გათვალისწინებით: თურქეთი საქართველოს დამოუკიდებლობის პირველი დღეებიდანვე ანგარიშგასაწევი და საიმედო პარტნიორია; ასლან აბაშიძესა და ცენტრს შორის ურთიერთობის გართულებისას კი ანკარის პოზიციამ საქართველოს ხელისუფლებას მნიშვნელოვანი სამსახური გაუწია და აბაშიძემ, დიდი მცდელობის მიუხედავად, ვერ შეძლო ყარსის ხელშეკრულებაზე აპელირებით საქართველოსთვის სახიფათო მოვლენების პროვოცირება. აჭარაში ცენტრალური ხელისუფლების იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ თურქეთ-საქართველოს ეკონომიკურ ურთიერთობასაც სულ სხვა დატვირთვა მიეცა. მიხეილ სააკაშვილმა იმედი გამოთქვა, რომ საქართველოში, განსაკუთრებით კი აჭარის რეგიონში, თურქული კაპიტალი წარმატებით იმუშავებს. თურქეთის პრეზიდენტ აჰმედ სეზერთან შეხვედრისას მიხეილ სააკაშვილი ახალი ინიციატივით გამოვიდა. მან შესაძლებლად მიიჩნია საქართველო-თურქეთის დამაკავშირებელი სარკინიგზო მაგისტრალის ამოქმედება, რომელმაც საქართველო ევროპას, ხოლო თურქეთი ცენტრალურ აზიასა და რუსეთთან უნდა დააკავშიროს. მოგვიანებით პრესა აღნიშნავდა, რომ თურქეთ-საქართველოს რკინიგზის მშენებლობის პერსპექტივამ სერიოზულად შეაშფოთა სომხეთისა და რუსეთის ხელისუფლება, რომელთა ინტერესებში, პირველ რიგში, სოხუმი-თბილისის სარკინიგზო მაგისტრალის ამოქმედება შედის. ვიზიტისას გამოიკვეთა, ასევე, ორი ქვეყნის დამაკავშირებელი დიდი ავტობანის მშენებლობის, სავიზო რეჟიმის გამარტივების პერსპექტივა; ეს კი იმ პირობებში, როცა თურქეთი და საქართველო ევროკავშირისკენ მიისწრაფვიან, დააჩქარებს არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ პოლიტიკური სისტემების ინტეგრირებასაც. შესაძლოა, თურქეთი გახდეს ევროპასთან არა მხოლოდ საქართველოს, არამედ, ზოგადად კავკასიის დამაკავშირებელი ხიდი. მნიშვნელოვანი იყო მიხეილ სააკაშვილის შეხვედრა თურქეთის მოქალაქეებთან – ქართული წარმომავლობის ბიზნესმენებთან, რომლებსაც მან ორმაგი მოქალაქეობის მიღებისა და საქართველოში მათი ინვესტიციების დაცვის გარანტია მისცა. (21 მაისის პრესა)

“მილიონერთა დესანტი საქართველოში”, “რუსული ექსპედიცია თუ რუსული ექსპანსია”, “რუსეთის მეგობრული ხელი თუ ეკონომიკური ექსპანსია”, “რუსული მოწყალება თუ იმპერიული განზრახვა”, “როგორი რუსი უფრო სახიფათოა – ფულიანი თუ უფულო?”, “რუსული ბიზნესი რუსულ პოლიტიკას ხარკს უხდის”, “ღია თამაში საქართველოსა და რუსეთს შორის” – ეს სათაურები კარგად გამოხატავს პრესის საერთო დამოკიდებულებას საქართველო-რუსეთის ბიზნეს-ფორუმისადმი. “ამ თვითმფრინავთან ერთად რამდენიმე მილიარდი დოლარის ინვესტიცია “ჩამოფრინდა.” მათგან საქართველოში რამდენი განხორციელდება, ქართულ მხარეზეა დამოკიდებული”, – თვითმფრინავიდან ჩამოსვლისთანავე განაცხადა რუსეთის ეკონომიკისა და განვითარების მინისტრმა გერმან გრეფმა. (“24 საათი”, 28.05.2004) გრეფის შესახებ პრესა გვაუწყებს, რომ იგი “კრემლის ეკონომიკური აგრესიის ერთ-ერთი არქიტექტორია”. ბიზნეს-ფორუმი და ბოლო დროს გააქტიურებული რუსული ფაქტორი პრესას აძლევს საფუძველს “ახალ რეალობაზე” მსჯელობისთვის: როგორც ჩანს, ამერიკას არაფერი აქვს საწინააღმდეგო საქართველოში რუსული კაპიტალის შემოსვლის, მაგრამ ვაშინგტონი მტკივნეულად რეაგირებს ყველა ტენდენციაზე, რაც, მათი აზრით, ხელს შეუშლის საქართველოს ტერიტორიის გავლით ნავთობსადენისა და, განსაკუთრებით, გაზსადენის, მშენებლობას. ამ კონტექსტში განიხილება პრეზიდენტ სააკაშვილის განცხადებაც, რომ სტრატეგიული გაზსადენები და პორტები პრივატიზებას არ ექვემდებარება. თუმც, მას არ გამოურიცხავს გაზსადენის პროექტში “გაზპრომის” მონაწილეობა – წილობრივი საწარმოს შექმნით, რომელშიც რუსულ კომპანიას საკონტროლო პაკეტი არ ექნება. (29-31 მაისის პრესა, 2004)

შემოადინიშნული ვიზიტებისა და, საერთოდ, ქართულ პოლიტიკაში რუსეთის როლის გააქტიურების ფონზე, პრესა ინტენსიურად განიხილავს კავკასიაში გეოპოლიტიკური კონიუნქტურის შეცვლისა და საქართველოს სასარგებლოდ მისი გამოყენების შესაძლებლობას. პრესაში იკვეთება რუსი პოლიტოლოგების შემფოთება და ქართველების ოპტიმიზმი, თუმც, მათი მოსაზრებები ერთ წერტილში მაინც იკვეთება – რუსეთს ამ ვითარებაში არ გააჩნია განსაზღვრული კავკასიური პოლიტიკა, ასევე, მან არ იცის, როგორ ააგოს ახალი ურთიერთობა საქართველოსთან. მეორე მხრივ, ფიგურირებს მოსაზრებაც, რომ პუტინი საქართველოში კაპიტალს ცვლის; ასლან აბაშიძესა და სოხუმის ახლანდელ რეჟიმსაც ელცინისდროინდელ ფიგურებთან ჰქონდათ ურთიერთობა. ამ თვალსაზრისით მოსკოვისა და თბილისის პოზიციები ერთმანეთს ემთხვევა – პუტინი ცდილობს ფინანსები დაიმორჩილოს და

გააკონტროლოს, სააკაშვილი – საქართველოს იურისდიქცია აღადგინოს. ამასთან, კონფლიქტების მოგვარება დიპლომატიური თვალსაზრისითაც მომგებიანია რუსეთისთვის, იგი, ბოლოს და ბოლოს, შეასრულებს სამშვიდობო მისიას და დსთ-ის სივრცესა და, კერძოდ, კავკასიაში საკუთარ ფუნქციებს დააფიქსირებს. გარდა ამისა, პრესაში გვხვდება ვერსიაც, რომ შესაძლოა აჭარასა და აფხაზეთში, რუსეთის ინტერესის დასაკმაყოფილებლად, საქართველოს ხელისუფლებამ თავისუფალი ეკონომიკური ზონა შემოიღოს; ამასთან, ცნოს აფხაზეთში რუსული ბიზნესის მიერ შესყიდული ობიექტების კანონიერება.

შესაძლოა, ამგვარი ახსნა ნაწილობრივ პასუხობდეს კითხვებს, რომელიც აქტიურად მუშირებს 2004 წლის მაისის პრესაში – რატომ შეასრულა რუსეთმა რეკოლუციებად წოდებულ პროცესებში პოზიტიური როლი; რა დათმო საქართველომ სანაცვლოდ? საქართველოს ხელისუფლება პრორუსულია თუ აშშ-მ მოახდინა ზემოქმედება რუსეთზე? ქართული პრესა, აჭარის მოვლენებთან დაკავშირებით მსოფლიოს საინფორმაციო საშუალებების გამოხმაურებაზე დაყრდნობით, აღნიშნავს, რომ საქართველოში ნოემბრისა და მაისის რეკოლუციების მშვიდობიანად დასრულება ორი გიგანტი სახელმწიფოს – აშშ-ისა და რუსეთის გარიგების შედეგია. პოლიტოლოგი რამაზ საყვარელიძე საქართველოს ლოიალობას რუსეთის ეკონომიკური პოლიტიკისა და კაპიტალის მიმართ აშშ-ის პოლიტიკას უკავშირებს. მისი აზრით, ასეთი მოქმედებით ვაშინგტონს სურს რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის სიმძიმე არ დააწვეს აშშ-ს, როგორც ეს ექსპრეზიდენტ შევარდნაძის დროს იყო და თბილისმა აიღოს საკუთარ თავზე ამ პრობლემის მოგვარება, ეკონომიკური მექანიზმების ჩართვით. (“რეზონანსი”, 29.05.2004) ამ მოსაზრებას ამყარებს აშშ-ში სალომე ზურაბიშვილის ვიზიტისას კოლინ პაუელთან შეხვედრის შემდგომ გაკეთებული განცხადებები იმის თაობაზე, რომ ამერიკა არ არის წინააღმდეგი საქართველოში არსებული კონფლიქტები რუსეთის დახმარებით მოგვარდეს. ეს განცხადება მით უფრო მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინებით, რომ ამ შეხვედრის ძირითადი თემა აჭარის საკითხი, ცხინვალის რეგიონისა და აფხაზეთის პრობლემები იყო. (“მთავარი გაზეთი”, 02.06.2004)

პრესის ანალიზისას თვალშისაცემია ერთი გარემოება – ევროატლანტიკური ინტეგრაციის თემა, რომელიც წინა პერიოდში ფიგურირებდა საგარეო პრიორიტეტების განსაზღვრისას, ერთგვარად ჩრდილში მოექცა. როგორც აღვნიშნეთ, ევროპის თემის გააქტიურებით საქართველოს ხელისუფლება ცდილობდა რუსეთის თავმოყვარეობა

ნაკლებ შელახულიყო – დასავლეთისკენ საქართველოს სწრაფვის გამო. როგორც ჩანს, ამ თვალსაზრისით “ევროატლანტიკურმა მესიჯმა” უკვე შეასრულა გარკვეული საინფორმაციო და დიპლომატიური ფუნქცია. ამასთან, პრესაში აქტიურდება ნატო-ს თემა, ისევ და ისევ რუსეთის თემასთან მჭიდრო კავშირში.

საზოგადოებრივი აზრისა და მარკეტინგული კვლევების ასოციაცია “გორბის” ინფორმაციით, 2004 წელს წარმოებული კვლევის მონაცემებით, წინა წლებთან შედარებით, გამოკითხულთა კიდევ უფრო დიდი ნაწილი – **76% უჭერს მხარს ჩრდილო-ატლანტიკურ ალიანსში საქართველოს გაწევრიანების იდეას** (კვლევაში მონაწილეობდა 2000 რესპონდენტი საქართველოს მასშტაბით). პოლიტოლოგ კახა ქენქაძეს 3-4 წელიწადში ნატო-ში საქართველოს შესვლა რეალურად ესახება, რამდენადაც, საქართველო ნატო-ს სამი დიდი სამომავლო ინიციატივის (პროგრამა – პარტნიორობა მშვიდობისათვის, ხმელთაშუაზღვის დიალოგი, სტამბოლის თანამშრომლობის ინიციატივა) **გადაკვეთის წერტილში ექცევა.** (“რეზონანსი”, 23.06.2004)

ნატო-ს თემას პრესაში ლაიტმოტივად გასდევს ამ საკითხთან რუსეთის მწვავე დამოკიდებულების აქცენტი. მიუხედავად იმისა, რომ ივნისში ბრიუსელიდან საქართველოს დელეგაცია მილიარდიანი დახმარების პერსპექტივით დაბრუნდა, რუსული მედიის ყურადღების ცენტრში მოექცა არა იმდენად ეს ფაქტი, არამედ, საქართველოს თავდაცვის მინისტრის, გიორგი ბარამიძის, განცხადება დონორი ქვეყნების წინაშე – რომ საქართველო მზადაა ნატოს ჯარებს თავისი ტერიტორია **დაუთმოს.** ამგვარი განცხადება თავისთავადაც ალოგიკური იყო, საქართველოს პრეზიდენტისა და საგარეო საქმეთა მინისტრის მიერ არაერთგზის დაფიქსირებული, დიამეტრალურად განსხვავებული პოზიციის ფონზე. შესაბამისად, მედიასაც გაუჭირდა მისი ახსნა. პოლიტოლოგ პაატა ზაქარეიშვილის კომენტარით, მინისტრის განცხადებას ისეთი დატვირთვა არა აქვს, როგორიც პრეზიდენტის განცხადებას; მეორეც – **აშშ-ს რუსეთთან ურთიერთობის გაფუჭება არ უღირს, მით უფრო, რომ სტრატეგიული თვალსაზრისით საქართველოში ბაზების განლაგება ბევრს არაფერს მოუტანს და თურქეთი აბსოლუტურად აკმაყოფილებს.** (“რეზონანსი”, 19.06.2004)

ამავე პერიოდში, ხანგრძლივი პაუზის შემდეგ, რუსეთსა და საქართველოს შორის განახლდა კონსულტაციები სამხედრო საკითხებზე. თბილისმა მოსკოვს, სამხედრო ბაზების ნაცვლად, საქართველოში რუსულ-ქართული ანტიტერორისტული ცენტრის შექმნა შესთავაზა. სამხედრო ექსპერტების ვარაუდით, **ჩეჩნურ-ინგუშური მოვლენები რუსეთს ქმედითი ერთობლივი ანტიტერორისტული ცენტრის შექმნისკენ უბიძგებს.**

რუსეთის თავდაცვის მინისტრი სერგეი ივანოვი აცხადებს, რომ ანტიტერორისტული ცენტრის შექმნა ბაზების ლიკვიდაციის პროცესთან არ არის დაკავშირებული (თუმც, თავის დროზე ამგვარი ცენტრის შექმნის იდეა რუსეთის ხელისუფლებას ეკუთვნოდა). რუსეთთან სამხედრო მოლაპარაკებაში წარმატების მისაღწევად საქართველოს მთავრობა მზადაა ოფიციალურადაც დაადასტუროს, რომ ქვეყნის ტერიტორიაზე უცხო ქვეყნის ბაზების განლაგებას არ აპირებს. როგორც აღვნიშნეთ, მოსკოვში ვიზიტისას, საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრმა სალომე ზურაბიშვილმა განაცხადა, რომ საქართველო არ აპირებს საკუთარ ტერიტორიაზე არც ერთი ქვეყნის ბაზის განლაგებას, მაგრამ ჩარჩო-ხელშეკრულება არ არის ის დოკუმენტი, რომელშიც მსგავსი ტიპის განცხადება უნდა გაკეთდეს. ამჯერად იგი მიზანშეწონილად მიიჩნევს ეს პოზიცია ჩარჩო ხელშეკრულებაში დაფიქსირდეს. (“საქართველოს რესპუბლიკა”, “მთავარი გაზეთი”, 23.06.2004) ამასთან, ვიდრე რუსეთის ბაზების გაყვანის საკითხი არ გადაწყდება, საქართველოს ხელისუფლება შეუძლებლად მიიჩნევს რუსეთ-საქართველოს შორის ჩარჩო-ხელშეკრულების გაფორმებას.

ნატო-ს სტამბულის სამიტის წინ რუსეთი ბაზებით “ვაჭრობას” იწყებს; თავდაცვის მინისტრი ასახელებს ბაზების გაყვანის “შეღვათიან” თანხას – 300 მლნ დოლარს, 500-ის ნაცვლად. გაზეთ “რეზონანსის” ინფორმაციით, საქართველოში დარჩენილ ორ რუსულ ბაზაზე – ახალქალაქსა და ბათუმში დასაქმებული რუსი სამხედროებისა და საქართველოს მოქალაქეების საერთო რაოდენობა დაახლოებით 5000-ია. სამხედრო ექსპერტ ირაკლი ალადაშვილის აზრით, მათი გაყვანისთვის 300 მლნ დოლარის დასახელება გადაჭარბებულია; მით უფრო, რომ სამხედრო მოსამსახურეთა დიდი ნაწილი ადგილობრივი მოსახლეა, რომელთაც რუსეთის მოქალაქეობა მიიღეს და, ბაზების გაყვანის შემთხვევაში თუ საქართველოში დარჩენას გადაწყვეტენ, მათზე საქართველოს ხელისუფლება იზრუნებს. (“რეზონანსი”, 23.06.2004)

ნატო-ს სამიტზე სპეციალური კომუნიკე მიიღეს, რომელშიც აღნიშნულია, რომ საქართველოდან და მოლდოვადან რუსეთის ბაზების გაყვანა “ევროპაში ჩვეულებრივი შეიარაღების შესახებ ხელშეკრულების” რატიფიცირების პირობებს შექმნის. რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი სერგეი ლავროვი ცდილობდა ალიანსის მოთხოვნების იგნორირებას; მისი განმარტებით, “ხელშეკრულების რატიფიკაცია იურიდიულად არ უკავშირდება ბაზების გაყვანის პროცესს. თუმცა, რუსი დიპლომატი იმასაც აღნიშნავს, რომ, “კეთილი ნების გამოვლენის შემთხვევაში, საკითხი შესაძლოა ოპერატიულად მოგვარდეს.” რუსეთის სახელმწიფო სათათბიროში კი აცხადებენ, რომ კეთილი ნება

საქართველოს მხრიდან ნატო-ში ინტეგრირებაზე უარის თქმაა.” (“მთავარი გაზეთი,” 29.06.2004) საქართველომ არა თუ უარი თქვა ნატო-სკენ სწრაფვაზე, არამედ სამიტზე დამტკიცდა ალიანსთან საქართველოს ინდივიდუალური პარტნიორობის პროგრამის სამხედრო ნაწილი და ოფიციალურად გახდა ცნობილი, რომ აგვისტოში საქართველოს ოფიციალური ვიზიტით ეწვევოდა ნატო-ს გენერალური მდივანი ჰოპსხეფერი.

ნატო-ს სტამბულის სამიტზე შედგა საქართველოს პრეზიდენტის პირისპირ შეხვედრა აშშ-ის პრეზიდენტთან, რომელზეც, პრესის ვერსიით, ბაზების გაყვანის საკითხზეც ისაუბრეს. ჯორჯ ბუშისა და მიხეილ სააკაშვილის შეხვედრის შემდეგ ჟურნალისტებისათვის ცნობილი გახდა, რომ ნატო-ს წევრი ქვეყნების ერთობლივი კომუნიკე მოუწოდებს რუსეთს დააჩქაროს საქართველოდან და მოლდოვადან სამხედრო ბაზების გაყვანის პროცესი. გარდა ამისა, კომუნიკეში საქართველო და ზოგადად კავკასია, მოხსენიებულია, როგორც ნატო-სთვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი რეგიონი. ნატო-ს ასეთ დამოკიდებულებას რუსეთის საგარეო უწყების ხელმძღვანელმა არაკორექტული უწოდა და ალიანსი რუსეთის მიმართულებით სამხედრო გააქტიურებაში დაადანაშაულა: “ეს ორგანიზაცია ახალ სახელმწიფოებს ითვისებს და სულ უფრო აძლიერებს თავის ძალებს რუსეთის საზღვრებთან. ნატო ანგარიშს არ უწევს რუსეთის ინტერესებს და ცალმხრივ გადაწყვეტილებებს იღებს”, – განაცხადა რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა და სამიტი პროტესტის ნიშნად დატოვა, ისე რომ ხელი არ მოაწერა დოკუმენტს ევროატლანტიკური პარტნიორობის განახლებაზე. ლავროვის დემარშის საპასუხოდ, საქართველოს პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ კონფლიქტები კავკასიაში სწორედ რუსეთის შექმნილია და მას აქვს იმედი, რომ პრეზიდენტი პუტინი ამ საკითხებს რეალისტურად მიუდგება. (“ზვალინდელი დღე”, “24 საათი”, 30 ივნისი, 2004) ამ კონტექსტში ნათლად გამოჩნდა ის რეალური მიზეზი, რის გამოც რუსეთის პრეზიდენტმა, მრავალგზის მიპატიჟების მიუხედავად, თავი აარიდა სამიტში მონაწილეობას.

საინტერესოა, რომ რუსული საინფორმაციო პორტალი “რეგნუმ”, პუბლიკაციაში – “რუსული დემარში სტამბულში”, აღნიშნავს, რომ საქართველოს პრეზიდენტმა მოახერხა ლავროვის დემარშის შემდეგ დაძაბული სიტუაციის განმუხტვა. მართალია, მან განაცხადა, რომ კონფლიქტების წარმოქმნას მნიშვნელოვნად განაპირობებდა რუსეთი, მაგრამ ისიც აღნიშნა, რომ “დღეისათვის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობები თანამშრომლობისა და კეთილმეზობლობის პრინციპებით წარიმართება.

“რეგნუმის” ინფორმაციით, ამის შემდეგ ლავროვმა განაცხადა, რომ დარბაზიდან მისი გასვლა პოლიტიკური მოსაზრებით არ იყო ნაკარნახევი. (Regnum.ru.29.06.04)

მიხეილ სააკაშვილი სამიტის ოფიციალურ გახსნამდეც აცხადებდა, რომ “ბოლოს და ბოლოს წარსულს უნდა ჩაბარდეს ის დრო, როცა კონფლიქტებზე საუბარს ყველა თავს არიდებდა” და მიზნად ისახავდა კონფლიქტებთან დაკავშირებით ნატო-ს წევრი ქვეყნების ინფორმირებას. სამიტის ამსახველ პუბლიკაციებში ვხვდებით ინფორმაციას, რომ აშშ ცდილობს ევროპის როლის გააქტიურებას კავკასიის კონფლიქტების მოგვარების პროცესში. ანალიტიკოსების აზრით, არსებობს ორი გზა – ან კავკასია უნდა იქცეს დასავლეთის და რუსეთის თანამშრომლობის პლაცდარმად, ან აშშ-ისა და რუსეთის (არა მხოლოდ!) ინტერესთა დაპირისპირების ზონად. პრესაში ვითარდება მოსაზრებაც, რომ ძლიერი და კეთილგანწყობილი საქართველო რუსეთს სამხრეთით მთელ რიგ პრობლემებს ავტომატურად მოუხსნის; კრემლშიც ძნელად, მაგრამ აცნობიერებენ, რომ მოძლიერებული საქართველო სასარგებლო იქნება თავად რუსეთისთვის. (“ხვალინდელი დღე”, “მთავარი გაზეთი”, 29.06.2004)

პოლიტოლოგი რამაზ საყვარელიძე, სამიტის შედეგების კომენტირებისას, შემფოთებას გამოთქვამს იმ კონფლიქტური განლაგების გამო, რომლის მიხედვითაც ნატო და საქართველო ერთმანეთის მხარეს არიან, ხოლო რუსეთი – ცალკე. ამან შეიძლება სირთულეები წარმოშვას, როგორც აფხაზეთის, ისე ოსეთის მიმართულებით. (“რეზონანსი”, 30.06.2004) ამ მოსაზრების ილუსტრაციად გამოდგება რუსული მედიის გამოხმაურება სტამბულის სამიტზე – გაღიზიანება არა მხოლოდ ბაზების საკითხით, არამედ ბუმისა და სააკაშვილის პირისპირ საუბრით და იმ ფაქტითაც, რომ პროტოკოლით გათვალისწინებული ფოტოს გადაღებისას ბუში დემონსტრატიულად დაუდგა გვერდით ქართველ კოლეგას.

სტამბულის სამიტის “დამსახურებაა” რუსეთის ფედერაციის უშიშროების საბჭოს მდივნის, იგორ ივანოვის განცხადება, რომ “ხელისუფლების შეცვლა ჯერ საქართველოში და შემდეგ აჭარაში, არ ყოფილა არც ვარდების და არც ხავერდოვანი რევოლუცია. ეს იყო ხელისუფლების ძალით შეცვლა და ორივე შემთხვევაში სისხლისღვრის თავიდან აცილება რუსეთის დამსახურებაა.” (“მთავარი გაზეთი”, 01.07.2004)

ნატო-ს სტამბულის სამიტს ქართული პრესა ქართული დიპლომატიის წარმატებად მიიჩნევს; “დილის გაზეთი” წერდა, რომ პრეზიდენტმა სააკაშვილმა თურქეთი მედია-ტექნოლოგიებით დაიპყრო, იგი სრულყოფილად ფლობს ახალი

ეპოქის ტექნოლოგიებს. პრეზიდენტ სააკაშვილის შეფასებით, “საქართველოსთვის იწყება სრულიად ახალი ეტაპი. დაგვირდება დრო, დაგვირდება მოთმინება”; “ნატო ბილეთია ევროკავშირში შესასვლელად.” (“დილის გაზეთი”, “24 საათი”, “მთავარი გაზეთი”, 01.07.2004)

აქვე აღვნიშნავთ, რომ ნატო-ს სამიტზე საპატიო სტუმრის სტატუსით მიწვეული მიხეილ სააკაშვილისთვის სტამბულში ყოფნა მნიშვნელოვანი იყო თურქეთთან ურთიერთობის გაღრმავების თვალსაზრისითაც. პრესის შეფასებით, თურქეთის ხელისუფლებამ საქართველოსთან განსაკუთრებული დამოკიდებულების დემონსტრირება მოახდინა; მიხეილ სააკაშვილს სტამბულის ერთ-ერთმა მუნიციპალიტეტმა საზეიმო შეხვედრა მოუწყო, ვარდებითა და კონცერტით. თავის მხრივ, სააკაშვილმა, ფრანგულ “ლე მონდ“-თან ინტერვიუში, განაცხადა, რომ ევროპაში უნდა შეაფასოს თურქეთის ღირსებები და ამ შეფასებაზე რელიგიურმა საკითხმა გავლენა არ უნდა მოახდინოს. თურქეთის ევროკავშირში გაწევრიანების შემთხვევაში, საქართველო მას ავტომატურად მიჰყვება. სტამბულში მყოფ საქართველოს პრეზიდენტს ოფიციალური შეხვედრა ჰქონდა თურქეთის პრეზიდენტ ახმედ ნეჯეფ სეზერთან. შეხვედრაზე გადაწყდა საქართველოში თურქ ბიზნესმენთა ასკაციანი დელეგაციისა და თურქეთის პრემიერ-მინისტრის ჩამოსვლა და ბიზნესფორუმის გამართვა. (“საქართველოს რესპუბლიკა”, 29.06.2004)

ნატო-ს სამიტის თემის გაანალიზებისას გაზეთ “ახალ ვერსიაში” ყურადღება მიიპყრო ასეთმა მოსაზრებამ: “რუსეთზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, ამერიკა დასაყრდენს არა მხოლოდ კავკასიაში, არამედ მთლიანად ახლო აღმოსავლეთში ეძებს. ქართველ ექსპერტთა ერთი ნაწილის მტკიცებით, უკვე შემუშავებულია დასავლური გეგმა ამ პროცესში ფერეიდნელი ქართველების ჩართვის თვალსაზრისით. ამერიკას სურს ირანში ფეხის მოსაკიდებლად და მუსულმანური ფუნდამენტალიზმის წინააღმდეგ საბრძოლველად ძლიერი პლაცდარმი შექმნას. დაუდასტურებელი ინფორმაციით, საქართველოს ხელისუფლებამ უკვე მისცა თანხმობა ამ პროცესში ფერეიდნელ ქართველთა ჩართვასთან დაკავშირებით. ამ მიზნით, ქართული მხარე ფერეიდანში სპეციალურ იდეოლოგიურ მუშაობას დაიწყებს. ასევე, ამერიკული დასაყრდენის კუთხით განიხილებიან თურქეთში მცხოვრები ლაზებიც.” (“ახალი ვერსია”, 28.06.2004)

ამავე გაზეთში, პრეზიდენტ სააკაშვილის ირანული ვოიაჟისადმი მიძღვნილ პუბლიკაციაში, ეს მოსაზრება უკვე სათაურსა და ქვესათაურში ფიგურირებს: “დასავლური ინტერესები ფერეიდანში”, “ამერიკა ირანში პოლიტიკურ დასაყრდენს

ემებს”. პუბლიკაციის ლიდში კი ვკითხულობთ: “სახელისუფლო კულუარებში” საუბარი დაიწყო იმაზე, რომ საქართველო ირანში დასავლურ ინტერესებს ლობირებს. ლაპარაკია ფერეიდანში ერთგვარი სამხედრო-პოლიტიკური პლაცდარმის შექმნაზე, რომელსაც ამერიკა ისლამისტური ფუნდამენტალიზმის წინააღმდეგ საბრძოლველად გამოიყენებს. საქართველოს ამ გეგმაში მთავარი იდეოლოგიის ფუნქცია აკისრია.” პოლიტოლოგი რამაზ საყვარელიძე, ამ მოსაზრების კომენტარებისას, არ გამორიცხავს “ფერეიდნული კარტის” გათამაშებას, მაგრამ ფიქრობს, რომ ბუშის ადმინისტრაცია ამ გეგმიდან მაინცადამაინც დიდ შედეგს არ უნდა ელოდეს; ფერეიდნული დიასპორა ირანში არ წარმოადგენს ისეთ ძლიერ წარმონაქმნს, რომ მან სერიოზული როლის შესრულება შეძლოს: “თუკი თბილისსა და მოსკოვს შორის ბოლო პერიოდში დამთბარ ურთიერთობებს გავითვალისწინებთ, არ არის გამორიცხული, საქართველო ირანში არა მხოლოდ ამერიკის, არამედ რუსეთის ინტერესების ლობისტადაც მოგვევლინოს,” – აღნიშნავს საყვარელიძე. მისივე თქმით, “კავკასიის რეგიონში ძნელად მოიძებნება ქვეყანა, რომელსაც ერთნაირად მიესვლება როგორც ირანთან და თურქეთთან, ისე ამერიკასთან და რუსეთთან. სწორედ ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, საქართველოს თავისუფლად შეუძლია პოლიტიკური დამბალანსებლის ფუნქციები საკუთარ თავზე აიღოს.” (“ახალი ვერსია”, 09.07.2004)

ეს ვერსია უნიადაგო არ ჩანს იმის გათვალისწინებითაც, რომ ნატო-ს სამიტის წინა პერიოდში საქართველოს ტელეარხები (“მზე”, “იმედი”, “რუსთავი-2”) ერთმანეთს ასწრებდნენ ფერეიდნელებსა თუ ლაზებზე გადაღებული ახალი ვიდეოფილმების ჩვენებას. აღსანიშნავია ისიც, რომ მიხეილ სააკაშვილის სტუმრობამ ფერეიდანში ძლიერი ემოციური ფონი შექმნა და ეს ვიზიტი არ გადაიდო აგვისტოში ცხინვალის რეგიონში განვითარებული მოვლენების მიუხედავად.

სააკაშვილისა და პუტინის არაფორმალური შეხვედრა მოსკოვში, ნატო-ს სამიტის ლოგიკური გაგრძელება იყო. შეხვედრამ, პრესის ინფორმაციით, დაგეგმილზე გაცილებით მეტ ხანს გასტანა; სააკაშვილი ცდილობდა პუტინის დარწმუნებას, რომ საქართველოში ნატო-ს სამხედრო ბაზა არ ამოქმედდება, რუსეთის ბაზებს “ადამიანური პირობების სრული დაცვით გააცილებს” და რომ რუსეთს შეუძლია საქართველოსთან ერთობლივ ანტიტერორისტულ ცენტრში ითანამშრომლოს. როგორც ჩანს, პუტინის დარწმუნება ნაწილობრივ მაინც მოხერხდა, რადგან სააკაშვილის განცხადებით, კრემლი თანახმაა საქართველოს მოქალაქეებისთვის სავიზო რეჟიმი გაამარტივოს. რუსეთის პრეზიდენტი კი აცხადებს, რომ მზადაა განიხილოს საქართველოს კონკრეტული

წინადადებები კონფლიქტის (ცხინვალის) მოწესრიგების საკითხთან დაკავშირებით; რომ რუსეთის უშიშროების საბჭო და საქართველოს უშიშროების საბჭო დაიწყებენ პრაქტიკული ნაბიჯების გადადგმას ერთობლივი ანტიტერორისტული ცენტრის შესაქმნელად.

პრესის პუბლიკაციებში არ კონკრეტდება, შეთანხმდნენ თუ არა პრეზიდენტები ცხინვალის კონფლიქტში რუსეთის სრულ ჩაურევლობაზე, თუმც, მიხეილ სააკაშვილი აცხადებს, რომ **“პუტინი კეთილგანწყობილია და ოსებს რუსეთის ჩარევის იმედი აღარ უნდა ჰქონდეთ”**. გაზეთ “იზვესტია“-სთვის მიცემულ ინტერვიუში იგი ამბობს, რომ ორი ქვეყნის ურთიერთობაში იმაზე მნიშვნელოვანი საკითხები არსებობს, ვიდრე “სამხრეთ ოსეთია”. ამით სააკაშვილი კოვოითის რეჟიმს მიანიშნებს, რომ მოსკოვისთვის ცხინვალის რეგიონი არ არის ისეთი სტრატეგიული მნიშვნელობის, კრემლს რომ დასავლეთთან ურთიერთობის გაფუჭებად უღირდეს. გაზეთ “ახალი ვერსიის” კომენტარით, **“რუსეთს ნატო-ს კომპლექსი აქვს გადასალახი და, როგორც ჩანს, პრეზიდენტი სააკაშვილი ცდილობს პუტინს ეს პრობლემა მაქსიმალურად უმტკივნეულოდ მოაგვარებინოს.”** (“ახალი ვერსია”, 05.07.2004) ყურადღებას შევაჩერებთ ერთ ნიუანსზეც: ერთადერთი დოკუმენტი, რომელთან დაკავშირებითაც დსთ-ის მოსკოვის არაოფიციალური სამიტის მონაწილე პრეზიდენტებმა ოფიციალური პოზიცია გამოხატეს, ყაზახეთის ინიციატივა იყო – **ეუთო-ს საქმიანობის კრიტიკულად შეფასების მოთხოვნა**. ეს წინადადება რუსეთმაც მოიწონა. საქართველოსა და აზერბაიჯანის პრეზიდენტებმა კი ეუთო-ს საწინააღმდეგო განცხადების მიღებას მხარი არ დაუჭირეს.

2004 წლის ოქტომბერში, საქართველოს პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი, ამ წლის ბოლო საგარეო ვიზიტით, ეწვია ბალტიისპირეთის რესპუბლიკებს – ესტონეთს, ლატვიასა და ლიტვას. ვიზიტების ამსახველ პუბლიკაციებში იკვეთება, რომ ბალტიის ქვეყნებთან მჭიდრო თანამშრომლობა ევროსტრუქტურებში საქართველოს ინტეგრაციის ერთ-ერთი რეალური გარანტიაა. ვიზიტების შედეგებიდან, როგორც თავად პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი აღნიშნავს, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ლიტვაში ხელმოწერილი დეკლარაცია რეგიონული თანამშრომლობისა და ევროპული და ევრო-ატლანტიკური ინტეგრაციის სფეროში თანადგომის შესახებ: **“ეს იმას ნიშნავს, რომ ნატო-სა და ევროპის კავშირში ლობისტი გაგვიჩნდა... ჩვენ ერთობლივი ინიციატივით გამოვდივართ – 3+3 ფორმატით შეიქმნას სამი კავკასიური და ბალტიისპირეთის სამი სახელმწიფოს ახალი რეგიონული თანამშრომლობის მექანიზმი.**

ეს მექანიზმი სომხეთს, საქართველოსა და აზერბაიჯანს ყოველმხრივ წაადგება. ბალტიის სამი ქვეყანა დაგვეხმარება, რომ ჩვენი ინტერესები ევროკავშირში გააჟღეროს, დავუახლოვდეთ ევროპას და ყველა ევროპულ ორგანიზაციაში ჩვენი ხმა მუდმივად ისმოდეს.” (“24 საათი”, 15-16.10.2004) პოლიტოლოგი სოსო ცინცაძე ყურადღებას ამახვილებს იმ ფაქტორზე, რომ ნატო-ს სტანდარტებთან მიახლოების თვალსაზრისით ბალტიის ქვეყნებს დიდი გამოცდილება აქვთ. გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ უკრაინაში პრორუსული ძალების გამარჯვების შემთხვევაში ძალიან მნიშვნელოვნად შეიცვლება ამ რეგიონში გეოსტრატეგიული პასეანსი. (“რეზონანსი”, 13.10.2004)

ყოველივე ზემოთქმული საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ:

“ვარდების რევოლუციის” შემდგომ პერიოდში საინფორმაციო ველში დისკურსი – საქართველო-რუსეთი-აშშ თითქოს არსებითად არ შეცვლილა, მაგრამ განსხვავება მაინც თვალშისაცემია; ტრადიციული “რუსული ფაქტორი” ისევ ძალაში რჩება, მაგრამ რუსეთის ყოვლისშემძლეობის ფსიქოლოგიურ და საინფორმაციო იმიჯს თანდათან ენაცვლება ახალი რაკურსი – საქართველოს პრობლემების გასაღები აღარ მევს მხოლოდ რუსეთში; გარდა იმისა, რომ არა მხოლოდ საქართველო, არამედ დასავლეთიც აუცილებლად უწევს ანგარიშს რუსეთის ფაქტორს, თავის მხრივ, რუსეთსაც უხდება საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესისა და, პიროვნულად, მიხეილ სააკაშვილის ფაქტორის გათვალისწინება. საქართველოს პრეზიდენტი, ერთის მხრივ, თავს უფლებას აძლევს “სახელი დაარქვას” რუსეთის დამოკიდებულებას საქართველოს მიმართ (მაგალითად გამოდგება თუნდაც მისი განცხადება ნატო-ს სტამბულის სამიტზე), მეორე მხრივ, პარალელურად ავრცელებს მესიჯს, რომ მას ყოველთვის აქვს პრეზიდენტ პუტინის პრაგმატული პოლიტიკის, მასთან კონსტრუქციული დიალოგისა და მეგობრული ურთიერთობის იმედი. პუტინი, ძირითადად, პოზიტიურ კონტექსტში ფიგურირებს, რეალისტი პოლიტიკოსის იმიჯით. რუსული მხარის “მველი მენტალობის” ტიპიურ მაგალითად კი, გამოდგება რუსი პარლამენტარის მიერ ქართველი ჟურნალისტებისთვის ნათქვამი ფრაზა: “ჩვენმა ვოვამ თქვენს ბუშს აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი ჩააბარა.” (“24 საათი”, 11.06.2004) ეს ფრაზა მოვიხმეთ კიდევ ერთ ტენდენციაზე მისანიშნებლად – პრესაში (2004 წლის აგვისტოს მოვლენებამდე) მართლაც იგრძნობა რუსეთისა და აშშ-ის “გარიგების” მეშვეობით კონფლიქტების მოგვარების იმედი.

საქართველო-რუსეთის კონფრონტაციისა და საქართველო-აშშ-ის პარტნიორობის დასაბალანსებლად წინა პლანზე იწევს ეკონომიკური ფაქტორი, რაც, პრესაში შექმნილი სურათის მიხედვით, მომგებიანია სამივე მხარისა და, პლუს, ევროპისთვის.

საქართველოს “პროევროპული” აქცენტის გაძლიერება არა მხოლოდ რუსეთის გაღიზიანების (უმთავრესად, ნატო-სკენ საქართველოს მისწრაფების გამო) გამანეიტრალებელი მესიჯია, არამედ იგი, ამასთან, გამოხატავს, საქართველოს მიმართ ევროპის ინტერესის გააქტიურებასაც.

დისერტაციის ამ ნაწილში შევეცადეთ შეძლებისდაგვარად ფართოდ წარმოგვედგინა პრესის საგარეო-პოლიტიკური აქცენტები, რამდენადაც, საქართველო იყო და არის ქვეყანა, რომლის არსებობასა და განვითარებას, არსებითად, განსაზღვრავს საერთაშორისო კონიუნქტურა. 2004 წლის პირველ ნახევარში – აჭარაში, აგვისტოში კი – ცხინვალის რეგიონში განვითარებულ მოვლენებთან რუსეთის, აშშ-ისა და ევროპის მიმართებას განვიხილავთ შესაბამის ქვეთავებში – “აჭარის მოვლენები – “ვარდების რევოლუციის” ლოგიკური გაგრძელება” და “კონფლიქტური რეგიონები”; ხოლო მონაკვეთი – “საქართველოში ჯორჯ ბუშის ვიზიტის რეზონანსი პრესაში” ასახავს ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში საქართველოს ჩართვის პერსპექტივას.

- **დესტაბილიზაციის “საინფორმაციო უზრუნველყოფა”**

“ჩემი კოლეგების არცთუ უმნიშვნელო ნაწილი სექტემბერ-ოქტომბერში დიდ სენსაციებსა და ცხელ-ცხელ რეპორტაჟებს გეგმავს... იწერება “სერიאלები” ჰაერში დატრიალებულ დენტის სუნზე, საექვო შენაერთებზე, ხალხის აზვირთებულ ტალღებსა და არეულობებზე... ჟურნალისტები მონდომებით ცდილობენ, როგორმე დააჩქარონ სასურველი რეალობის დადგომა... ბევრი პუბლიკაცია თუ სატელევიზიო გადაცემა ხალხის დანამუსება და შეგულიანებაა – ამდენს ვლაპარაკობთ, დევებთან მებრძოლ გმირებად გსახავთ და, აბა თქვენ იცით, არ გამოგვჭრათ ყელი, საშემოდგომოდ მოსავლის აღებას არ გადაჰყვეთ და “დესტაბილიზაციის” გარეშე არ დაგვტოვოთო...”, – წერდა 2000 წლის ივლისში, გაზეთ “დროს” მთავარი რედაქტორი, მარინე გიგინეიშვილი, პუბლიკაციაში, რომლის სათაური – “კოლეგებო, “ნანატრი” დესტაბილიზაცია იგვიანებს!” – პირდაპირ შეხებაშია ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომის ამ ქვეთავის დასახელებასთან. (96) “ჟურნალისტებში”, როგორც ჩანს, მარინე გიგინეიშვილი თავის კოლეგებს, გამომცემლებსა და გაზეთების ხელმძღვანელებს

გულისხმობს, რომელთა პრიორიტეტია დაგეგმვა და სარედაქციო პოლიტიკის წარმართვა.

ქვეთავის ამგვარი დასათაურება ჩვენთვის თვითმიზანი არ ყოფილა; არც ჩვენ და არც მოხმობილი პუბლიკაციის ავტორი, არ ვგულისხმობთ, რომ დესტაბილიზაციური პროცესები ჟურნალისტების სურვილითა და ფანტაზიით იყო ინიცირებული; მაგრამ ორივე შემთხვევაში იგულისხმება, ყოველ კონკრეტულ ეტაპზე, დესტაბილიზაციისთვის საინფორმაციო ფონის შექმნის ტენდენცია.

2000-2002 წლებში დესტაბილიზაციის დინამიკა ასეთ სურათს ქმნიდა:

- I წრე – 2000 წელი – პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის არჩევისთანავე დაწყებული, მისი და აღმასრულებელი ხელისუფლების დისკრედიტაციის კამპანიიდან – “შემოდგომის დესტაბილიზაციამდე”, ანუ, ნოემბერ-დეკემბრის “ენერგეტიკულ ბუნტამდე”;
- II წრე – 2001 წელი – წლის დამდეგს პანკისში რუსეთის სამხედრო ოპერაციის დაწყების საფრთხიდან კვლავ “შემოდგომის დესტაბილიზაციამდე”, ანუ ე.წ. “ნოემბრის რევოლუციამდე”;
- III წრე – 2002 წელი – პანკისის პერმანენტული საფრთხისა და რუსეთის აგრესიის ფონზე – კვლავ საინფორმაციო სამზადისი “შემოდგომის დესტაბილიზაციისათვის”.

დესტაბილიზაციის სცენარები ამ წლებში დაახლოებით ერთნაირი დრამატურგიით ვითარდებოდა – “მოქმედი ვულკანი” – პანკისი, აფხაზეთი, კოდორი და რუსეთის საფრთხის მუდმივი საინფორმაციო აჟიოტაჟი; “სათადარიგო ვარიანტები” – სამეგრელო, სამცხე-ჯავახეთი, სოციალური უკმაყოფილების გამოხატვისა და დემოკრატიის დაცვის საბაზით გამართული აქციები, არასამთავრობო ორგანიზაციების აქტიურობითა და შესაბამისი საინფორმაციო უზრუნველყოფით...

2000 წელს – აქციები: რკინიგზის გადაკეტვა, ფეროშენადნობთა ქარხნის მუშების გაფიცვა, “რუსთავი 2”-ის გადაცემა “60 წუთისა” და მისი ავტორის აკაკი გოგიჩაიშვილის დასაცავად, სასამართლო რეფორმის მხარდასაჭერად, პრესის თავისუფლების მოთხოვნით; ფეთქებადი სამეგრელო (“ქობალიას სინდრომი”); “ზვიადისტების” გაქცევა ციხის რესპუბლიკური საავადმყოფოდან; დევნილები, მრავალშვილიანები სახელმწიფო კანცელარიის მისადგომებთან; წლის მიწურულს – “ენერგეტიკული ბუნტი” პოლიტიკური მოთხოვნებით...

2001 წელს – საინფორმაციო ფონის მომზადება პანკისში რუსეთის სამხედრო ოპერაციის პროვოცირებისთვის; მუხროვანის ამბოხი; გიორგი სანაიას მკვლელობით

გამოწვეული აქციები; დევნილების, მრავალშვილიანების, მეანბრებისა და ა.შ. პერმანენტული აქციები; ერთი მხრივ – ისევ “რუსთავი 2”-ისა და პრესის თავისუფლების დაცვის საბაზით დაწყებული მასობრივი მღელვარება (სტუდენტობის აქტიურობით), გადაზრდილი “ნოემბრის რევოლუციაში” – მთავრობისა და პრეზიდენტის გადადგომის მოთხოვნით (რასაც, საბოლოოდ, შედეგად მოჰყვა პარლამენტის თავმჯდომარის, ზურაბ ჟვანიას გადადგომა და შს მინისტრის, კახა თარგამაძის გადაყენება თანამდებობიდან); მეორე მხრივ – კოდორის, პანკისისა და აფხაზეთის საფრთხის უკიდურესი გაწვავება...

2002 წელი – პანკისის გარშემო სიტუაციის კიდევ უფრო დამაბუა “წრთვნისა და აღჭურვის პროგრამის” პასუხად, რუსების დესანტი კოდორში; დაპირისპირების პიკი “მოქკავშირში”, ჟვანიასა და მისი გუნდის გადასვლა ოპოზიციაში; ადგილობრივი თვითმმართველობის საარჩევნო კამპანიის გამოყენება სიტუაციის დასაძაბავად, ბატალიები ცენტრალურ საარჩევნო კომისიასთან; ბუნტი კოჯრის ბატალიონში; კვლავ საომარი მოქმედებების პროვოცირება ერთდროულად პანკისის, კოდორისა და აფხაზეთის მიმართულებით...

დესტაბილიზაციურ პროცესებს საერთო ფონს უქმნიდა **საინფორმაციო ამინდის შემქმნელი მედიის მეშვეობით ჩამოყალიბებული სტერეოტიპი** – რომ საქართველო არშემდგარი სახელმწიფოა, რომ საქართველო საშიში ქვეყანაა.

2003 წელს, “ვარდების რევოლუციის” წინაპერიოდში, წინასწარ იქმნებოდა ფონი, რომ საქართველოში აუცილებლად გაყალბდებოდა არჩევნები და ხალხი ქუჩაში უნდა გამოსულიყო; “ხალხის ქუჩაში გამოყვანა ადვილია, შეყვანა კი – ძნელი... 1991 წელს გამოყვანილი მოსახლეობა ჯერაც გარეთ არის”, – ამბობდა ყოფილი სახელმწიფო მინისტრი და ქრისტიანულ-დემოკრატიული კავშირის ლიდერი ვაჟა ლორთქიფანიძე, (“ახალი ვერსია”, 02.06.2003). ივლისში, საქართველოში **ჯეიმს ბეიკერის ვიზიტმა, ქართულ პოლიტიკურ სინამდვილეში მნიშვნელოვნად შეცვალა მოვლენების განვითარება**. პრეზიდენტთან და ოპოზიციური პარტიების ლიდერებთან რამდენიმე დახურული შეხვედრის შემდეგ ცნობილი გახდა, რომ ბეიკერმა საქართველოში საპარლამენტო არჩევნების ჩატარების ამერიკული სქემა ჩამოიტანა და ამ სქემის პირობებზე მხარეების დაყოლიება მოახერხა. როგორც პრესა აღნიშნავდა, **“ბეიკერის ჩამოსვლამ ოპოზიციას დესტაბილიზაციის გეგმა ჩაუშალა”** და მისმა ვიზიტმა კიდევ ერთხელ დაამტკიცა, რომ ამერიკის ძირითადი მიზანი საქართველოში არის **სტაბილური სახელმწიფოს შექმნა**.

*

პრესაში აკუმულირებული მძაფრი ემოციური მუხტი და დესტაბილიზაციის მოლოდინი ხშირად წინ უსწრებს საზოგადოების ადეკვატურ განწყობას და თითქმის ერთგვარი “სასიგნალო გასროლის” როლს ასრულებს. დესტაბილიზაციის დრამატურგიის განვითარებას, მის საინფორმაციო უზრუნველყოფასა და რეზონანსს, განვიხილავთ 2000 წლის მაგალითზე, რადგან არა მხოლოდ ამ წელს განვითარებული პროცესები, არამედ მათთან პრესის მიმართება უაღრესად საინტერესო და საგულისხმო სურათს ქმნის.

“ერთი წლის განმავლობაში სოციალურ აფეთქებას უნდა ველოდეთ”, – ერთი წლით ადრე აკონკრეტებს “რეზონანსი” დესტაბილიზაციის თარიღს და იქვე, პირველ გვერდზე, ანშლაგირებული სათაურებით ამყარებს ამ პროგნოზს – “ჰაერში დენტის სუნი სულ უფრო და უფრო მძაფრდება”, “შევარდნაძეს სოციალური აფეთქებისკენ მივყავართ” (“რეზონანსი”, 22.05.2000); “შემოდგომაზე “ბუნტი” ატყდება” (“ახალი თაობა”, 31.05.2000); “ზედმიწევნით ბევრი აქცია მოეწყო გასულ კვირას. არც თუ უსაფუძვლოდ ჩნდება ეჭვი, რომ ეს ვიღაცას აწყობს” (“დრო”, 02.05.2000). საგაზეთო სტატიებსა და “ტ/კ “რუსთავი 2”-ის ეთერში მუსირებას იწყებს “იმპიჩმენტის” ცნება.

დესტაბილიზაციის დრამატურგიული ხაზის განვითარება არც ზაფხულში წყდება, საყოველთაო დამაბულობის მუხტი არ უნდა განეიტრალდეს. ამიტომაც, ზაფხულში წინა პლანზე იწევს სამეგრელოს ფაქტორი. პრეზიდენტის რწმუნებული სამეგრელოში, ბონდო ჯიქია, რეგიონში სიტუაციის დამაბუვას გარკვეულ დესტაბილიზაციურ ძალებს აბრალებს და მთავრობის სხდომაზე გადადგომას ითხოვს (ჯერ კიდევ აპრილში გაზეთი “ალია” წერდა, რომ ხელისუფლების მთავარი ბერკეტი ჯერჯერობით ტყეში გახიზნული “თუთაშხიებია”). ზაფხულში ეს ბერკეტი – მეგრელი აბრაგების ფაქტორი – ელიავას მკვლელობის გარშემო ატეხილი საინფორმაციო აჟიოტაჟის ფონზე “ამუშავდა”. “სამეგრელო არ წამოეგება ამ ანკესზე!” – განუცხადა ჟურნალისტებს აკაკი ელიავას მამამ. ზაფხულშივე კიდევ ერთხელ გააქტიურდა საპროტესტო აქციებისა და გამოსვლების ტალღა, რომელთაგან თითოეულს, ბუნებრივია, თავისი გამომწვევი ობიექტური მიზეზები ჰქონდა, მაგრამ, შესაძლოა, “საშემოდგომო სპექტაკლის რეპეტიციის” ფუნქციაც ეკისრებოდა.

მიუხედავად იმისა, რომ “პოლიტიკური შემოდგომა” შედარებით მშვიდობიანად დაიწყო, მეტ-ნაკლებად მშვიდი გაზეთის, “ახალი თაობის” მიმომხილველებიც კი საშემოდგომო დესტაბილიზაციას გარდაუვალ მოვლენად მიიჩნევენ. ეს ტერმინი

მაგიური პაროლივითაა, რომელიც, თუნდაც მინავლული, მუდმივად უნდა არსებობდეს, რომ ნებისმიერ საჭირო მომენტში იყოს შესაძლებელი მისი გააქტიურება, მით უფრო, დათქმულ დროს. “ჯერ სიმშვიდეა. საშემოდგომო მღელვარება ალბათ გარდაუვალია, მაგრამ ის საშიში არ არის, თუ განსაზღვრულ ნორმებში ჩაჯდა. შეიძლება ითქვას, რომ აუცილებელიცაა, მაგრამ საშიშროების გამორიცხვის შესაძლებლობა არ არსებობს – არეულობის შექმნის ფონი არსებობს”, – ერთგვარი ირონიზებით წერს “ახალი თაობის” ჟურნალისტი ანი მიროტაძე. (137).

საშემოდგომო დესტაბილიზაციის პრელუდიის როლი ისევ “სამეგრელოს სინდრომმა” შეასრულა, რომელსაც მალევე მოჰყვა პატიმრების გაქცევა. “წარსულის აჩრდილთა” თუ “მარად გუშინდელთა” გაქცევა ციხის რესპუბლიკური საავადმყოფოდან, შესაძლოა, საქართველოში მნიშვნელოვან პოლიტიკურ პროცესთა კატალიზატორად იქცეს, – წერდა “დილის გაზეთი” სარედაქციო სტატიამი, – “ქართული დემოკრატიის” შენობა შეიძლება ძლიერი პოლიტიკური მიწისძვრის შედეგად დაინგრეს, თუ “ქობალიას სინდრომი” დასავლეთ საქართველოში (უპირველესად სამეგრელოში) ტრაიბალიზმში გადაიზრდება ან შეიარაღებულ ექსცესებში გამოვლინდება.” (“დილის გაზეთი”, “ქობალიას სინდრომი”, 3 ოქტომბერი, 2000).

“დილის გაზეთის” იმავე ნომერში (ისევ სარედაქციო სტატიით!) პატიმრების გაქცევის თემა სხვა რაკურსითაც ჩნდება: “არ გამოვრიცხავ, რომ ეს შემთხვევა ბევრად უფრო სერიოზული გეგმის ნაწილი იყოს”, – განაცხადა პარლამენტის თავმჯდომარემ ციხის საავადმყოფოდან პატიმრების გაქცევის თაობაზე. ქვეყნის უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოში ეჭვი არავის ეპარება, რომ კვირის მოვლენები ქვეყანაში პოლიტიკური ვითარების უკიდურესად დამაბეზრებელი არის გათვლილი. ამას ზურაბ ჟვანიაც ადასტურებს: “გაანგარიშება დესტაბილიზაციაზე იყო”, – აცხადებს იგი... რეზო ადამია უფრო კატეგორიულია და ფიქრობს, რომ გაქცევის მიზანი ხელისუფლების დამხობა და შემდგომ უკვე ქვეყნის სათავეში მოსვლა იყო, რაც ბუნებრივია, გარე ძალების დახმარების გარეშე წარმოუდგენელია.” (99).

პრესის ანალიტიკურ პუბლიკაციებზე დაყრდნობით, ოქტომბრის მიწურულს საქართველოს პოლიტიკურ სცენაზე ასეთი სურათი იხატებოდა:

- 2000 წლის გაზაფხულზე გამოკვეთილი ახალგაზრდა რეფორმატორთა ყოვლისშემძლეობის იმიჯი და საპრეზიდენტო ხელისუფლების დისკრედიტაციის საფრთხე, ფაქტობრივად, უვნებელყოფილია. თუ ვარაუდებით უფრო შორს

წავალთ, შეიძლება წარმოვიდგინოთ, რომ ეს “დრამატურგიული ხაზი” – საპრეზიდენტო არჩევნებში ედუარდ შევარდნაძის 80%-იანი გამარჯვება, არჩევნების დამთავრებისთანავე დასავლეთის დაექვება მის რეალობაში, ახალგაზრდა რეფორმატორთა მიერ “ბრჭყალების” ნაადრევი გამოჩენა, აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლების მკვეთრი დაპირისპირება (სახელმწიფო მინისტრის გადაყენების ჩათვლით), საშემოდგომო დესტაბილიზაციის საფრთხის აჟიტირება და შემდეგ განვითარებული პროცესები – საპარლამენტო უმრავლესობაში ბზარის გაჩენიდან მოყოლებული მისი რღვევის ჩათვლით – იყო კომპონენტები ერთი მთლიანი სცენარისა (რომელიც დაიგეგმა ან ქვეყნისავე შიგნით, ან, მის ფარგლებს გარეთ).

- ბოლო ხანებში განვითარებული მოვლენების მთავარი შედეგი – დესტაბილიზაცია მართვადია! მართვადია უმრავლესობაც და მისი მართვის სადავეებს გარდამავალი უპირატესობით ფლობენ პრეზიდენტი და ზურაბ ჟვანია.
- პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოჩენილი “ახალი მოძრაობა” (დავით გამყრელიძისა და ლევან გაჩეჩილაძის ტანდემით) აღიქმება როგორც შესაკრებთა გადანაცვლება, რომლის მიზანი – უმრავლესობის დაბალანსება, ნაწილობრივ მიღწეულადაც შეიძლება ჩაითვალოს, თუმც რეალურ პოლიტიკურ ძალად ან არსებით სიახლედ “ახალი მოძრაობა” ჯერ არ აღიქმება.
- საერთო პროცესების ფონზე ვაკის მაჟორიტარი დეპუტატის არჩევნები მნიშვნელოვან პოლიტიკურ დატვირთვას იძენს ძალთა დაბალანსების თვალსაზრისით და ამ ფონზე, ხმაურიანი განცხადებებითა და “მხედრიონის” ხელახალი აღზევების საფრთხით, პოლიტიკურ ავანსცენაზე ისევ გამოდის ჯაბა იოსელიანი.
- ძლიერდება ფონი საპარლამენტო რესპუბლიკის ცნების გაშინაურებისთვის. ოღონდ წინა პერიოდისაგან განსხვავებით, როცა ეს თემა ზურაბ ჟვანიასგან ინიცირებულად ითვლებოდა, ფიგურირებს მოსაზრებაც, რომ, შესაძლოა, თავად პრეზიდენტსაც აწყობდეს მის შემდეგ მმართველობის ეს ფორმა, რათა აიცილოს უფუნქციოდ დარჩენა, მემკვიდრეზე პასუხისმგებლობა და, სხვა თუ არაფერი, ისტორიაში დარჩეს საქართველოს ბოლო პრეზიდენტად.

დაახლოებით ასეთი სურათით იწურებოდა დესტაბილიზაციისათვის დათქმული პერიოდის – შემოდგომის ორი თვე. შინა თუ გარე სტრეს-ფაქტორების: პატიმრების

გაქცევის, “მხედრიონის” გააქტიურების, ჩეჩენტა მიერ საზღვრის დარღვევის, სამხედრო ბაზებისა და სავიზო რეჟიმის პრობლემების გამწვავების მიუხედავად, გაჩნდა იმედი, რომ შეიძლება დესტაბილიზაცია აღარ შედგეს. ოქტომბრის მიწურულს, თითქოს ნიშანი მისცესო, ვითარება მკვეთრად შეიცვალა. გაზეთ “7 დღეში” გამოქვეყნებული ერთი სტატია, რომელიც თითქოს კორუფციის თემას ეხება (**“ქართულ კორუფციას პინოჩეტივით პატიოსანი გენერლები სჭირდება”**), უნებლიედ (არ გამოვრიცხავთ, რომ საგანგებოდაც) შიფრავს იმ ტაქტიკურ ხაზს, რომლითაც უნდა განვითარდეს მოვლენები. მოვიხმობთ ვრცელ ციტატას: “კორუმპირებული ქართული სახელმწიფოს შემთხვევაში ეს სცენარი ასე გამოიყურება: განვითარდეს პროცესები ლოგიკური გზით – ხაზინის დაცარიელება, სახელმწიფო სტრუქტურების კვდომა და დეზინტეგრაცია, სტაგნაცია ეკონომიკაში და ბიუროკრატიული წნეხის გაძლიერება მოსახლეობას აიძულებს გამოვიდეს ქუჩაში და ჩამოაგდოს მთავრობა. მსგავსი რამ მოხდა ბულგარეთში, რუმინეთში და სულ ახლახან იუგოსლავიაში.

მეორე ვარიანტი – კორუფციისაგან იძულებით განკურნება. სწორედ იძულებით და ვერანაირად სხვანაირად, რადგან ის ადამიანები, ვინც კორუმპირებული ურთიერთობებით მილიონიან სასახლეებს იშენებენ და შვეიცარიის ბანკებში ანგარიშები აქვთ გახსნილი, ასეთ ურთიერთობებს ნებით არ გაწყვეტენ. პირიქით, ისინი საკმაოდ დამცავ მექანიზმებს ფლობენ და საჭიროების შემთხვევაში აამოქმედებენ კიდევ... ცეცხლსაშიშ ნაზავს სახელად დაერქმევა **საქართველოს გათავისუფლება პროამერიკული მარიონეტული ხელისუფლებისაგან**, ეროვნული ხელისუფლების მოსვლა სათავეში, ჭეშმარიტი ფასეულობებისა და ტრადიციების აღდგენა. ანუ, კლანების დაფინანსებით და ხელშეწყობით **“გვაჩუქებენ” ნაციონალისტური რიტორიკით აღჭურვილ მთავრობას**, რომლისაც იქნება სახელი, სახრავი კი ვისიც იყო, იმასვე დარჩება. ასეთ მექანიზმებს ფლობენ კორუფციის კათოდები და ანოდები: შსს, პროკურატურა, უშიშროება, კანცელარიის ნაწილი. ფინანსებს მათთან ერთად ფლობს ის, ვინც ამ უწყებების დახმარებით შოულობს ფულს...

რამდენიმე ახალგაზრდა პროგრესულად განწყობილი პარლამენტარი და იმდენივე პროგრესული პოლიტიკოსი აღმასრულებელი ხელისუფლებაში **ამინდს არ ქმნიან**. ისინი ქართულ პოლიტიკურ უკუხეთში **ობლად მოციმციმე ცივინათელებივით** გამოიყურებიან... ვერ იქნა და ვერ გამოიხატა ქართული საზოგადოებრივი აზრი მასობრივ დემონსტრაციებში და მიტინგებში... ასე, რომ ჯერ კიდევ გაუსვრელ და გულგაუტეხელ პოლიტიკოსებს ერთი გზა რჩებათ: დატოვონ საპარლამენტო და

სამთავრობო კომფორტული სავარძლები და გავიდნენ ხალხში... დაეხმარონ რიგით მოქალაქეებს დაძლიონ შიშის და გულგრილობის სინდრომი, დაარწმუნონ საკუთარ ძალებში. ასეთ შემთხვევაში **მივიღებთ** ზემოთ უკვე ნახსენები უკვე **იუგოსლავიის, რუმინეთის და სხვათა ვარიანტს.**” (121).

ხელისუფლებაზე “რევოლუციური შეტევის” სცენარი რომ შეინილბოს და ბოლომდე არც “დემოკრატიული ქვეყნის” იმიჯი დაირღვეს, პარლამენტი ქვეყნის მოწყობის ახალი მოდელის თემას ააქტიურებს. თუმც, ამ თემის განვითარებაც დესტაბილიზაციის წისქვილზე ასხამს წყალს, რადგან **საპარლამენტო რესპუბლიკის შემოღების აუცილებლობას** ამ იდეის მხარდამჭერები და მასმედია ხსნიან **საპრეზიდენტო მმართველობის კრიზისით**, უფრო მეტიც, დიქტატურაში გადაზრდით.

ნოემბერი ორი ფაქტორის – ზამთრისა და ენერგოკრიზისის დაკავშირებამ ბუნებრივად მიიყვანა საშემოდგომო დესტაბილიზაცია პიკის წერტილთან. ენერგობლოკების ისტერიული ჩართვა-გამორთვისა და ენერგოკრიზისის ჩინოვნიკური გარჩევების პროცესზე აღარ შეეჩერდებით, მაგრამ ყურადღებას ისევ იპყრობს მასმედიის გულმოდგინება (განსაკუთრებით “რუსთავი 2”-ის, “ალიასა” და “რეზონანსის”) კრიზისის დინამიკის დამაბვისთვის.

თბილისში, ვაკეში დაწყებული აქციის ორგანიზატორები და მონაწილეები ხაზგასმით ამტკიცებდნენ, რომ ამ გამოსვლებს არამც და არამც არა აქვს პოლიტიკური ხასიათი. პრესაში კი ასეთი სურათია:

- “ალია”, 13 ნოემბერი, “ხელისუფლება სოციალურ ნაღმზეა”: **“დღეს მოსახლეობა ელექტროენერგიას ითხოვს, ხვალ მთავრობის გადადგომას მოითხოვს, ზეგ პარლამენტის გარეკვას და მაზეგ პარლამენტის შეცვლას. მოკლედ, დიდი შანსია იმისა, რომ სოციალური პრობლემებით გაწამებულმა მოსახლეობამ საჭირო შეძახილის შემთხვევაში პოლიტიკური პროტესტიც გამოხატოს. სოციალური პროტესტიდან სოციალურ ბუნტამდე ნაბიჯი ფაქტობრივად აღარ დარჩა. სოციალური ბუნტი კი პოლიტიკური ბუნტის პირდაპირპროპორციულია.”** (127).
- “რეზონანსი”, 15 ნოემბერი, **“ჩაბნელებული თბილისი რევოლუციისთვის ემზადება”, “ედუარდ დამაბნელებელი” უშუქობას შეეწირება!” – აცხადებდნენ მოპიკეტეები.**

პირველ გვერდზე მორიგე რედაქტორის (ლევან რამიშვილის) ტრადიციულ ჩანაწერში პრეზიდენტის სახე ასეა პაროდირებული: **“ედუარდ დამაბნელებელი”** – ასე მონათლეს გუშინ ვაკელებმა ჩვენი დიდი მბრძანებელი და საჭეთმპყრობელი. ზოგმა

გაუზრდელმა და ხულიგანმა იმის თქმაც კი გაბედა, ეგ დამაბნელებელი კი არა, ბნელიაო. ვიღაცამ მიუგო, რას ამბობ, **ბნელი როგორ იქნება, საფერშლო აქვს დამთავრებულიო**. ატყდა ერთი სიცილი და ხორხოცი. პრეზიდენტის ღირსების შელახვასთან გვექონდა საქმე”. (149)

- “რეზონანსი”, 16 ნოემბერი, **“რევოლუცია ცოტა ხნით გადაიდო”, “ძალაუფლების ნაწილი მომიტინგეთა და მოპიკეტეთა საბჭოებს გადაეცათ”**. (უნებლიედ ჩნდება სოციალისტური რევოლუციის ასოციაცია, ცნობილი ლოზუნგით – “ძალაუფლება საბჭოებს!”).
- “რეზონანსი”, 18 ნოემბერი, **“რევოლუციიდან რევოლუციამდე ერთი ნაბიჯია”**. “რევოლუციების” ქვემოთ ორი ფოტოა განთავსებული: ერთი საარქივო, შავთეთრი, 1991-92 წლების შეტაკება რუსთაველზე; მეორე – ახალი, ფერადი, კადრში – აქცია, ქუჩაში დანთებული კოცონი და ხერგილი. პირველ გვერდზე – კარიკატურა **“მეფე შიშველია!!!”** – “მეფის”, ანუ, პრეზიდენტის, ანუ, საბჭოთა კავშირის გმირის ვარსკვლავიანი დიქტატორის, ფერხით დაყრილი უსულო ბავშვები. იქვეა მორიგე რედაქტორის, ლევან რამიშვილის ჩანაწერი – **“გუშინ ქვეყანას ბავშვები მართავდნენ”**: “...ახლა უკვე ცხოველების ჯგრო ვართ და არა ერი, რადგან ამდენი ბოროტების მერე მხოლოდ უდენობით გავგიჟდით და გავცოფდით. არც ერთი იდეა არაფრად არ ღირს. მით უფრო, არც ერთი ბავშვის სიცოცხლედ არ ღირს დენი. მაგრამ ხვალ რომ კარიკატურაზე გამოსახული სურათი რეალობა გახდეს, ჩვენ ჩვენს გაყინულ სოროებში შევიყუჩებით.” (150)
- “ალია”, 16 ნოემბერი, **“ბუნტი მორჩა... გეშინოდეთ!”** პირველ გვერდზე ფოტომონტაჟი – მარცხნივ, **ზვიად გამსახურდია** მომიტინგეთა ფონზე; მარჯვნივ – **ედუარდ შევარდნაძე** აქციის ფონზე. **“შევარდნაძის ხელისუფლებას მსგავსი კრიზისი არასოდეს ჰქონია. სოციალური ბუნტი ფაქტობრივად სახეზეა. სოციალური ბუნტიდან პოლიტიკურ დაუმორჩილებლობამდე კი ერთი ნაბიჯია”**. (128).
- “ალია”, 23 ნოემბერი, პირველ გვერდზე, დიდ შავ ფონზე (გვერდის მეოთხედზე), უზარმაზარი შრიფტით აწყობილია ორი მაგიური სიტყვა **“სახელმწიფო გადატრიალება?!”**, მარცხნივ კუთხეში კი პაწია მინაწერია – **“დეპუტატის სკანდალური განცხადება”**; სათაურის შესაბამისი მასალა, საიდანაც ვიგებთ, რომ თურმე ამ **“ზესკანდალური”** განცხადების ავტორი პარლამენტარი ჯემალ გამახარიაა, გაზეთის მე-3 გვერდზეა განთავსებული. **“თარგამაძე და ძალოვანი**

უწყებები საგანგებო მდგომარეობის გამოსაცხადებლად ეზადებოდნენ, მაგრამ რადგანაც საგანგებო მდგომარეობის შესახებ კანონი არ იციან, გასულ ხუთშაბათსა და პარასკევს ბეჯითად სწავლობდნენ. ამ გზით ისინი ფაქტობრივად ხელში აიღებდნენ ძალაუფლებას... ისინი, სხვათაშორის, პარლამენტში ემებდნენ კანონს საგანგებო მდგომარეობის შესახებ”, – აცხადებს გამახარია.

დესტაბილიზაციის გამომწვევ ობიექტურ და სუბიექტურ მიზეზებზე მსჯელობა ჩვენი დისერტაციის ფარგლებს სცილდება. აქ მხოლოდ დავაფიქსირებთ იმ ვერსიებს, რომლებიც მასმედიის მეშვეობით წარმოჩინდა. მათგან ერთ-ერთი სახელმწიფო გადატრიალების ზემოხსენებული ვერსიაა, რომელიც ყველაზე მკვეთრად “ალიას” პუბლიკაციაში იყო გამოთქმული, თუმც, სხვა ფორმით ამ ვერსიას “დილის გაზეთშიც” ვხვდებით: **“ხელისუფლება და სახელისუფლო მედია საკუთარ მოსახლეობას ხელისუფლებაში მათი მოსვლის წლების გახსენებით აშინებს... ნაცვლად იმისა, რომ ქვეყანა ქვეყანას დაამსგავსოს, მტრის ხატების “წერით” არის გართული”**. (163).

ამავე გაზეთში, პოლიტიკოსების გამოკითხვის (“ვის აძლევს ხელს დესტაბილიზაცია საქართველოში?”) შედეგად, ამ ვერსიას – **ხელისუფლების დადანაშაულებას** – მხარს უჭერს პარლამენტარი ელენე თევდორაძე; პარლამენტარი გიორგი თარგამაძე ხელისუფლების ორივე განშტოებას ადანაშაულებს **“მართულ დესტაბილიზაციაში”**; ირინა სარიშვილი-ჭანტურია კი – ყველა იმ ძალას, უპირველეს ყოვლისა **“მოქალაქეთა კავშირს”**, რომლებიც **“შევარდნაძის პოლიტიკიდან წასვლის შემდეგ არჩევნების გზით ვერ მოვლენ ხელისუფლების სათავეში”**; პარლამენტარი მიხეილ ნანეიშვილი აქცენტს რუსეთზე აკეთებს: **“რაგინდ ურთიერთდაპირისპირებული ჯგუფებიც უნდა იყვნენ დესტაბილიზაციის მსურველნი, მათ ზურგს უკან, აშკარად თუ ფარულად, დგას რუსეთი... ეს ვარაუდი არ არის. მე, უბრალოდ, ვიცი, რომ ეს ასეა”**; **“რესპუბლიკელთა”** ლიდერი დავით ბერძენიშვილი ხელისუფლების დამხობას წინასწარმეტყველებს: **“კართაგენი უნდა დაინგრეს... მოქალაქეთა კავშირში არ არის შიდა რეზერვები, რომლებიც შევარდნაძის რეჟიმს გააკეთილშობილებდა”**. (100)

თუ პარლამენტარი ჯემალ გამახარია ზურაბ ჟვანიას წინააღმდეგ მოწყობილი სახელმწიფო გადატრიალების ვარაუდს გამოთქვამდა, პარლამენტარი ფიქრია ჩიხრაძე პირიქით – თავად ჟვანიას მიიჩნევს დესტაბილიზაციისათვის ხელის შემწყობად: **“...რაც შეეხება იმას, რომ ჟვანია მივიდა ვაკეში გამართული აქციის მონაწილეებთან, ამან შეიძლება ითქვას, ფსიქოლოგიური ბიძგი მისცა ამ საკითხის კიდევ უფრო მეტად**

გააქტიურებას. ყველაზე მეტად განვლილი ერთი წლის განმავლობაში ვინ საუბრობდა შემოდგომაზე მოსალოდნელ დესტაბილიზაციაზე. ეს იყვნენ მმართველი ძალის წარმომადგენლები, უშუალოდ პარლამენტის თავმჯდომარე. თუ ისინი ამხელა ინფორმაციას ფლობდნენ, რომ მაიცდამინც ენერგეტიკის თემაზე მოხდებოდა ეს დესტაბილიზაცია და მაინც თითო თითზე არ დააკარეს, ე.ი. ხელი შეუწყვეს ამ სიტუაციის ესკალაციას.” (138)

ზურაბ ჟვანიას მხრიდან აქციების პროვოცირების თემას ედპ-ს ლიდერი, ირინა სარიშვილი-ჭანტურიაც ავითარებს: “...**ჟვანიას და “მხედრიონის” მხრიდან არის ეს აქციები პროვოცირებული...** “მოქცავშირისთვის” შევარდნაძის ვადაზე ადრე წასვლა პრეზიდენტობიდან ყველაზე რეალური შანსია ხელისუფლებაში დასარჩენად... მაშინ სახელმწიფოს პირველი პირი გახდება პარლამენტის თავმჯდომარე, რომელმაც სამი თვის შემდეგ უნდა დანიშნოს ახალი არჩევნები”. (“ახალი თაობა”, 1611.2000).

“მხედრიონთან” მიმართებაში საყურადღებოა “ახალ 7 დღეში” გამოქვეყნებული ვრცელი ინტერვიუ დავით ბერძენიშვილთან, რომელიც ჯაბა იოსელიანთან დაკავშირებით ასეთ აზრს ავითარებს: **“მინდა გამსახურდიასა და შევარდნაძისაგან ორგზის გამოყენებულ ჯაბა იოსელიანს ვურჩიო, ისე ნუ დახურდავდება, ამჯერად ჟვანიას გამოაყენებინოს თავი...** თუ “მხედრიონს” აქვს პერსპექტივა, მაშინ ეს იმას ნიშნავს, რომ მომავალში საქართველო გადატრიალების არენად გადაიქცევა”. (90)

მოვლენების განზოგადებისას ჟურნალისტი ია ანთაძე საქართველოს დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ განხორციელებულ და განსახორციელებელ პროცესებს რუსეთისაგან წარმართულად მიიჩნევს: **“მოვლენების განვითარების ლოგიკა ასეთია:** რუსეთმა ჯერ იოლად ჩაითრია ჩვენი ფუფუნების მოყვარული ხელისუფლება კორუფციის ჭაობში; შემდეგ პრეზიდენტს თავისი საპარლამენტო უმრავლესობისთვის “მკლავები აგრეხინა” ძველი მთავრობის დასამტკიცებლად (რომელთანაც რუსეთს “საკუთარი ანგარიშები” ჰქონდა); ბოლოს კი გამოცხადდა, რომ მმართველი დაჯგუფება პოლიტიკური არენიდან ხალხმა უნდა განდევნოს”. (81). ამ პუბლიკაციის ლოგიკით, რუსეთის ხელით წარმართული ბრძოლის სამიზნედ ზურაბ ჟვანიაც იგულისხმება.

საგულისხმოა, რომ აზრთა სიჭრელისა და ურთიერთგამომრიცხავობის მიუხედავად, ამ პუბლიკაციებს აქვს ერთი საერთო – პოლიტიკოსებიცა და ჟურნალისტებიც, აქციების გამომწვევ მიზეზებზე მეტად, ყურადღებას ამახვილებენ იმაზე, ვისი აგორებულია დესტაბილიზაციის ტალღა. ყველა გამოთქვამს ვარაუდს, რომ არსებული ობიექტური მიზეზების მიუხედავად, **“უხილავი რეჟისორის” წარმმართველი**

ხელი იგრძნობა ამ ყველაფრის უკან; ხოლო ბრალდებების ვექტორი, არა მხოლოდ პიროვნული პოზიციების სხვადასხვაობის, არამედ, იმის მიხედვითაც იცვლის მიმართულებას, თუ ვის ინტერესებს გამოხატავენ რესპონდენტები, რედაქციები და ჟურნალისტები.

*

პრესის რეზონანსი 2001 წლის შემოდგომის მოვლენებზე, რომელსაც შედეგად პარლამენტის თავმჯდომარისა და მთავრობის გადადგომა მოჰყვა, მოწმობს, რომ რუსეთი არც ამ შემთხვევაში გამოირიცხა “სცენარის ავტორობიდან”. მით უფრო, რომ დროში საეჭვოდ დაემთხვა ერთმანეთს ტერორიზმში საქართველოს დადანაშაულება, კოდორისა და პანკისის დაბომბვა, “რუსთავი 2”-ის ინციდენტი, რომელმაც თავისუფალი მედიის დაცვის საბაბით, მრავალრიცხოვანი მიტინგების ტალღა ააგორა და უცებ გადაიზარდა პოლიტიკურ გამოსვლებში, ხელისუფლებისა და პრეზიდენტის გადადგომის მოთხოვნით.

“თუკი ჩეჩენი ბოევიკები აფხაზეთში საქართველოდან მოხვდნენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ მათი იქ მოხვედრა ისევ რუსებმა უზრუნველყვეს საქართველოს ხელისუფლებასთან ერთად. ეს ე.წ. ოპერაციები კი კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ისინი რუსეთის მოწყობილია, რომელიც გუდაუთის ბაზის შენარჩუნებას ისახავს მიზნად”, – აცხადებდა პარლამენტარი კობა დავითაშვილი გაზეთ “ახალ თაობასთან” ინტერვიუში. (“ახალი თაობა”, 10.10.2001).

რუსულ ონლაინ-მედიაზე დაყრდნობით, რუსული პროვოკაციის ვერსიას ავითარებდა გაზეთი “ახალი მერიდიანი”: “ნიშანდობლივია, რომ ზოგიერთ რუსულ ინტერნეტ-საიტზე ინფორმაცია კოდორის დაბომბვის შესახებ თვით საჰაერო დარტყმის განხორციელებამდე 1 საათით ადრე გაჩნდა. გასათვალისწინებელია, რომ “რუ”-ს ინტერნეტპორტალებს მკაცრად აკონტროლებს რუსეთის მთავრობის შესაბამისი ქვედანაყოფი და ისინი ძალიან ხშირად, უშუალოდ სპეცსამსახურებიდან საზრდოობენ. მაშასადამე, საქმე გვაქვს წინასწარ დაგეგმილ პროვოკაციასთან. რუსეთმა უკვე აამოქმედა საინფორმაციო ომის ძველი მეთოდები.” (მამუკა ხურციძე, “რუსეთის ქართველოფობიური დემარშები ყოველგვარ კომპრომისს გამოირიცხავს”, “ახალი მერიდიანი”, 12 ოქტომბერი, 2001); “...ერთი-ორი ბომბი “სრულიად შემთხვევით” პანკისის ხეობაშიც ჩამოვარდება და მეტი რა უნდა დესტაბილიზაციას საქართველოში, მით უმეტეს ზამთარში – უმუქობისა და სიცივის პერიოდში. საქართველოც

თავისდაუნებურად ჩაერთვება ჩეჩნეთის წინააღმდეგ მიმართულ აგრესიაში და შემდგომად ამისა რაც მოხდება... ქართველ ხალხს არაერთხელ აქვს ნაგრძნობი რუსული ჩეჩმის სიმწარე.” (166).

საქართველოს ხელისუფლების შეცვლის ერთ-ერთი მომდევნო “რუსული სცენარის” “ფრაგმენტები” ბევრგან გვხვდება 2001 წლის ნოემბერ-დეკემბრის ქართულ პრესაში და იგი ერთგვარ კრებით ფორმას იღებს გაზეთ “ახალ ვერსიაში”, რომლის პუბლიკაციის სათაურიც (“ვინ მოქმედებდა რუსეთის სცენარით – თარგამაძე-პატარკაციშვილი თუ ჟვანია-სააკაშვილი?”) მიანიშნებს ორ სავარაუდო ვერსიაზე, მთავარი მიზანი კი მასალის ლიდში ფიგურირებს: “პოლიტოლოგთა საერთო აზრით (პუბლიკაცია ეყრდნობა პოლიტოლოგების – ლევან ბერძენიშვილის, გივი ბოლოთაშვილის, რამაზ კლიმიაშვილის, გია ნოდias მოსაზრებებს, – ლ.კ.), რუსეთი საქართველოს მიმართ ღია აგრესიულ პოლიტიკას უკვე ღიად და შეუფარავად აწარმოებს. რუსული პილიტიკური ისტებლიშმენტისათვის შევარდნაძე დღითიდღე უფრო მიუღებელი ხდება და ამიტომ რუსულ საინფორმაციო საშუალებებშიც ანტიშევარდნაძისტული ისტერია იწყება. არ არის გამორიცხული, რუსეთის მაღალ ემელონებში საქართველოს ხელისუფლების შეცვლის სცენარი იწერებოდეს.” (134).

ხსენებული პუბლიკაციის მიხედვით პირველი ვერსია ასეთია: ექსპერტთა საერთო შეფასებით, სექტემბრის ბოლოს აფხაზეთსა და კოდორში განვითარებული მოვლენები მიმართული იყო არა აფხაზეთის დასაბრუნებლად, არამედ, საქართველოში ხელისუფლების შესაცვლელად, რუსეთში შემუშავებული სცენარის მიხედვით: ჩეჩენი ტერორისტების ხელით მოხდებოდა აფხაზეთის რომელიმე რეგიონის აღება და ამ გამარჯვების გმირად გამოცხადდებოდა მაშინდელი შს მინისტრი კახა თარგამაძე. ქვეყნის მმართველადაც ის მოგვევლინებოდა. ამასთან, რუსეთი ცდილობდა “მოურჯულებელი” ჩეჩნები მოეშორებინა პანკისისთვის (რომელიც ახლოსაა ჩეჩნეთთან), ჩაესახლებინა აფხაზეთში და ამით “ორი კურდღელი ერთად დაეჭირა”.

მეორე ვერსიის თანახმად, საქართველოში ხავერდოვანი რევოლუცია იგეგმებოდა. სტუდენტური გამოსვლების უკან, რუსეთის დირექტივით, ჟვანია-სააკაშვილის გუნდი იდგა. შევარდნაძის “გადასარჩენად” რუსეთი გაითამაშებდა კუჩმასა და ალიევის ანალოგს (როცა მათ “კეთილი ფერიის” როლში “ჩრდილოელი დათვი” მოვევლინათ) და, ამ სამსახურის სანაცვლოდ, საქართველოს რუსულ ორბიტაზე მოაქცევდა.

“ახალი ვერსიის” სხვა პუბლიკაციის მიხედვით, საქართველო აფხაზეთში მდგომარეობის გართულებისაგან ამერიკაში მომხდარმა ტერაქტებმა იხსნა და რუსეთმა

საქართველოში “მეორე ხაზიც” გახსნა. ეს საქართველოში რუსული კაპიტალის შემოდინებას და ამ გზით ხელისუფლების შეცვლას გულისხმობს.” (“ახალი ვერსია”, 01.10. 2001).

კიდევ ერთხელ მოვიშველიებთ რუსეთის “საგარეო პოლიტიკის ნაციონალური ლაბორატორიის” ანალიტიკურ მასალას – “პოლიტიკური სიტუაცია საქართველოში”, რომელშიც აღნიშნულია: “2001 წლის მოვლენებმა უჩვენეს, რომ “ახალგაზრდა რეფორმატორებს” შეუძლიათ თავიანთი მხარდაჭერისთვის მასების მობილიზება და მასშტაბური კრიზისის პროვოცირება, მაგრამ მათ არ ძალუძთ ხელისუფლების ხელში აღება და სიტუაციაზე კონტროლის შენარჩუნება. 2001 წლის ბოლოს სწორედ ოპოზიციას მოუხდა დათმობა.” (58) მაშინ, როცა ქართული პრესა ბჭობდა, ვისი მოწყობილი იყო 2001 წლის “ნოემბრის რევოლუციად” წოდებული კრიზისი, რუსი ანალიტიკოსები ამ საკითხს არც სათუოდ ხდიან და არც კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებენ, ისინი კონკრეტულად ასახელებენ “ადრესატს” – “ახალგაზრდა რეფორმატორები”.

პრესის ანალიზი ერთი შეხედვით პარადოქსული დასკვნის საშუალებასაც იძლევა: რუსეთისაკენ მიმართული ბრალდებების მიუხედავად, “ფეთქებადსაშიშო მოვლენების” ინიცირებით ზოგიერთი ქართული გამოცემა ლამის რუსულის იდენტურია. მხედველობაში გვაქვს არა ფაქტების დამთხვევა, არამედ აქცენტი, მასალების პროვოკაციული ხასიათი. მაგალითად, გაზეთი “ახალი ვერსია” რუსულ მედიას ბევრად აჭარბებს თუნდაც პანკისის თემის აჟიტირებაში. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ეს გაზეთი სპეციალურად ამისთვისაა შექმნილი; პირველი ნომრიდან მოყოლებული, ფართო ანშლაგებით, გამომწვევი სათაურებით, გვერდიდან გვერდზე გარდამავალი ვრცელი მასალებით, პანკისის საფრთხე ისეა წარმოჩენილი, რომ რუსეთს ისღა დარჩენია, დაბომბოს ხეობა (გაზეთის პირველივე ნომერს, ლოგოს ზემოთ, ლამის 100-პუნქტიანი შრიფტით აწყობილი “ქისტანოზა” ხსნიდა და ეს სათაური თუ მესიჯი, გვერდიდან გვერდზე გადადიოდა. ამ ნომერში, და ზოგიერთ სხვა ნომერშიც, მხოლოდ ამ თემას ერთდროულად რამდენიმე საგაზეთო გვერდი ეთმობა).

“ახალი ვერსია” გამონაკლისი როდია. მაგალითად, ტელეკომპანია “რუსთავი 2”, პანკისში ერთი თოფის გავარდნისთანავე, ისე წარმართავდა ხეობიდან რეპორტაჟებს, როგორც ფრონტის წინა ხაზიდან; ვერც კი მოასწრო რუსეთმა წესიერად საქართველოს დადანაშაულება ტერორიზმში, რომ გაზეთმა “რეზონანსმა” გაშლილ გვერდებზე

გამოაქვეყნა პუბლიკაცია “მასობრივი ტერორიზმის საფრთხე კავკასიაში” (“რეზონანსი”, 02.10.2001), რომელიც საქართველოში ამ საფრთხის გააქტიურების პროგნოზით მთავრდება. ხსენებული მასალა შთამბეჭდავდაა რეკლამირებული გაზეთის პირველ გვერდზე.

სადისერტაციო ნაშრომში უკვე ხსენებული პრესის მოსაზრება, რომ საქართველოში ამერიკული ფულით რუსული ინტერესი ფინანსდება, შესაძლოა, ამგვარ ვითარებასაც გულისხმობდა, როცა დემოკრატიული მედიის განვითარებისთვის გამოყოფილი დასავლური გრანტებითა და სხვა სახის დახმარებებით მოღონიერებული მასმედია პოლიტიკური სიტუაციების გამწვავებისა და შესაბამისი მანევრირებისათვის გამოიყენებოდა. თუმცა, აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ეს არ იყო მხოლოდ “გარედან მართული” პროცესი; ამ მანევრს სახელისუფლო ბრძოლაში შიდა პოლიტიკური ძალებიც მიმართავდნენ, რაც, საბოლოო ჯამში, მნიშვნელოვნად აზიანებდა რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობასაც და ასუსტებდა საქართველოს სახელმწიფოებრიობას.

- **აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის პრობლემის რამდენიმე ასპექტი**

პარადოქსია, მაგრამ, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემა, აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის თემა, ნამდვილად არ ყოფილა საანალიზო პერიოდის პრესის არც ძირითადი და არც მთავარი ასპექტი; მხედველობაში გვაქვს არა პრესაში ამ რეგიონების ხსენების სიხშირე, არამედ, მისი ქცევა თუნდაც ისეთ აქტუალურ და პრიორიტეტულ ასპექტად, როგორაცაა, მაგალითად, წარმოდგენილი პრესაში სახელისუფლო ბრძოლები. ძირითადად, ამ რეგიონებთან დაკავშირებული პრესის აქცენტები ვითარდება დესტაბილიზაციური პროცესების, საქართველოსთან რუსეთისა და დასავლეთის მიმართების კონტექსტში და ა.შ. ეს ვითარება, რა თქმა უნდა, არ არის განპირობებული პრესის დაუდევრობითა და უგულისყურობით. მიუხედავად იმისა, რომ თითქოსდა ტერიტორიული პრობლემის მოგვარება უმთავრესი პრიორიტეტია, არ იგრძნობა რომ სახელმწიფო თავისი სახელმწიფოებრივი ცნობიერების არეალში აქცევდეს ამ რეგიონებს, იქაური მოსახლეობის პრობლემებს. მაშინ, როცა, ერთის მხრივ, მწვავედ ვრეაგირებთ მათთვის რუსეთის მოქალაქეობის მინიჭებაზე, ჩვენის მხრივ, იგივე მოქალაქეები დისტანცირებული გვყავს საქართველოს სახელმწიფოს სივრციდან, შესაბამისად, საინფორმაციო არეალიდანაც.

აფხაზეთი (უფრო იშვიათად ე.წ. სამხრეთ ოსეთი) პრესაში მოიხსენიება პოლიტიკური კაპიტალის დაგროვებისთვის, როგორც ხელისუფლების, ასევე, ოპოზიციის, მხრიდან, ემოციური განცხადებების დონეზე, პრაგმატიზმის გარეშე, ან – სამიტინგო-პატრიოტული პათოსის გასაძლიერებლად.

ორგანიზაცია “შერიგების რესურსის” მხარდაჭერით შექმნილ უაღრესად საყურადღებო ნაშრომში – “აფხაზეთი ქართველი პოლიტიკოსების წინასაარჩევნო მენიუში” (ნაშრომი ეყრდნობა 2003-2004 წლების პრესის პუბლიკაციებს), ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ “აფხაზეთი არ ყოფილა წინასაარჩევნო თემა, არც 2003 წლის საპარლამენტო, არც 2004 წლის საპრეზიდენტო, და არც 2004 წლის განმეორებითი საპარლამენტო არჩევნების დროს”; რომ “აფხაზეთის თემამ დაკარგა ის სიმწვავე და აქტუალობა, რაც მას რამდენიმე წლის წინათ ჰქონდა; რომ “პოლიტიკურ პარტიებს დღემდე არ წარმოუდგენიათ ამ პრობლემასთან მიმართებაში არც ახალი იდეები, არც ახალი კონცეპტუალური დამოკიდებულება.” (29, III)

90-იან და 2000-2002 წლებშიც, აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის პრობლემა ძირითადად ისევ **ეთნოკონფლიქტად** იწოდება, ისევე როგორც რუსულ მედიაში; და პრესაში უმთავრესად გვხვდება მოსაზრება, რომ **კონფლიქტების გასაღები რუსეთში ძევს**. ამავე პერიოდში პრესაში ფიგურირებს ტერმინი “**გაყინული კონფლიქტები**” და მოსაზრება, რომ რუსეთს აწყობს კონფლიქტების გაყინვა და არსებული სტატუს ქვოს შენარჩუნება, ვიდრე თუნდაც მათი ასოცირებულ წევრებად მიღება, მით უფრო – დამოუკიდებლობის აღიარება (მაგალითად, პოლიტოლოგი რამაზ საყვარელიძე მიიჩნევდა, რომ რუსეთს არ აწყობს ამ კონფლიქტების ბოლომდე მოგვარება, რათა არ დაკარგოს საქართველოზე ზეწოლის შესანიშნავი ბერკეტები); 2002 წლიდან, ჩრდილო ატლანტიკური ინტეგრაციის ვექტორის გამოკვეთასთან ერთად, პრესაში კონფლიქტების მოგვარების იმედი უფრო და უფრო უკავშირდება ნატო-ში საქართველოს შესაძლო გაწევრიანებას; იცვლება დეფინიციაც – **სეპარატისტული რეგიონები**, ეთნოკონფლიქტების ნაცვლად; 2003-2004 წლიდან, ნატო-ს თემის გააქტიურებასთან დაკავშირებით, პრესაში ჩნდება მოსაზრებები, რომ შესაძლოა, ნატო-ში მიგვიღონ მოუგვარებელი კონფლიქტებით, ან – აფხაზეთისა და ოსეთის გარეშე. არასამთავრობო ორგანიზაციათა საანგარიშო მასალებში, კონფლიქტოლოგთა და პოლიტოლოგთა ლექსიკაში გამოიყენება ტერმინი – **განდგომილი რეგიონები**, მაგრამ პრესაში მან ფეხი ვერ მოიკიდა. “განდგომილი რეგიონი”, ძირითადად, აჭარის კონტექსტში გვხვდება. “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ, საქართველოს სახელმწიფოებრივ სივრცეში აჭარის

დაბრუნებისთანავე, პრესაში გააქტიურდა, დაახლოებით ისეთივე სცენარით, აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის შემოერთების აქცენტი და რუსეთის განხილვა არა შუამავლად, არამედ კონფლიქტის მხარედ.

სადისერტაციო ნაშრომის შესაბამის ქვეთავებში ნაწილობრივ ასახულია აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთთან დაკავშირებული ასპექტები (საგარეო ურთიერთობათა, დესტაბილიზაციის კონტექსტში და ა.შ.). ამჯერად, მოკლედ შევჩერდებით 2004 წლის აგვისტოს “ცხინვალის კონფლიქტზე”.

“ჩვენ დაგვაყენეს ამგვარი რეალობის წინაშე – საქართველოში შეიძლება ძალიან მნიშვნელოვანი კონფლიქტი დაიწყოს”, – განაცხადა 19 აგვისტოს, ცხინვალში განვითარებულ მოვლენებთან დაკავშირებით გამართულ საგანგებო ბრიფინგზე, საქართველოს პრეზიდენტმა **მიხეილ სააკაშვილმა**, – “ჩვენ ბოლო დღეებში გვიშენდნენ რამდენიმე სიმაღლიდან, გვიშენდა ე.წ. მესამე ძალა, რომელიც, რა თქმა უნდა, არავითარი მესამე ძალა არ არის. დღეს დილით, ირაკლი ოქრუაშვილის ხელმძღვანელობით, ჩვენმა ნაწილმა ამ ძალის განადგურება, მწყობრიდან მთლიანად გამოყვანა და ამ სიმაღლეების დაკავება მოახერხა. ამ სიმაღლეების დაკავება ჩვენ საშუალებას გვაძლევს კონფლიქტის ზონაში არსებული ძალების ახალი გადაჯგუფება მოვახდინოთ. ჩვენ მზად ვართ, ამ სიმაღლეების კონტროლი სამხრეთ სამშვიდობო კონტინგენტს გადავცეთ, რომელშიც ქართველებიც შედიან... ამის შემდგომ მოწინააღმდეგეს აღარ ექნება საბაზიც კი, რათა გაამართლოს სიტუაციის შემდგომი ესკალაცია. მაგრამ ყველას ახსოვდეს – ეს მშვიდობისათვის ბოლო შანსია.” (“24 საათი”, 20.08.2004)

პრეზიდენტი ამგვარი განცხადების შემდეგ, ცხინვალის რეგიონიდან ქართული სამხედროების გამოყვანის გადაწყვეტილებამ შეაშფოთა ადგილობრივი ქართული მოსახლეობა; მათ გზაც კი გადაუღობეს სამხედროებს. “თუ ოსები ერთ ბომბს ჩამოაგდებენ, ჩვენი ჯარი 15 წუთში ცხინვალში იქნება“, – განაცხადა შს მინისტრმა ირაკლი ოქრუაშვილმა.

“24 საათის” ინფორმაციით, “19 აგვისტოს, ფერისცვალების დღეს, საქართველო დიდ სისხლისღვრას გადაურჩა. როდესაც შინაგან საქმეთა მინისტრმა, ირაკლი ოქრუაშვილმა ქართულ-ოსური კონფლიქტის ზონაში არსებული რამდენიმე სტრატეგიული სიმაღლე დაიკავა, რუსეთის არმიის რეგულარული ნაწილები, თურმე, მზად იყვნენ საქართველოს წინააღმდეგ საომარი მოქმედებების დასაწყებად. 40 შვეულმფრენი, 80-მდე “ბემპე”, ათეულობით ტანკი, სახმელეთო და საავიაციო

დესანტი როკის გვირაბთან იყო კონცენტრირებული და შეტევაზე გადასვლის ბრძანებას ელოდა. “ჩვენ ძალიან სერიოზული საფრთხე ავიცილეთ თავიდან”, – განაცხადა საქართველოს პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარემ, გივი თარგამაძემ, რომლის თქმითაც, სამი რუსული სამხედრო შენაერთი როკის გვირაბთან ისევ სრულ საბრძოლო მზადყოფნაში იმყოფება. გივი თარგამაძემ მასმედიას წარუდგინა ვიდეომასალა, რომელშიც ნაჩვენებია, თუ როგორ ემზადებიან რუსეთის საჯარისო შენაერთები სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე შესაჭრელად.” (“24 საათი”, 25.08.2004)

კონფლიქტოლოგ პაატა ზაქარეიშვილის აზრით, სააკაშვილის შეთავაზება, რომელიც ქართული შენაერთების მიერ აღებული სტრატეგიული ობიექტების სამშვიდობოებისთვის დათმობას შეეხებოდა, მეორე სწორი ნაბიჯია; პირველი სწორი ნაბიჯი ერგენტის ბაზრობის დაკეტვა იყო; დანარჩენი ყველა ნაბიჯი – პირველი ლედის რეგიონში ჩასვლა, გორში ტანკების შეყვანა, ბლოკპოსტების შექმნა – ეს იყო შეცდომების რიგი, რომელმაც სერიოზულ კრიზისამდე მიგვიყვანა. კრიზისიდან გამოსვლისათვის ყველაზე სწორი პრეზიდენტის გადაწყვეტილება იყო. (“რეზონანსი”, 20.08.2004)

ექსპერტები მოვლენების განვითარების რამდენიმე ვარიანტს განიხილავდნენ; ალექსანდრე რონდელის აზრით, რუსეთს აქვს სამი გზა: შეიერთოს ე.წ. სამხრეთ ოსეთი, შეინარჩუნოს იქ სტატუს ქვო, ან დაუთმოს საქართველოს. პირველი – არ შეუძლია, მესამე – არ უნდა, რჩება მეორე – შეინარჩუნოს სტატუს ქვო, ანუ, გაყინოს კონფლიქტი და ამით ისარგებლოს – მუდმივად აკონტროლოს სიტუაცია საქართველოში. თავდაპირველად ქართული მხარე კონფლიქტის ზონიდან ზედმეტი იარაღის გატანას მოითხოვდა, დღეს კი ყურადღებას საერთაშორისო კონტროლის დამყარებაზე ამახვილებს. ექსპერტთა ვარაუდით, თუ სრულ დემილიტარიზაციაზეა საუბარი, მაშინ ქართულ მხარეს, ისევე როგორც ოსურ და რუსულ მხარეებს, კონფლიქტის ზონაში 500 კაციანი სამშვიდობო მისიის ნაწილი რჩება, რაც ისევ რუსეთს უხსნის ხელ-ფეხს; არსებულ ვითარებაში ყველაზე სარისკოდ ქართული სოფლებიდან ხალხის დაცლის პროცესი ითვლება. რუსულ-ოსური სტრატეგიის კიდევ ერთი ჩანაფიქრი ქართველებსა და ოსებს შორის შედარებით დამთბარი ურთიერთობის საბოლოოდ გაფუჭებაა, რასაც ნაწილობრივ უკვე შეესხა ხორცი, როცა კონფლიქტის ზონაში ორივე მხარეს პირველი მსხვერპლი გაჩნდა.

რაც შეეხება მსხვერპლს, პრესაში არ გვხვდება ოფიციალური ცნობები, გაზეთები სხვადასხვა ციფრს ასახელებენ (მაგალითად, 19 აგვისტოს “რეზონანსი” იუწყება, რომ სამაჩაბლოში სროლების დაწყებიდან 26 ქართველი ჯარისკაცია დაღუპული); ამასთან, აღნიშნავენ, რომ ორივე მხარე – ცხინვალის და თბილისის, ცდილობს არ გაახმაუროს მებრძოლთა დაღუპვისა და დაჭრის ფაქტები. პარალელურად, პრეზიდენტი სააკაშვილი და ხელისუფლების წარმომადგენლები ხაზგასმით აღნიშნავენ სამხედროების პროფესიონალიზმსა და სიმამაცეს.

ცხინვალის რეგიონში შექმნილი ვითარების ფორმულირება პრესაში არაერთგვარია; მოვლენების გაშუქებისას “ახალი ვერსია”, “ალია”, “ხვალინდელი დღე” ხშირად იყენებენ განსაზღვრებას – “ომი”, სხვები ამ ფორმულირებისაგან თავს იკავებენ. “ხელისუფლება არ აღიარებს, რომ ეს ომია და კვლავ კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით დარეგულირებაზე საუბრობს. აღნიშნულ სიტუაციას საპარლამენტო ოპოზიცია მწვავე შეფასებას აძლევს... მათი განცხადებით, კონფლიქტის ზონაში რეალურად ომი გვაქვს სახეზე, რომელსაც აღიარებაც არ სჭირდება.” (“ხვალინდელი დღე”, 20.08.2004)

პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე ნიკა რურუა: “არავითარი ომი ეს არ არის. ესაა მშვიდობის დასამყარებლად და ჩვენი საკუთარი მოქალაქეების სიცოცხლის დასაცავად ჩატარებული სპეცოპერაცია. საერთოდ, ომი, როგორც ცნობილია, ცხადდება. არ შეიძლება ომი გამოუცხადო შენს საკუთარ ტერიტორიას! ჩვენ კონსტიტუციურ წესრიგს ვამყარებთ საკუთარ ტერიტორიაზე, რომელსაც აღიარებს ყველა დემოკრატიული ქვეყანა (ამას, სხვათა შორის, ცნობს ისეთი არადემოკრატიული ქვეყანაც, როგორიც რუსეთია).” (“ახალი თაობა”, 20.08.2004)

ცხინვალის რეგიონში შექმნილმა კრიზისულმა ვითარებამ გაამწვავა რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობა და, როგორც პრესა აღნიშნავს, იგი არა მხოლოდ დაუბრუნდა “ცივი ომის” მდგომარეობას, არამედ ღია დაპირისპირების სახე მიიღო. ქართულ მედიაში გაძლიერდა ნეგატიური მუხტი კრემლის იმპერიალისტური პოლიტიკისა და პრეზიდენტ პუტინის მიმართ, თუმცა, რუსული მედიის გააგრესიულება საქართველოს მიმართ გაცილებით თვალშისაცემია (პრეზიდენტი სააკაშვილი “იზვესტიამ” ჰიტლერსაც კი შეადარა).

“გორბის” დირექტორ მერაბ ფაჩულიას კომენტარით, საინფორმაციო ომმა საგრძნობლად შეცვალა საშუალო რუსი მოქალაქის დამოკიდებულება საქართველოში

მიმდინარე მოვლენების მიმართ. 12-17 ივლისს რუსეთის მასშტაბით ჩატარებულმა საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვამ (1500 რესპონდენტი) ასეთი შედეგი აჩვენა: პრეზიდენტ სააკაშვილის მიმართ ნდობა, გასული ორი თვის განმავლობაში, 27%-დან 11%-მდე დაეცა; მიუხედავად ანტიქართული კამპანიისა, მხოლოდ 3 პუნქტით შემცირდა საქართველოს მიმართ რუსეთის მოსახლეობის დადებითი დამოკიდებულება – დღეს მოსახლეობის 40% დადებითადაა განწყობილი ჩვენი ქვეყნის მიმართ; გამოკითხულთა უმრავლესობა – 53%, საქართველოს მთავრობას აკისრებს პასუხისმგებლობას რუსეთ-საქართველოს შორის ურთიერთობის გამწვავებისთვის; შემდეგი – შეერთებული შტატებია, შედარებით მოკრძალებული მაჩვენებლით – 15%; რუსეთის მთავრობა – 8%; ოსეთის – 5%. (“რეზონანსი”, 20.08.2004)

რუსეთის “მესამე ძალად” დასახელების შემდეგ, საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლები საუბრობდნენ იმაზე, რომ მათ ხელთ არსებული მტკიცებულებების გამომზეურებით რუსეთს ოფიციალურად დაედებოდა ბრალი სეპარატისტთა დახმარებაში. საქართველოს პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტი იშველიებდა ვიდეოკადრებს, რომელზეც ასახული იყო რუსული დესანტისა და რუსეთის რეგულარული არმიის ნაწილების გადმოსხმა როკის გვირაბს აქეთ; რუსეთის ფედერაციის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ კი გააკეთა სპეციალური განცხადება, რომ საქართველომ ვერ მოახერხა იმ მტკიცებულებების გამომზეურება, რაც რუსეთს პირდაპირ დაადანაშაულებდა ცხინვალის რეგიონში კონფლიქტის პროვოცირებაში.

ცხინვალში შექმნილი საომარი მდგომარეობის ფონზე ოფიციალური მოსკოვის პოზიცია გაურკვეველი იყო, პრეზიდენტი პუტინი პოზიციის ღიად გამოვლენას არ ჩქარობდა. 18 აგვისტოს, სოჭში გამართულ პრესკონფერენციაზე, პუტინმა უარყო “თეზისი” იმის შესახებ, რომ კონფლიქტი ორმხრივ, ქართულ-რუსული კონფლიქტის ხასიათს იძენს და საქართველოში სიტუაციის გამწვავება 1990-იანი წლების მოვლენების რეციდივად გამოაცხადა. მისი განცხადებით, ეთნოკონფლიქტები დაიწყო საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადებისა და აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ავტონომიების გაუქმების თაობაზე “სულელური გადაწყვეტილებით”. პუტინმა განაცხადა იმის თაობაზეც, რომ აღარ აპირებს შემოდგომაზე საქართველოში ჩასვლას. (19 აგვისტოს პრესა, 2004)

ქართულმა საინფორმაციო სააგენტო “ინტერ-პრესმა” “კრემლის ერთ-ერთი ყველაზე თავხედური პოლიტიკური დემარში” უწოდა სოჭში რუსეთის პრეზიდენტის ვლადიმერ პუტინის შეხვედრას აფხაზეთის თვითგამოცხადებული რესპუბლიკის

პრემიერ-მინისტრსა და პრეზიდენტობის კანდიდატ რაულ ხაჯინბასთან. “პუტინმა აფხაზეთის სეპარატისტი პრეზიდენტი უკვე დანიშნა”, – წერს გაზეთი “რეზონანსი”. (“რეზონანსი”, 31.08.2004)

პოლიტოლოგ რამაზ საყვარელიძის კომენტარით, რუსეთს აწყობს გამწვავებული კონფლიქტები. მას კონფლიქტის მოსპობა ერთ დღეში შეუძლია, მაგრამ სურს მეტი დაძაბულობა ამ რეგიონში, რათა გავლენის შენარჩუნება შეძლოს. პოლიტოლოგი ეჭვობს, რომ რუსეთს კავკასიური მარჯუბი სჭირდება იმისთვისაც, რომ ამერიკასთან ეკონომიკურ საკითხებზე ივაჭროს კავკასიის სანაცვლოდ. (“რეზონანსი”, 20.08.2004)

საბრძოლო მოქმედებების შეწყვეტის შემდეგაც, “ახალი ვერსია”, რომლის ავტორმაც, გაზეთის განცხადებით, “ყველა ჟურნალისტისთვის დახურულ გასაიდუმლოებულ ზონაში შეაღწია”, აქვეყნებს სპეციალურ რეპორტაჟს – “რუსულ-ოსური სამხედრო მანქანა სანგრებს თხრის და ახალი ომისათვის ემზადება”. (“ახალი ვერსია”, 27.08.2004)

ცხინვალი ისევ ცდილობს თავისი პირობები წაუყენოს საქართველოს ხელისუფლებას – დე ფაქტო ხელისუფლების ინფორმაციის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი ირინა გაგლოევა იწუნებს ეუთო-ს მოქმედი თავმჯდომარის, სოლომან პასის მიერ ჟვანია-კოკოითის შეხვედრის ადგილად შეთავაზებულ ქვეყანას – ბულგარეთს; გაგლოევას განცხადებით, ეს ქვეყანა საქართველოს იარაღს აწვდის და შეხვედრის ჩატარებისთვის ყველაზე შესაფერის ნეიტრალურ ტერიტორიად მოსკოვს ასახელებს. (“ახალი თაობა”, 31.08.2004)

“ალიას” პოლიტიკური მიმომხილველის ინფორმაციით, საქართველოზე ზემოქმედებისთვის კრემლი, ტრადიციულად, მოსკოვში მყოფი ფიგურების გააქტიურებასაც გეგმავს. მალე მოსკოვში ახალი პოლიტიკური პარტია დაფუძნდება, რომელშიც თავს მოიყრის ყველა განაწყენებული ჩინოვნიკი. “იმას, რაც ვერ მოახერხა იგორ გიორგაძემ შევარდნაძის წინააღმდეგ, ახლა აბაშიძე, კოკოითი და ხაჯინბა ერთად განახორციელებენ, ოღონდ უკვე სააკაშვილის წინააღმდეგ.” (“ალია”, 31.08.2004) “ალია”, ასევე, აქვეყნებს ინტერვიუს აფხაზეთის უმაღლესი საბჭოს ყოფილ თავმჯდომარესთან, თამაზ ნადარეიშვილთან, რომლის ინფორმაციითაც მზადდება დოკუმენტი დსთ-ის სივრცეში აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის სუვერენიტეტის აღიარების საკითხის განხილვისთვის. (“ალია”, 31.08.2004)

პარალელურად, პრესა აღნიშნავს, რომ მაშინ, როცა ცხინვალის რეგიონში სეპარატისტები ქართულ სოფლებს ბომბავდნენ, პრეზიდენტ სააკაშვილის, პარლამენტის

თავმჯდომარისა და საქართველოს საგარეო უწყების არაერთგზის მიმართვის მიუხედავად, საერთაშორისო ორგანიზაციები, მათ შორის ევროკავშირი, ევროსაბჭო და ეუთო, კონკრეტული პოზიციის დაფიქსირებისაგან თავს იკავებდნენ. (აგვისტოს შუა რიცხვებში ეუთოს სამდივნოს მიერ გამოქვეყნებულ განცხადებაში ზოგადად ნათქვამია, რომ ქართულ-ოსური კონფლიქტის ზონაში საომარი მოქმედებების ესკალაცია და ადამიანების დაღუპვა მკაცრად უნდა დაიგმოს). რუსული აგრესიისა და საერთაშორისო დუმილის ფონზე პრესაში იკვეთებოდა ეჭვი – ხომ არ დარჩება საქართველო კვლავ მარტო, რუსეთის იმპერიალისტური ზრახვების პირისპირ, როგორც ეს არაერთხელ მომხდარა.

კონფლიქტის ზონიდან ჯარის გამოყვანის თაობაზე საქართველოს პრეზიდენტის გადაწყვეტილების შემდეგ თითქმის ყველა ევროპულმა სტრუქტურამ თავისი პოზიცია უკვე ღიად დააფიქსირა. განსაკუთრებით გააქტიურდა ევროკავშირი, რომელმაც განაცხადა, რომ “აღიარებს საქართველოს უფლებას, გააკონტროლოს საკუთარი საზღვრები, მათ შორის რუსეთის საზღვარზე მყოფი როკის გვირაბი”. (“ახალი ვერსია”, 23.08.2004)

ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა მოუწოდა სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტის ყველა მხარეს და ეუთო-ს სხვა პარტნიორებს – მაქსიმალურად გამოიყენონ საქართველოს მიერ ცხინვალისა და ჯარის გამოყვანით შექმნილი პოზიტიური მომენტი და შექმნან მოლაპარაკებების ეფექტური მექანიზმი საკითხის პოლიტიკური გადაწყვეტისათვის, რომლის ფარგლებშიც შენარჩუნებული იქნება სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური სტატუსი საქართველოში. “საქართველოს უნარი, განახორციელოს სერიოზული რეფორმები, დამოკიდებულია მშვიდობასა და სტაბილურობაზე”, – ნათქვამი იყო აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის განცხადებაში. (“რეზონანსი”, 24.08.2004)

ცხინვალის კონფლიქტის გამწვავებას, საინფორმაციო თვალსაზრისით, საქართველოსთვის ერთი არსებითი შედეგი მოჰყვა: საქართველოს ხელისუფლების მიერ რუსეთის აღიარება კონფლიქტში დაინტერესებულ მხარედ, რასაც რეზონანსულად მოჰყვა უცხოურ მედიაში ადეკვატური აქცენტის გაჩენა.

“მთავარი გაზეთის” ფორმულირებით, ე.წ. სამხრეთ ოსეთში განვითარებულმა მოვლენებმა რუსეთ-საქართველოს კეთილმეზობლური თანაცხოვრების “განახლებული იდეა” საპნის ბუშტივით გააქრო. საქართველოს პარლამენტმა რუსეთი მსოფლიოს წინაშე ქართულ-ოსურ კონფლიქტში მონაწილე, დაინტერესებულ მხარედ

ოფიციალურად დაასახელა და შესაბამისი განცხადების საფუძველზე საერთაშორისო ორგანიზაციებს ცხინვალის რეგიონში რუსეთის სამშვიდობო მანდატის შესაწყვეტად დახმარება სთხოვა. (“მთავარი გაზეთი”, 14.08.2004)

თავი III

სახელისუფლო ბრძოლები – პრესის ძირითადი თემა

ეს მონაკვეთი, შეიძლება ითქვას, წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომის ცენტრალური ნაწილია, რადგან, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საანალიზო მონაკვეთში პრესა ძირითადად ასახავდა სახელისუფლო ბატალიებს და გამოხატავდა ხელისუფლებისათვის წარმოებული ბრძოლის ინტერესს. კიდევ ერთხელ აღვნიშნავთ, რომ მხედველობაში გვაქვს პრესის მთავარი ტენდენციები და მთავარი თემები, რომელიც საერთოა მთელი ამ პერიოდისთვის. ხელისუფლების სამივე შტოც (საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო), განსაკუთრებით – პარლამენტი და მთავრობა, პრესის ყურადღების საგანი უმთავრესად ამ კონტექსტში ხდება.

სახელისუფლო ბრძოლის ვექტორები და ეტაპები, პირობითად, ასე იკვეთება:

- პარლამენტისა და მთავრობის დაპირისპირება (2000-2001 წლები)
- დაპირისპირება მმართველი პარტიის – “მოქცავშირის” წიაღში (2000-2001)
- დაპირისპირება პოლიტიკურ ძალებსა და ინტერესებს შორის (“მოქცავშირი–აღორძინება”, “გაერთიანებული დემოკრატები”- “ნაციონალური მოძრაობა” – ”მოქცავშირი” და ა.შ.) – 2000-2003 წლები
- პიროვნული დაპირისპირებები

ამ დაყოფის პირობითობა უპირველესად გულისხმობს იმას, რომ ინსტიტუციონალური დაპირისპირებისა და, უფრო მეტიც, ქვეყნის ორიენტაციაზე აზრთა სხვადასხვაობის შემთხვევაშიც, რეალურად, იკვეთება არა კონცეპტუალური, არამედ პიროვნული ფაქტორი (მაგალითად, პარლამენტი-კანცელარიის დაპირისპირება ჟვანია-შევარდნაძის დაპირისპირება; გარდაცვლილი ნუგზარ საჯიას ნაცვლად, უშიშროების მდივნად აშშ-ში საქართველოს ელჩის, თედო ჯაფარიძის დანიშვნა განიხილება შევარდნაძის პროდასავლურობის ნიშნად და ა.შ.). “ძველსა” და “ახალს”, ე.წ. რეტროგრადებსა და ე.წ. რეფორმატორებს შორის დაპირისპირებაც, საბოლოო ჯამში, პიროვნულ დაპირისპირებამდე დადის და აღმოჩნდება, რომ აქაც წინა პლანზე ხელისუფლებისათვის ბრძოლის ინტერესია და არა მხოლოდ საბჭოური მემკვიდრეობიდან გათავისუფლებისა და ქვეყნის დემოკრატიული გარდაქმნის მიზანი.

ფილოსოფოსი გიგი თევზაძე, თავის ფილოსოფიურ-პოლიტიკურ ესეებში (“ძალაუფლების სიმულაცია” და “საქართველო: ძალაუფლების დაბრუნება”), პოსტსაბჭოთა საქართველოში მიმდინარე პროცესებს განიხილავს, როგორც

“დემოკრატიის და ლიბერალური მომავლის სიმულაციას”. ედუარდ შევარდნაძის “რელიქტური ხელისუფლება” (რომელიც თავდაპირველად თვითონაც აქტიურად მონაწილეობდა “სიმულაციური ორბიტების” შექმნაში) “...უფრთხოდა, ერთი მხრივ, დასავლეთს, რომელსაც წარმოებულ სიმულაციაში ლიბერალური დემოკრატიის გარანტის როლი ჰქონდა მინიჭებული, ხოლო მეორე მხრივ, სამოქალაქო საზოგადოებას, რომელიც ამავე სიმულაციის სცენარში დემოკრატიის ძირითადი დამცველის სახით იყო წარმოდგენილი.” (ხაზი ავტორის, – ლ.კ.) (25, 33-34)

გიგი თევზაძის ესეისტურმა ხედვამ განსაკუთრებით მიიპყრო ჩვენი ყურადღება ორი ძირითადი მიზეზით: ერთი, რომ იგი არა მხოლოდ ფილოსოფიის დოქტორია, არამედ, სამოქალაქო სექტორის გავლენიანი აქტორი და მცოდნე პოსტსაბჭოთა საქართველოში მიმდინარე პროცესებისა; მეორეც, ზემოაღნიშნულ ესეებში განვითარებული თვალსაზრისები “დოკუმენტურად” დასტურდება ბოლო 10 წლის განმავლობაში ჩვენს მიერ წარმოებული მედიაანალიზითა და მედიამონიტორინგით.

“სიმულირებული დემოკრატიის” თემა შემთხვევით არ შემოვიტანეთ დისერტაციის ამ ნაწილში. ერთი შეხედვით, ის “სახელმწიფოს” ნაკვეთს უფრო ესადაგებოდა, მაგრამ როგორც ქვემოთ ვნახავთ, საბჭოთა “ფანტომური” რეალობიდან (მერაბ მამარდაშვილი) “სიმულირებულ” რეალობაში საქართველოს გადანაცვლების გზა სწორედ სახელისუფლო ბრძოლების წინა ხაზზე გადის. როგორც გიგი თევზაძე წერს, “სიმულაციის პროექტი ხელს აძლევდა ყველას – მათაც, ვისაც ძალაუფლებაში მოსვლა უნდოდა, და მათაც, ვისაც არ უნდოდა წასულიყო ძალაუფლებიდან: ანუ, ეს აწყობდა როგორც იმ გუნდს, რომელიც ჟვანიას გარშემო ყალიბდებოდა, ასევე იმ გუნდსაც, რომელიც თავს იკრებდა შევარდნაძის გარშემო.” (25, 36)

- ზურაბ ჟვანიას “პოლიტიკური გონი” – მითი თუ რეალობა

სახელისუფლო ბრძოლების ძირითადი პერიპეტიების განხილვამდე მოკლედ შევეხებით წინაპირობას იმ პოლიტიკური პერსონის და გუნდის ფორმირებისა, რომელიც, ედუარდ შევარდნაძესთან ტანდემსა თუ მასთან კონფრონტაციაში, 2000-2003 წლებში არსებითად განსაზღვრავდა პოლიტიკური სპექტრის კონფიგურაციასაც და სახელმწიფოს საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკის ვექტორების მიმართულებას; ხოლო “ვარდების რევოლუციის” შემდგომ პერიოდში, ზურაბ ჟვანიას გარდაცვალებამდე (2003-ის ნოემბრიდან 2005-ის თებერვლამდე) – მიხეილ სააკაშვილთან ტანდემში (და ღია

თუ ფარული კონკურენციის პირობებში), მართავდა პოსტშევარდნადისტულ საქართველოს.

საგანგებოდ უნდა შევჩერდეთ 2000 წელს “დილის გაზეთის” სამ ნომერში საერთო სათაურით (“ქართული პოლიტიკური გონი – მითი თუ რეალობა”, ავტორი – ირაკლი ლითანიშვილი) გამოქვეყნებულ სამ პუბლიკაციაზე: “ჟვანიას ჰქონდა პოლიტიკოსისათვის აუცილებელი რამდენიმე თვისება” (25 მაისი), “ყველაზე ძლიერი და პერსპექტიული ფიგურა... შევარდნადისტ შემდეგ” (26 მაისი), “ვინ გადასძალავს – ჟვანია თუ შევარდნაძე” (30 მაისი). უნდა აღინიშნოს, რომ ეს არის კარგად გააზრებული ანალიტიკური სტატიები, რომელთა ავტორი გონივრულად აანალიზებს და საგანგებო პატივს მიაგებს საქართველოში დაბრუნებული ედუარდ შევარდნადისტ საკადრო პოლიტიკას, შეიარაღებული “საძმოების” თარეშის პერიოდიდან მოყოლებული “მოქალაქეთა კავშირის” საარჩევნო გამარჯვებამდე, და ამ ფონზე დამაჯერებლად წარმოაჩენს ზურაბ ჟვანიას პოლიტიკური ზრდის ეტაპებს:

I პერიოდი – ჟვანიამ ეროვნული მოძრაობის ქაოსით მოცულ პერიოდში შექმნა პარტია, რომელიც თავისი მიზნებით იზიდავდა ხალხის ინტერესსაც, დასავლეთის მხარდაჭერასაც... სახელმწიფო საბჭოში მან ზუსტად აირჩია ორიენტირები და ისწავლა აქცენტების დასმა იქ, სადაც საჭირო იყო და როგორც საჭირო იყო... პარალელურად, მან შექმნა პატარა, მაგრამ ერთგული და მობილური გუნდი.

II პერიოდი (1995 წლის შემდეგ) – მან უნაკლოდ აითვისა კულუარული ინტრიგების, სვლების ტექნოლოგია, “დაყავი და იბატონეს” პრინციპი: დახლიჩა ედპ, რითაც დიდწილად გაანეიტრალა “მოქკავშირის” ძირითადი კონკურენტი... ზურაბ ჟვანიამ შესანიშნავად შეიგრძნო გუნდურობის პრინციპის მომგებიანობა და აქცენტი გადაიტანა არა მხოლოდ საკუთარი პერსონის რეკლამირებაზე (როგორც ამას ირინა სარიშვილი აკეთებდა), არამედ ასპარეზზე გამოიყვანა და შესანიშნავი იმიჯი შეუქმნა თავის გუნდს არაერთი ახალი სახელით – მიხეილ სააკაშვილი, მიხეილ მაჭავარიანი, ნინო ჩხობაძე, რევაზ ადამია, ნინო ბურჯანაძე, ელენე თევდორაძე და სხვ. ამასთან, თითოეულს გამორჩეული ფუნქცია დააკისრა, რითაც მოსახლეობის ფაქტობრივად ყველა ფენაზე იმუშავა...

ჟვანიამ შესანიშნავად ააწყო ურთიერთობები დასავლეთთან. იგი დემოკრატიისა და რეფორმატორის იმიჯით სარგებლობს, აქვს გავლენიანი კონტაქტები დასავლეთის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ წრეებთან და ერთ-ერთი უპირველესთაგანია, ვისაც დასავლეთი პოსტშევარდნადისტული საქართველოს ლიდერად აღიქვამს... ამასთან,

ჟვანიამ კიდევ ერთხელ გონივრულად გათვალა და პოზიციები გაიმყარა რეგიონში საქართველოს უმთავრეს პარტნიორთან – აზერბაიჯანთან, სადაც მას არაჩვეულებრივი ფინანსური და პოლიტიკური კავშირები აქვს... ერთ-ერთ პრაქტიკულ და მომგებიან ნაბიჯად ჟვანიას უნდა ჩაეთვალოს პრესასთან და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ზედმიწევნით დახვეწილი ურთიერთობების აწყობა... ამ პერიოდში იგი ჩამოყალიბდა უდავოდ სერიოზულ, ანგარიშგასაწევ, გამჭრიახ, გონიერ და ძლიერ პოლიტიკოსად.

III პერიოდი – ზურაბ ჟვანიას მორიგი, მესამე “ხუთწლეული” – ჟვანიას შტაბი მაქსიმალურად ცდილობდა პრეზიდენტის წინასაარჩევნო კამპანიისათვის (2000 წლის საპრეზიდენტო არჩევნები – ლ.კ.) არ გაეკარებინა სახელმწიფო კანცელარიის შესაბამისი სტრუქტურები. როგორც ჩანს, ჟვანიას სურდა საარჩევნო კამპანიის მთელი სიმძიმე მაქსიმალურად აეღო თავისთავზე, რათა არჩევნებში სასურველი შედეგის მიღწევის შემთხვევაში, მადლობის ნიშნად პრეზიდენტისაგან ასევე მაქსიმუმი გამოეთხოვა... ჟვანია ითხოვდა მთავრობის, ფაქტობრივად, სრულად დაკომპლექტებას; ანუ, რაც შეიძლება მეტი სახელისუფლებო ბერკეტის ხელში აღებას პოსტშევარდნადისტულ ეპოქაში ლიდერის პოზიციის შესანარჩუნებლად...

ჟვანიას წინ უდევს, საუკეთესო შემთხვევაში, “მოქალაქეთა კავშირის” დახვეწა-გადახალისების, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, თავისი ბირთვის საფუძველზე ახალი კონგლომერატის (ამჯერად მყარი) შექმნის პროცესი. (131; 132; 133)

განხილული პუბლიკაციები არ აიდეალებს ზურაბ ჟვანიას ყველა თვისებას და პოლიტიკურ ნაბიჯს, ყურადღებას ამახვილებს მის მიერ თუნდაც იმ პერიოდში დაშვებულ არსებით შეცდომებზე (ედუარდ შევარდნადის შესაძლებლობების სათანადოდ შეუფასებლობა და მისი ძალაუფლების დროზე ადრე შეზღუდვის მცდელობა, სულსწრაფობა, შესაფერი დროისა და მომენტის ვერშერჩევა...), რითაც უფრო მეტ დამაჯერებლობას იძენს.

დავუბრუნდეთ გიგი თევზაძის ზემოხსენებულ ესეს, რომელშიც კარგადაა ახსნილი, როგორ ჩაჯდა ჟვანიას ფაქტორი შევარდნადის სახელისუფლო ტექნოლოგიაში: შევარდნაძეს “სჭირდებოდა ადამიანი, ვინც პასუხისმგებლობას აიღებდა მის გადაწყვეტილებებზე. ასეთი კაცი კი, არსებულ კანდიდატურებს შორის, მხოლოდ ჟვანია იყო. ასე იქცა ჟვანია ათვაციანი ფრაქციის ლიდერიდან ძალაუფლების მოზიარედ – მართალია, ჯერჯერობით მხოლოდ პასუხისმგებლობის ასპექტში, მაგრამ ყველაფერი იმაზე მიუთითებდა, რომ მალე გადაწყვეტილების ნაწილიც მისი საკუთრება გახდებოდა.” 1995 წელს ჟვანია პარლამენტის თავმჯდომარედ აირჩიეს და

მან “ძალაუფლების საკუთარი წილიც მიიღო”; “... ეს იყო პირველი შემთხვევა, როდესაც შევარდნაძემ აშკარად გაყო ძალაუფლება: პარლამენტი ჟვანიას ჩააბარა დემოკრატიისა და ძალაუფლების სიმულირებისათვის, ხოლო აღმასრულებელი ხელისუფლება – ლეკიშვილს, ძველი ხელისუფლების სუბიექტების გამოცდილი მეთოდებით საკონტროლოდ.” (25, 19-20)

ამ მასალების შეჯერება წარმოდგენას იძლევა არა მხოლოდ ჟვანიას ძალაუფლების ანატომიაზე, არამედ კარგად შიფრავს სადისერტაციო ნაშრომის ამ ნაწილში აღწერილი სახელისუფლო ბრძოლების განვითარების კანონზომიერებას და, ამასთან, საშუალებას გვაძლევს ამ სქემას შევუდაროთ შესაბამისი პროცესების პროექცია პრესაში.

- **პარლამენტისა და მთავრობის დაპირისპირება**

2000 წლის აპრილ-მაისში, ტელეკომპანია “რუსთავი 2”-მა, “რეზონანსმა”, “ალიამ”, “დილის გაზეთმა”, გაამძაფრეს ხელისუფლების საკანონმდებლო და აღმასრულებელ შტოებს შორის წარმოშობილი დაძაბულობა; როგორც “ალია” წერდა, “შევარდნაძე ამ ორი სახელისუფლო შტოს უთანხმოების ეპიცენტრში მოექცა. ორთაბრძოლა თითქოს დაშანტაჟების ფორმასაც კი იძენს. შანტაჟის ობიექტად ისევ შევარდნაძეს იყენებენ.” (“ალია”, 30.04.2000)

საგაზეთო სტატიებსა და სატელევიზიო ეთერში მუსირებდა ამგვარი ფორმულირებები: “იმპიჩმენტის მცდელობა”, “პრეზიდენტის უფლებების სერიოზული სეკვესტრი”, “პრეზიდენტმა კონსტიტუცია დაარღვია”, “საკანონმდებლო საბოტაჟი”, “საბოტაჟის მომწყობი მინისტრები”, “სამთავრობო პორტფელის უზურპაციის მცდელობა მომავალში საპრეზიდენტო ტახტის დასაპყრობად” და ა.შ.

კონსტიტუციის თანხმად პრეზიდენტის ინაუგურაციის შემდეგ ისედაც უფლებამოსილებამოხსნილი სახელმწიფო მინისტრისა და მთავრობის გადადგომის მოთხოვნას პარლამენტის მხრიდან, აქტიური ჟურნალისტური მხარდაჭერა მოჰყვა, ხოლო პარლამენტის ინიციატივა მთავრობის პასუხისმგებლობის შემსწავლელი დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნის შესახებ, ხმაურიანი ჟურნალისტური

აქიოტაჟის საბაზად იქცა. ჟურნალისტური ტენდენცია, ტრადიციულად, სათაურებშივე გამჟღავნდა: “**მე ვარ ქურდი, ესე იგი მე ვარ ხელისუფლებაში**” (იგულისხმება მთავრობა, – ლ.კ.) (“რეზონანსი”, 24.04.2000); “**კანცელარიაში საჭიროს ვერაფერს გაგაგებინებენ**”; “**ხელისუფალთა არაკომპეტენტურობისა და დანაშაულებრივი ქმედების შედეგად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მილიონები გადის**” (“დილის გაზეთი”, 12,13.04. 2000); “**ჰყავს თუ არა საქართველოს მთავრობა?**”; “**პარლამენტი მკვდრის დასაფლავებაზე უარს აცხადებს**” (“დილის გაზეთი”, 28.04.2000).

პარლამენტი-კანცელარიის დაპირისპირება რომ ისევ და ისევ პერსონალური სახელისუფლო ბრძოლაა, კარგად იკითხება “რეზონანსის” პირველი გვერდის ანშლაგში – “**პასუხისმგებელი პირველ რიგში შევარდნაძეა**”, და კარიკატურაში, რომელზეც გამოსახულნი არიან რინგზე დაცემული ლორთქიფანიძე, გამარჯვებული, მუშტშემართული მოკრივე ჟვანიას ძლევამოსილი ფიგურა და მის იდლიაში შეყუჟული დაჩრავებული პრეზიდენტი. (“რეზონანსი”, 06.05.2000)

ზურაბ ჟვანიას რეალური კონკურენტის, სახელმწიფო მინისტრ ვაჟა ლორთქიფანიძის გადადგომა თანამდებობიდან ჩაითვალა არა მხოლოდ ლორთქიფანიძის დამარცხებად, არამედ **პრეზიდენტ შევარდნაძის წაგებულ რაუნდად**. მაისის თვეში, “რეზონანსისა” და “ალიას” თითქმის ყოველ ნომერში, პოლიტიკოსებთან ინტერვიუებში, ჟურნალისტები დაჟინებით აკეთებენ აქცენტს “**პრეზიდენტის იმპიჩმენტის მცდელობაზე**”; საინფორმაციო საბაზად იყენებენ ხელმოწერების შეგროვებას პარლამენტში – მთავრობის საქმიანობის შესწავლის მოთხოვნით.

“მმართველ პარტიაში დიდი აურზაურია. პრეზიდენტის სიყვარულით ერთ მუშტად შეკრული “მოქალაქეები” ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ... როდესაც ხელმოწერებმა 120-ს გადააჭარბა, საქმემ სახუმარო ელფერი დაკარგა. როგორც ჩანს, აღმასრულებელი ხელისუფლებისათვის დამიზნებული ეს ინიციატივა პრეზიდენტმა უშუალოდ მის წინააღმდეგ წამოწყებულ აქციად აღიქვა. საქმე ხომ მის მიერ დანიშნული მთავრობის ცოდვათა გამოაშკარავებას ეხება”, – წერდა “რეზონანსი”. (“რეზონანსი”, 14.05.2000)

ამ ფონზე მუშავდება მთავარი თემა – **პოსტშევარდნაძისტული მომავალი**, რომელიც ერთდროულად რამდენიმე მიმართულებით აქცენტირდება:

- საზოგადოებრივი აზრის შემზადება და ნიადაგის მოსინჯვა ხელისუფლების სათავეში “ახალგაზრდა რეფორმატორთა” მოსვლისათვის;
- საზოგადოებრივი აზრის გააქტიურება პრეზიდენტის წინააღმდეგ;

o ფსიქოლოგიური ზემოქმედება პრეზიდენტსა და მის გარემოცვაზე.

“ალიას” პირველ გვერდზე ჩნდება ანშლაგი – “პაატას პრეზიდენტობისთვის ამზადებენ?”, შესაბამისი მასალა კი შიდა გვერდებშია გადასროლილი და გვაუწყებს, რომ “რაიონებში გავრცელებული მოარული ხმებით, პაატა შევარდნაძეს საფუძველს უმზადებენ დიდ პოლიტიკაში მოსვლისათვის.” (“ალია”, 13.04.2000)

ასევე ანშლაგით ამჯერად “რეზონანსი” იუწყება, რომ “პაატა შევარდნაძე პოლიტიკაში მოსასვლელად ემზადება”, აქვეა მთელ გვერდზე განფენილი სათაური – “რატომ მიდის თანამდებობიდან ედუარდ შევარდნაძე?” ეფექტურად მოწოდებული ეს სათაურები მასალის წაუკითხავადაც ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ პრეზიდენტი მიდის და როგორც “მეფე”, მემკვიდრედ თავის ვაჟს ტოვებს. გაზეთის მეორე გვერდზე განთავსებულ პუბლიკაციაში საუბარია საქართველოს მდგრადი განვითარების სააგენტოს ჩამოყალიბების თაობაზე, რომლის პრეზიდენტი პაატა შევარდნაძე იქნება და ამ სტატუსს “რეზონანსის” ექსპერტები განიხილავენ, როგორც წინაპირობას პოლიტიკაში მოსასვლელად – “როგორც ჩანს, შევარდნაძე უმცროსმა აქტიურ პოლიტიკაში მოსავლენად მომგებიანი პოზიცია შეარჩია.” რაც შეეხება პრეზიდენტის წასვლას თანამდებობიდან, გაზეთის მესამე გვერდზე ირკვევა, რომ “შევარდნაძეს ამჯერად არ უფიქრია პრეზიდენტობის მიტოვება. ის, უბრალოდ, “მოქალაქეთა კავშირის” თავმჯდომარეობაზე ამბობდა უარს.” (“რეზონანსი”, 09.05.2000) მომდევნო ნომრებში “რეზონანსი” ისევ აგრძელებს თემას – ედუარდ შევარდნაძის მიერ “პლაცდარმის მომზადება” შვილისათვის “ტახტის გადასაცემად”; “ალია” კი, “მოარულ ხმებზე” დაყრდნობით, ჯერ ავრცელებს, შემდეგ კი უარყოფს “შევარდნაძის ავადმყოფობის ამბავს.”

“ალიასა” და “რეზონანსის” მიერ ინიცირებული თემის – პრეზიდენტის შემცვლელის “ჟურნალისტური ძიების” არეალი თანდათან ფართოვდება და პრესაში განიხილება ხელისუფლების სათავეში ახალი ძალის მოსვლის რამდენიმე ვარიანტი:

o შევარდნაძეს არანაირი ძალა და სურვილი რადიკალური ცვლილებებისათვის არა აქვს; ყველაზე საუკეთესო შემთხვევაში, ის მხარს დაუჭერს ახალგაზრდების მიერ წამოწყებულ რეფორმებს და პოლიტიკურ ცხოვრებაში პარლამენტს უფრო მეტი ფუნქციის აღება მოუწევს; (125) ჟვანიას გუნდს საპარლამენტო მმართველობა ურჩევნია, რადგან ჟვანიას არ გააჩნია საპრეზიდენტო ქარიზმა; (110)

- მინისტრთა კაბინეტის შემოღებით, პრემიერ-მინისტრის რანგში, ჟვანია მეორე კაცი გახდება პირველი კაცის ფუნქციით; (111)
- შევარდნაძე გაიმეორებს ელცინის ნაბიჯს; მისი მემკვიდრე იქნება ის, ვინც პუტინივით შეინარჩუნებს არსებულ რეჟიმს და ხელს არ ახლებს მის გარემოცვას. შესაძლოა ეს იყოს “სამართალდამცავების ბოსი” კახა თარგამაძე. (158)

საგანგებო ყურადღებას მივაქცევთ “ტრადიციონალისტთა” ლიდერის, პარლამენტარ აკაკი ასათიანის ინიციატივას – მინისტრთა კაბინეტის შემოღებისათვის საკონსტიტუციო ცვლილებების თაობაზე. მოვიხმობთ ციტატას გაზეთ “ალიას” პუბლიკაციიდან, რომელიც იმითაც არის საინტერესო, რომ აფიქსირებს პრეზიდენტის ორბიტიდან ახალი თაობის ბიზნესმენების, პარლამენტარების – ლევან გაჩეჩილაძისა და დავით გამყრელიძის, დისტანცირებას: “გაჩეჩილაძე-გამყრელიძის დუეტი იმასაც ამტკიცებს, რომ სახელმწიფო მინისტრად ზურაბ ჟვანიას წასვლის შემთხვევაში, ის ყველა საკითხზე პასუხისმგებლობას აიღებდა და შედეგიც უკეთესი იქნებოდა. კულუარული ინფორმაციით, ახლანდელი სახელმწიფო მინისტრი, არსენიშვილი, თანამდებობას ჰა და ჰა, ერთ წელში გამოემშვიდობება და ჟვანიაც აღმასრულებელი ხელისუფლების ოლიმპზე არჩევნებამდე ცოტა ხნით ადრე გადაინაცვლებს. თუმცა... მინისტრთა კაბინეტის იდეამ ცოტა ხნით კულისებს მიღმა გადაინაცვლა. ამდენად, შესაძლოა, “ტრადიციონალისტების” თავგამოდებამ და ხელმოწერების შეგროვებამ ფუჭად ჩაიაროს. ასათიანს თუ მის დამკვეთს ამ ეტაპზე იმედებმა არ გაუმართლა, რადგან “მას” (იგულისხმება ედუარდ შევარდნაძე – ლ.კ.) ასე სურს.” (148)

მინისტრთა კაბინეტის თემამ ერთგვარად ფატალური როლი შეასრულა ზურაბ ჟვანიას პიროვნულ და პოლიტიკურ ბიოგრაფიაში. 2001 წლის გაზაფხულზე ისევ საკონსტიტუციო ცვლილებების ინიცირება, ოღონდაც ამჯერად პრეზიდენტის მხრიდან, და, მის მიერვე, მინისტრთა კაბინეტის შესაძლო ხელმძღვანელად ზურაბ ჟვანიას კანდიდატურის დასახელება ის სტრატეგიული სვლა აღმოჩნდა, რომელმაც ჟვანიას მიერ მოგებული სერიოზული რაუნდების შემდეგ (ჯერ ნიკო ლეკიშვილის, შემდეგ ვაჟა ლორთქიფანიძის გადადგომა სახელმწიფო მინისტრობიდან), ძალთა ბალანსი მის საწინააღმდეგოდ შეცვალა.

“ძალიან უცნაურად მოხდა თავის დროზე, როდესაც მინისტრთა კაბინეტის კონცეფცია შემოვიდა პრეზიდენტის მხრიდან... მაშინ ჩემთვის უცნაური იყო, რომ რატომღაც დასახელდა ჩემი სახელი და გვარი, მაშინ როდესაც სტრუქტურა საერთოდ

არ იყო მიღებული. ეხლა დაახლოებით იგივე ხდება, ოღონდ სრულიად საპირისპირო მიმართულებით. ისევ დაისვა პრეზიდენტის მხრიდან, რომ აუცილებელია კაბინეტი შემოვიდოთ სასწრაფოდ, მაგრამ, ამავე დროს, სასწრაფოდ მოხდა ასლან აბაშიძის გვარის დასახელება”, – ეს განცხადება ტელეკომპანია “პირველი არხის” ეთერით გააკეთა 2001 წლის 16 ნოემბერს, “ნოემბრის რევოლუციად” წოდებული მოვლენების შემდეგ პარლამენტის თავმჯდომარეობიდან გადამდგარმა ზურაბ ჟვანიამ. (143)

ამჯერად ზურაბ ჟვანიამ ახსნა ორივე შემთხვევაში ამ ინიციატივის მიღმა ნაგულისხმევი სახელისუფლო ბრძოლის ტექნოლოგია (“ბუნებრივია, რომ თუ ამჯერად კაბინეტი დაუკავშირდება კიდევ რომელიღაც კონკრეტულ პოლიტიკოსს, ამ შემთხვევაში აჭარის ლიდერს ასლან აბაშიძეს, მასაც ჰყავს ძალიან ბევრი მოწინააღმდეგე და ვფიქრობ არა ნაკლები, ვიდრე ზურაბ ჟვანიას და ისევ მოხდება ამ სტრუქტურის ჩაგდება”), მაგრამ გაცილებით ადრე ახსნა პრესამ (ჯერ კიდევ მაშინ, როცა ჟვანიამ, პრეზიდენტის წინადადებაზე დათანხმება თავისი პოლიტიკური პასუხისმგებლობისა და თავგანწირვის სადემონსტრაციოდ გამოიყენა).

პერიოდი – 2000 წლის ნოემბერ-დეკემბრის “ენერგეტიკული ბუნტიდან” 2001 წლის “ნოემბრის რევოლუციამდე” (“ნოემბრის რევოლუციად” წოდებული მოვლენები განხილულია დისერტაციის II თავის ქვეთავში – “დესტაბილიზაციის საინფორმაციო უზრუნველყოფა”), გამოირჩეოდა სახელისუფლო დაპირისპირებების განსაკუთრებული სიმძაფრითა და პრესაში მათი ასახვის განსაკუთრებული მრავალფეროვნებით. ამავე პერიოდში, საინფორმაციო ამინდის შემქმნელ მედიაში ირლვევა ზურაბ ჟვანიას მედიაზეობის, მისი გუნდის ერთიანობის, “მოქცავშირის” სიძლიერის და ა.შ. მითები; ჟვანიას გუნდიდან დისტანცირებას და რეიტინგულ შკალაზე აღმასვლას იწყებს მიხეილ სააკაშვილი, პარადოქსია, მაგრამ მედიის შეტევის ფონზე, პრესაში მომგებიანად პოზიციონირებს ედუარდ შევარდნაძის პერსონა.

- **დაპირისპირება მმართველი პარტიის – “მოქცავშირის” წიაღში**

ხელისუფლების საკანონმდებლო და აღმასრულებელ შტოებს შორის ურთიერთობის დაძაბვის შემდგომ საინფორმაციო კამპანიის ყურადღების ცენტრში ქვეყნის მმართველი პარტია, მის შიგნით ურთიერთდაპირისპირების, ძალთა ახალი გადანაწილების პრობლემები ექცევა. მასმედია ოდნავ ანელებს, მაგრამ მაინც

განაგრძობს პრეზიდენტისა და მისი ძალაუფლების დისკრედიტაციას – ჟვანიასა და მისი გუნდის იმიჯის განმტკიცების ხარჯზე.

საგულისხმოა, რომ მთელი ამ პროცესების პერიოდში პრეზიდენტი ედუარდ შევარდნაძე მკვეთრ რეაქციას ახდენს მხოლოდ მთავრობის წინააღმდეგ 120 პარლამენტარის ხელმოწერის კამპანიაზე, რომელსაც ტ/კ “რუსთავი 2”-ის, გაზეთების – “რეზონანსისა” და “ალიას” ჟურნალისტები “პრეზიდენტის იმპიჩმენტის მცდელობაზე” აქცენტირებისთვის იყენებენ.

მასმედიის ფლაგმანების მიერ ახალგაზრდა რეფორმატორთა დემოკრატიულობისა და ყოვლისშემძლეობის იმიჯის შექმნის მიუხედავად, 2000 წლის ზაფხულიდან მასმედიაში აქა-იქ ჩნდება მინიშნებები და მოსაზრებები ჟვანიას გუნდის “კლანურ დიქტატურაზე”, “ინკუბატორული მეთოდით შერჩეული ახალგაზრდების ასაკობრივ კრიზისზე”, ახალგაზრდა რეფორმატორების ფსევდოევროპეიზმისა და კოსმოპოლიტიზმის კრიტიკა და ა.შ. მაგრამ ძირითადი ფონი რჩება იგივე – “პოსტეპოქისთვის” მზადება და პრეზიდენტის მემკვიდრეზე მარჩიელობა, “მოქცავშირში” განხეთქილების, პრეზიდენტ-ჟვანიას დაპირისპირების, პრეზიდენტისაგან პარტიის მოსალოდნელი დატოვების და ა.შ. თემების აჟიტირება.

2001 წლის დამდეგიდან ხელისუფლების დამხობის სულისკვეთება ნელდება, მაგრამ მასმედია ამჯერად ხავერდოვანი რევოლუციის ვერსიებს ამუშავებს; ძლიერდება პანკისის საბაბით საქართველოს ტერიტორიაზე რუსეთის სამხედრო კონფლიქტის გაჩაღების საფრთხე; პარლამენტის საგაზაფხულო სესიაზე პრეზიდენტის გამოუსვლელობა ამდაფრებს მის წინააღმდეგ მიმართულ საინფორმაციო კამპანიას და მასმედია კვლავ ამუშავებს “ელცინის ვარიანტისა” და ქვეყნის პირველი პირის რანგში პარლამენტის თავმჯდომარის მოვლინების ვერსიებს. თუმც, პარალელურად, ჩნდება ვერსია, რომ პოლიტიკურ კრიზისს არა პრეზიდენტი, არამედ პარლამენტის თავმჯდომარე შეეწირება. “რუსთავი 2”, “ალია” და “რეზონანსი” აქამდე ტაბუდადებულ ზურაბ ჟვანიას პერსონას კანტიკუნტად უკვე უარყოფით კონტექსტში იხსენიებენ და ააქტიურებენ მიხეილ სააკაშვილის პერსონისადმი ინტერესს.

ამ ფონზე “რეზონანსის” “მთავარი სნაიპერის” – მორიგე რედაქტორის “გასროლა”, რომელიც, იმ პერიოდში, მოწმენდილ ცაზე მეხის გავარდნას ჰგავდა, აღარც ისე შემთხვევითი მოგვეჩვენება. მან ზურაბ ჟვანიას პერსონისადმი ე.წ. დამოუკიდებელი მედიისა და საზოგადოების მიმართებაში, უდავოდ შეასრულა “სასიგნალო გასროლის” როლი: “ჩვენს პოლიტიკურ სპექტრში არის კიდევ ერთი

“გენიოსი”, რომელიც აქამდე სუფთა გამოდიოდა ყველა ჭუჭყიდან და რახან აზრი არა აქვს არც იუმორს, არც ანალიზს, რადგან სხვა გზა არ არის, სწორედ მას უნდა შევძახო: “ეი, შენ შავტ...ა მაიმუნო, ვის ქონებას ანიავებ, შე მართლა პედერასტო!” (“რეზონანსი”, 18.02.2002).

ეს ციტატა მრავალმხრივ საგულისხმოა; ჯერ ერთი, “რეზონანსი”, რომელიც ცივ ნიავეს არ უშვებდა ზურაბ ჟვანიასკენ, ამ “ემოციური შემახილითა” და ბილწსიტყვაობით ამჟღავნებს, რომ არც აქამდე მიაჩნდა ეს პერსონა უმწიკვლო არსებად; მეორეც – “რეზონანსი” ღიად იმეორებს იგივე “ბრალდებას”, რომელსაც მოსკოვში მცხოვრები პოლიტოლოგის, ვახტანგ ჭკუასელის მიერ უფრო “ცივილურად” და ზოგადად ნათქვამს (და “რეზონანსისაგან” ცეცხლზე ნავთდასხმულს), დიდი სკანდალი და საგანგებო საპარლამენტო განხილვა მოჰყვა (2000 წლის ნოემბერში).

“რეზონანსის” შემდეგ ნომერში ჟვანიასა და მის თანაგუნდელ რეფორმატორებს უკვე ერთდროულად შეუტის მორიგე რედაქტორმა და გიგი მესვეტემ:

- “აღვნიშნავდი, რომ მალე “ჟვანიას გუნდი” მარტო ერთ კაცს – კობა დავითაშვილს დაერქმეოდა. საქმე ის არის, რომ სააკაშვილის გამინისტრების შემდეგ რევოლუციური გარდაქმნების დროშა პარლამენტში ამ ახალგაზრდა კაცმა აიტაცა და ჟვანიას გუნდის გარეგნულ სახედაც იქცა. თუმცა, როგორც ჩანს, თავად ჟვანიას ამ დროს სულაც არ ერევოლუციება და შესაბამისად, მის გუნდში რევოლუციონერებისთვის ადგილი არ არის.” (ალეკო ცქიტიშვილი, “მორიგე რედაქტორის ჩანაწერები”, “რეზონანსი”, 19 თებერვალი, 2001).
- “საზიზღარ სიტუაციაში ვართ: გვეგონა, ერთი თაობა მიდიოდა და მოდიოდა მეორე, რომელიც ქვეყანას თავის ადგილს დაუმკვიდრებდა ლოკალურად იქ, სადაც არის და გლობალურად იქ, სადაც მისი ადგილია – ევროპაში. შევცდით. ბოლო ათწლეულის ახალმა სახეებმა იერი იცვალეს. თქვეს, რომ ვართ “ქართველები, ე.ი. ევროპელები”, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ არც ევროპელები არიან და მით უმეტეს, არც – ქართველები. ეს ადამიანები გვიან დაიბადნენ, ადრე რომ დაბადებულიყვნენ, კლასიკური კომკავშირული ლიდერები იქნებოდნენ.” (გიგი მესვეტე, “კორექტული სვეტი”, “რეზონანსი”, 19 თებერვალი, 2001).

საგანგებოდ მივაპყრობთ ყურადღებას მესიჯს “რევოლუციური”, რომელიც, ჩვენი აზრით, საქართველოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში (შესაბამისად, პოლიტიკურ სპექტრში) თვისობრივი ცვლილებებისა და “ხავერდოვანი რევოლუციის” ტექნოლოგიური პროცესების მაუწყებელი უნდა იყოს. ეს არ არის “რევოლუციის” ხსენებით

გამოწვეული ასოციაციური პარალელი. ეს ცნება ქართულ პრესაში ისედაც ხშირად ფიგურირებდა, ოღონდაც, როგორც ვნახეთ, დესტაბილიზაციური პროცესების კონტექსტში. აქ კი ხაზგასმულია **“რევოლუციური გარდაქმნები”**, რომლის დროშა პარლამენტში ახალგაზრდა მიხეილ სააკაშვილმა აიტაცა; ჟვანიას კი, თურმე, **“სულაც არ ერევოლუციება”**, უფრო მეტიც, აღმოჩნდა, რომ იგი **“არც ევროპელია”** და **“მით უმეტეს, არც – ქართველი”**; შესაბამისად, მის გუნდში რევოლუციონერებისთვის ადგილი არ არის.”

თუ უფრო შორს წავალთ, თამამად შეიძლება თქმა, რომ პრესის თვისობრივი ანალიზით შესაძლო იყო პროგნოზირება იმისა, რომ 2001 წლის **“ნოემბრის რევოლუციას”** პარლამენტის თავმჯდომარე, ზურაბ ჟვანია შეეწირებოდა (ამაზე პრესა პირდაპირ მიაწინებდა კიდევ); რომ გარდაუვალი იყო რადიკალური ოპოზიციის სახით მიხეილ სააკაშვილის მხარდამჭერთა ჩამოყალიბება, ჟვანია-სააკაშვილის პოლიტიკური გზების დაშორიშორება... სხვათა შორის, პრესის **“საავტორო ფრაზაა”** **“პოლიტიკური დასწრობანა”**, რომლითაც აღინიშნებოდა ხელისუფლებიდან ოპოზიციაში გადასული ჟვანიასა და სააკაშვილის ფარული თუ აშკარა ქიშპი; თუმც, პრესა იმასაც ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ ისინი განწირულნი არიან ერთიანობისთვის, რომ მათ ერთმანეთი სჭირდებათ.

ამ თვალსაზრისის განსამტკიცებლად გამოდგება **“მერაბიშვილის ინციდენტთან”** (**“მერაბიშვილგეიტის”**) დაკავშირებული საინფორმაციო აურზაური, რომელიც პრესის პუბლიკაციათა ერთ ნაწილში არაორაზროვნად დაუკავშირა მიხეილ სააკაშვილს:

- **“კიდევ ერთი ტენდენცია, რომელიც მერაბიშვილის თემის აჟიტირებით მასმედიაში გამოიკვეთა, ასეთია: რეფორმატორებად წოდებულ გუნდს ბოლო დღეებში ძალიან ხშირად სააკაშვილის გუნდად მოიხსენიებდნენ. ჯერ კიდევ წინა პარლამენტში დასახელებულ გუნდს მხოლოდ ჟვანიას სახელთან აიგივებდნენ; ამ პარლამენტის მოღვაწეობის ბოლო პერიოდში გუნდს ჟვანია-სააკაშვილის სახელი ეწოდა. დღეს გუნდის ლიდერად მხოლოდ სააკაშვილის დასახელება (მისი გააქტიურების ფონზე) აშკარად მიგვანიშნებს იმაზე, რომ საქართველოში პრეზიდენტობის ამბიცია კიდევ ერთ კაცს გაუჩნდა”.** (147).
- **“სააკაშვილმა თავისი საარჩევნო კამპანია ძალიან ადრე დაიწყო. თითოეული მისი მოქმედება, მანერები იმაზე მეტყველებს, რომ მას თავისი თავი პრეზიდენტობის რეალურ კანდიდატად წარმოუდგენია.”** (89).

- „...მერაბიშვილი “მოქალაქეების” სიაში სააკაშვილის რეკომენდაციით მოხვდა და იგი დღემდე სააკაშვილის არსებული თუ არარსებული გუნდის წევრად ითვლება. მაგრამ “რატომდაც” სააკაშვილმა მერაბიშვილი არ დაიცვა.” (79).

ბოლო ციტატაში სიტყვა “რატომდაც” შემთხვევით არ არის ჩასმული ბრჭყალებში. ამით რედაქცია თავის პოზიციას, დამოკიდებულებას გამოხატავს და იგი არ უნდა იყოს ძნელად ასახსნელი. პრეზიდენტობის მოსურნე ახალგაზრდა პოლიტიკოსს, მიხეილ სააკაშვილს, მისი ექსცენტრიულობისა და გუნდური პრინციპების ერთგულების მიუხედავად, ამ ეტაპზე აღარ აწყობს რადიკალის იმიჯი. იგი უკვე პრემიერ-მინისტრობის რეალურ კანდიდატადაც სახელდება (გაზეთი “ახალი თაობა”, მაგალითად, ამ თემაზე პირველი გვერდის ანშლავს მისი გვარით იწყებს – “სააკაშვილი, ჟვანია თუ ლეკიშვილი?”). ამ ვითარებაში მისთვის პრეზიდენტის გულის მოგება გაცილებით მნიშვნელოვანია, ვიდრე მეგობრის სარისკო გამოქომაგება.

ამ მოსაზრებას “დილის გაზეთის” პუბლიკაციაც ადასტურებს: “...პარტიის (“მოქალაქეთა კავშირის”, – ლ.კ.) რადიკალური ფრთის ისეთი წარმომადგენელი, როგორც მიხეილ სააკაშვილია, პრეზიდენტს იქით უმტკიცებდა იმას, თუ როგორი წარმატებულია საქართველოს მიერ განვლილი გზა სხვა დანარჩენ პოსტსაბჭოთა სახელმწიფოებს შორის. “მას ვერ ვაკადრებ, რომ მეგობარი დავუძახო (სააკაშვილი ამ სიტყვებში შევარდნაძეს გულისხმობს, – ლ.კ.), მაგრამ ჩვენი ურთიერთობები მაინც განსაკუთრებულად მიმაჩნია...” (107).

“მერაბიშვილგეიტად” წოდებულ, სახელისუფლო ბრძოლის უმნიშვნელოვანეს რაუნდს, ქვემოთ განვიხილავთ; აქ კი დავუბრუნდეთ ისევ თებერვლის “რეზონანსს”. ზემოთგანხილულ პუბლიკაციებს გაზეთის მომდევნო ნომერშივე მოჰყვა ინტერვიუ “რეზონანსის” გამომცემელსა და მთავარ რედაქტორ მალხაზ რამიშვილთან; გამოვეყოფთ სამ საგულისხმო მომენტს ამ მრავალმხრივ საყურადღებო პუბლიკაციიდან:

უპირველესად უნდა აღვნიშნოთ, რომ რამიშვილი მხოლოდ იმ მკითხველს უბოდიშებს მსუბუქად, “ვისაც ეხამუშა ამგვარი გამოთქმებით დახუნძლული “რეზონანსის” წაკითხვა”; მეორე – პუბლიკაციის ქვესათაურად გამოტანილია ფრაზა, რომელიც კორესპონდენტ-რესპონდენტის შეკითხვა-პასუხში არსად ფიგურირებს: “რეზონანსი” ისევე არ არის “მოქალაქეების” (იგულისხმება “მოქალაქეთა კავშირი”, – ლ.კ.), როგორც ჩინეთის იმპერატორის”. ამ კატეგორიული ფრაზის ადრესატად შესაძლო ოპონენტები არ უნდა იგულისხმებოდნენ. ეს უფრო იმის გაცხადებაა, რომ ამიერიდან “რეზონანსი” თავს მოვალედ აღარ თვლის გუნდრუკი უკმის პარლამენტის

თავმჯდომარეს. ამას ინტერვიუს ბოლო პასუხიც ადასტურებს: “რეზონანსს” ვერავინ აკონტროლებს და, ამიტომ, ჩვენთან “მსუბუქ რეჟიმში” მოხსენიება არავის აქვს დაბეჭეებული.”

და ბოლოს – პუბლიკაციის სათაურად გამოტანილი ფრაზა, რომ ”გაზეთში დიდი ემოციურობა რევოლუციას იწვევს. რაკილა რედაქტორ-გამომცემელს სავსებით გააზრებული აქვს საზოგადოებრივ აზრზე ზოგადად გაზეთისა და, კონკრეტულად, “რეზონანსის” ზეგავლენის ფაქტორი, ცხადია, გაზეთის სხვა პუბლიკაციების, თუნდაც, ჩვენს მიერ ამ ნაშრომში განხილული (მაგალითად, ქვეთავში – “სახელმწიფოს იმიჯი” და სხვ.) “მორიგე რედაქტორის ჩანაწერების” საბრძოლო მუხტზეც ექნებოდა წარმოდგენა. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ პუბლიკაციათა სხვა ადრესატების, გნებავთ იგივე პრეზიდენტის (რომელსაც არა მეტაფორებით, არამედ გვარ-სახელით ლანძღავდა იმ წლებში, ლამის ყოველ ნომერში) შეურაცხყოფით დახუნძლულ “რეზონანსს” არანაირი ფორმით ბოდიში არ მოუხდია მკითხველისთვის.

ერთი თვის შემდეგ “რეზონანსი” აქვეყნებს ინტერვიუს პარლამენტის “ახალი ფრაქციის” თავმჯდომარესთან, დავით გამყრელიძესთან. ინტერვიუს თემაა “რეზონანსის” გამოძიება შსს-ის საქმიანობასთან დაკავშირებით. პუბლიკაციის დასაწყისში შავი შრიფტით ხაზგასმულია გამყრელიძის სიტყვები: “ეს პირველი შემთხვევა არაა, როდესაც “მოქალაქეთა კავშირის” ერთი გუნდი, კონკრეტულად კი, ჟვანიას გუნდი, საგაზეთო პუბლიკაციებს აქტიურად იყენებს თავისი მიზნისათვის... სამწუხარო ისაა, რომ მმართველი პარტია და ჟვანიას გუნდი მხოლოდ ცალკეულ პუბლიკაციებზე, მხოლოდ იმ სტატიებზე რეაგირებს, რომელიც მათ აწყობთ თავისი კონკრეტული მოწინააღმდეგის დასამარცხებლად.” (124).

“რეზონანსს”, როგორც “თავისუფალ და ობიექტურ გაზეთს” (თავისივე რედაქტორ-გამომცემლის შეფასებით) ალბათ არ შეეძლო შეემოკლებინა, ან შეეცვალა რესპონდენტის მოსაზრებები. თუმცა, იმის გათვალისწინებით, ვისგან რა პოზიცია იყო მოსალოდნელი, ზურაბ ჟვანიას ოპონენტები, როგორც წესი, “რეზონანსის” ფურცლებზე თითქმის არ ხვდებოდნენ; და თუ გამონაკლისი მაინც მოხდებოდა, მასალის მოწოდების ფორმა არ იქნებოდა ამგვარი.

შემთხვევითი არც “მონარქისტ” თემურ ჟორჟოლიანთან ინტერვიუში გამოთქმული მოსაზრების გამოქვეყნება უნდა იყოს: “ზვიადისტები... ჟვანიას მიერ დაჩმორებული ხალხია... ესენი (საქართველოს ხელისუფლებას გულისხმობს, – ლ.კ.) ყველაფერს აკეთებენ იმისათვის, რათა საქართველოს ხელისუფლებაში სომეხი მოიყვანონ, თანაც

ისეთი სომეხი, რომელიც თავის სომხოზასაც უარყოფს." (გიორგი კალანდაძე, "შევარდნაძე ქურდი, დამნაშავე და ტერორისტი", "რეზონანსი", 19 მარტი, 2001).

"ვაშინგტონ პოსტში" გამოქვეყნებულ სტატიას, რომელშიც პარლამენტარ ვანო მერაბიშვილის მეშვეობით გაცხადდა, რომ შევარდნაძეს ამჟამად სიტყვა "რეფორმის" გაგონებაც არ სურს, იგი დაღლილია და არ გააჩნია პოლიტიკური ნება რაიმეს შესაცვლელად, ქართულ მასმედიაში დიდი აჟიოტაჟი მოჰყვა. პრესის შეფასებით, ეს პუბლიკაცია იყო ახალგაზრდა რეფორმატორების მიერ პრეზიდენტის გამოწვევა საჯარო დუელში.

ჟურნალისტებისა და პოლიტიკოსებისგან გამოთვლილი ნებისმიერი შესაძლო ვარიანტის (რეფორმატორი მინისტრების, ან პირიქით – კორუფციაში ეჭვმიტანილი მინისტრების დათხოვნა; "მოქალაქეების" დასჯა – "მოქკავშირიდან" პრეზიდენტის გასვლით; ყველაფრის უცვლელად დატოვება და ა.შ.) განხორციელების შემთხვევაში პრეზიდენტი წამგებიან მდგომარეობაში უნდა აღმოჩენილიყო; მან კი მიიღო ისეთი გადაწყვეტილება, რომელსაც ანალიტიკოსები, ყველა შესაძლო ვარიანტის გამოთვლის შემდეგ, არაპროგნოზირებადს, ანუ ედუარდ შევარდნაძის, როგორც "პოლიტიკური დიდოსტატის", გამოუცნობ სვლას უწოდებდნენ; საკონსტიტუციო ცვლილებების ინიციატივა მინისტრთა კაბინეტის შემოღებისთვის, რის გამოც 2000 წლის მაისში აკაკი ასათიანი პარლამენტში ხელმოწერებს აგროვებდა, ამჟამად თავად პრეზიდენტმა წამოაყენა; თანაც, წინასწარ გაახმაურა პრემიერ-მინისტრის შესაძლო კანდიდატურა – ზურაბ ჟვანია. პრესამ ამ ნაბიჯს "შოკის ფაქტორი" უწოდა, რომელმაც "პარტიის შიდა სახელისუფლო ინტერესთა კონფლიქტები, პრაქტიკულად, სტოპ-კადრში გაყინა". (106)

პრეზიდენტის ინიციატივამ კარგი საკბილო გაუჩინა მასმედიას პოლიტიკური ინტრიგებისა და პერსონალიების თემაზე მრავალფეროვანი მოსაზრებების განვითარებისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ხშირ შემთხვევაში ერთმანეთს გამორიცხავს, პოლიტიკოსების, პოლიტოლოგების, ანალიტიკოსებისა და თავად ჟურნალისტების მსჯელობაში იკვეთება საერთო ტენდენციებიც, რომლებიც პირობითად ასე შეიძლება დავაჯგუფოთ (გაზეთების: "ალიას", "რეზონანსის", "ახალი თაობის", "დილის გაზეთის", "ახალი ეპოქის", "მერიდიანის", "ახალი 7 დღის", "დრონის", "საქართველოს რესპუბლიკის" პუბლიკაციებისა და ტელევიზიის საინფორმაციო პროგრამების მიხედვით):

- ედუარდ შევარდნაძემ "უდაოდ ძლიერი სვლა" გააკეთა, რომელმაც "უაღრესად დამაბული პოლიტიკური ატმოსფერო მყისიერად განმუხტა"; პრეზიდენტისადმი ლამის ღიად დაპირისპირებული მისივე პარტიის ახალგაზრდა ლიდერები უმაღ

მოლბენ; ჟვანიას შევარდნაძის დისკრედიტაციის გეგმა ჩაეშალა; თანამდებობებისა და ძალთა ხელახალი გადანაწილების შესაძლო პერსპექტივამ უმაღლეს ახალგაზრდების აგრესია და ქვეყანას კიდევ ერთხელ დაანახა, რომ მთელი ე.წ. რეფორმატორული განცდები სხვა არაფერი იყო, თუ არა მათ მიერ მთელი სახელისუფლებო სივრცის სრული გაკონტროლებისკენ სწრაფვა;

- პრეზიდენტმა ზუსტად გათვალა დრო და კვლავ გამოამჟღავნა ქართული პოლიტიკური სპექტრის ღრმა ცოდნა; ამ ნაბიჯით შევარდნაძემ კიდევ ერთხელ მოახდინა თავისი შესაძლებლობების დემონსტრირება. იგი აღიარებული სტრატეგია, “სრულყოფილად ფლობს მართვის ტექნოლოგიას, პოლიტიკურ მანევრებში წარმოუდგენლად ძლიერია” და პოლიტიკურ ბრძოლაში მას ბადალი არა ჰყავს.
- ძლიერი საპრეზიდენტო ხელისუფლება ჩვენი ქვეყნის მენტალიტეტის შესაბამისია და არსებულ ვითარებაში იგი მმართველობის ყველაზე მომგებიანი ფორმაა. რაც შეეხება წარმოდგენილი ვარიანტით მოსალოდნელ ახალ განლაგებას, იგი ქმნის საფუძველს არა პრეზიდენტის უფლებამოსილების, არამედ პრეზიდენტის მნიშვნელობის გაზრდისათვის და მნიშვნელოვანი მომენტი საქართველოს სახელმწიფოებრივი დაფუძნების პროცესში.
- პოლიტიკოსთა და ჟურნალისტთა საკმაოდ დიდმა ნაწილმა მოსალოდნელი ცვლილებებისადმი სკეპტიკური დამოკიდებულება გამოხატა, ჩათვალა ეს ნაბიჯი სატყუარად, “შევარდნაძის ახალ ფანდად”, ოპოზიციისთვის “სახრავი ძვალის” გადაგდებად; დროის გაყვანის ტაქტიკად, ქვეყნის პრობლემებისაგან საზოგადოების ყურადღების მოწვევების მცდელობად, “მოქცავშირის” ინტრიგებისა და ამბიციების დასაკმაყოფილებელ და არა სახელმწიფო ინტერესის გამომხატველ ნაბიჯად; დემოკრატიული პროცესებიდან უკან დახევის სიმპტომად; ყველაზე რადიკალური შეფასება დაახლოებით ასე ფორმულირდება: შევარდნაძე “ხელისუფლების ნარკომანია” და ამით ხელისუფლებაში ყოფნას იხანგრძლივებს; “ამ ნაბიჯით მან დამარცხება აღიარა”.
- საკონსტიტუციო ცვლილებებზე მსჯელობისას გაჩნდა ვერსიაც, რომ, შესაძლოა, არც თავად იდეის ავტორს – პრეზიდენტს სურდეს საკუთარი იდეის განხორციელება. სინამდვილეში შეიძლება ყველაფერი ეს მხოლოდ და მხოლოდ სახელმწიფო მინისტრისთვის უფლებამოსილების გაზრდით და სახელმწიფო მინისტრად ზურაბ ჟვანიას დანიშვნით დასრულდეს, რაც მაინცადამაინც

სახარბიელო პერსპექტივა არ არის ჟვანიასთვის (შევადართ – შვიდი თვის შემდეგ პარლამენტის თავმჯდომარეობიდან გადამდგარი ჟვანიას ზემოთმოხმობილი განცხადება).

დაბოლოს, ყველაზე საყურადღებო ვერსია, რომელმაც პრესაში იჩინა თავი, უფრო სიღრმისეული იყო, არ იყო გათვლილი “მასობრივი აუდიტორიისთვის” და, ამდენად, საინფორმაციო აჟიოტაჟს არ დაექვემდებარა. ამ ვერსიით, **პრეზიდენტმა დააჩქარა ჟვანიას გუნდისთვის ხელისუფლების “ზავერდოვანი გადაცემის” პროცესი.**

“გუშინდელი და დღევანდელი ვითარება ისე განსხვავდება ერთმანეთისაგან, როგორც ცა და დედამიწა”, – მრავალმნიშვნელოვნად განუცხადა ჟურნალისტებს “მოქცავშირის” ერთ-ერთმა რეფორმატორმა ლიდერმა მიხეილ მაჭავარიანმა. (102) მართლაც, პრესაში **“მერაბიშვილგეიტად”** მონათლული “ვაშინგტონ პოსტის” გახმაურებული პუბლიკაცია და მისი მედია- და პოლიტიკური რეზონანსი, გარდამტეხი ეტაპი აღმოჩნდა საქართველოს პოლიტიკურ ისტებლიშმენტში ძალთა ახალი გადანაწილებისთვის. ამასთან, ჩვენი აზრით, ეს ის მომენტია, როცა პრესამ თავისი შესაძლებლობები მაქსიმალურად გამოიყენა მოვლენათა განვითარების პლურალისტურ-ანალიტიკური სურათის წარმოსაჩენად.

თავი IV

არჩევნები და პოლიტიკური სპექტრი

ამერიკელი პოლიტოლოგები, წიგნის “ამერიკული დემოკრატიის” ავტორები (ქენეთ ჯანდა, ჯეფრი მ. ბერი, ჯერი გოლდმენი), მიიჩნევენ რომ დემოკრატიული არჩევნების ვითარებაში “მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მთავარი ფუნქციაა ხელი შეუწყოს ხალხისგან ხელისუფლებისათვის ინფორმაციის გადაცემას, უპირველეს ყოვლისა, საზოგადოებრივი აზრის შესწავლის საფუძველზე.” (77, 151)

შეიძლება ვთქვათ, რომ ქართული პრესა “ხალხისგან ინფორმაციის გადაცემის” (ოღონდაც, არა საზოგადოებრივი აზრის შესწავლის საფუძველზე) ამოცანას უფრო ადეკვატურად პასუხობდა დეკლარირებული დამოუკიდებლობის პირველ წლებში (გასული საუკუნის 90-იანი წლების შუახანებამდე), როცა პერიოდული გამოცემები სტიქიურად, მაგრამ მაქსიმალური მრავალფეროვნებით წარმოაჩენდნენ პარტიულ პოზიციებსა თუ საზოგადოების წარმომადგენელთა თვალსაზრისებს, ხშირად, კატეგორიულად ურთიერთგამომრიცხავსაც. ჩვენი აზრით, იმ ეტაპზე, ცენზურისა და ერთპოლარულობისაგან დახსნილმა ბეჭდურმა სიტყვამ ერთგვარი “თვითნაბადი პლურალიზმის” ატმოსფერო შექმნა, როცა ქვეყნისთვის არსებითი პრობლემები თუ უმნიშვნელო საკითხები ერთნაირი პოლემიკური ჟინითა და ემოციურობით განიხილებოდა. რაც შეეხება ისეთ პუბლიკაციებს, როგორიც იყო, მაგალითად, აკაკი ბაქრაძის პუბლიცისტური წერილები გაზეთ “მამულში” და სხვა პერიოდულ გამოცემებში, აქ უკვე ღრმად და თანმიმდევრულად ანალიზდებოდა ყოველ კონკრეტულ ეტაპზე არსებული ვითარება, წანამდგრები, მოცემული იყო შექმნილი სიტუაციის გადალახვის ავტორისეული ხედვა, მოვლენების განვითარების პროგნოზი და ა.შ.

90-იანი წლების მეორე ნახევრიდან და, განსაკუთრებით, 2000 წლიდან, პრესა უფრო მეტად იქცა ხელისუფლებისათვის ბრძოლის იარაღად. ამ თვალსაზრისით იგი, საზოგადოებისთვის შესაბამისი მესიჯების გადაცემის, შესაბამისი პროცესების ინიცირების ინსტრუმენტის როლს უფრო წარმატებით ასრულებს, ვიდრე საზოგადოებასა და ხელისუფლებას შორის მედიატორის კომუნიკაციურ ფუნქციას.

ჟურნალისტი მაია ტორაძე, რომელმაც თავისი სადისერტაციო ნაშრომისთვის – “თანამედროვე პრესა და არჩევნების პრობლემა (ჟურნალისტური ასპექტები)” მიმოიხილა და გააანალიზა 1990-2004 წლების ქართული ბეჭდვითი გამოცემები, წერს,

რომ “წინასაარჩევნო პერიოდში მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები მოწოდებულნი არიან ორგვარი თანამშრომლობისათვის: ა). მას “იყენებენ” საარჩევნო კამპანიაში “მოქმედი სუბიექტები” ინფორმაციის გადასაცემად; ბ). ისინი თვითონ მოიპოვებენ და გადასცემენ ინფორმაციას მასობრივ აუდიტორიას. ინფორმირების ორივე ფორმა ემსახურება საბოლოო მიზანს – ამომრჩეველთა სრულ გამორკვევას, არჩევნებში მათ რეალურ მონაწილეობას და თავისუფალი არჩევანის გამოხატვას.” (69, 7)

რახან კონკრეტულად არჩევნების თემა პრესაში ჩვენი კვლევის საგანი არ იყო, კატეგორიულად ვერ შევეწინააღმდეგებით მაია ტორაძეს, მაგრამ 2000-2008 წლებში ქართული პრესის პერმანენტულ მონიტორინგსა და ანალიზზე მუშაობის გამოცდილება გვაძლევს უფლებას ვთქვათ, რომ საარჩევნო კამპანიების პერიოდში მასობრივი აუდიტორიის ინფორმირების ამოცანა, მათი სრული გამორკვევის მიზნით, ალბათ არც დაუსახავს მიზნად ქართულ მედიას. ის, რა თქმა უნდა, რაღაც დოზით, ნებით თუ უნებლიედ, ასრულებდა ამ ფუნქციას, მაგრამ არც არჩევნების “მოქმედ სუბიექტებს” ჰქონდათ მედიის მეშვეობით ინფორმაციის გადაცემის მეტ-ნაკლებად თანაბარი უფლება და საშუალება და ვერც მედია იყო შემწე ამომრჩეველთა “სრული გამორკვევისა” და მათი “თავისუფალი არჩევანის გამოხატვისათვის”. ამისთვის, მას არც ბიზნეს-დამოუკიდებლობა უწყობდა ხელს და არც – სარედაქციო.

ამასთან, მაია ტორაძე აღნიშნავს, რომ მის მიერ შესწავლილ მასალათა ნაწილში “ამჟამად შეიმჩნევა დაკვეთის, პოლიტიკური შანტაჟისა და გამიზნული პროვოკაციის მოწყობის მცდელობის კვალიც (ხაზი ჩვენია – ლ.კ.)”, მაგრამ ამის მტკიცებულებანი არ გააჩნია, რამდენადაც “საინფორმაციო საშუალებები ამას საკმაოდ პროფესიონალიზმითა და კანონების სათანადო მუხლების მომარჯვებით ახერხებენ.” (69, 24)

სავსებით ვეთანხმებით კოლეგას, მით უფრო რომ ამგვარი ტენდენცია არა მხოლოდ საარჩევნო კამპანიის პერიოდში იჩენს თავს ქართულ პრესაში. ე.წ. ფარული რეკლამა და დაკვეთილი პუბლიკაციები რომ ერთი შეხედვით სოლიდური გამოცემებისთვისაც არ არის უცხო, ამაში თუნდაც ფიარკომპანიებში რამდენიმეწლიანი მუშაობის გამოცდილება მარწმუნებს (პრესის ანალიზზე რომ აღარაფერი ვთქვათ).

მეორეს მხრივ, ქართული პრესა არც მდიდარი გამომცემლებით არის განებივრებული, არც სახელმწიფო სუბსიდირებით (ირიბით თუ პირდაპირით, რასაც სხვადასხვა ფორმით ახორციელებენ, მაგალითად, ნორვეგია, საფრანგეთი და ევროპის სხვა ქვეყნები პრესის დასაცავად მონოპოლიზების საფრთხისაგან და პლურალიზმის შესანარჩუნებლად), არც მაღალი ტირაჟი უზრუნველყოფს მათ არსებობას (რამდენიმე

იშვიათი გამონაკლისის გარდა). შესაბამისად, ბაზრის ულმოხელი კანონი აიძულებს საინფორმაციო საშუალებებს შემოსავლის ამგვარ წყაროს მიმართონ. საარჩევნო კამპანია კი ამისათვის ყველაზე ხელსაყრელი პერიოდია.

საანალიზო პერიოდში საქართველოში ჩატარდა 2 – საპრეზიდენტო, 2 – საპარლამენტო და 1 – თვითმმართველობის არჩევნები. ამასთან, საყურადღებოა “პოსტასლანური” აჭარის უმაღლესი საბჭოს არჩევნები, რომელიც პირველად ჩატარდა აჭარის მმართველი პარტიის, “აღორძინების” ჰეგემონიისა და, უფრო მეტიც, მონაწილეობის გარეშე, და მეტ-ნაკლებად რეალური კონკურენციის პირობებში; ამდენად, მიზანშეწონილად მივიჩნიეთ, მოვლედ ამ არჩევნებზეც გაგვემახვილებინა ყურადღება.

• 2000 წლის საპრეზიდენტო არჩევნები

1999 წლის საპარლამენტო არჩევნები “მოქალაქეთა კავშირმა” შთამბეჭდავი უპირატესობით მოუგო (41,7%) “აღორძინებას”, რომელიც (26%-ით) “ძირითადი ოპოზიცია” გახდა; საარჩევნო ბარიერი გადალახა ბლოკმა “მრეწველობა გადაარჩენს საქართველოს”. პრესა აქტიურად იყო ჩართული წინასაარჩევნო ბატალიებში და, როგორც მაია ტორაძე აღნიშნავს ზემოხსენებულ სადისერტაციო ნაშრომში, “თავისუფლების მაღალი ხარისხით”, პოლიტიკური სუბიექტების სტრატეგიისა და საარჩევნო ტაქტიკის ცოდნით აშუქებდა საარჩევნო პროცესს. (69)

2000 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებისადმი ინტერესი კი პრესაში განელდა; იგრძნობა, რომ პრეზიდენტობის ორი წონიანი კანდიდატის – ასლან აბაშიძისა და ჯუმბერ პატიაშვილის ფონზე, ედუარდ შევარდნაძე მაინც უალტერნატივო კანდიდატად განიხილება. საინტერესოა, რომ განსხვავებით 1999 წლის საპარლამენტო არჩევნებისაგან, როცა “აღორძინებისაგან” “მტრის ხატი” იქმნებოდა, ამჯერად პრესის პუბლიკაციები უმთავრესად ჯუმბერ პატიაშვილზეა აქცენტირებული და მისი პერსონა სკანდალურ კონტექსტშიც ხშირად ფიგურირებს. ჯერ კიდევ 1995 წლის არჩევნებში პატიაშვილის სახელი აქტიურად უკავშირდებოდა 9 აპრილის ტრაგედიას, მის მიმართებას ამ პერიოდის მოვლენებთან; 2000 წელს, ამასთან ერთად, პრესაში ახალი კომპრომატებიც გაჩნდა – პატიაშვილისა და ხაბეიშვილის (კომპარტიის ყოფილი მაღალჩინოსანი, ისევე, როგორც ჯუმბერ პატიაშვილი) დაპირისპირების დეტალები,

პატიაშვილის შესაძლო ბრალეულობა პარტიის ქუთაისის ქალაქკომის პირველი მდივნის, მამუკა ასლანიკაშვილის თვითმკვლელობაში და ა.შ.

თითქოს პარადოქსია, მაგრამ ასლან აბაშიძემ ბოლო მომენტში მოხსნა საკუთარი კანდიდატურა და ედუარდ შევარდნაძეს დაუჭირა მხარი, თავისი თანაბლოკელის, პატიაშვილის საწინააღმდეგოდ. ეს ფაქტი კიდევ ერთხელ ადასტურებს პრესის “მოარულ თვალსაზრისს” იმის თაობაზე, რომ შევარდნაძე და აბაშიძე წარმატებით იყენებდნენ პიროვნული თუ პარტიული დაპირისპირების ფაქტორს მომგებიანი გარიგებებისთვის; განსაკუთრებით, ხელისუფლების შენარჩუნებისათვის ბრძოლის ყველაზე არსებით მომენტებში.

ნაშრომში – “საარჩევნო პროცესები საქართველოში”, დავით უსუფაშვილი და გია ნოდია აღნიშნავენ, რომ “2000 წლის საპრეზიდენტო არჩევნები, შესაძლოა, ყველაზე უარესი იყო საქართველოს საარჩევნო ისტორიაში: როგორც საშინაო, ისე საერთაშორისო დამკვირვებლებმა აღნიშნეს, რომ ამომრჩეველთა აქტიურობის დონე თვალსაჩინოდ დაბალი იყო, ბიულეტენების უკანონო ჩაყრამ კი მასობრივი ხასიათი მიიღო.” (70, 26)

2000 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების გაშუქებაზე მეტად საყურადღებოა ის გარემოება, რომ საარჩევნო კამპანიის დამთავრებისთანავე პრესამ და ტელეკომპანია “რუსთავი 2”-მა აქტიურად დაიწყეს საუბარი არა მხოლოდ არჩევნების შედეგების გაყალბებაზე, არამედ, შეტევა პრეზიდენტზე (ძირითადად, “ალიამ” და “რეზონანსმა”) და ფონის შექმნა მისი დისკრედიტაციისათვის.

“შევარდნაძის გამყალბებლები ორი ცენტრიდან იმართებოდნენ”, “პრეზიდენტმა აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის სილაც იწვნია”; “არჩევნებზე ყუთში 5000 ბიულეტენი ჩავყარე”, “სტუდენტი გოგონა მთელი თვე ბეჭედს ურტყამდა და მთელი დღე არჩევნებს აყალბებდა” – საპირველგვერდო ანშლაგებით იუწყებოდა “რეზონანსი”. (“რეზონანსი”, 14,15.04.2000); ტელეკომპანია “რუსთავი 2”-ის ფორმულირებით, ეს იყო “ცარიელ საარჩევნო ყუთებში დაგროვილი 80%”. (ტ/კ “რუსთავი 2”, პროგრამა “პოსტ სკრიპტუმი”, 06.05.2000)

როგორც ჩანს, ამომრჩეველთა ინერტულობისა და ე.წ. ადმინისტრაციული რესურსის აქტიური გამოყენების ფონზე მიღებული მაღალი შედეგი (ედუარდ შევარდნაძემ ეს არჩევნები 79,3%-ით მოიგო, მისმა ძირითადმა კონკურენტმა, ჯუმბერ პატიაშვილმა კი ხმების 16,7% მიიღო) გახდა საბაზი ზემოხსენებული მედიასაშუალებებისათვის პრეზიდენტ შევარდნაძეზე აქტიური შეტევისთვის. “ალია” წინასწარმეტყველებდა, რომ “შევარდნაძის რეჟიმს ავტორიტარული და

ტოტალიტარული დაერქმევა, სადაც პოლიტიკოსებს სდევნიან... ისტორია იტყვის, რომ შევარდნაძის ეპოქაში პოლიტიკური ტერორი მძვინვარებდა.” (“ალია”, 11-12.04.2000) (პუბლიკაციაში ამის მაგალითად ნახსენებია დედაქალაქის პროკურატურის მიერ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა, არჩევნების ბოიკოტისაკენ მომწოდებელი პროკლამაციების გამო, მაგრამ “პოლიტიკური ტერორის მძვინვარების” დამადასტურებელ სხვა ფაქტს იგი არ შეიცავს).

“შევარდნაძე – დიადი კომბინატორობიდან დიად ექსპერიმენტატორობამდე”, “შევარდნაძე ავტორიტარიზმის ფსკერზე ეშვება” – ამგვარი სათაურები ანშლავებადაა გაშლილი “რეზონანსის” პირველ გვერდებზე, უმეტესწილად, კარიკატურების თანხლებით. მაგალითად, სათაურით – “პრეზიდენტი მალე პირველი ღამის უფლებასაც მოითხოვს” – კარიკატურაზე გამოსახულია მოხუცი მეფის გვერდით ჩამწკრივებული საპატარძლოები (“რეზონანსი”, 26, 28.04.2000) და ა.შ.

ყურადღებას შევაჩერებთ ერთ გარემოებაზეც – არა ამ კონკრეტულ ეტაპზე, არამედ შემდგომ პერიოდში, სახელისუფლო ბრძოლების ამსახველ პუბლიკაციებში, გვხვდება მოსაზრება, რომ ზურაბ ჟვანიას გუნდმა თავისთავზე აიღო წინასაარჩევნო კამპანიის წარმართვა, საარჩევნო შტაბის ფაქტობრივი მონოპოლიზებით; ეს მათ საშუალებას აძლევდა საპრეზიდენტო არჩევნების წარმატებით დასრულების შემდეგ, უფრო მეტი სახელისუფლო ბერკეტი მოეთხოვათ.

- 2002 წლის ადგილობრივი არჩევნები

“პოლიტიკური მიწისძვრა” – ასე ეწოდა პრესაში არჩევნების წინა პერიოდში განვითარებულ პოლიტიკურ მოვლენებს. წინასაარჩევნო დამაბულობამ გაარღვია სუსტი ადგილები (ისევე, როგორც მიწისძვრამ) და ლოგიკურ დასასრულამდე მიიყვანა “მოქცავშირში” ჯერ ფარული დინებით მიმდინარე და ბოლოს ზედაპირზე ამოფრქვეული მძაფრი დაპირისპირებისა და მმართველი პარტიიდან (ანუ, როგორც მას უწოდებდნენ – “საპრეზიდენტო პარტიიდან”) ე.წ. რეფორმატორების გამოყოფის პროცესი.

“საარჩევნო ბუნკერი”, “საცვლების გამოფენა პარლამენტში”, “პოლიტიკური ანტისანიტარია”, “პოლიტიკური კორუფცია”, “პოლიტიკური ბალაგანი” – ამგვარი შეფასებებით დაფიქსირდა პრესაში საქართველოს პარლამენტის 8 მაისის სკანდალური სხდომა, რომელიც საარჩევნო ვნებათაღელვის ერთგვარ “გენერალურ რეპეტიციად”

იქცა. ამ სხდომის გაშუქება პრესაში იმითაცაა საინტერესო, რომ აქედანვე იკვეთება და თანდათან მძაფრდება პრესაში **არჩევნების გაყალბების თემა**. ამ მოტივს ავითარებენ თავად არჩევნებში მონაწილე პარტიები, ორი ძირითადი მიმართულებით – ერთის მხრივ, გაყალბებებში ურთიერთბრალდებებით და, მეორეს მხრივ – პრეზიდენტისა და ხელისუფლების დადანაშაულებით. ყველაზე საინტერესო ისაა, რომ არჩევნების შემდეგ გაყალბებაზე მსჯელობა არა მხოლოდ დამარცხებული, არამედ გამარჯვებული ძალის პრიორიტეტადაც რჩება.

გაზეთ “ქრონიკის” პუბლიკაციის ანონსი პირველ გვერდზე კონკრეტულად მიაწინებს არჩევნების გაყალბების მეთოდებზე: **“ბეჭდისდამრტყმელები, ბუტერბროდების მიმტანები, შუქისჩამქრობები, ვითომ ფეხმძიმე ქალები და “ბოზების მობილური ჯგუფები”**. მასალაში განვითარებულია ვარაუდი, რომ “არჩევნები აპრობირებული მეთოდებით გაყალბდება”, თუმცა, **“შაქრით არჩევნების მოგება უკვე ისტორიის კუთვნილებაა”**. გაზეთის ამავე ნომერში, “ჟურნალისტური გამოძიების” რუბრიკით, დაწვრილებითაა განხილული ცენტრალური საარჩევნო კომისიის “წვლილი” არჩევნების ტოტალურ გაყალბებაში და მისი მეთოდები. (153)

გაზეთი “ახალი ვერსია” პირველ გვერდზე აქვეყნებს ფოტოკოლაჟს **“გაყალბების დირიჟორი”**. დირიჟორის როლში **პრეზიდენტია**, ხოლო პუბლიკაციებში – “ვინ უდირიჟორებს არჩევნების გაყალბებას?” და “საარჩევნო პოლიტიკური ბაზარი კოლმეურნეობის ბაზარს ჰგავს” – “არჩევნების გაყალბების უნიკალურ მეთოდებზე” და “გაყალბების წყაროებზეა” საუბარი. საარჩევნო ექსპერტი ნუგზარ ივანიძე მიიჩნევს, რომ **“არჩევნებზე კონტროლის მთელი ძალაუფლება ჯერჯერობით პრეზიდენტ შევარდნაძის ხელშია”**; პოლიტოლოგი რამაზ კლიმიაშვილი კი თვლის, რომ **“ბოლომდე ობიექტური არჩევნები არ ჩატარდება, მაგრამ არც ტოტალური გაყალბება იქნება”**. (95)

არჩევნების გაყალბების აუიოტაჟის, პარტიების ურთიერთქიშპის ფონზე საარჩევნო კამპანიის მიმდინარეობისას, და, შესაბამისად, პრესაში, უკანა პლანზე იწევს მთავარი – ელექტორატის ინტერესი, პარტიების საარჩევნო პროგრამები, რომელთა მიხედვითაც უნდა განსაზღვროს ამომრჩეველმა მათი შესაძლებლობები. პრესის პუბლიკაციების შეჯერებით იკვეთება მოსაზრება, რომ ეს პროგრამები დაპირებებს უფრო ჰგავს, არაა გათვლილი რეალურ პერსპექტივაზე, მოკლებულია კონკრეტულ დასაბუთებას, რა მექანიზმებით უნდა მოხდეს მათი განხორციელება. ყურადღებას იქცევს “ახალი ვერსიის” პუბლიკაცია – **“გაბრუვდით, დაბოლდით, მაგრამ ფოჩიან კანფეტს ნუ დახარბდებით”**. ჟურნალისტი რუსიკო გიგაშვილი (რომელიც, ამასთანავე,

საარჩევნო თემაზე გამოქვეყნებული ბევრი სხვა მასალის ავტორიცაა), კომპაქტურად განიხილავს არჩევნებში მონაწილე ძირითადი პოლიტიკური სუბიექტების: “ნაციონალური მოძრაობის”, “ლეიბორისტების”, “ახალი მემარჯვენეების”, “აღორძინებისა” და “მრეწველების” პროგრამებს. (94)

წინა არჩევნებისაგან განსხვავებით, როცა პარტიების “სასტარტო მდგომარეობის” განხილვა “მოქალაქეთა კავშირის” პრიმატის ფონზე ხდებოდა, ამჯერად **ადგილობრივი არჩევნების ყველაზე სკანდალურ თემად სწორედ “მოქკავშირი” იქცა:** მისი დაყოფა “მამალაძისტებად” და “ზურისტებად”, მათ შორის ხელჩართული ბრძოლა ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მისადგომებთან, სასამართლო პროცესები და ა.შ. ამ პროცესის ამსახველ პუბლიკაციებში ყველაზე ხშირად ცსკ (ცენტრალური საარჩევნო კომისია) ფიგურირებს: “ცესკომ მოქალაქეთა კავშირს არჩევნებისაკენ გზა გადაუკეტა” (“რეზონანსი”, 14.05.2002), “ლომინაძემ მოქკავშირი გააუქმა”, (“ახალი თაობა”, 14.05.2002), “ცსკ-მ მოქალაქეთა კავშირს ორივე ფრთა მოსტეხა” (“ალია”, 14.05.2002), “მოქკავშირები ცსკ-დან გარიცხეს” (“დილის გაზეთი”, 14.05.2002) და ა.შ.

საარჩევნო კამპანიის პერიოდში ერთი შეხედვით ყველაზე “არაორდინალური” იყო “ახალი მემარჯვენეების” გადაწყვეტილება – საარჩევნო კამპანიაზე უარის თქმის თაობაზე. მაგრამ მათ ამის კომპენსაცია სწორედ მასმედიის მეშვეობით მოახდინეს. არჩევნების “პიკურ პერიოდში” თითქმის ყველა ყოველდღიურ თუ ყოველკვირეულ გაზეთში გვხვდება “ახლების” თემა, სხვადასხვა რაკურსით. ამასთან, ბევრგან სარეკლამო წესით დაიბეჭდა პუბლიკაციები “ახალი მემარჯვენეების” ინიციატივით შექმნილი დახმარების ფონდის, მიწისძვრისაგან დაზარებულთათვის ბინების შეძენის შესახებ და ა.შ.

საარჩევნო კამპანიის პერიოდში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ისეთი **საინფორმაციო საბაზის** შექმნას, რომლის მეშვეობითაც პოლიტიკური პარტიები და პერსონები ძალდაუტანებლად, შეკვეთილი სტატიების გარეშეც ხდებიან პრესის ყურადღების ობიექტები. “აღორძინებისთვის”, მაგალითად, ასეთი საბაზი იყო ჯონდი ბაღათურიას ინიციატივით წარმართული კამპანია “ელექტროკავშირის” მიერ გათიშული ოცი ათასი აბონენტის დასაცავად. როგორც საარჩევნო პათოსი მოითხოვს, ჯონდი ბაღათურია ამ მოვლენებს ქვეყნის პირველ პირს უკავშირებს, ხოლო “20 ათასი აბონენტის შესაძლო გამორთვაზე სრულ პასუხისმგებლობას ქალაქის მერს და ფინანსთა სამინისტროს აკისრებს.” (80).

ყურადღებას შევაჩერებთ პრესაში გამოკვეთილ ტენდენციებზე, რაც მეტ-ნაკლებად ეხება არჩევნებში მონაწილე ყველა მხარეს. მხედველობაში გვაქვს **პრეზიდენტსა და, ზოგადად, ხელისუფლებასთან, პოლიტიკურ ძალთა უმეტესობის ნეგატიური მიმართება, როგორც ერთგვარი საარჩევნო კაპიტალი**. პოლიტოლოგი გია ნოდია, ჟურნალ “იმიჯში” გამოქვეყნებულ ინტერვიუში, აღნიშნავს, რომ “...სხვა ქვეყნებშიც ადგილობრივ არჩევნებს მოსახლეობა იყენებს ხელისუფლებისადმი საპროტესტო განწყობის გამოსახატავად და აქაც იგივე მოხდა. ხოლო საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნებს საზოგადოება თვისობრივად სხვა კრიტერიუმებით აფასებს.” (108)

პრესის ზოგადი შეფასებით, 2 ივნისის არჩევნები **პოსტშეგარდნადისტული პერიოდისათვის პოლიტიკური სპექტრის მზაობის დასადგენი ერთგვარი ტესტიც** იყო. წინა არჩევნებისაგან განსხვავებით, ამჯერად პრესამ, საარჩევნო ბატალიების პარალელურად, **ელექტორატსაც მიაპყრო ყურადღება**. ეს განსაკუთრებით ითქმის “დილის გაზეთის” მისამართით, რომელმაც ამომრჩევლის ფაქტორს არაერთი საყურადღებო პუბლიკაცია უძღვნა. მოვიშველიებთ ერთ ციტატას: “პარტიების უმეტესობას მხოლოდ ახლა გაახსენდა ხალხი. არადა პარტიამ, რომელსაც გამარჯვება უნდა, საჭიროა დასაბუთებულად განმარტოს, რომ ხელისუფლებისათვის ბრძოლაში ხალხი უნდა იყოს მიზანი და არა საშუალება!” (93)

არჩევნებში, თბილისის მასშტაბით, გამარჯვება მოიპოვეს **“ნაციონალურმა მოძრაობამ” და “ლეიბორისტულმა პარტიამ”**, რომლებიც “ხელისუფლების განსაკუთრებით მწვავე კრიტიკაში ეჭიბრებოდნენ ერთმანეთს, ხოლო რეგიონების უმრავლესობაში უკეთესი შედეგით გამოირჩეოდნენ **“ახალი მემარჯვენეები”**, რომლებიც “ნაციონალური მოძრაობის” და ჟვანიას ჯგუფის ძირითადი ოპონენტები იყვნენ და, შესაბამისად, პრეზიდენტის ფარულ საყრდენად ითვლებოდნენ.” (55, 50) “მოქალაქეთა კავშირის” (რომელსაც არჩევნებამდე ცოტა ხნით ადრე ჟვანიას გუნდი გამოეყო) დაბალი შედეგი მოსალოდნელი იყო, მაგრამ თბილისში აღებული ხმების მხოლოდ 2% (ქვეყნის მასშტაბით კი 2%-ზე ნაკლები), ყველაზე პესიმისტური პროგნოზის ფონზეც შოკისმომგვრელი აღმოჩნდა.

როგორც პოლიტოლოგი გია ნოდია აღნიშნავს, ეს არჩევნები **“ძალთა ახალი განლაგების პირველ გამოცდად იქცა”**, ხოლო არჩევნების შემდეგ “მოქალაქეთა კავშირის” თავმჯდომარედ სახელმწიფო მინისტრის, ავთანდილ ჯორბენაძის არჩევა

მოასწავებდა ამ პარტიის, როგორც **“ხელისუფლების გარშემო კონსოლიდირებული “ნომენკლატურული” გაერთიანების რეკონსტრუქციის მცდელობას.”** (55, 50-51)

ჩვენი აზრით, მასმედიისა და სამოქალაქო საზოგადოების თვისობრივად ახალ ეტაპზე გადასვლას უნდა მოასწავებდეს არჩევნების ჩატარების შემდეგ საარჩევნო კამპანიის, არჩევნების უახლოესი და სამომავლო შედეგების, მისი პოლიტიკური, სოციოლოგიური, ფსიქოლოგიური და სხვა ასპექტების გაანალიზება პრესაში. გაზეთმა **“ხვალინდელმა დღემ”** არჩევნების შემდეგ **“ელექტორატის პრივატიზების”** თემა წამოსწია, გაზეთები – **“ახალი ეპოქა”** და **“დრო”** რეგიონებში არჩევნების მიმდინარეობით დაინტერესდნენ (როგორც ყოველთვის, ამჯერადაც ადგილობრივი არჩევნების გაშუქებისას პრესა ძირითადად დედაქალაქში მიმდინარე პროცესებით შემოიფარგლა).

საგანგებოდ უნდა შევჩერდეთ პრესაში გამოქვეყნებული სოციოლოგიური კვლევების შედეგებზე. მაისში გამოქვეყნებული მონაცემების შედარებისას თუნდაც მიმდინარე წლის თებერვლის მონაცემებთან, ყველაზე თვალშისაცემია **სამ თვეში “ნაციონალური მოძრაობის” რეიტინგის ზრდა – 2,3%-დან 10,3%-მდე.** **“გორბისა”** და **“ნეა ინტერმედიას”** მიერ მაისის თვეში გამოქვეყნებული პარტიების რეიტინგები მაშინვე იძლეოდა საყურადღებო ვარაუდების განვითარების საშუალებას, ხოლო არჩევნების შედეგები ძირითადად დაემთხვა მათი წინასწარი კვლევების შედეგებს. არჩევნებმა დაადასტურა **“გორბის”** მიერ საქართველოს რეგიონებში ჩატარებული გამოკითხვების მთავარი შედეგიც – **საქართველოს რეგიონებსა და დედაქალაქში მემარცხენე ძალების ელექტორატი სჭარბობს!** ასევე, გამართლდა სოციოლოგიურ გამოკვლევებზე დაყრდნობილი ვარაუდი დედაქალაქის საკრებულოს კოალიციური მმართველობის თაობაზე, წინასწარი მონაცემებითა და რეალური შედეგებით თითქმის იდენტურია **ელექტორატის ინერტულობის** მაჩვენებელიც. საზოგადოებრივი აზრის კვლევისა და მარკეტინგის ასოციაცია **“გორბის”** ხელმძღვანელის, მერაბ ფაჩულისა შეფასებით, **“პიარ-კამპანიების ტექნოლოგია საკმაოდ დაიხვეწა და ნელ-ნელა მივდივართ იმ სიტუაციამდე, რაც 20 წლის წინ ჰქონდათ დასავლეთის ქვეყნებს.”** (126)

2002 წლის ადგილობრივი არჩევნები მანამდე ჩატარებული ყველა სხვა არჩევნებისაგან გამოირჩეოდა იმით, რომ საარჩევნო კამპანია და მისი გაშუქება პრესაში მიმდინარეობდა ინტენსიური სოციოლოგიური კვლევებისა და თუნდაც ელემენტარული საარჩევნო ტექნოლოგიების მოშველიებით. შესაბამისად, თუ აქამდე ქართულ პრესაში **“პიარის”** თემას ერთგვარად ამორფული სახე ჰქონდა, ამჯერად

გაცილებით ადეკვატურ კონტექსტში და უფრო ხშირად ხსენდება (პრესაში, უმთავრესად, “ფიარის” (PR) ნაცვლად იხმარება რუსულიდან კალკირებული “პიარი”, – ლ.კ.). აქვე შევნიშნავთ, რომ პოლიტიკოსებისა თუ ჟურნალისტების ძირითად სამიზნედ იქცა PR კომპანია “ნიკკოლო მ”-ი. ერთნი მას კანცელარიის (იგივე შევარდნაძის) მართულად მიიჩნევენ, სააკაშვილისა და სხვათა წინააღმდეგ (“ახალი თაობა”, 05.04.2002), მეორენი საპირისპიროს ამტკიცებენ – რომ სააკაშვილის წარმატება “ნიკკოლო მ”-ის დამსახურებაა, რომ მისი სცენარით განვითარდა ადგილობრივი არჩევნების ბატალიები”. (“ახალი თაობა”, 06.06.2002) თავად “ნიკკოლო მ”-ის ქართული წარმომადგენლობის ხელმძღვანელი გიორგი ღამბაშიძე კი თვლის, რომ “ყველა პოლიტიკური პარტიის უმთავრესი საზრუნავი არჩევნებისთვის საზოგადოების მომზადება უნდა იყოს”. (“საქართველოს რესპუბლიკა”, 30.05.2002).

სიახლეა ისიც, რომ არჩევნების შედეგებზე მსჯელობისას პრესამ ყურადღება მიაქცია პოლიტიკური რეკლამის ფორმასა და შინაარსს, მის შეუსაბამობას ჩვენში უკვე არსებული რეკლამის კანონის მოთხოვნებთან (ჟურნალი “იმიჯი”, 4, 2002); უფრო მეტიც, პრესის ცალკეულ პუბლიკაციებში გამოიკვეთა პოლიტიკური რეკლამის თაობაზე საქართველოს კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზის პრობლემაც.

დასასრულ, თვალშისაცემია კიდევ ერთი ნიუანსი – არჩევნების დროს პრესაში გაცილებით ხშირად ირღვევა ჟურნალისტური ეთიკისა და, საერთოდ, ადამიანური ურთიერთობების დაწერილი თუ დაუწერელი კანონები. ეს განსაკუთრებით იგრძნობა ე.წ. შეკვეთილ მასალებში (ფარულ რეკლამაში), რამდენადაც შემკვეთის, ანუ, ერთი რომელიმე მხარის ინტერესის გამოხატვა უცილობლად იწვევს არა მხოლოდ საპირისპირო მხარის ინტერესის შელახვას (ხშირ შემთხვევაში, შეურაცხყოფასაც), არამედ, მკითხველის შეცდომაში შეყვანასაც; რამდენადაც, ფარული რეკლამის პირობებში მკითხველი მოცემულ მასალას აღიქვამს არა როგორც კერძო ინტერესის გამომხატველს, არამედ, როგორც პრესის პოზიციას.

• 2003 წელი – პერმანენტული საარჩევნო რეჟიმი

ამ ქვეთავში განხილული პერიოდი და პროცესები ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია სადისერტაციო ნაშრომის საანალიზო მონაკვეთისთვის; “ვარდების რევოლუციით” დაგვირგვინებულმა ამ პერიოდმა და მასთან დაკავშირებულმა მედიააქტივობამ ფართო გამოხმაურება ჰპოვა შემდგომი პერიოდის პუბლიკაციებში

(საქართველოსა თუ მის ფარგლებს გარეთ) და არაერთგზის მოექცა საჯარო განხილვებისა თუ დებატების არეალში (თსუ ჟურნალისტიკის მიმართულებისა თუ სხვა უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტთა სამეცნიერო და საკვალიფიკაციო ნაშრომთა თემებადაც იქცა). ამდენად, შევეცდებით, ამ ქვეთავში უფრო მეტად ზოგადი სურათი წარმოვადგინოთ.

დისერტაციის წინა ნაწილებსა და ქვეთავებში წარმოდგენილი მედიაპროექცია და, საერთოდ, შესაბამისი პერიოდის მედიის ანალიზი, საშუალებას გვაძლევს ერთგვარი რეზიუმეს სახით ჩამოვაყალიბოთ იმდროინდელი ვითარების კონტურები:

საზოგადოების პოლიტიზების და პოლიტიკის პერსონიფიცირების მაღალი ხარისხი, საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებაში მომძლავრებული თვითღობირების (საკუთარი ბიზნესისა თუ კონტრაბანდის ხელშემწყობი კანონებისა და სამთავრობო გადაწყვეტილებების მობილიზება) და **ლობირების ტენდენცია**, კორუფციის მაღალი დონე, ქვეყნის ცხოვრების ყველა სფეროს – ეკონომიკის, ბიზნესის (შოუბიზნესის ჩათვლით), სოციალური სფეროს, განათლების, კულტურის და ა.შ. განუყრელი კავშირი პოლიტიკასთან.

პოლიტიკური სპექტრის ე.წ. ოპოზიციური ნაწილი, მეტ-ნაკლები აქტიურობითა და წარმატებით, მართალია, აკრიტიკებდა პრეზიდენტისა და მთავრობის პოლიტიკას, მაგრამ წამყვან პოლიტიკურ პარტიებსა და პერსონებს თავადაც არ ჰქონდათ გამოკვეთილი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი მოწყობისა თუ ეკონომიკის განვითარების კონცეპტუალური პროგრამა, საბაზრო ეკონომიკის ნორმალური განვითარების უზრუნველმყოფი პრიორიტეტები, სოციალური დაცვის პროგრამები... თუმც, ოპოზიციონერი პოლიტიკური ლიდერები აცხადებდნენ, რომ მომავალი ეტაპი უნდა იყოს ეკონომიკის პოლიტიკისაგან გათავისუფლების, კორუფციის აღმოფხვრის, მინისტრთა კაბინეტის შემოღებით სახელისუფლო ბალანსის უზრუნველყოფის პერიოდი და ა.შ.

პოლიტიკური და ბიზნესინტერესების დაპირისპირებისა თუ თანხვედრის ფაქტორები ძირითადად ფოკუსირდებოდა **პოსტშევარდნადისტულ პერიოდზე** – მომავალ საკანონმდებლო ხელისუფლებაში პოზიციების გამაგრებისა და გარკვეული სამომავლო გარანტიების შექმნის, გავლენის სფეროების შენარჩუნებისა და გადანაწილების მიმართულებით (ქვეყნის საგარეო კურსის, ორიენტაციისა და პოლიტიკური ორიენტირების გათვალისწინებით).

2003 წლის საარჩევნო პერიოდი მკვეთრად განსხვავდებოდა წინა პარლამენტის არჩევნებისაგან, უპირველესად იმით, რომ, ფაქტობრივად, ეს იყო ერთგვარი გენერალური რეპეტიცია 2005 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებისა; ანუ “უშევარდნამეო საქართველოსთვის” პლაცდარმის მოსამზადებელი პროცესი. ამ ფაქტორის გათვალისწინებით, ექსპერტთა პროგნოზები ორი საპირისპირო მიმართულებით ვითარდებოდა:

ერთნი თვლიდნენ, რომ ედუარდ შევარდნაძე შეეცდებოდა ქვეყნის განვითარების მომავალი მოდელის თავისთავზე მორგებას და ქვეყნის მართვის სადავეების შენარჩუნებას სხვაგვარ კონსტიტუციურ რანგში, ან – ხელისუფლების სადავეების გადაცემას, “რუსული მოდელით” თუ სხვა ფორმით, იმ პიროვნებისა თუ პოლიტიკური ძალისათვის, რომელიც მისი რეპუტაციისა და ოჯახის ხელშეუხებლობის გარანტი იქნებოდა;

მეორე მიმართულება ავითარებდა თვალსაზრისს, რომ ედუარდ შევარდნაძემ პოლიტიკურ სპექტრს თავისუფალი განვითარების საშუალება მისცა და მეტ-ნაკლებად ბუნებრივი და თავისუფალი კონკურენციის პირობებში მოამზადა იგი ქვეყნის მართვისთვის. ამ თვალსაზრისს საფუძველს უმაგრებდა ის გარემოებაც, რომ 2001 წელს პრეზიდენტი გადადგა ქვეყნის მმართველი პარტიის – საქართველოს მოქალაქეთა კავშირის თავმჯდომარეობიდან; არ შეუშალა ხელი საკანონმდებლო ორგანოში მისი დასაყრდენი საპარლამენტო უმრავლესობის დაშლის პროცესს; არაერთგზის განაცხადა, რომ არ აპირებს მომავალ საპარლამენტო არჩევნებში “მოქალაქეთა კავშირისთვის” “ქულების დაგროვებაში” ხელშეწყობას და ა.შ.

რეალურად არჩევნების წინა პერიოდში შექმნილი ვითარება, ჩვენი აზრით, ზემოთჩამოყალიბებული ორივე თვალსაზრისის ერთგვარი ნაზავი იყო. არჩევნებთან და პოსტშევარდნადისტულ პერიოდთან დაკავშირებით პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის ერთ-ერთი ბოლოდროინდელი პოზიცია ასე ფორმულირდებოდა: “საერთაშორისო ორგანიზაციები გვეხმარებოდნენ იმიტომ, რომ ჩვენი სახელმწიფო კურსის სჯერათ. საქართველოს მიერ აღებული კურსი არ უნდა შეიცვალოს. ამის დიდი იმედი აქვს ჩვენს მეგობრებს. ეს რწმენა არ უნდა შეილახოს. დღეს მნიშვნელობა არა აქვს, მომავალი პრეზიდენტი ვინ იქნება. მთავარია, რომ ახალი პარლამენტი პრეზიდენტის სახელმწიფო კურსის მხარდამჭერთა მიერ დაკომპლექტდეს. ჩვენ განწყობილი ვართ საბრძოლველად და დაწყებულ საქმეს ბოლომდე მივიყვანოთ.” (“რეზონანსი”, 24.09.2003)

აღსანიშნავია, რომ ამგვარი პოზიციითვე ახსნა თუ გაამართლა ედუარდ შევარდნაძემ 2003 წლის აპრილის დამდეგს ჩამოყალიბების პროცესში მყოფი სახელისუფლებო ბლოკისადმი თავისი მხარდაჭერა: “ჩვენ უნდა გავხდეთ ნატო-ს, ევროკავშირის წევრი და ა.შ. ამ კურსის ექვემდებარებას მცდელობა არის. არიან აშკარა მოწინააღმდეგეები და შენიღბულები. ის საფრთხე, რაც თვალნათლივ არ ჩანს, მაგრამ შეიძლება დაემუქროს ქვეყანას, მე მაიძულებს ჩავერთო ამ პროცესში. ამ ეტაპზე არ ვაპირებდი, მაგრამ გააქტიურება აუცილებელია... თუ კურსი არ შეიცვალა, მე ბევრი საქმე აღარ დამრჩება. რაღაც გარკვეული დრო – 6 თვე, ერთი წელი, იქნებ საჭირო იყოს გამოცდილების გაზიარებისთვის.” (“საქართველოს რესპუბლიკა”, 08.04.2003)

დროის ამ გადასახედიდან შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ამ ფრაზებს მიღმა იკითხება მზაობა (შესაძლოა, შემდგომი პერსპექტივის ცოდნაც) ხელისუფლების ხავერდოვანი გადაბარებისათვის და, ნაწილობრივ, ახსნა “ხელისუფლების ნარკომან” (როგორც მას უწოდებდნენ) ედუარდ შევარდნაძის მშვიდობიანი “შინ წასვლისა”, ნოემბერში განვითარებული და 23 ნოემბერს ბოლო კონდიციამდე მისული პროცესის შედეგად.

ამ ქვეთავისთვის შემთხვევით არ გვიწოდებია “პერმანენტული საარჩევნო რეჟიმი”; ფაქტობრივად, წლის დამდეგიდანვე დაიწყო პოლიტიკური სუბიექტების საარჩევნო სამზადისი და საარჩევნო დისპოზიციის კონტურების გამოკვეთა; ხოლო ქვეყნის ცხოვრება მთელი წელი წარიმართა, როგორც ერთიანი საარჩევნო კამპანია; შესაბამისად, ამგვარ რეჟიმზე გადაერთო მასმედიაც.

საქართველოს პარლამენტში გამარჯვებისათვის 14 პარტია და 7 საარჩევნო ბლოკი იბრძოდა, თუმც, გამარჯვების რეალურ პრეტენდენტად მიიჩნეოდა 7-8 სუბიექტი.

პოლიტიკური სპექტრის დაყოფა პოზიციად და ოპოზიციად ამ საარჩევნო კამპანიის პერიოდში უფრო პარადოქსული იყო, ვიდრე წინა არჩევნების დროს. საკმარისი იქნება თუ ვიტყვით, რომ გაერთიანებული ოპოზიციის შესაძლო ლიდერად პრესაში ფიგურირებდა პარლამენტის თავმჯდომარის, ნინო ბურჯანაძის კანდიდატურა, რომელიც რეალურად გახდა კონკრეტული ოპოზიციური ბლოკის (რაზან ოპოზიცია ვერ გაერთიანდა), “ბურჯანაძე-დემოკრატების” ლიდერი; იგი საარჩევნო კამპანიას ბოლომდე წარმართავდა პარლამენტის თავმჯდომარის რანგში და, ზოგადად ხელისუფლების მწვავე კრიტიკისას, ივიწყებდა იმ ფაქტს, რომ თავად იყო ქვეყნის მეორე პირი. სახელისუფლებო ბლოკის (რომლის წამყვანი ძალა იყო ყოფილი

მმართველი პარტია – “მოქალაქეთა კავშირი”) საარჩევნო კამპანიას, ფაქტობრივად, ასევე მაღალი პოსტიდან, წარმართავდა მისი ლიდერი, სახელმწიფო მინისტრი ავთანდილ ჯორბენაძე (არჩევნებამდე ორი თვით ადრე ბლოკის ოფიციალური ლიდერი გახდა ექს სახელმწიფო მინისტრი ვაჟა ლორთქიფანიძე).

სამი ოპოზიციური პარტია, რომლებიც წინასაარჩევნო რეიტინგებში ლიდერობდნენ, ფაქტობრივად, ყოფილი მმართველი პარტიის – “მოქალაქეთა კავშირის” წიაღიდან იყო აღმოცენებული:

“სააკაშვილი-ნაციონალური მოძრაობა” – წინა პარლამენტში “მოქალაქეთა კავშირის” სიით გასული, ექს იუსტიციის მინისტრისა და დედაქალაქის საკრებულოს იმჟამინდელი თავმჯდომარის, **მიხეილ სააკაშვილის** ლიდერობით;

ბლოკი **“ზურჯანაძე-დემოკრატები”** – პარლამენტის თავმჯდომარის **ნინო ზურჯანაძისა** და პარლამენტის ექს თავმჯდომარის, ყოფილი მმართველი პარტიის ერთ-ერთი ლიდერის, **ზურაბ ჟვანიას** ხელმძღვანელობით;

“ახალი მემარჯვენეები” – წინა მოწვევის პარლამენტში ასევე “მოქალაქეთა კავშირის” სიით გასული ბიზნესმენების, **დავით გამყრელიძისა და ლევან გაჩეჩილაძის** ლიდერობით.

გაცილებით ძველი, **“ლეიბორისტული პარტია”** (უცვლელი ლიდერის, **შალვა ნათელაშვილის** ხელმძღვანელობით), რომელიც ასევე ლიდერობდა საარჩევნო რეიტინგებში, ზემოხსენებულ პოლიტიკურ ძალებს ოპოზიციად არ მიიჩნევდა და მათ მუდმივად ადანაშაულებდა ხელისუფლებასთან ალიანსში.

“აღორძინებას” (“დემოკრატიული აღორძინების კავშირს”) (რომელიც წინა არჩევნებში “მოქალაქეთა კავშირის” ძირითადი კონკურენტი იყო) დანარჩენი ოპოზიციური ძალები სახელისუფლებო პარტიად თვლიდნენ, როგორც აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მმართველ პარტიას, თავად “აღორძინება” კი თავს ჭეშმარიტ ოპოზიციად მიიჩნევდა.

ე.წ. **სახელისუფლებო ბლოკი** – **“ახალი საქართველოსათვის”**, რამდენიმე სუბიექტისაგან შედგებოდა, რომელთა შორის იყვნენ დამოუკიდებლობის პირველ წლებში შექმნილი, წარსულში სათანადო ავტორიტეტის მქონე პარტიები: ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია (ედპ), ქრისტიან-დემოკრატიული კავშირი, “მწვანეთა პარტია”; ამასთან, ყოფილი მმართველი პარტია – “მოქალაქეთა კავშირი”, სოციალისტური პარტია და სხვა სუბიექტები.

დიდი ოპოზიციური გაერთიანების შექმნა, რომლის მოლოდინი ძალიან მძლავრი იყო საზოგადოებაში, ყველაზე მეტად პიროვნულმა ამბიციებმა შეაფერხა – ყველა ზემოხსენებულ ლიდერს (ლევან გაჩეჩილაძის გარდა), აფიშირებულად თუ არააფიშირებულად, პრეზიდენტობის ამბიცია ჰქონდა (აღმოჩნდა, რომ წლების შემდგომ ეს ამბიცია გაჩეჩილაძესაც გაუჩნდა).

თითქმის ყველა პოლიტიკური პარტია იდენტიფიცირდებოდა ლიდერთან და არა თავის სამოქმედო კრედოსთან პიროვნული ფაქტორი ამჯერადაც განმსაზღვრელი იყო ელექტორალური არჩევანისთვის.

“ლოკომოტივის” ფენომენი დომინანტურ ფაქტორად რჩებოდა 2003 წლის საპარლამენტო არჩევნების წინაც. რამდენიმე საარჩევნო სუბიექტმა ამ როლის შემსრულებლის სახელი თავის სახელწოდებაშიც კი შეიტანა: **“ზურჯანაძე-დემოკრატები”**, **“საკაშვილი-ნაციონალური მოძრაობა”**, **“პატიაშვილი-ერთობა”**, რაც იმაზე მიანიშნებს, რომ იმ დროისთვის ლიდერის ფენომენს ჯერ კიდევ ენიჭებოდა უპირატესობა პარტიულ თუ ბლოკის პროგრამასთან და იდეოლოგიასთან შედარებით”, – აღნიშნავს გივი კაპანაძე თავის ნაშრომში “ქართული მედია და დემოკრატიზაციის პროცესი საქართველოში”. კაპანაძე მართებულად შენიშნავს, რომ “ყველაზე ძლიერ “ლოკომოტივად” ჩვენში **ქარიზმატული ლიდერი** ყალიბდება.” (30, 176-177) დავძენთ, რომ არა მხოლოდ ჩვენში, ქარიზმატული ლიდერის პრიორიტეტულობა, პოლიტექნოლოგთა აზრით, დამახასიათებელია საერთოდ პოსტსაბჭოთა სივრცისთვის.

რახან პოლიტექნოლოგიები ვახსენეთ, უნდა აღინიშნოს, რომ ამ თვალსაზრისით 2003 წლის არჩევნები აშკარად გამოირჩეოდა. 2001-2002 წლების პრესაში “აქსიონენკოს მილიონით” დაფინანსებული “იმიჯმეიკერები”, “იმიჯ-კონტაქტი” და “სიტნიკოვის რეცეპტები” სკანდალურ კონტექსტში ფიგურირებდა ზურაბ ჟვანიასა და რეფორმატორებთან მიმართებაში (1999 წლის საპარლამენტო არჩევნებთან დაკავშირებით) და საარჩევნო პროცესებთან “პიარის” მიმართება მხოლოდ ნეგატიურ ფაქტორად აღიქმებოდა. ვერ ვიტყვით, რომ ქართული მედია, ელექტორატი და არჩევნებში მონაწილე სუბიექტები ერთბაშად თანამედროვე ყაიდაზე გადაეწყვნენ და სათანადოდ გააცნობიერეს საარჩევნო ტექნოლოგიების მნიშვნელობა და მისი შესაბამისობა ჩვენს რეალობასთან; მაგრამ მედია უფრო ხშირად მიმართავს კომენტარებისთვის შესაბამისი სფეროს სპეციალისტებს; მართალია, პოლიტიკური ლიდერი ჯერჯერობით არ განიხილება, როგორც მარკეტინგული პროდუქტი, მაგრამ

პრესაში ჩნდება ცნება “პოლიტიკური პროდუქტი” – ცნობად და რეიტინგულ პოლიტიკოსებთან მიმართებაში.

ამ მხრივ ყველაზე თვალსაჩინოა შედარებით ხანმოკლე პერიოდში ნინო ბურჯანაძის სტრატეგიული (საარჩევნო) იმიჯის ჩამოყალიბება, რაზეც პრესა განსაკუთრებით ამახვილებდა ყურადღებას. **“ნინო ბურჯანაძის სენსაციური რეიტინგი”** – ფართო ანშლაგით იუწყებოდა “ალია”, “აი-პი-ემ-ის” მონაცემებით პოლიტიკოსთა რეიტინგში ნინო ბურჯანაძის “ერთმნიშვნელოვანი” ლიდერობის ფაქტს. (168)

“ბურჯანაძე, როგორც პოლიტიკური პროდუქტი, ჟვანიასა და შევარდნაძის მიერაა შექმნილი, – წერდა ჟურნალი “სარკე”, – “შევარდნაძე თავისი განცხადებებით და კულუარული პოლიტიკით ყველაფერს აკეთებდა საამისოდ. მან არ დაუშვა ოპოზიციის გაერთიანება ბურჯანაძის ირგვლივ. მოგვიანებით გააკეთა განცხადება, რომ ბურჯანაძე კარგი თავმჯდომარეა, ამის შემდეგ მკაცრ კრიტიკაზე გადავიდა. ეს თავისთავად პარლამენტის თავმჯდომარის რეიტინგზე დადებითად აისახებოდა. ბატონმა ზურაბმა ამით ოსტატურად ისარგებლა და გასაოცარი რამ მოხდა – პოლიტიკური ორგანიზაცია, რომელსაც 7%-იანი ბარიერის გადალახვის არანაირი შანსი არ ჰქონდა, ბურჯანაძესთან შერწყმის შემდეგ წინასაარჩევნო მარათონის ფავორიტი გახდა.” (136)

ავანსცენაზე ნინო ბურჯანაძის გამოყვანა და ზურაბ ჟვანიას ჩრდილში ყოფნა პრესაში უპირატესად ახსნილია იმით, რომ ჟვანიას არა აქვს ქარიზმა, იგი ამ თვალსაზრისითაც ვერ შეედრება მაღალი რეიტინგის მქონე მიხეილ სააკაშვილს. აქვე აღვნიშნავთ, რომ ქარიზმატულობასთან ერთად, მიხეილ სააკაშვილი, როგორც პოლიტიკური ლიდერი, ასოცირდება, პირველ რიგში, კორუფციასთან მებრძოლ გმირთან, რეფორმებთან (განსაკუთრებით სასამართლო რეფორმასთან), რადიკალურ ცვლილებებთან და ა.შ. კიდევ ერთხელ დავიმოწმებთ გიგი თევზაძის ფილოსოფიურ-პოლიტიკურ ესეს (“საქართველო: ძალაუფლების დაბრუნება”), რომელშიც იგი ზურაბ ჟვანიასა და მის პარტიას განიხილავს **“სიმულირებული დემოკრატიის”** კონტექსტში, **“ნაციონალურ მოძრაობასთან”** დაკავშირებით კი აღვნიშნავს, რომ ის “საკუთარ მომავალს ლიბერალურ-დემოკრატიულ გარდაქმნებს უკავშირებს. მისი წევრებისათვის ცხადია, რომ ისინი ვერასოდეს დაუპირისპირებენ მათ წინააღმდეგ არსებულ ფულს უფრო მეტ ფულს. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ დაუპირისპირეს, მათი უნიკალობა, ანუ მაქსიმალური დემოკრატიზაციის და ლიბერალიზმის ტალღაზე ხელისუფლებაში

მოსვლისაკენ მიმართულება, გაქრება: დიდ ფულს დიდი კომპრომისები მოსდევს.” (25, 29)

ამასთან, პრესაში ფიგურირებს მოსაზრებები, რომ საარჩევნო ტექნოლოგიები გამოიყენება არა მხოლოდ საარჩევნო წარმატების მისაღწევად, არამედ, საზოგადოებრივი პროცესების მართვისთვისაც, თუნდაც, დესტაბილიზაციური სიტუაციების პროვოცირებისთვის. “ხვალინდელი დღის” პუბლიკაციის სათაური და ქვესათაური კარგად გამოხატავს წინასაარჩევნო განწყობას – “სარეიტინგო ომი მომთაბარე ელექტორატისთვის”, “საზოგადოებრივი აზრის მანიპულაციით დესტაბილიზაცია მზადდება”; პუბლიკაციაში კი ვკითხულობთ: “კვლევითი ცენტრის “ანალიტიკოსის” ხელმძღვანელი, გიორგი ოკრიბელაშვილი დარწმუნებულია, რომ რეიტინგების ომი შეიძლება მძიმე შედეგებით დასრულდეს. ამას შეიძლება მოჰყვეს დესტაბილიზაცია, ან უარეს შემთხვევაში, ბაქოს მოვლენები განვითარდეს; “როდესაც რეიტინგების მიხედვით პარტიას 20% აქვს და ის არჩევნებში 7%-იან ბარიერს ვერ გადალახავს, რა თქმა უნდა, ეს დესტაბილიზაციისთვის მოტივაცია იქნება”. (“ხვალინდელი დღე”, 24.10.2004)

“სოციოლოგიური ომი”, “რეიტინგების კეთება”, “რეიტინგებით მანიპულირება” – მედიის ლექსიკონში გაჩენილი ამგვარი ცნებები იმაზე მიანიშნებს, რომ ამ არჩევნებში სოციოლოგიური გამოკითხვები ერთგვარად მანიპულირების საშუალებად იქცა. პრესა წერდა იმის თაობაზე, რომ წინასაარჩევნოდ ჩატარებული სოციოლოგიური კვლევებით შექმნილი სურათისა და არჩევნებზე რეალურად მიღებული შედეგების განსხვავებულობა გახდება დესტაბილიზაციური სიტუაციის გამომწვევი ძირითადი მიზეზი; რომ საქართველოში გამოგონილ გამოკითხვებზე უფრო დიდი მოთხოვნილებაა, ანუ კონკრეტული პარტია სოციოლოგიურ სამსახურს უკვეთავს არა გამოკითხვას, არამედ პირდაპირ შედეგს. რა თქმა უნდა, სოციოლოგიური სამსახურები ამას კატეგორიულად უარყოფენ, სამაგიეროდ, პარტიები, რომლებიც მედიის საშუალებით გავრცელებული სოციოლოგიური გამოკითხვების შედეგებში ხშირად არიან მოწინავე პოზიციებზე, ერთმანეთს გამოკითხვის შედეგების გაყალბებაში ადანაშაულებენ:

“მე ამ რეიტინგების ომს უნდობლობას ვუცხადებ, რადგანაც მასმედიის საშუალებით გადმოცემული პროგნოზები კონკრეტული პარტიების მიერ არის დაკვეთილი”, – განაცხადა მიხეილ სააკაშვილმა; “აღსანიშნავია, რომ შალვა ნათელაშვილს ამჯერად სააკაშვილის გულწრფელობაში ეჭვი არ ეპარება: “სააკაშვილს

ეს ტექნოლოგიები არ ესწავლება. ის ბანტიანი ბიჭი რომ ჰყავთ (გოჩა ცქიტიშვილი – “რეზონანსი”), იმის დახმარებით აყალბებდნენ და რაც უნდოდათ, იმას სწერდნენ. ახლა ეს ბიჭი ჟვანიას ბანკში გადაბარგდა და მიშას აღარ სწყალობს. ამიტომაც არის გაბრაზებული. ვისაც რეიტინგი არა აქვს, გაყალბება იმას სჭირდება. “გელაპმა” ჩაატარა გამოკვლევები და ამ კვლევებით პირველ ადგილზე ჩვენ ვართ... რეიტინგი აქვს მხოლოდ ლეიბორისტულ პარტიას.” (“რეზონანსი”, 19.09.2003)

არჩევნებამდე რამდენიმე დღით ადრე მედიაში განსაკუთრებით გააქტიურდა საზოგადოებრივი აზრით მანიპულირების თემა. ზოგიერთი ექსპერტი აზერბაიჯანში არჩევნების შემდეგ მომხდარ სისხლიან დაპირისპირებას არაპირდაპირ ეგზიტპოლებსაც უკავშირებს (არჩევნების დღეს გამოქვეყნებული ერთ-ერთი ეგზიტპოლის მიხედვით ოპოზიციური პარტიის კანდიდატი ლიდერობდა); მართალია, დაპირისპირების პროვოცირებაში სოციოლოგიური ჯგუფი არაფერ შუაშია, მაგრამ ამ მონაცემებს შეეძლო გაემძაფრებინა არჩევნების შედეგებისადმი უნდობლობა.

მედიაში იკვეთება თვალსაზრისიც, რომ **ტექნოლოგიების გააქტიურებამ ელექტორალური სივრცის ჩამოყალიბებაზეც იქონია ზეგავლენა, გაზარდა ამომრჩევლის მზაობა არჩევანისთვის.** კვლევითი ცენტრის “ანალიტიკოსის” მიერ ჩატარებული გამოკითხვის შედეგებით, პროგნოზირებული იყო, რომ საქართველოს მასშტაბით არჩევნებში მონაწილეობას მიიღებდა მოსახლეობის 78,7%. (“ხვალინდელი დღე”, 24.10.2003) საგულისხმოა PR კომპანია “ნიკოლო მ”-ის ხელმძღვანელის, გიორგი ღამბაშიძის მოსაზრება, რომელიც მიიჩნევდა, რომ “დღეს არის **ჩამოყალიბებული ელექტორატი** და “კარუსელების” დრო საქართველოში წავიდა”. მისი აზრით, წინა არჩევნებისაგან განსხვავებით, არ იგრძნობა პრეზიდენტის განსაკუთრებული მხარდაჭერა სახელისუფლებო ბლოკისადმი. პრეზიდენტმა მიაღწია მთავარს – **გაზრდილია არჩევნებში მონაწილეობის ელექტორალური მოთხოვნა.** ამასთან, გიორგი ღამბაშიძე თვლიდა, რომ საუბარი ხელისუფლებისაგან მართულ დესტაბილიზაციასა და არჩევნების ჩაშლაზე ისევ და ისევ ცნობილი ტექნოლოგიების შედეგია. (ტ/კ “იმედი”, პროგრამა “არჩევანი”, 03.10. 2003)

საინფორმაციო ტექნოლოგიების მკვლევარი გოჩა ჩოგოვაძე აღნიშნავდა, რომ “პოლიტიკური პარტიები და ბლოკები თვითრეკლამისა და საკუთარი იდეების საილუსტრაციოდ სულ უფრო ფართოდ იყენებენ თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიებს... რაც შეეხება იმას, რამდენად ცვლიან ეს ტექნოლოგიები ქართულ პოლიტიკურ სპექტრს; თუ შევადარებთ დასავლეთის წინასაარჩევნო ბატალიებს

საქართველოში მიმდინარე პროცესებს, მე ვიტყვდი, რომ ჩვენთან ძირითადი აქცენტი კეთდება პიროვნებებზე, მათ თვისებებზე, წარმოშობასა და შესაძლებლობებზე, როცა დასავლეთში დებარტები იმართება უფრო პარტიებისა და ბლოკების პროგრამების შესახებ.” (ჟურნალი “თბილისელები”, 20.10.2003)

დისერტაციის პირველ ნაწილში ყურადღებას ვამახვილებდით მედიის ფაქტორზე, რომელმაც შეამზადა ნიადაგი პოსტშევარდნადისტულ ეპოქაში “ხავერდოვანი” გადასვლისთვის, შემდგომში “გამარჯვებულ ტელევიზიად” წოდებული “ტ/კ “რუსთავი 2”-ის განსაკუთრებულ წვლილზე “ვარდების რევოლუციაში” და ა.შ. ელექტორალურ არჩევანზე მედიის ზემოქმედების საილუსტრაციოდ მოვიშველიებთ თანამედროვე ამერიკის ერთ-ერთი გავლენიანი და წარმატებული პოლიტიკური კონსულტანტის, დიკ მორისის (ალბათ საკმარისი იქნება თუ ვიტყვით, რომ იგი ხელმძღვანელობდა 1996 წელს პრეზიდენტ ბილ კლინტონის მეორე ვადით არჩევის კამპანიას) მოსაზრებას. ის აღნიშნავს, რომ “ამერიკელები დღეს წარმოადგენენ საინფორმაციო ნარკომანებისაგან შემდგარ ელექტორატს”, რომელსაც ინფორმირებულობის მაღალი დონე საკუთარ პოლიტიკურ პოზიციას უყალიბებს. შესაბამისად, ამერიკელები პოლიტიკურად უფრო და უფრო დამოუკიდებლები ხდებიან და ელექტორატის დიდი წილი – 40 პროცენტი, ეს ის ადამიანები არიან, რომლებიც არ არიან არცერთის მხარდამჭერები – ორი ძირითადი პოლიტიკური პარტიიდან (რესპუბლიკელები და დემოკრატები, – ლ.კ.), და ხმას არ აძლევენ მათ პროგრამებს. (51, 11-14) ელექტორატის დამოუკიდებლობის ფაქტორს დიკ მორისი ამერიკის სახელმწიფოს დემოკრატიულობის მაჩვენებლად მიიჩნევს.

“დემოკრატია – ეს არის არჩევნები, ხოლო არჩევნებით ჩვენ იმის დადგენას ვცდილობთ, თუ საით უნდა წავიდეს ქვეყნის განვითარება”, – აღნიშნავს ლემუკ ბალცეროვიჩი თავის წიგნში – “სახელმწიფო გარდამავალ პერიოდში”. (5, 12)

როგორც ვხედავთ, არჩევნები და ამომრჩევლის დამოუკიდებლობის ფაქტორი ქვეყნის დემოკრატიულობის განმსაზღვრელი ერთ-ერთი მთავარი კრიტერიუმია. ამ ფონზე პასუხისმგებლობა და როლი მედიისა, რომელიც ზეგავლენას ახდენს ელექტორალურ არჩევანზე, უადრესად მნიშვნელოვანია. ეს თემა შემთხვევით არ წამოგვიწევია წინა პლანზე; “ვარდების რევოლუცია”, რომლითაც დასრულდა 2003 წლის პერმანენტული საარჩევნო რეჟიმი, ჩვენი აზრით, თავისთავად იყო “პოლიტექნოლოგიური პროდუქტი”. ამდენად, ვარჩიეთ ამ მიმართულებით პრესის ნაკლებად შესწავლილ აქცენტებზე უფრო მეტად გაგვემახვილებინა ყურადღება, ვიდრე

საარჩევნო ბატალიებზე, “კმარას” აქციებზე, “ამერიკულ საარჩევნო რეცეპტზე” (პრესის ფორმულირება), რომელიც საქართველოში ჯეიმს ბეიკერმა ჩამოიტანა (7-9 ივლისის პრესა, 2004) და ა.შ.

რაც შეეხება მედიის წვლილს “ვარდების რევოლუციის” მომზადებასა და განხორციელებაში, მიუხედავად იმისა, რომ ამ თემაზე თითქოს ბევრი ითქვა და დაიწერა, მიგვაჩნია, რომ ეს თემა საგანგებო კვლევებს იმსახურებს. ამ თემას მოკლედ ჩვენც შევეხეთ დისერტაციის სხვა თავებში, აქ კი მოვიშველიებთ მაია ტორადის მოსაზრებას ზემოხსენებული სადისერტაციო ნაშრომიდან (“თანამედროვე პრესა და არჩევნების პრობლემა”): “2003 წლის 2 ნოემბრის არჩევნებზე ხმების გაყალბების წინააღმდეგ ამომრჩევლის გააქტიურება მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა დამსახურებაა.” (69, 17)

*

არჩევნები საქართველოს გამოცდაა დემოკრატიაში – ეს დამოკიდებულება საპარლამენტო არჩევნებისადმი ყველაზე მკაფიოდ იკვეთება პრესაში. ექსპერტების (მათ შორის – დასავლელი ექსპერტების) შეფასებით, პოსტსაბჭოთა სივრცეში ჩატარებულ არცერთ არჩევნებს ასეთი ინტერესი არ გამოუწვევია. ამაზე მეტყველებდა უცხოელ დამკვირვებელთა სარეკორდო მაჩვენებელიც – 2000-ზე მეტი.

ოქტომბერში საქართველოში ვიზიტად მყოფმა სენატორმა ჯონ მაკკეინმა განაცხადა, რომ აშშ-ის მიზანია საქართველოში სამართლიანი და გამჭვირვალე არჩევნები ჩატარდეს: “საქართველო ამერიკელებისათვის თავისუფლების სიმბოლოა და კარგი იქნება, თუ ის არჩევნების შემდეგაც ასეთად დარჩება.” მან აღნიშნა, რომ “ამერიკას ამ არჩევნებში არ ჰყავს საკუთარი კანდიდატურა”. საგულისხმო იყო მაკკეინის ფრაზა: “თუ ქვეყანა სხვას სთხოვს საკუთარი თავისუფლების დაცვას, კარგავს თავისუფლებას.” (“მთავარი გაზეთი”, 06.10.2004)

“ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტის” დირექტორი მარკ მალენი მიიჩნევდა, რომ “არჩევნების ბედი მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეთა ხელშია”; რომ “არჩევნების სამართლიანობის განსაზღვრა იმის მიხედვით, თუ რა პროცენტი მიიღო ერთმა პარტიამ და რა – მეორემ, არ შეიძლება. როგორმე ყველა პარტია ერთნაირი პასუხისმგებლობით უნდა ჩაერთოს არჩევნების სამართლიანად ჩატარების უზრუნველყოფაში.”

საქართველოსადმი დასავლეთის დამოკიდებულებისა და არჩევნების ურთიერთმიმართებამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა ბაქოს მოვლენების შემდეგ. საქართველოს მედიაში გაჩნდა მოსაზრებები, რომ საერთაშორისო თანამეგობრობა საქართველოს შემთხვევაში ისე ლოიალური არ იქნება, როგორც აზერბაიჯანთან მიმართებაში. ეს ვარაუდი დაადასტურა 21 ოქტომბერს თბილისში ვიზიტად მყოფი ეუთო-ს მოქმედი თავმჯდომარის იაპ დე ჰოოპ სხეფერის განცხადებამ, რომ ევროპა საქართველოში საპარლამენტო არჩევნების ჩატარების პროცესს განსაკუთრებით გააკონტროლებს; რომ ამ დღეს გამოჩნდება, რამდენად მყარი და საფუძვლიანია საქართველოს ამბიციები – ევროატლანტიკურ სივრცეში ქვეყნის სრული ინტეგრაციისა. (“მთავარი გაზეთი”, 22.10.2003)

პარალელურად, ანალიტიკოსები არ ივიწყებდნენ რუსეთის ფაქტორსაც (კონტექსტით – “საქართველო – რუსეთ-ამერიკის გზაჯვარედინი”) და პროგნოზირებდნენ, რომ არჩევნებთან დაკავშირებით, რუსეთი ეცდება უფრო გაამწვავოს პროცესები საქართველოში და დესტაბილიზაციის საშიშროება ალბათობიდან რეალობად აქციოს.

არჩევნების წინა დღეებში ოპოზიციის მხრიდან გაძლიერდა აქცენტი, რომ არჩევნების გაყალბება ლამის გარდაუვალია და, შესაბამისად, ასევე გარდაუვალია მასობრივი გამოსვლები, რომელიც, შესაძლოა, დესტაბილიზაციაში გადაიზარდოს. აზერბაიჯანში საპრეზიდენტო არჩევნების შემდგომ განვითარებულმა მოვლენებმა, შეიძლება ითქვას, საქართველოში წინასწარ მოახდინა საპარლამენტო არჩევნებთან დაკავშირებული “დესტაბილიზაციური მოლოდინის” პროვოცირება.

არჩევნების მოახლოებასთან ერთად პრესაში უფრო ხშირად ჩნდება საგანგაშო განწყობის შემქმნელი სათაურები: “ზუგდიდში დევნილებსა და ადგილობრივებს შორის სისხლისღვრა იგეგმება?”; “ვანში არჩევნები, შესაძლოა, ჩაიშალოს” (“რეზონანსი”, 23.10.2004), “არჩევნების გაყალბებით უკმაყოფილოებს შევარდნაძე ბაქოს სცენარს უმზადებს”; “არჩევნების დღეს დენი არ იქნება” (“ხვალინდელი დღე”, 23.10.2004), “ოპოზიცია მოსახლეობას ფსიქოლოგიურად ამზადებს არჩევნების შემდეგ ქუჩაში გამოსაყვანად”; “წინასაარჩევნო კამპანია დანაშაულებრივ ხასიათს ღებულობს” (“ახალი თაობა”, 24.10.2004), “ლაგოდეხში წინასაარჩევნო დაპირისპირება მწვავდება” (“24 საათი” 24.10.2004) და ა.შ.

სიტუაციის დამაბვის საბაზად იქცა საარჩევნო სიები, რომლის გაყალბებაში, ჯერ კიდევ არჩევნებამდე, ერთმანეთს ადანაშაულებდნენ ხელისუფლება, ოპოზიცია,

ცენტრალური საარჩევნო კომისია და არასამთავრობო ორგანიზაციები. გარდა ამისა, შექმნილი სიტუაციის ახსნისთვის გასათვალისწინებელია კიდევ ერთი ფაქტორი – ოპოზიციური პარტიები ერთ სივრცეში “თამაშობდნენ”, სერიოზული პოლიტიკური ძალის განაცხადი მინიმუმ 7 პოლიტიკურ ძალას მაინც ჰქონდა (მათი საერთო “საარჩევნო წილი” დაახლოებით 70-75%-ს შეადგენდა). “შედეგებით უკმაყოფილო ორგანიზაციები აუცილებლად გააკეთებენ მკვეთრ განცხადებებს. ოპოზიცია არის ცხრა, სახელისუფლებო ბლოკი – ერთი. ერთმა რომ გაიმარჯვოს, რვა უკმაყოფილო იქნება, ან შეიძლება ცხრავე იქნეს უკმაყოფილო”, – ასეთ კომენტარს აკეთებდა სახელისუფლებო ბლოკის სპიკერი (წარსულში ეროვნული მოძრაობის ერთ-ერთი ლიდერი), ირინა სარიშვილი-ჭანტურია, არჩევნებამდე რამდენიმე კვირით ადრე. (“ხვალინდელი დღე”, 24.10.2003)

2 ნოემბერს, საპარლამენტო არჩევნებთან ერთად, საქართველოში, ფაქტობრივად, რეფერენდუმიც ტარდებოდა – ამომრჩეველს უნდა ეპასუხა კითხვაზე: “მხარს უჭერთ თუ არა პარლამენტართა რაოდენობის 150-მდე შემცირებას?”

არჩევნებამდე გამოკვეთილი საზოგადოებრივი აზრი, ექსპერტთა და ჟურნალისტთა მოსაზრებები ერთმანეთს ემთხვეოდა იმ თვალსაზრისით, რომ პარლამენტის რაოდენობრივი შემცირება აუცილებელია; მაგრამ აზრთა სხვადასხვაობა იყო რეფერენდუმის არჩევნებთან ერთად ჩატარების მიზანშეწონილობის გამო. იურისტ დავით უსუფაშვილის მოსაზრებით, ეს რეფერენდუმი პლებისციტის ფუნქციას შეასრულებდა, რადგან რეფერენდუმისაგან განსხვავებით, მისი შედეგის დაუყოვნებლივ შესრულება არ მოხდებოდა, პარლამენტართა რაოდენობის შემცირება ახალი მოწვევის პარლამენტს არ ეხებოდა; პარლამენტი გაითვალისწინებდა ე.წ. რეფერენდუმის შედეგებს და მიიღებდა შესაბამის გადაწყვეტილებას. საქართველოს პრეზიდენტი ედუარდ შევარდნაძე რეფერენდუმს აკისრებდა არა მხოლოდ პარლამენტის რაოდენობრივი შემცირების, არამედ, ქვეყანაში საკონსტიტუციო რეფორმების განხორციელებისათვის ნიადაგის მომზადების ფუნქციას. პირველ რიგში, იგულისხმებოდა მინისტრთა კაბინეტის შემოღება, რომლის აუცილებლობაში ერთსულოვანი იყო ხელისუფლებაც და ოპოზიციაც. (აქვე აღვნიშნავთ, რომ რეფერენდუმის შედეგებით, საქართველოს ამომრჩეველთა 99%-მა ხმა მისცა პარლამენტართა რიცხვის შემცირებას).

2 ნოემბრის არჩევნებმა, რომელსაც ბაქოს მოვლენების მსგავს განვითარებას უწინასწარმეტყველებდნენ, ელექტორატის მოსალოდნელზე მეტი აქტიურობით ჩაიარა

და მიუხედავად არჩევნების მომდევნო დღის სიმშვიდისა, 4 ნოემბრის საღამოს, დესტაბილიზაციური სიტუაციის ზღვართან მივიდა. ბლოკ “ბურჯანაძე-დემოკრატების” მოწოდებას – “დავიცვათ დემოკრატიული ოპოზიციის ხმები”, პირველი შეუერთდა ბლოკი “სააკაშვილი-ნაციონალები”. ლიდერების მეთაურობით, ასეულობით მხარდამჭერთან ერთად, ისინი ქუჩაში გამოვიდნენ და მიტინგი გამართეს.

ცენტრალური საარჩევნო კომისიის წინასწარი მონაცემებით მიღებული შედეგი (რომელიც უახლოვდებოდა ერთ-ერთი საარჩევნო ეგზიტპოლის შედეგს) სახელისუფლებო ბლოკისთვის – 24%, ისევე, როგორც ოპოზიციური პარტიების საერთო სავარაუდო პროცენტი (70%-მდე), მეტ-ნაკლები რეალობით ასახავდა პოლიტოლოგების მიერ წინასწარ პროგნოზირებულ შედეგებს. წინასწარი მონაცემებით, ბლოკს – “სააკაშვილი-ნაციონალები”, რომელიც პარლამენტში უმრავლესობით მოსვლას გეგმავდა (ისევე, როგორც “ლეიბორისტები” და “ბურჯანაძე-დემოკრატები”), სახელისუფლებო ბლოკის თანაბარი პროცენტი ჰქონდა. არჩევნების წინა პერიოდში რეიტინგების პირველ-მეორე ნომრად მყოფი “ბურჯანაძე-დემოკრატების” წილი, 8%-ის ფარგლებში მერყეობდა, რაც მათ წინასაარჩევნო ამბიციებს ნამდვილად არ შეესაბამებოდა; თუმც, ბევრი ექსპერტი მიიჩნევდა – რომ არა პერსონალურად ნინო ბურჯანაძის მკვეთრად მზარდი რეიტინგი, ამ ბლოკის მთავარი სუბიექტი – “დემოკრატები”, 7%-იანი ბარიერის ვერგადალახვის სფრთხის წინაშე იდგა.

ყველა სახის წინასწარი მონაცემებით (ცესკო-ს წინასწარი მონაცემები, არასამთავრობო ორგანიზაცია ”სამართლიანი არჩევნების” პარალელური დათვლის შედეგით, ორი, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი ეგზიტპოლის შედეგებით), პარლამენტში მოხვედრა თითქმის გარანტირებული ჰქონდათ: სახელისუფლებო ბლოკს “ახალი საქართველოსათვის”, ბლოკ “სააკაშვილი-ნაციონალებს”, “დემოკრატიული აღორძინების კავშირს” (“აღორძინებას”) და “ლეიბორისტულ (შრომის) პარტიას”. 7%-იანი ბარიერის გადალახვის შანსი ჰქონდათ ბლოკ “ბურჯანაძე-დემოკრატებსა” და “ახალ მემარჯვენებს”, მათზე ნაკლები, მაგრამ თეორიული შანსი – ბლოკს “მრეწველობა გადაარჩენს საქართველოს”.

როგორც მოსალოდნელი იყო, საერთაშორისო დამკვირვებლებმა საქართველოში ჩატარებული არჩევნები (აზერბაიჯანული არჩევნებისაგან განსხვავებით) უშეღავათოდ, საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნებით შეაფასეს და აღნიშნეს, რომ იგი არ შეესაბამებოდა ამ სტანდარტებს. “მიგვაჩნია, რომ ქვეყნის მოსახლეობა უფრო კარგ საარჩევნო სისტემას და უფლებების შესაბამის დაცვას იმსახურებს, რაც სამწუხაროდ,

გუმინ არ განხორციელდა”, – აღნიშნა 3 ნოემბერს გამართულ ბრიფინგზე ეუთო-ს მოქმედი თავმჯდომარის საგანგებო კოორდინატორმა ბრიუს ჯორჯმა. აშშ-ის საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტის პრეზიდენტი ჯორჯ ფილსონი ყურადღებას ამახვილებდა არჩევნებისას გამოვლენილ პრობლემებზე: ამომრჩეველთა სიები, საარჩევნო ადმინისტრაციების არაკომპეტენტურობა, ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენება, პოლიტიკური პარტიების იდეოლოგიის არარსებობა. (ტ/კ “რუსთავი 2”, 03.11.2004)

დაძაბულობის ესკალაცია გამოიწვია ცესკო-ში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მონაცემების შესვლამ, რომლის მიხედვითაც არჩევნების წინასწარი შედეგი თავდაყირა დადგა – “აღორძინებამ” გაუსწრო სახელისუფლებო ბლოკსა და “ნაციონალურ მოძრაობას” და პირველ ადგილზე გადაინაცვლა. შესაძლოა, ეს იყო “ბაბუების” (შევარდნაძე-აბაშიძის) კიდევ ერთი გარიგების შედეგი – მორიგი მანევრი ხელისუფლების შენარჩუნებისათვის.

ვითარება უკიდურესად დაიძაბა არა მხოლოდ დედაქალაქში, არამედ, რეგიონებშიც. თბილისში, პარლამენტის წინ დაბანაკებულ მომიტინგეთა რიგები გეომეტრიული პროგრესით იზრდებოდა. მომიტინგეთა სკანდირება – “მიშა!”, “მიშა!” – “ნაციონალების” მომხრეთა პრიმატზე მიანიშნებდა, ხოლო ედუარდ შევარდნაძისადმი მიმართული “გადადექი!” იმის ნიშანი იყო, რომ ყოველგვარი უკმაყოფილება – პოლიტიკურიც, სოციალურიცა და პიროვნულიც, პრეზიდენტის გადადგომის მოთხოვნაში აკუმულირდა.

14 ნოემბერს მოვლენების განვითარებამ ფართო მასშტაბი მიიღო – დედაქალაქში ათიათასობით ადამიანი შეიკრიბა, ძირითადად – “ნაციონალური მოძრაობისა” და “ზურჯანაძე-დემოკრატების” მხარდამჭერები; მოგვიანებით მათ “ზვიადისტების” ერთი ფრთა შეუერთდა. აქციების მიმდინარეობის მთელ პერიოდში განსაკუთრებული აქტიურობითა და რადიკალიზმით გამოირჩეოდა ახალგაზრდული მოძრაობა “კმარა” (რომლის დაფინანსებასაც პრესა სოროსს უკავშირებდა)... მიუხედავად იმავე დღეს პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის მიერ გაკეთებული საგანგებო განცხადებისა, რომ იგი არ დაუშვებს სამოქალაქო ომს, მიუხედავად ოპოზიციის ლიდერების მუდმივი მოწოდებისა, რომ აქციას მშვიდობიანი ხასიათი ჰქონოდა, ძალიან მცირე იყო იმის ალბათობა, რომ არჩევნების შემდგომი ათდღიანი დაძაბული ვითარება და უკომპრომისო საპროტესტო განწყობა სერიოზული დესტაბილიზაციის წყაროდ არ იქცეოდა. მრავალათასიანი მიტინგი, რომელსაც “საქართველოს ბედის გადაწყვეტის”

მისია ეკისრებოდა, “სი-ენ-ენ”-ის, “ზი-ბი-სი”-ს, “ევრონიუს”-ისა და სხვა საინფორმაციო საშუალებების მეშვეობით, მსოფლიო საზოგადოებრიობის ინტერესის საგანი გახდა. მიტინგმა, ფაქტობრივად, “ვარდების რევოლუციის” გენერალური რეპეტიციის როლი შეასრულა – თავისი მასშტაბურობით, ორგანიზებულობით, მშვიდობიანი ხასიათით, მშვიდად დაშლით. პრესაში ეს მოვლენა შეფასდა იმის მაუწყებლად, რომ საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოებამ ამ ეტაპზე “გამოცდა ჩააბარა”. (15 ნოემბრის პრესა). რაც შეეხება “ვარდების რევოლუციის” შეფასებასა და მნიშვნელობას, ეს თემა განვითარებულია დისერტაციის შემდგომ ნაწილში – “ვარდების რევოლუცია” და პოსტრევოლუციური პერიოდი”.

- 2004 წლის საპრეზიდენტო და ხელახალი საპარლამენტო არჩევნები

“შეგნებულად არ ვამახვილებთ ყურადღებას 2004 წლის საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნებზე. ეს იყო პოსტრევოლუციური პერიოდი, როცა მოქალაქეთა პოლიტიკური არჩევანი “ვარდების რევოლუციის” დღეებში გამჟღავნდა. არჩევნები საერთაშორისო ორგანიზაციათა დიდმა ნაწილმა სამაგალითოდ აღიარა, თუმცა, ცოდვა გამხელილი სჯობს – ამ დღეებში ასარჩევი არც არაფერი იყო, რადგან რევოლუციის ეიფორიის პერიოდში ოპოზიციური აზრი ქრება” (ხაზი ჩვენია – ლ.კ.), – აღნიშნავს მაია ტორაძე ზემოხსენებულ სადისერტაციო ნაშრომში. (69, 46)

ჩვენც ვიზიარებთ ამ მოსაზრებას, მაგრამ მაინც შევაჩერებთ ყურადღებას 2004 წლის არჩევნების გაშუქებაზე, რადგან ამ თემასთან დაკავშირებული პუბლიკაციები, აქცენტები და ნიუანსები ავსებს პრესაში პოსტრევოლუციური ვითარების ასახვის საერთო სურათს და აჩვენებს, რომ “ვარდების რევოლუციას” არსებითად არ შეუცვლია საქართველოს პოლიტიკური ცხოვრებისა და პრესის მთავარი ორიენტირი – სახელისუფლო ბრძოლების პრიმატი, პიროვნული ფაქტორის დომინირებით.

მიუხედავად იმისა, რომ “ვარდების რევოლუციის” პროცესში და, განსაკუთრებით, ბოლო დღეებში, გამოიკვეთა მიხეილ სააკაშვილის, როგორც რევოლუციის ლიდერის, სახე, ფუნქცია და მნიშვნელობა, რევოლუციის მეორე დღესვე დაიწყო პრესაში ვერსიების განვითარება საპრეზიდენტო კანდიდატურის თაობაზე; რა თქმა უნდა, ფიგურირებს მიხეილ სააკაშვილი, მაგრამ ხსენდება ნინო ბურჯანაძეც. გაზეთი “ხვალინდელი დღე”, მაგალითად, წერდა, რომ “სავარაუდოდ, ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური ძალების უმეტესობისთვის მეტ-ნაკლებად მისაღები

საპრეზიდენტო კანდიდატურა ნინო ბურჯანაძე იქნება. მას უპირატესობას მიანიჭებენ, როგორც სააკაშვილზე გაცილებით ნაკლებრადიკალურ ფიგურას.” (“ხვალინდელი დღე”, 26.11.2003)

მიხეილ სააკაშვილის საპრეზიდენტო ღირსებების განხილვისას ძირითადად ყურადღება მახვილდება მის ქარიზმატულობაზე, უალტერნატივობაზე, გამბედაობაზე, ემოციურობაზე (გავიხსენოთ ვახუშტი კოტეტიშვილის ცნობილი ნათქვამი – “ქართველები ემოციური ხალხი ვართ და ემოციურ პრეზიდენტს ვირჩევთ”), ინფანტილურობაზე, “ამერიკის მიერ შექმნილ იმიჯზე”... გვხვდება რამდენიმე მკვეთრად განსხვავებული შეფასებაც; მაგალითად, პოლიტოლოგ სოსო ცინცაძეს სააკაშვილი ბრიტანელ პრემიერს, დიზრაელს აგონებს, რომელსაც “ახალგაზრდობაში ბევრი შოკირებაში მოჰყავდა თავისი ექსტრაგაგანტური რადიკალიზმით, ხოლო ისტორიაში შევიდა ერთ-ერთ ბრწყინვალე პრემიერად, რომლის დროსაც ბრიტანეთმა სუეცის არხი ჩაიგდო ხელში.” (“რეზონანსი”, 06.12.2004)

რევოლუციის მომდევნო დღეებში პრესაში აშკარად თვალშისაცემია მიხეილ სააკაშვილის რადიკალიზმისა და აგრესიულობის ხარისხისა და ამბიციურობის შესუსტება. ამ თვალსაზრისით ყველაზე მომგებიანად იგი გაზეთ “24 საათის” 24-25 ნოემბრის ნომრებშია წარმოდგენილი (ყურადღებას იპყრობს მისი ეფექტური ფოტოც, გაწონასწორებულ და მშვიდ პოზაში); აღსანიშნავია, რომ ერთ-ერთ პუბლიკაციაში სააკაშვილი მაღალ შეფასებას აძლევს ექსპრეზიდენტს: “შევარდნაძე დიდი პიროვნებაა”; “პრეზიდენტი უკიდურესად ღირსეულად იქცეოდა”. (“24 საათი”, 24.12.2004) (გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ შემდგომში, გაპრეზიდენტებამდე თუ პრეზიდენტობისას, მიხეილ სააკაშვილი კატეგორიულად უარყოფდა ედუარდ შევარდნაძის პერსონას, მოიხსენიებდა მხოლოდ მკვეთრად უარყოფით კონტექსტში და ყოველი ახალი საქმის წამოწყებისას მის ლექსიკაში ხაზგასმით ფიგურირებდა – “პირველად საქართველოში”...)

რევოლუციის შემდგომ დღეებში მედიის ყველა საშუალება ეხება მიხეილ სააკაშვილის შესაძლო ლიკვიდაციის თემას ამა თუ იმ კონტექსტში. “ჯორჯიან თაიმსის” პუბლიკაციის (“არჩევნებამდე სააკაშვილს მოკლავენ?”) პროვოკაციულ აქცენტებში ზურაბ ჟვანია ხსენდება, როგორც შესაძლო “დამკვეთი”: “მკვლელობის განხორციელების შემთხვევაში წინასწარ იცოდეთ, რომ ჟვანია დამკვეთად გიორგაძეს დაასახელებს, თუნდაც იმ შემთხვევაში, რომ ამ მკვლელობის უკან თავად იდგეს.” (“ჯორჯიან თაიმსი”, 04.12.2004) მიხეილ სააკაშვილზე შესაძლო თავდასხმის ვერსიებს

ამაფრებს უსაფრთხოების მოტივით კრწანისის რეზიდენციაში მისი გადაყვანის ფაქტიც.

ამასთან, პრესაში გვხვდება მინიშნებები “მართვად ქაოსზე” და მისი დაკავშირება საპრეზიდენტო არჩევნების ჩაშლის საფრთხესთან, ხსენდება იგორ გიორგაძე და, რა თქმა უნდა, რუსეთი. პოლიტოლოგ პაატა ზაქარეიშვილის მოსაზრებით, “...მომხდარი აფეთქებებიც, გასროლებიც და რაიონების მიხედვით განხორციელებული სატელეფონო ტერორიც, პროფესიონალების მიერ ზედმიწევნით კარგად დაგეგმილ და განხორციელებულ სადაზვერვო-სადივერსიო ოპერაციას უფრო ჰგავს, ვიდრე “რევანშს”. მოვლენათა განვითარების ჯაჭვი სწორედ იმის მიმანიშნებელია, რომ პროცესი უცხო ქვეყნის, კერძოდ კი, რუსეთის სპეცსამსახურებიდან იმართება.” (“კვირის პალიტრა”, 15.12.2003)

საპრეზიდენტო არჩევნებთან დაკავშირებით პრესა ავითარებს მოსაზრებებს, რომ ლამის ანეგდოტური კანდიდატურების არსებობა სააკაშვილს კარგ ფონს არ უქმნის. ერთადერთი კანდიდატურა, რომელიც ასე თუ ისე ანგარიშგასაწევ კონკურენტად განიხილება, თემურ შაშიაშვილია. საარჩევნო კამპანიის დასაწყისში, სატელევიზიო გამოსვლებსა თუ საგაზეთო ინტერვიუებში, თემურ შაშიაშვილი ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ ქვეყანაში უნდა დამთავრდეს ყოველგვარი დაპირისპირება, აგრესიული ტონით საუბარი; არ უნდა გაბატონდეს ხუნვეზინური სტილი, ქვეყანას აკადემიური ტონი და სიმშვიდე სჭირდება. იგი აცხადებს, რომ ის არ არის ამხელა ძალაუფლების მქონე პრეზიდენტის ინსტიტუტის მომხრე; ამ ძალაუფლებას ვერ გაუძლო გამსახურდიამ, ვერც მსოფლიო მნიშვნელობის პოლიტიკოსად ცნობილმა შევარდნაძემ გაუძლო. გაპრეზიდენტების შემთხვევაში იგი მიზნად ისახავს ზეცენტრალიზებული სისტემის დანგრევას. (ტ/კ “რუსთავი-2”, ტ/კ “იბერია”, 15.12.2003)

ყურადღებას შევაჩერებთ თემურ შაშიაშვილთან დაკავშირებულ რამდენიმე აქცენტზე: პრესაში გაჟღერდა ვერსია რომ, შესაძლოა, მისი საარჩევნო კამპანია ბორის ბერეზოვსკიმ დააფინანსოს და ამასვე უკავშირდებოდეს რუსი ოლიგარქის ბოლო სკანდალური ვიზიტი თბილისში. (“ახალი ეპოქა”, 05.12.2003); თემურ შაშიაშვილთან კომპრომისი და საერთო ენის გამონახვა ასლან აბაშიძეს დასჭირდა იმიტომ, რომ შაშიაშვილის მეშვეობით დაამარცხოს აჭარაში მიხეილ სააკაშვილი; ან კიდევ, შაშიაშვილის მეშვეობით მდგომარეობიდან გამოვიდეს და აჭარაში საარჩევნო უზნების გახსნას მიზეზი მოუძებნოს; რომ ნინო ბურჯანაძის მამას შაშიაშვილთან სატელეფონო

საუბარი ჰქონდა და მას ახლად ჩამოსაყალიბებელ მთავრობაში საკმაოდ მაღალი პოსტი შესთავაზეს. (“ახალი ვერსია”, 24.11.2003)

საპრეზიდენტო არჩევნების პათოსმა – “ყველანი არჩევნებზე!” და პრეზიდენტობის კანდიდატის ფაქტიურმა უალტერნატივობამ, პრესას საბჭოთა პერიოდის არჩევნები გაახსენა, ხოლო უკვე არჩევნების წინასწარმა შედეგმა (და – საბოლოომაც) გააჩინა პარალელი ასევე ”აბსოლუტური მაჩვენებლით” არჩეულ ზვიად გამსახურდიასა და ედუარდ შევარდნაძესთან. მეორე მხრივ, პრესაში იკვეთება ამგვარი მოტივაცია – ამ მაჩვენებლით ხალხის იმედი, ცვლილების სურვილი განისაზღვრა; ამასთან, 96%-იანი გამარჯვება ელექტორატის უკანასკნელი იმედის გამოხატულებაა.

რას ელოდება საზოგადოება პრეზიდენტისაგან? ამ კითხვაზე ყველაზე კომპაქტურ პასუხს აყალიბებს ჟურნალისტი და მედიის ექსპერტი ია ანთაძე. იგი განიხილავს სამ ფენას, რომელიც სხვადასხვა შედეგს ელის: პირველი (შესაძლოა, ყველაზე მრავალრიცხოვანი) – 4 იანვრის არჩევნებისაგან თავისი ოჯახის კეთილდღეობას ელოდება; მეორე – არჩევნებს პირად კეთილდღეობას არ უკავშირებს; ის ხელისუფლების გუნდურ პასუხისმგებლობას და ქართული სახელმწიფოს თანმიმდევრულ ნაბიჯებს მოელოს; მესამე – ეჭვით ეკიდება ხელისუფლებას და მიაჩნია, რომ არჩევნების მიმართ მოლოდინი აღემატება დღევანდელი ლიდერების შესაძლებლობებს. ანუ, ეს იმას ნიშნავს, რომ საზოგადოების ერთი ნაწილი არჩევნებისაგან ელოდება პრეზიდენტის გმირობას, მეორე ნაწილი – სამთავრობო გუნდის სწორ ნაბიჯებს, მესამე ნაწილი – სამოქალაქო მონაწილეობით ხელისუფლების ლეგიტიმაციას. ია ანთაძე ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ 4 იანვრის არჩევნებში ყველაზე ცოტაა იმ მოქალაქეების რაოდენობა, რომელიც არჩევნებისაგან არაფერს ელოდება და სწორედ ეს არის ახალი ხელისუფლების ახალი პასუხისმგებლობა თავისი ქვეყნისა და ხალხის წინაშე. (84)

*

საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნების მიმართ პარტიული სპექტრის დამოკიდებულებამ გამოკვეთა მისი რევოლუციისშემდგომი მდგომარეობა – დაქსასულობა, დაბნეულობა და მკვეთრი პოზიციის არქონა! ცნება “ოპოზიცია”, რომელიც რევოლუციამდელ პერიოდშიც პირობითი იყო, კიდევ უფრო ბუნდოვანი გახდა. რევოლუციამდელი პერიოდის ოპოზიციის ნომინანტები – “ნაციონალები” და “ბურჟანამე-დემოკრატები” სახელისუფლებო პარტიად ტრანსფორმირდნენ. შესაბამისად,

დაიწყო გამოთავისუფლებული ოპოზიციური “ნიშის” ათვისების პროცესი. მოკლედ განვიხილავთ, პრესაში ასახული სურათის მიხედვით, როგორია პოლიტიკური სპექტრის ახალი კონფიგურაცია.

რევოლუციის პირველ დღეებში პრესა ყურადღებას ამახვილებდა ავანსცენის მიღმა დარჩენილი პოლიტიკური ძალების მხრიდან **რევანშისა** და **“კონტრრევოლუციის”** საფრთხეზე. ამ თვალსაზრისით მოსალოდნელი იყო ყოფილი სახელისუფლო ბლოკის (“ახალი საქართველოსათვის”), “ლეიბორისტების”, “ადორძინების”, “ახალი მემარჯვენეების” საპროტესტო განწყობის გაძლიერება – თუნდაც, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად, ან საერთო ძალისხმევით. მაგრამ, პრესა უფრო პოლიტიკური ძალების ამორფულობასა და გაურკვევლობას გამოკვეთს, ვიდრე პოლიტიკურ პროცესებში მათი ლოგიკური მონაწილეობის, ან, მინიმუმ, საკუთარი ფუნქციის გამართლებისათვის მზადყოფნას.

ყოფილ **სახელისუფლო ბლოკს** რევოლუციასთან დაკავშირებით ერთიანი პოზიცია არ დაუფიქსირებია; სახელისუფლო ბლოკის მთავარი სუბიექტის – **“მოქცავშირის”** ლიდერმა და ექსსახელმწიფო მინისტრმა **ავთანდილ ჯორბენაძემ**, თანამდებობიდან გადადგომისას გაკეთებულ განცხადებაში, **მოხერხებულად აუარა გვერდი პარტიულ პასუხისმგებლობას**; მხოლოდ ის აღნიშნა, რომ პოლიტიკიდან წასვლას არ აპირებს და მზად არის ითანამშრომლოს “ყველა სუფთა პოლიტიკურ ძალასთან”. ხოლო რა ბედი ეწეოდა 1995 და 1999 წლის მოწვევის პარლამენტებში ჰეგემონიის მქონე პარტიას, დარჩებოდა თუ არა, და რა ფორმით, პოლიტიკურ სცენაზე, ამის თაობაზე პრესაში არ გვხვდება არც ჯორბენაძისა და არც “მოქცავშირის” რომელიმე აქტიური წევრის გამოკვეთილი პოზიცია. თუმც, ძველი პარლამენტის ყველა “მოქცავშირელი” დეპუტატი ერთსულოვნად ჩაება უფლებამოსილება გაგრძელებული პარლამენტის მუშაობაში და უპრობლემოდ მისცა ხმა დღის წესრიგში დაყენებულ ყველა საკითხს. ახალი ალიანსის შექმნის თაობაზე განაცხადი გააკეთეს **ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელმა “მოქცავშირელებმა”** – **ირაკლი გოგავამ** და **ზვიად მუკბანიაძემ**, მაგრამ ძირითადად ამით შემოიფარგლა მათი აქტიურობა პოლიტიკურ და საინფორმაციო სივრცეში.

ბლოკის ერთ-ერთი აქტიური სუბიექტის – **სოციალისტური პარტიისა** და მისი ლიდერის **ვახტანგ რჩეულიშვილის** ტრანსფორმაცია ამგვარია – რჩეულიშვილმა პარტიის სახელით განცხადებების გაკეთების უფლება, შემდგომ კი – პარტიაც **ირაკლი მინდელს** გადააბარა; თავად კი პოლიტიკიდან წასვლა და არასამთავრობო სექტორში

“გადაბარგება” გადაწყვიტა (არჩევნებამდე დარჩა პარლამენტის ვიცე-სპიკერად). “ალიასთან” ინტერვიუში იგი აცხადებს, რომ სიტუაციისგან გარიდებას ამჯობინებს; ბაქო-ჯეიჰანისადმი მიძღვნილი მონოგრაფიის დაწერას ფიქრობს; საპრეზიდენტო არჩევნების ბოიკოტს არ გეგმავს და არც არავის მოუწოდებს ამისკენ. (“ალია”, 13.12.2003) სოციალისტური პარტიის პოზიციას კი ირაკლი მინდელი გამოხატავს, რომელიც აცხადებს, რომ თუ აჭარის რეგიონი არჩევნებში მონაწილეობაზე უარს განაცხადებს, “სოციალისტები” ყველაფერს გააკეთებენ იმისთვის, რომ 4 იანვრის ვადამდელი საპრეზიდენტო არჩევნები ჩაიშალოს. (“რეზონანსი”, 05.12.2003)

სახელისუფლო ბლოკის სპიკერის, ირინა სარიშვილი-ჭანტურიას ჩამოშორება ედპ-ს ლიდერობიდან პრესაში ძირითადად შეფასებულია, როგორც იძულებითი ნაბიჯი; იგი პარტიის მთავარმა კომიტეტმა ედპ-ს თავმჯდომარის მოვალეობიდან გადააყენა, თუმც, დარჩა პარტიისა და კომიტეტის წევრად. “ლამის მზერის” პირდაპირ ეთერში სარიშვილმა აღნიშნა, რომ ზურაბ ჟვანია დიდი ხანია იბრძვის ედპ-ს დასაკუთრებისთვის. (ტ\ვ “მზე”, “ლამის მზერა”, 16.12.2003) მედიაში გვხვდება ირინა სარიშვილის განცხადება მის მიერ “მესამე ძალის” ჩამოყალიბების თაობაზე, მაგრამ, პრესის ვარაუდით, როგორც ჩანს, მან ვერავინ დაითანხმა, ვერც ბათუმისაგან მიიღო დახმარება და “მარიოტში” გამართულ პრესკონფერენციაზეც მარტო დარჩა.

“აღორძინება”, რომელიც 1999 წლის მოწვევის პარლამენტში “მოქცავშირის” შემდეგ ყველაზე მეტ მანდატს ფლობდა და თავს ჭეშმარიტ ოპოზიციად მიიჩნევდა (ცენტრისა და რეგიონის დაპირისპირების ფონზე), ოსტატურად გადავიდა ახალი ხელისუფლების რელსებზე – საარჩევნო უბნების დახურვამდე ორი საათით ადრე უარი თქვა საპრეზიდენტო არჩევნების ბოიკოტზე და არც მომავალი საპარლამენტო არჩევნების ვადა და ჩატარების პირობები გაუპროტესტებია; ამდენად, პრესის პუბლიკაციებში “აღორძინება” ოპოზიციის სტატუსით აღარ განიხილება. (საპარლამენტო არჩევნებში გამანადგურებელი დამარცხების შემდეგ კი “აღორძინება” საერთოდ გაქრა საქართველოს პოლიტიკური სცენიდან).

პრესაში გაჩნდა ვარაუდი, რომ მომავალი საპარლამენტო არჩევნებისათვის “ახალი მემარჯვენეები” და “მრეწველები” (რომლებიც 2 ნოემბრის არჩევნებისათვის გაერთიანებაზე ვერ შეთანხმდნენ) ერთობლივ კოალიციას შექმნიან. “მრეწველები” ვარდების რევოლუციის დროს არ გამოჩენილან, სამაგიეროდ, პარლამენტის პირველივე სხდომაზე გამოცხადდნენ; მოგვიანებით დემარშის პოლიტიკა შეცვალეს “ახალმა მემარჯვენეებმაც”.

ერთადერთი მკვეთრი პოზიცია ლეიბორისტებმა გამოხატეს, მათ ბოიკოტი გამოუცხადეს 1999 წლის მოწვევის პარლამენტის შეკრებას და მომავალ არჩევნებს; შექმნილი ვითარებიდან გამოსავლის მოსაძებნად კი აუცილებლად მიიჩნიეს: “2 ნოემბერს არჩეული პარლამენტის დაუყოვნებლივ შეკრება, თავმჯდომარედ არაპოლიტიკური ამბიციების მქონე პიროვნების არჩევა, კონსტიტუციური კონგრესის შექმნა ზვიად გამსახურდიას უზენაეს საბჭოსთან ერთად, ახალი კონსტიტუციისა და საარჩევნო კოდექსის მიღება და ახალი საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნების დანიშვნა.” (“ხვალინდელი დღე”, 26.11.2003) ლეიბორისტების ლიდერმა, **შალვა ნათელაშვილმა** განაცხადა, რომ არჩევნების ბედი უკვე გადაწყვეტილია და **მუდამ ჟვანია-სააკაშვილის წინააღმდეგი იქნება**. პრესაში ფიგურირებს მოსაზრება, რომ რევოლუციამ ლეიბორისტები ძალიან დააზარალა. 2 ნოემბრის არჩევნების შემდეგ ნათელაშვილის მიერ დაკავებულმა პოზიციამ ლეიბორისტებს ელექტორატი აშკარად დააკარგვინა.

ასე რომ, რევოლუციის მომდევნო დღეებში პრესაში გაჟღერებული “**რევანშისტული საფრთხე**”, ისევ პრესაში ასახულ სურათზე დაყრდნობით, მომდევნო დღეებში აღარ ფიგურირებს. გაზეთ “ალიას” დასკვნით, “**რეალურად რევანშისტები საკმაოდ სუსტები და დაქსაქსულები არიან**”. (“ალია”, 11.12.2003)

რაც შეეხება გამარჯვებული ოპოზიციის წიაღში მომხდარ ცვლილებებს, არ გამართლდა ძირითადი სუბიექტების (“ნაციონალური მოძრაობა”, “ბურჯანაძე-დემოკრატები”) გათიშვის პროგნოზი, მაგრამ 17-18 დეკემბრის მედიაში ოფიციალურად გაცხადდა “**ტრადიციონალისტებისა**” და ედპ-ს მიერ ახალი პოლიტიკური კოალიციის ჩამოყალიბება. **მიხეილ სააკაშვილის** საპრეზიდენტო კანდიდატად წამოყენების ფაქტისადმი “**ტრადიციონალისტთა**” ლიდერის, აკაკი ასათიანის მკვეთრად უარყოფითი **დამოკიდებულების** აფიშირება თავდაპირველად მედიაში გაჟღერდა, როგორც ბლოკ “ბურჯანაძე-დემოკრატების” რიგებში ერთგვარი განხეთქილების მაუწყებელი; მაგრამ მალევე დაფიქსირდა ის გარემოებაც, რომ ასათიანმა ეს გადაწყვეტილება ზურაბ ჟვანიასთან შეთანხმებით მიიღო. ამ ფაქტს “**მთავარი გაზეთი**” ახალი ხელისუფლების მიერ “**ოპოზიციის ძიების**” კონტექსტში განიხილავს: “**აკაკი ასათიანი, შესაძლოა, მემარჯვენე ძალების გაერთიანებას ჩაუდგეს სათავეში და ახალი კოალიციის ჩამოყალიბებით ახალ ხელისუფლებას სერიოზული ოპოზიცია შეუქმნას**. პოლიტიკურ წრეებში იმასაც ამბობენ, რომ ასათიანის ოპოზიციონერობა რევოლუციონერი ლიდერების მიერ შედგენილი პროგრამის ნაწილია და არა ტრადიციონალისტთა

თვითშემოქმედება. ამ ვერსიის მიმდევართა აზრით, ხელისუფლებას, რომელიც ჯერ კიდევ არ არის ლეგიტიმური, ბუნებრივად გაძლიერებული ოპოზიციის ეშინია და უპირატესობას მის მიერ შექმნილს ანიჭებს.” (“მთავარი გაზეთი”, 03.12.2003)

სახელმწიფო მინისტრი ზურაბ ჟვანია მიესალმა კოალიციის შექმნას. მისი შეფასებით, ბოლო დროს საქართველოში განვითარებული მოვლენების შემდეგ მნიშვნელოვანია გამოიკვეთოს ის ძალები, რომლებიც საქართველოს ახალ ხელისუფლებას სერიოზულ ოპონირებას გაუწევს: “საქართველოს ხელისუფლებას ურჩევნია ოპონენტებად ისეთი ადამიანები ჰყავდეს, რომლებთანაც შესაძლებელი იქნება კამათიც და დავაც, ოღონდ – ძლიერ ქართულ სახელმწიფოზე ორიენტირებულ პრინციპებზე.” (“რეზონანსი”, 18.12.2004)

ხომ არ არის ეს ზურაბ ჟვანიას მხარდამჭერი გაერთიანება მიხეილ სააკაშვილის წინააღმდეგ? – ჟურნალისტ ინგა გრიგოლიას ამ შეკითხვას აკაკი ასათიანმა ასე უპასუხა: ჩვენ ვართ უკვე ახალი ხელისუფლების ოპოზიცია, მე მიმაჩნია, რომ ოპონირება საჭიროა. ჩვენ ვხედავთ, რა შედეგი მიიღო რუსეთმა, ფაქტიურად იქ გაიმარჯვეს: კომუნისტებმა, მოფაშისტო ელემენტებმა, ე.წ. ცენტრისტებმა (რომელიც, სინამდვილეში, სახელისუფლო პარტიაა). მე ვთვლი, რომ ჩვენთან მეტი მზაობაა ევროპული ტიპის პოლიტიკური ურთიერთობების ჩამოყალიბებისათვის; მემარჯვენეობა საჭიროა მემარცხენე სპექტრის გაწონასწორებისათვის. ჩვენს საზოგადოებაში არის მოთხოვნა ერთიანი პლატფორმის, ერთიანი ხედვის ცენტრისტული ძალის ჩამოყალიბებაზე. (ტ/კ “მზე”, “დამის მზერა”, 15.12.2003)

ახალშექმნილი კოალიცია მემარჯვენე პოლიტიკური ორგანიზაციის სტატუსით წარსდგა ოფიციალურ პრეზენტაციაზე და მთავარ ამოცანად “ქვეყანაში გამეფებული სოციალისტური იდეების” წინააღმდეგ ბრძოლა გამოაცხადა. აკაკი ასათიანი ამაში გულისხმობდა მიხეილ სააკაშვილის “ნაციონალური მოძრაობის” წინასაარჩევნო დაპირებებს გადასახადების გაუქმებისა და ხელფასების გაორმაგების შესახებ. მომდევნო დღეებში მათ “ოპოზიციური სტატუსი” საპრეზიდენტო არჩევნების ბოიკოტით გაიმყარეს; აკაკი ასათიანმა სააკაშვილის პრეზიდენტად არჩევას “ტომის ბელადის არჩევა” უწოდა.

გაზეთი “24 საათი” ერთგვარი ირონიზებით ეხმაურება კოალიციის შექმნის ფაქტს, მას “ხელმოცარული პოლიტიკოსების ალიანსს” უწოდებს, ხოლო აკაკი ასათიანს – “პოლიტიკურ დონ ჟუანს”. (“24 საათი”, 17.12.2003)

ქართულ პოლიტიკურ სპექტრში **სიახლე** იყო “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ ჩამოყალიბებული პარტია “**თავისუფლება**”, რომელმაც პარტიის ლიდერის, **კონსტანტინე (კოკო) გამსახურდიას** პერსონით მიიპყრო ყურადღება. პრესა აღნიშნავდა, რომ პარტიის წევრთა გვარ-სახელები ცნობადობის თვალსაზრისით არაფრისმთქმელია, სამაგიეროდ, ზვიად გამსახურდიას ვაჟის გამოჩენა პოლიტიკურ ასპარეზზე ამომრჩევლებში თავისებურ **სენტიმენტალიზმს** და “**ზვიადისტური**” ელექტორატის **ხმების მოკრებას** გამოიწვევს. პრესაში გვხვდება კოკო გამსახურდიას აღქმა, როგორც საქართველოს “**სულიერი პრეზიდენტის**”, როგორც “**სიმბოლოს**” და არა როგორც “**პოლიტიკური ლიდერის**”; როგორც **მომდევნო საპრეზიდენტო არჩევნების ერთ-ერთი “მთავარი მოქმედი გმირის**”, რომელიც, შესაძლოა, “**სოროსელების სერიოზულ კონკურენტად**” ჩამოყალიბდეს და ა.შ. პოლიტოლოგების შეფასებით კი, მან **ჩამოსვლა დააგვიანა**; იგი საერთოდ არ მონაწილეობდა არაფერში, ემიგრაციიდანაც შეიძლებოდა რაღაცის გამოხატვა; მას არა **აქვს რაიმე მკაფიო მესიჯი**; “**24 საათის**” პრესომბუდსმენი, ნოდარ ლადარია სარკასტულად შენიშნავდა, რომ **გამსახურდიას არც სახელი აქვს საკუთარი, არც გვარი და არც გარეგნობა**.

თავად გამსახურდია ამოცანად ისახავდა ხელისუფლების **კონსტრუქციული ოპოზიციის** როლის შესრულებას, პარტიის პრიორიტეტად კი თვლიდა **მართლმადიდებლური სარწმუნოების დაკანონებას**, საარჩევნო პლატფორმად – საკანონმდებლო ვაკუუმის ამოვსებას, ცენტრსა და რეგიონს შორის კომპეტენციების გამიჯვნას.

ნიშანდობლივია, რომ არჩევნების წინა დღით პრეზიდენტ სააკაშვილის “**ექსტრემალური ჩასვლა სამეგრელოს რეგიონში**” პრესაში დაკავშირებულია სწორედ კოკო გამსახურდიას ფაქტორთან, რომელმაც “**სერიოზული კონკურენცია გაუწია მმართველებს** და ეს არ შეიძლებოდა კანცელარიის ყურადღების ცენტრში არ აღმოჩენილიყო.” (“**ალია**”, 30.03.2004) არჩევნებში “**თავისუფლების**” მიერ მიღწეული შედეგი პრესაში ერთდროულად ფასდება, როგორც წარმატებული ახალშექმნილი პარტიისათვის და როგორც წარუმატებელი. პრესისთვის მიცემულ ინტერვიუებში კოკო გამსახურდია ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ მისი პარტია არ ჩამოყალიბებულა მხოლოდ საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობისთვის; მაგრამ ფაქტია, რომ მან მაშინვე, როგორც კი წინასწარი შედეგებით სათუო გახდა “**თავისუფლების**” მიერ საარჩევნო ბარიერის გადალახვა, თითქმის უკომენტაროდ დატოვა საქართველო და ისევ

შვეიცარიაში გაემგზავრა, მამის – ზვიად გამსახურდიას საიუბილეო საღამოს წინადღით.

ფაქტობრივად უალტერნატივო საპრეზიდენტო არჩევნების შემდგომ, პრესაში გაჩნდა აქცენტი მომავალი პარლამენტის ერთპარტიულობის საშიშროებაზე. ამ ფაქტორზე უცხოელი ექსპერტები და უცხოური მედიაც ამახვილებდნენ ყურადღებას. რადიო “ზი-ბი-სი“-ს კომენტარით, “ნოემბრის რევოლუციის შედეგად ოპოზიცია პრაქტიკულად გაქრა... არსებობს სერიოზული საშიშროება, რომ მომავალი პარლამენტი ერთპარტიული იქნება... მოვლენების ამგვარი განვითარება სერიოზულ საშიშროებას ქმნის. 85%-ით არჩეული პრეზიდენტი არც ისე სასიამოვნოა, მაგრამ მაინც მოსათმენია. აი, პარლამენტი, რომელშიც ყველაფერს ერთი ძალა წყვეტს – ეს უბრალოდ ძალზე საშიშია!” (რადიო “ზი-ბი-სი“, “ზვალინდელი დღე”, 09.01.2004) ევროსაბჭოს მონიტორინგის ჯგუფის ხელმძღვანელი მათიას იორში აცხადებს, რომ “ძლიერ ხელისუფლებას ოპოზიციაც ძლიერი უნდა ჰყავდეს.” (“დილის გაზეთი”, 07.01.2004) პრესაში, გვხვდება ინფორმაცია, რომ აშშ დაინტერესებულია საქართველოში ოპოზიციის არსებობით და ამისათვის ორ მილიონამდე თანხას გამოყოფს.

საპარლამენტო არჩევნებამდე ერთი თვით ადრე პრესის პუბლიკაციებში იკვეთება “რევოლუციური სამეულის” ინტერესთა დაპირისპირება; ჟურნალისტური მსჯელობა იმის თაობაზე, რომ – “ნინო ბურჯანაძეს აგდებენ”, რომ ჟვანიასა და სააკაშვილს არ სურთ ბურჯანაძის გაძლიერება და, მოსალოდნელია, იგი პარლამენტის თავმჯდომარედაც აღარ აირჩიონ – შესაძლოა, გაზვიადებად და პროვოკაციულ აქცენტად მიგვეჩნია, რომ არა თავად ნინო ბურჯანაძის მიერ ჩატარებული პრესკონფერენციის ამსახველი პუბლიკაციები. პრესის კომენტარებით, ბურჯანაძე პირველია, ვინც “ლიდერთა შორის დადებული შეთანხმების დარღვევისა” და “კულუარული შანტაჟის” თაობაზე ალაპარაკდა: იგი აცხადებს, რომ დიდი პასუხისმგებლობა აქვს ხალხის წინაშე, არ უნდა ქვეყნის ინტერესი პიროვნულ ინტერესებს გადააყოლოს და ამის გამო ბევრჯერ წავიდა დათმობებზე – დათმო საკონსტიტუციო ცვლილებების დროს, დათმო სიების დროს; მაგრამ, მისი მოთმინება აავსო იმ ფაქტმა, რომ “ბურჯანაძე-დემოკრატებისთვის” განკუთვნილი 40%-ი ისე დაკომპლექტდა, რომ მასში აღმოჩნდა ჟვანიას 26 კანდიდატი, ბურჯანაძემ კი 14 ადამიანის “გაყვანა” ძლივს შეძლო. საერთოდ, ბურჯანაძის თქმით, შეთანხმებისამებრ, პარლამენტში მისი აზრი უნდა ყოფილიყო დომინანტური, ზურაბ ჟვანიას აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე უნდა გაეკეთებინა უფრო მეტი ფოკუსირება, მან

ხომ, ფაქტობრივად მართლაც დააკომპლექტა მთავრობის ძირითადი ნაწილი. განაწყენების მიუხედავად, ბურჯანაძე ხელახლა გაოპოზიციონერობაზე არ ლაპარაკობს, სამაგიეროდ, ამ თემას აქტიურად ავითარებენ ჟურნალისტები.

სიების საბაზით მკვეთრად დაპირისპირებულ **ჟვანია-ბერძენიშვილს** კომპრომისზე წასვლა მოუხდათ. როგორც პრესა აღნიშნავს, მათი **განხეთქილების მიზეზი აჭარაზე გადამწყვეტი ზეგავლენის მოპოვება** და ამ რეგიონში ხელისუფლების სადავეების ხელში ჩაგდებაა. დავით ბერძენიშვილს, შესაძლოა, არც მოეხადა ბოდიში ზურაბ ჟვანიასთვის, მაგრამ სხვანაირად მას შეეძლო კობა დავითაშვილის ბედი გაეზიარებინა.

ახლა პოლიტიკაში ახალი წესრიგი მყარდება – ან მიიღებ ამ წესებს, ან ბანკროტი ხდები. ჯერჯერობით, **სააკაშვილსა და ჟვანიას ერთმანეთი ძალიან სჭირდებათ**, ამიტომაც ამ დიდ პოლიტიკურ ინტერესს ნებისმიერი შეიძლება შეეწიროს, – ასე ლაგდება, საბოლოო ჯამში, პრესის აქცენტები.

მარტში, როგორც პრესა აღნიშნავს, დასრულდა ნებაყოფლობითი **სამთვნიანი მორატორიუმი** ახალი ხელისუფლების კრიტიკაზე (რომელიც ტელევიზიაში უფრო საგრძნობი იყო, ვიდრე გაზეთებში); პრესაში ფიქსირდება საკმაოდ მწვავე მოსაზრებები, იმის თაობაზე, რომ, ფაქტობრივად, **პარტია და ბელადი ერთი და იგივეა, წინასაარჩევნოდ დარიგებულ გაზეთსაც კი “სააკაშვილი” ჰქვია**. (“ალია”, 23.03.2004); **სააკაშვილის პოლიტიკის ნაკლად** მიიჩნევა, რომ ნოემბრის არჩევნებისაგან განსხვავებით, მარტში მთელი საარჩევნო კამპანია მხოლოდ მის გარშემო დატრიალდა. (“ახალი ვერსია”, 29.03.2004); რომ **“ნაციონალური მოძრაობის”** ხელისუფლებაში მოსასვლელად ნახევარი საქართველო იბრძოდა... და დღეს ამ პრინციპით მოქმედებენ – **არცერთი არანაციონალი ჩვენს გვერდით!**” (“რეზონანსი”, 22.03.2004) და ა.შ.

რაც შეეხება საპარლამენტო არჩევნების შეფასებას პრესაში, მოვიშველიებთ ერთგვარ მინი-დაიჯესტს:

- **ევროპელმა დამკვირებლებმა არჩევნები ევროპულ სტანდარტებთან მიახლოებულად შეაფასეს**; ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის დელეგაციის ხელმძღვანელმა მათიას იორშმა მას ქართული პარადოქსი უწოდა, რადგან **არჩევნები, ერთის მხრივ, იმედისმომცემია, შედეგი (ერთპარტიული პარლამენტი) კი – დამაფიქრებელი**. (“დილის გაზეთი”, 30.03.2004)
- **“დიდი წმენდა ქართულ პოლიტიკურ ლანდშაფტზე – მისი საბოლოო გათავისუფლება წარსულის აჩრდილებისა და ნარჩენებისაგან”**. (“24 საათი”, 29.03.2004)

- “ოპოზიცია მოსახლეობის ვენდეტას შეეწირა”; 28 მარტი – ახალი ათვლის წერტილი ქართულ პოლიტიკაში, მოდის ახალი პოლიტიკური სპექტრი. (“მთავარი გაზეთი”, 30.03.2004)
- ოპოზიცია წაგებულია იმით, რომ ლიდერს ვერ ირჩევს; სანამ ლიდერი არ ეყოლება, იგი ვერ გახდება ხელისუფლების თავის ტკივილი; სადაც სააკაშვილი-ჟვანიას გუნდია – ოპოზიციაში თუ ხელისუფლებაში, ის მხარეა ძლიერი. (“ალია”, 30.03.2004)
- კობა დავითაშვილი, პარლამენტარი: დემოკრატიულმა რევოლუციამ მოიტანა ეს ანტიდემოკრატიული სიტუაცია და ჩვენ მივიღეთ რაღაც საშუალო რუსეთსა და თურქმენეთს შორის. (“რეზონანსი”, 30.03.2004)
- ლელა იაკობიშვილი, კულტუროლოგი: ჩემთვის კატასტროფაა, როცა 95 პროცენტი მოსახლეობის ერთნაირად ფიქრობს... ეიფორიამ, რომ მაღალი პროცენტებით არის არჩეული, დაღუპა “მოქალაქეთა კავშირიც” და ზვიადისტებიც. (“დილის გაზეთი”, 29.03.2004)

არსებული პროგნოზების საპირისპიროდ, სახელისუფლებო სამეულმა შესძლო თანხმობის შენარჩუნება. თუმც, პრესაში ვხვდებით მოსაზრებებს, რომ ისევე როგორც საპარლამენტო სიების შემთხვევაში, ამჯერად, შესაძლოა, მათ შორის უთანხმოების საბაზად იქცეს საპარლამენტო კომიტეტების გადანაწილების საკითხი; მით უფრო, რომ არსებობს ე.წ. პრესტიჟული და არაპრესტიჟული კომიტეტები. ბოლო წლებში პრესტიჟული კომიტეტების უმრავლესობას ჟვანიას გუნდი აკონტროლებდა.

• არჩევნები პოსტრევოლუციურ აჭარაში

“ვარდების რევოლუციის” შემდგომი პერიოდის პრესაში ინტენსიურად ვითარდებოდა მოსაზრება, რომ აჭარაში გავლენის მოპოვებისთვის კონკურენცია “განხეთქილების ვაშლად” იქცეოდა “ნაციონალურ მოძრაობასა” და “რესპუბლიკელებს” შორის და, შესაბამისად, გახდებოდა სახელისუფლებო უმრავლესობის რღვევის დაწყების საბაზი. მიუხედავად იმისა, რომ არჩევნებში მონაწილე პარტიები თითქმის შეგუებულნი იყვნენ დამარცხებას და საარჩევნო კამპანიასაც არ აწარმოებდნენ, “რესპუბლიკური პარტიის” ლიდერი დავით ბერძენიშვილი ამტკიცებდა, რომ ღირსეულ

კონკურენციას გაუწევდა “ნაციონალებს”. წინასაარჩევნო პერიოდში “რესპუბლიკელები” აქტიურად ცდილობდნენ ხაზგასმას, რომ ისინი წარმოადგენენ ერთადერთ პარტიას, რომელიც წლების მანძილზე თანმიმდევრულად ებრძოდა აჭარაში “აღორძინებასა” და ასლან აბაშიძეს. “მათ ღირსეულად ატარეს რეჟიმისაგან თავისუფალი აჭარის იდეა”, – წერდა გაზეთი “ახალი 7 დღე”. (“ახალი 7 დღე”, 18.06.2004)

პრესაში ფიგურირებს მოსაზრება, რომ აჭარის ამომრჩეველმა არ იცის რას ირჩევს, რადგან საქართველოს პარლამენტმა არჩევნებამდე ვერ მოასწრო აჭარის სტატუსთან დაკავშირებული საკონსტიტუციო ცვლილების პროექტის მიღება. ყველაზე რადიკალური შეფასებით, არჩევნები უკანონოა, რადგან ირჩევენ ორგანოს, რომლის უფლებამოსილება ჯერ დადგენილი არ არის. პარალელურად, ვხვდებით ამგვარ მოსაზრებასაც – მთავარია, რომ აჭარაში საკანონმდებლო ორგანოს ირჩევენ და არ ნიშნავენ.

პარლამენტში აჭარის სტატუსისა და არჩევნების თაობაზე სერიოზულ უკმაყოფილებას ძირითადად ფრაქცია “მემარჯვენე ოპოზიცია” აფიქსირებდა (თუ არ ჩავთვლით პერსონალურად კობა დავითაშვილისა და ზვიად მიმიგურის ოპოზიციურ აქტიურობას). დავით გამყრელიძე აცხადებდა, რომ 20 ივნისის არჩევნებით პრაქტიკულად გაფორმდა ხელისუფლების სურვილი და ლეგიტიმურობა გადაეცა სახელმწიფო საბჭოს (ლევან ვარშალომიძის ხელმძღვანელობით), რომელიც არჩევნებამდე რეგიონში დროებით ფუნქციას ასრულებდა.

პარლამენტის თავმჯდომარე ნინო ბურჯანაძე პოლიტიკურ შეცდომას უწოდებს აჭარის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებში “რესპუბლიკელების” დამოუკიდებლად მონაწილეობას, რადგან აჭარაში დემოკრატიის დასამყარებლად “ნაციონალები” და “რესპუბლიკელები” ერთად იბრძოდნენ და ეს ერთობა უნდა შენარჩუნებულიყო. საპარლამენტო უმრავლესობიდან “რესპუბლიკელების” წინააღმდეგ ყველაზე მკვეთრად ნოდარ გრიგალაშვილმა გაილაშქრა: “პოლიტიკური ამბიციების გამო ბერძენიშვილმა და მისმა თანამოაზრეებმა აჭარაში მეორე პოლიტიკური ცენტრის შექმნა სცადეს... სახელმწიფოში რამდენიმე ცენტრის შექმნა არის ბოროტება, რომელიც ქვეყანას ცუდად შემოუბრუნდება.” (“მთავარი გაზეთი”, 22.06.2004)

აჭარის არჩევნების შედეგი გახდა მიზეზი იმისა, რომ “რესპუბლიკელთა” 6-კაციანი შემადგენლობიდან ოთხმა დატოვა საპარლამენტო უმრავლესობის რიგები (ლევან ბერძენიშვილმა – კომიტეტის თავმჯდომარის პოსტიც). “რესპუბლიკელებს” თავის ჭკუაზე ვერავინ გვატარებს, დემოკრატიული სივრცის შეზღუდვას ყოველთვის

შევეწინააღმდეგებით; მინდა ვიქონიო იმედი, რომ რაც აჭარაში მოხდა მხოლოდ და მხოლოდ დაბალი რანგის ახალი ნომენკლატურის ინიციატივა იყო, – აღნიშნავდა არჩევნების შედეგის კომენტარებისას “რესპუბლიკელი” ივლიანე ხაინდრავა. (“კვირის პალიტრა”, 28.06.2004)

არჩევნების შედეგების შეფასებისას პრესაში ვხვდებით მოსაზრებას, რომ ეს იყო პირველი დემოკრატიული არჩევნები აჭარაში (“მთავარ გაზეთს” ეს შეფასება საპირველგვერდო ანშლაგში აქვს მოცემული: “პირველი დემოკრატიული არჩევნები აბაშიძის შემდეგ”); ამასთან, პუბლიკაციების სათაურებშივე იკვეთება კრიტიკული პათოსი: “აჭარული არჩევნები ცემა-ტყეპისა და ნაციონალებისა და რესპუბლიკელების დაპირისპირების ფონზე”, “რით ჰგავს ნაციონალური მოძრაობა მოქალაქეთა კავშირს?” (“რეზონანსი”, 21.06.2004); “აჭარა: არჩევნები ცემა-ტყეპის თანხლებით” (“ახალი თაობა”, 21.06.2004); “არჩევნების შედეგები პოლიტიკურ დამაბულობას გაზრდის” (“დილის გაზეთი”, 21.06.2004); “მირს ასლანი, მაღლა მიშა!” (“ახალი ვერსია”, 21.06.2004); “ნაციონალებმა გადაამლაშეს” (“ხვალინდელი დღე”, 22.06.2004).

პრესაში ფიგურირებს პირადად მიხეილ სააკაშვილის ფაქტორი არჩევნებში “ნაციონალური მოძრაობის” თითქმის ერთპიროვნულ გამარჯვებაში (თუ არ ჩავთვლით “რესპუბლიკელების” მიერ მოპოვებულ ორ ადგილს); ერთის მხრივ, მხედველობაში გვაქვს ამ ტიპის შეფასებები:

“აჭარის მოსახლეობის მთავარი ორიენტირი, პარტიულ სიაში შეყვანილ თუ მაჟორიტარ კანდიდატებზე მეტად, საქართველოს პრეზიდენტი იყო, რომლის მიმართ სიყვარული აჭარაში განსაკუთრებით იგრძნობა.” (“24 საათი”, 21.06.2004); “აჭარამ პრეზიდენტის ხატრით მისცა ხმა” (“მთავარი გაზეთი”, 01.07.2004) პოლიტოლოგი სოსო ცინცაძე: “დღეს მიხეილ სააკაშვილი იმდენად პოპულარულია, რომ მის წინააღმდეგ წასვლა ხარაკირს ნიშნავს. ვისაც არ უნდა გაემარჯვა, სააკაშვილის კურსის გამტარებელი იქნებოდა, რადგან მოსახლეობა დღეს სასიკეთოდ მხოლოდ ამ გზას მიიჩნევს.” (“საქართველოს რესპუბლიკა”, 23.06.2004)

მეორე მხრივ, პრესაში ყურადღება მახვილდება წინასაარჩევნო კამპანიაში პრეზიდენტის პირად აქტიურობაზე, ზოგადად იმ ფაქტზე, რომ ხელისუფლების მაღალჩინოსნები არჩევნებში მონაწილეობდნენ როგორც მხარეები. “რეზონანსის” პოლიტიკური მიმომხილველი მიაწინებებს საფრთხეზე, რომ “ნაციონალური მოძრაობა”, შესაძლოა, მალე “მოქალაქეთა კავშირს” დაემსგავსოს; რომ ზვიად გამსახურდია თავის

დროზე ისეთივე მედროვეებმა დალუპეს, როგორებიც ამჟამადც მრავლად არიან მმართველ პარტიაში. (“რეზონანსი”, 21.06.2004)

“აბაშიძის დიქტატურის გადმონაშთებთან ბრძოლაში აჭარის ახალმა ხელისუფლებამ უნებლიედ თავად შეიძინა ახალი კოლექტიური დიქტატორის სახე. აჭარის მოსახლეობა რა შიშითა და მოწიწებითაც საუბრობდა აბაშიძის ხელისუფლებაზე, იმავე მოწიწებით და მორიდებით საუბრობს ახალ ხელისუფლებაზე. როგორც ვერ ბედავდნენ გაეპროტესტებინათ ძველი ხელისუფლების უკანონოები, ასევე, თვალს ხუჭავენ ახალ უკანონოებზე, რის გამოც, შესაკრებთა გადანაცვლებით ჯამი არ შეცვლილა.” (ახალი თაობა, 21.06.2004)

“ერთადერთი ადამიანი, რომელიც აჭარული მმართველებიდან საზოგადოებაში სიმპატიებს იწვევს, ლევან ვარშალომიძეა – ნაკლები საუბრითა და მეტი საქმის კეთებით გამორჩეული ადამიანი.” (“რეზონანსი”, 21.06.2004)

პარლამენტარ კობა დავითაშვილს, რომელიც წინასაარჩევნო პერიოდში ხელმოწერებს აგროვებდა აჭარის ავტონომიის გაუქმების თაობაზე პლემბისციტის ჩატარებისთვის, აჭარის თვითმმართველობამ პრობლემები შეუქმნა. პარლამენტის მიერ მიღებულ საკონსტიტუციო ცვლილებას აჭარის სტატუსთან დაკავშირებით, დავითაშვილმა “იურიდიული კრეტინიზმი” უწოდა და განაცხადა, რომ კვლავ გააგრძელებს ხელმოწერების შეგროვებას აჭარის ავტონომიის გაუქმების თაობაზე. (“ახალი თაობა”, 30.06.2004)

აჭარული არჩევნების ერთგვარი რეჟიუმე შეიძლება ისევ პრესის შეფასებით ჩამოვაყალიბოთ: აჭარაში მოსახლეობამ პრეზიდენტს დაუჭირა მხარი და სანაცვლოდ ხელისუფლებისაგან მხოლოდ იმას ითხოვს, რომ ახალი ასლან აბაშიძე და “აღორძინება” არ მიიღოს. (“მთავარი გაზეთი”, 01.07.2004)

თავი V

“ვარდების რევოლუცია” და პოსტრევოლუციური პერიოდი

ამ თავის სახელწოდება ერთგვარად პირობითია, რამდენადაც ცნება “ვარდების რევოლუცია” არ გამოხატავს მხოლოდ 2003 წლის 23 ნოემბერს მომხდარ მოვლენას. მას შლეიფივით მოსდევს შემდგომი პროცესები, რომელთა ათვლის წერტილად სწორედ “ვარდების რევოლუცია” ითვლება და რომლებიც, პირდაპირ თუ ირიბად, ამ ცნებაში ერთიანდება.

“2003 წლის ნოემბერში საქართველოს ხელისუფლება შეიცვალა მშვიდობიანი, მაგრამ არაკონსტიტუციური გზით... ხელისუფლების შეცვლის ეს ეპიზოდი “ვარდების რევოლუციის” სახელით შევიდა ისტორიაში, საქართველოს მოსახლეობისა და საერთაშორისო თანამეგობრობის უდიდესმა ნაწილმა “ვარდების რევოლუცია” ჩათვალა მნიშვნელოვან ნიშანსვეტად, რომელიც საქართველოს დემოკრატიული ღირებულებებისაკენ შებრუნებას მოასწავებდა”, – ასე შეაფასა “ვარდების რევოლუცია” მესამე სექტორის ცნობილმა წარმომადგენელმა, პოლიტოლოგმა გია ნოდიაშვილმა საანგარიშო ნაშრომში “სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება საქართველოში: მიღწევები და გამოწვევები”. (56, 17)

“ვარდების რევოლუცია”, როგორც მის შემდგომ განვლილმა პერიოდმა აჩვენა, მაშინდელი თუ შემდგომი შეფასებების ურთიერთგამომრიცხავობის მიუხედავად, იყო კარგად დამუშავებული ტექნოლოგიური სქემის მიხედვით განვითარებული პროცესი, რომელშიც მოხდა ერთდროულად რამდენიმე არსებითი ფაქტორის ფოკუსირება – პოსტსაბჭოთა მმართველობის შეცვლა, პერსონალურად შევარდნაძის მიმართ დაგროვილი ნეგატიური ენერგიის განმუხტვა, დასავლურ ინტერესზე ორიენტირებული არა მხოლოდ ხელისუფლების, არამედ საზოგადოების ჩამოყალიბების მცდელობა და, რაც მთავარია, პოსტსაბჭოთა სივრცეში, დემოკრატიული განვითარების კალაპოტში ქვეყნის და საზოგადოების მშვიდობიანი გადასვლის მოდელის რეალობად ქცევა; რეგიონში საქართველოს სახით დასავლური ფორპოსტის დაფუძნება.

მართალია, “ვარდების რევოლუცია” ქართველი ხალხის არნახული მობილიზებით, შევარდნაძის ხელისუფლების შეცვლის გარდაუვალი სურვილითა და კორუფციის აღმოფხვრის ამაღლებული სულისკვეთებით წარიმართა; მაგრამ თანდათან, იგივე პრესის მეშვეობით, მკაფიოდ გამოიკვეთა სურათი, რომ ეს იყო თანამედროვე

მსოფლიოს გლობალური პროცესების კანონზომიერი განვითარების შესაბამისად დასახული მოდელი, რომლის განსახორციელებლად საქართველოს შერჩევა შემთხვევითი არ ყოფილა.

“21-ე საუკუნეს თავისი მოთხოვნები აქვს და თავისი ტემპი. მასდემოკრატიის პროცესმა – დემოკრატიის მასობრივი ვარიანტის ექსპორტის და მისი გლობალური დამკვიდრების პროცესმა – მთელი პლანეტა უნდა მოიაროს, რათა ჰარმონიზდეს თავისუფალი და არათავისუფალი სამყარო და საყოველთაო უსაფრთხოება დასადგურდეს”, – წერს აპოლონ სილაგაძე გაზეთ “24 საათში” გამოქვეყნებულ პუბლიკაციაში, რომელშიც უაღრესად საინტერესოდ და კომპაქტურადაა ჩამოყალიბებული არა მხოლოდ ამ პროცესისა და “სამოდერლო ქვეყნად” საქართველოს არჩევის კანონზომიერება, არამედ ის კრიტერიუმები, რითაც “სასტარტო ქვეყანა” განისაზღვრება; გაანალიზებულია მოგებისა და წაგების ბალანსი, რევოლუციის შემდგომ ეტაპზე წარმოქმნილი წინააღმდეგობა ქვეყნის საგარეო და საშინაო პრიორიტეტებს, გლობალურ და ლოკალურ ამოცანებს შორის; რევოლუციის გადარჩენის, რევოლუციის წარმატებისა და მისი შემდგომი პერიოდის აღმშენებლობის (და არა ნგრევის) უნისონში მოსვლის აუცილებლობა:

“ჩვენ აღმოვჩნდით პროცესების ავანგარდში... რევოლუცია რომ არ ყოფილიყო, ჩვენ არა უბრალოდ პასიური, არამედ უროლო მონაწილე ვიქნებოდით განვითარების გლობალური პროცესებისა... ჩვენ არ გვექნებოდა ის საერთაშორისო ავტორიტეტი, რომელიც ბევრად აღემატება იმ შესაძლებლობებს, რასაც ჩვენი ფართობი და მოსახლეობის რაოდენობა განსაზღვრავს. ჩვენ არ გვექნებოდა საერთაშორისო ფუნქცია, რომლის ქონის შანსი მცირე ერებს ადვილად არ ეძლევათ.” (65)

სწორედ ამ როლმა განაპირობა “არშემდგარიდან” “სანიმუშომდე” საქართველოს სახელმწიფოს იმიჯის ტრანსფორმირება და პოზიციონირება ქვეყნის გარეთ (უპირველესად და წარმატებულად) და საკუთრივ საქართველოში (ნაკლები წარმატებით).

“ვარდების რევოლუციასთან” მიმართებაში, არა მხოლოდ იმდროინდელ მედიაში, არამედ, მოგვიანებით გამოქვეყნებულ პუბლიკაციებსა თუ ნაშრომებში, იკვეთება საერთო თვალსაზრისი, რომ ყველა შესაძლო მიზეზ-შედეგის მიუხედავად, მთავარი ფაქტორი იყო ცვლილებების რწმენა და მოლოდინი. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ფილოსოფოს ზაზა ფირალიშვილის მიერ 2003 წლის შემოდგომაზე განვითარებული პროცესების გააზრება “ქართული პოლიტიკის თეატრალურ დიალექტიკაში”: “წმინდა

კულტუროლოგიური აზრით მნიშვნელობა არა აქვს, თუ ვინ და რა მიზნით დადგა მარადი განახლების პოლიტიკური სპექტაკლი, ან, საერთოდ, დადგა თუ არა. ზუსტად ასევე, მნიშვნელობა არა აქვს, ამ რევოლუციურ კარნავალს რაიმე რეალური შედეგი მოჰყვა თუ არა. მთავარი ის არის, რომ ჩვენს ადამიანებში, მიუხედავად განვლილი ათწლეულების განმავლობაში გადატანილი ტრაგედიებისა, იმედგაცრუებებისა, ტერიტორიების დაკარგვისა, მიუხედავად პოლიტიკოსების სრულიად უკეთური მცდელობებისა, თავისი მიზნებისათვის გამოეყენებინათ მათი გულუბრყვილო და მით უფრო ძლიერი რწმენა, რომ ამქვეყნად რაიმე მაინც შეიძლება საიკეთოდ შეიცვალოს, ადამიანებს არ დაუკარგავთ ის ინფანტილური იდეალიზმი, რომლის გარეშეც შეუძლებელია ამქვეყნად არსებობა.” (71, 186-187)

ზაზა ფირალიშვილის აზრით, “განახლების ამ ფარული მოლოდინის სიმბოლიზება” იკისრა “მესამე პოლიტიკურმა ისტებლიშმენტმა”, უბრალო ადამიანებმა კი მას ისევე გამოუცხადეს ნდობა, როგორც თავის დროზე წინა ორს – ზვიად გამსახურდიასა და ედუარდ შევარდნაძის პოლიტიკურ ისტებლიშმენტებს უცხადებდნენ. (71, 186-187)

დისერტაციის წინა თავებში მოცემული 2000-2003 წლების პერიოდის მედიასურათი გვიჩვენებს, როგორ ემზადებოდა პოსტშევარდნაძისტული პერიოდისთვის ახალი პოლიტიკური თაობა, როგორ მოამზადეს ნიადაგი შევარდნაძის ეპოქიდან პოსტეპოქაში “ზავერდოვანი” გადასვლისთვის არასამთავრობო ორგანიზაციებმა და მედიამ; ზემოთ ყურადღება შევაჩერეთ იმაზეც, რა ფაქტორებმა განაპირობა საქართველოს ადეკვატურობა ახალი მსოფლიო წესრიგის დრამატურგიაში თუნდაც ერთი მოკრძალებული როლის შესასრულებლად.

ამასთან, თუ პოსტსაბჭოთა პერიოდიდან (განსაკუთრებით კი 90-იანი წლების შუახანებიდან) დღემდე საქართველოს მიერ რთული კატაკლიზმებით გამოვლილ გზას და მედიაში მის ასახვას გონების თვალთ ერთ ფოკუსში მოვაქცევთ, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ “ვარდების რევოლუციის” მოსამზადებელი სამუშაო ჩვენი ქვეყნის ყოფიერებისა და ცნობიერების თითქმის ყველა განშტოებას მოიცავდა. (შესაძლოა, ერთ-ერთი უცხოური ორგანიზაციის მიერ გრანტის გამოყოფა “ხმით ნატირლების” შესასწავლად, პირდაპირ თუ ირიბად ამავე მიზანს – ჩვენი ეთნოფსიქიკის ნიუანსებში წვდომასაც ემსახურებოდა).

თუ უფრო შორს წავალთ, აღმოჩნდება, რომ თუნდაც საინფორმაციო ომი (და არა მხოლოდ!), რომელსაც რუსული მედია ახორციელებდა (რეზონანსულად – ქართულიც!)

საქართველოში დესტაბილიზაციური პროცესების ინიცირებისთვის, საქართველოს, როგორც “არშემდგარი ქვეყნის” იმიჯის შექმნისა და დამკვიდრებისთვის, საბოლოო ჯამში, სათანადო ფონს უქმნიდა საზოგადოების განწყობის მიმართვას რადიკალური ცვლილებისთვის მოტივაციის შესაქმნელად. ეს ფაქტორი რომ ერთ-ერთი განმსაზღვრელი იყო “ვარდების რევოლუციის” განხორციელებისთვის, ამის ფაქტობრივი მასალა, შეძლებისდაგვარად, წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომშიც არის მოცემული.

“ვარდების რევოლუცია” რომ სტრატეგიული ტექნოლოგიების თანამედროვე სტანდარტებით განხორციელებული პროცესი იყო, ეს, რა თქმა უნდა, ჩვენი საავტორო მოსაზრება არ არის. მიუხედავად იმისა, რომ ამ თემაზე თუნდაც პრესაში არაერთი პუბლიკაცია გამოქვეყნდა და არაერთი ნაშრომის ყურადღების ცენტრში მოექცა, ვფიქრობთ, ამ პროცესის შესწავლა და გაანალიზება შესაბამისი დარგების სპეციალისტთა ფუნდამენტურ კვლევას იმსახურებს.

ტელემედიისა და, საერთოდ, მასობრივი კომუნიკაციის მკვლევარი ელდარ იბერი, ნაშრომში “ტელევიზია და ხელისუფლება (“ვარდების რევოლუციის” გაკვეთილები)”, “ვარდების რევოლუციის” “მედიარეჟისურის” თეორიული ასპექტების ფონზე, რესტროსპექტიულად აღადგენს ამ პროცესის განვითარებას “ვირტუალურ რეალობაში”. შესაბამისად, მისი დასკვნები საყურადღებოა არა მხოლოდ ტელევიზიის როლის კვლევის თვალსაზრისით. ე.იბერის შეფასებით, “თავისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობის გამო ქვეყანა მსოფლიოს ზესახელმწიფოების ფარული დაპირიპირების (თუ მორიგების) ობიექტად იქცა, რაც უდიდეს გავლენას ახდენს აქ მიმდინარე ყველა სოციალურ-პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ მოვლენაზე. პოლიტიკური პროცესები ძირითადად ფინანსდება და იმართება გარედან. გარედან შემოდის მასობრივი ცნობიერებით მანიპულირების უახლესი პოლიტიკური ტექნოლოგიები და წარმატებით ხორციელდება ქართულ რეალობაში.” (28, 38)

ზემოთმოხმობილ ასილაგამის სტატიაში “ვარდების რევოლუცია” განხილულია, როგორც “განვითარების გლობალური პროცესებში” საქართველოს ჩართვის საუკეთესო საშუალება; ე.იბერი პოლიტიკური პროცესების “გარედან მართვაზე” აკეთებს აქცენტს. ამ თვალსაზრისით საყურადღებოა ჯაბა დევდარიანის ნარკვევი “საერთაშორისო დახმარების გავლენა საქართველოზე” (რომელიც შესრულებულია საქართველოში დემოკრატიული მშენებლობის ძირითადი ტენდენციების შემაჯამებელი საექსპერტო პროექტის ფარგლებში და ასახავს არა მხოლოდ ავტორის, არამედ, ექსპერტებისა და

პრაქტიკოსების შეჯერებულ თვალსაზრისს). “განვითარებისა და დემოკრატიის დახმარების თანამედროვე კრიტიკა ორ ძირითად არგუმენტს ეყრდნობა. პირველის მიხედვით, განვითარების დახმარება კოლონიური აზროვნების გაგრძელებაა; მისი მიზანი – “დასავლური დემოკრატიის” მაგალითის “განუვითარებელ” სამყაროში გადატანა, რაც კათოლიკურ-პროტესტანტული ღირებულებებისა და პროცესების ბრმად გადმოღებას ემყარება. ზოგიერთი მკვლევარის აზრით, რადგან განვითარებისა (და დემოკრატიის) დახმარება კოლონიალური აზროვნების გადმონაშთია, ის ემსახურება ნაციონალური ელიტის დათრგუნვას დასავლური დომინიონების მიერ. ეს არგუმენტი, რომელიც ძალიან წააგავს დამოკიდებულების თეორიას, დღეისათვის ანტიგლობალისტური ლოგიკის მნიშვნელოვანი ნაწილია. დახმარების ზედმეტი “პროდასავლურობის” შესახებ საქართველოს რადიკალურ პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ წრეებშიც ხშირად საუბრობენ.” (18, 31-32)

დახმარების კრიტიკის მეორე ფორმა, – აღნიშნავს ჯ.დევედარიანი, – სწორედ დახმარების პროგრამების განხორციელების გამოცდილების მქონე პროფესიონალებისაგან მოდის. მათი აზრით, “დონორებს უყვართ ამა თუ იმ ქვეყანაში არსებული რეალობის ხელოვნურად მოქცევა მათთვის მისაღებ ჩარჩოებში და არ ძალუბთ ან არ სურთ ქვეყნის შიდა პოლიტიკაზე თავიანთი პროგრამების გავლენის კრიტიკული შეფასება.” (18, 32)

მართალია, პროექტი “დემოკრატიის განვითარება საქართველოში” მოიცავს 2003 წლამდე პერიოდს, მაგრამ, როგორც აღვნიშნეთ, “ვარდების რევოლუცია” არ ყოფილა სპონტანური აქტი და განვითარებისა და დემოკრატიის დახმარების ხარისხმა საქართველოში არსებითად განსაზღვრა მისი შედეგები. ამასთან, ჯაბა დევდარიანის ნარკვევში მოცემული შეფასებები და დასკვნები ერთგვარი გასაღებია იმ ურთიერთგამომრიცხავი თვალსაზრისებისა (და რეალური შედეგებისაც), რომლებიც “ვარდების რევოლუციის” გარშემო ვითარდებოდა და დღემდე ვითარდება.

დასავლური დომინიონების მიერ ნაციონალური ელიტის დათრგუნვა, ანუ “კოლონიალური აზროვნების გადმონაშთი”, რაზეც ჯ.დევედარიანი ამახვილებს ყურადღებას, შესაძლოა, იყოს გამოძახილი ცნობილი ამერიკელი პოლიტოლოგის სემუელ ჰანთინგტონის თვალთახედვისა (მისი 1996 წელს გამოქვეყნებული ნაშრომი “ცივილიზაციათა შეჯახება” განსაკუთრებით აქტუალური გახდა 11 სექტემბრის ტერაქტის შემდეგ). ჰანთინგტონი მიიჩნევს, რომ: დასავლეთი უნიკალურია და არა უნივერსალური; უნივერსალიზმის ლოგიკური შედეგია იმპერიალიზმი; დადგა დრო,

დასავლეთი გათავისუფლდეს უნივერსალიზმის ილუზიისაგან; რწმენა დასავლური უნიკალურობის შესახებ არა მხოლოდ მცდარი და ამორალურია, არამედ საშიშიც; მოდერნიზაცია და განვითარება არც მოითხოვს და არც უნდა განაპირობებდეს ვესტერნიზაციას (პირიქით, იგი უნდა იწვევდეს ადგილობრივ კულტურათა აღორძინებას); დასავლეთის ლიდერების უმთავრესი პასუხისმგებლობა არა სხვა ცივილიზაციათა დასავლური გარდაქმნა, არამედ დასავლური ცივილიზაციის უნიკალური ნიშნების დაცვა და განახლებაა. ეს პასუხისმგებლობა, პირველ რიგში, ეკისრება ყველაზე ძლიერ დასავლურ ქვეყანას – აშშ-ს; სახელმწიფო მოღვაწეებს მხოლოდ მაშინ შეუძლიათ ნაყოფიერად შეცვალონ რეალობა, როცა აღიარებენ მას და კარგად ესმით იგი; ამერიკული ელიტა უაღრესად ნელა აღიქვამს შექმნილ რეალობებს; ბუმისა (ბუმი უფროსის, – ლ.კ.) და კლინტონის ადმინისტრაციები მხარს უჭერდნენ მულტიცივილიზაციური ინტეგრაციის გეგმებს, რომლებიც ან უგუნური იყო, ან იწვევდა გაუთვალისწინებელ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ შედეგებს... (78)

მილტონ ფრიდმანი (რომლის წიგნი – “კაპიტალიზმი და თავისუფლება”, XX საუკუნის 50-იან წლებში შექმნილი, დღემდე ლიბერალური მსოფლმხედველობის კლასიკურ ნაშრომად ითვლება) საერთაშორისო ზეეროვნული მონოპოლიების დიქტატურას ისეთივე საფრთხედ თვლის თავისუფლებისთვის, როგორც სახელმწიფო დიქტატურას. **ლიბერალიზმი ებრძვის თავისუფლების ყოველგვარ შეზღუდვას – სახელმწიფოებრივს, კორპორაციულსა თუ ზეეროვნულს.** ზეეროვნული დიქტატის პირობებში, მართალია, სიტყვის, სინდისისა და საქმიანობის **პირობითი თავისუფლება დაცულია**, მაგრამ მხოლოდ გარკვეულ ფარგლებში, გარკვეულ ზღვრამდე, რომლის გადალახვის მცდელობა ადამიანებისთვის დიდ რისკთან არის დაკავშირებული. კაპიტალის ცენტრებში – საერთაშორისო კორპორაციებში უზომო ძალაუფლებაა კონცენტრირებული. მათ მიერ ყველა საშუალება გამოიყენება საზოგადოების მანიპულირებისთვის. ისინი ფლობენ მასობრივ საინფორმაციო საშუალებებს, მათ გავლენა აქვთ სასამართლოებსა და სახელმწიფო დაწესებულებებზე, ბაზრებზე კი მათ გარეშე არაფერი ხდება... (72)

წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომის ბოლო ქვეთავში (“საქართველოში ჯორჯ ბუმის ვიზიტის რეზონანსი პრესაში”) ვნახავთ, რომ თბილისში ვიზიტისას აშშ-ის პრეზიდენტის, ჯორჯ ბუმის მიერ წარმოთქმული სიტყვების მთავარი საკვანძო სიტყვა “თავისუფლებაა”.

ზემოთგანხილული თვალსაზრისები შემთხვევით არ დაგვიკავშირებია “ვარდების რევოლუციასთან”. მისი წინარე და შემდგომი მოვლენები ცხადყოფს, რომ დემოკრატიის, ლიბერალიზმისა და თავისუფლების “ექსპორტი” შესაძლოა წარმატებული იყოს იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფოსა და საზოგადოებას გაცნობიერებული აქვს არა მხოლოდ მისი შესაძლო შედეგები (პოზიტიურიცა და ნეგატიურიც), არამედ ამ პროცესების კანონზომიერება და შესაბამისი მოქმედების ამპლიტუდა – მოქცეული მათ გარდაუვალობასა და ჩვენს შესაძლებლობას შორის. თუნდაც პრესის მაგალითი ცხადყოფს, რომ გამონაკლისის სახით პროცესების ამგვარი აღქმა გვხვდება, მაგრამ უმეტესწილად მათი თანმდევი პრობლემები აღიწერება ზერელედ და მარტივად – “გლობალიზაციის”, “მასონების”, “სოროსის”, “შავი პიარის” და ა.შ. ხსენებით, ან “მტრის ხატის” შექმნით.

*

23 ნოემბერს “ვარდების რევოლუციით” დასრულებული პროცესის გაანალიზება პრესაში მრავალმხრივი და, ხშირ შემთხვევაში, ურთიერთგამომრიცხავი შეფასებებითაა მოცემული; ვეცდებით, შეძლებისდაგვარად, გარკვეული ლოგიკით დავალაგოთ ძირითადი აქცენტები.

პირველ ყოვლისა, ალბათ უნდა გამოვკვეთოთ ის **ობიექტურ-სუბიექტური მიზეზები**, რომლებიც საფუძვლად დაედო რევოლუციას. რაც შეეხება **საბაბს**, ის ჯერ კიდევ არჩევნებამდე კარგა ხნით ადრე იყო განსაზღვრული – **არჩევნების გაყალბება ხელისუფლების მიერ, ამომრჩევლის სამოქალაქო უფლებების შელახვა.**

მედიაში შექმნილი სურათით იკვეთება მთავარი მიზეზი, რომელიც რევოლუციის ქვაკუთხედი გახდა – **ედუარდ შევარდნაძის მიმართ ლამის პათოლოგიური სიძულვილი**, რწმენა და იმედი, რომ თუნდაც სახელისუფლო სივრციდან მისი მოშორების ფაქტი უკვე სასიკეთო მოვლენა იქნებოდა ქვეყნისთვის. ამ მიზეზმა ერთ ფოკუსში მოუყარა თავი ყველა ფაქტორს – სოციალურს, პოლიტიკურსა თუ პიროვნულს.

რევოლუციის მეორე დღესვე პრესაში, ერთის მხრივ, გამოიკვეთა სულისკვეთება, რომ **გამარჯვებულებს არ ასამართლებენ**; მეორეს მხრივ, იმ დღესვე დაიწყო მსჯელობა ხელისუფლების შეცვლის პროცესის **სამართლებრივ ასპექტებზე.**

მაინც რა შეიძლება ეწოდოს 23 ნოემბრის მოვლენებს?

დეკლარირებულად, ეს იყო **ხავერდოვანი, უსისხლო რევოლუცია**:

“ვარდების რევოლუცია” (“24 საათი”, 24.11.2003); “ვარდებიანი, უსისხლო და უეკლო რევოლუცია”, “ხავერდოვანი რევოლუცია”, “შშვიდობიანი რევოლუცია” (“რეზონანსი”, 24.11.2003); “რევოლუცია უსისხლოდ” (“ახალი ვერსია”, 24.11.2003); “ვარდების რევოლუცია” უეკლოდ” (“კვირის პალიტრა”, 24.11.2003); “კულტურული რევოლუცია” (“მთავარი გაზეთი”, 24.11.2003)

საყურადღებოა ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის პრეზიდენტის თინა ხიდაშელის ფორმულირება: “იმას, რაც დღეს მოხდა, იურიდიულ და ყველა ენაზე ჰქვია **უსისხლო რევოლუცია**.” (“რეზონანსი”, 24.11.2003)

პრესაში არანაკლები ინტენსივობით ფიგურირებს აქცენტი, რომ ამ პროცესებს “ხავერდოვნების” განსაზღვრება არ მიესადაგება; ეს უფრო გადატრიალება, ანუ ხელისუფლების ძალით შეცვლა იყო: გაზეთი “ჯორჯიან თაიმსი” ამ პროცესს სახელმწიფო გადატრიალებას უწოდებს და აქცენტს აკეთებს აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის სომხური ლობის დაფინანსებაზე, რომლის მიზანია კავკასიაში სომხეთის ქცევა მესამეხარისხოვანი სახელმწიფოდან პირველხარისხოვნად. (27.11.2003). მომდევნო დღეებში ამავე გაზეთში ჩნდება ფორმულირება – **სამხედრო გადატრიალება**, რომელშიც აქტიურად მონაწილეობდა უშიშროების იატაკქვეშა რაზმი. (“ჯორჯიან თაიმსი”, 04.12.2003). გაზეთის ამავე ნომერში პიარტექნოლოგი დიმიტრი მონიავა აცხადებს, რომ **ახალი ხელისუფლება**, ჯერჯერობით, უფრო ვირტუალურია, ვიდრე “რეალური”, ან “ფაქტობრივი”. (“ჯორჯიან თაიმსი”, 04.12.2003) **სახელმწიფო გადატრიალება**, რომელსაც უამრავი იურიდიული დარღვევის გასამართლებლად “რევოლუცია” ეწოდა, – ასეთ მოსაზრებას ვხვდებით გაზეთ “ახალ თაობაში”. (“ახალი თაობა”, 06.12.2003)

პოლიტიკოსთა შეფასებებიდან ყველაზე რადიკალურია შალვა ნათელაშვილი; “ლეიბორისტების” ლიდერი “ვარდების რევოლუციას” ხელისუფლების უზურპაციად აღიქვამს და აქცენტს აკეთებს სოროსის როლზე, გლობალისტურ ძალებზე, რუსეთის ტერიტორიულ ინტერესზე, ბაქო-ჯეიჰანის ნავთობსადენზე... (“დილის გაზეთი”, 26.11.2003); ასევე მკვეთრია “აღორძინების” წარმომადგენელთა შეფასება; მაგალითად, ცოტნე ბაკურიას აზრით, ეს იყო კანცელარიაში დაგეგმილი “რევოლუცია”, ძველი შევარდნაძის შეცვლა “ახალგაზრდა შევარდნაძით”. (“ჯორჯიან თაიმსი”, 04.12.2003);

ქრისტიანულ-დემოკრატიული კავშირის ლიდერი ვაჟა ლორთქიფანიძე მიანიშნებს ქვეყანაში დიქტატურის დამყარების საფრთხეზე. (“ახალი თაობა”, 26.11.2003)

აქვე აღვნიშნავთ, რომ აქცენტები “ვარდების რევოლუციასთან” სოროსისა და “გლობალისტური ძალების” მიმართებაზე კიდევ დიდხანს ვითარდებოდა პრესაში. სანიმუშოდ მოვიხმოთ ციტატას ყველაზე რადიკალური მოსაზრებით: “მსოფლიო პოლიტიკის ისტორიაში პირველად მოხდა, რომ სახელმწიფო იქცა არა რომელიმე ძლიერი ქვეყნის, არამედ კერძო პირის საკუთრებად; სოროსის მიზანია არა მხოლოდ “ახალი ევროპის” გეგმის განხორციელება, ანუ აშშ-ის გავლენის გაძლიერება ევრაზიაზე, არამედ მერკანტილურიც – საქართველოს, როგორც სატრანსპორტო დერეფნის ყიდვა.” (“ახალი თაობა”, 31.03.2004)

საკონსტიტუციო სასამართლოს ყოფილი თავმჯდომარის, იუსტიციის საბჭოს წევრის, ავთანდილ დემეტრაშვილის განსაზღვრებით, “ქვეყანა სამართლებრივ ლაბირინთში იმყოფება, საიდანაც გამოსავალი ძნელად მოსაძებნია, თუმცა, შესაძლებელი. ამ პრობლემის თავი და თავი იმის განსაზღვრაა, რამდენად ლეგიტიმურია დღევანდელი ხელისუფლება... ნინო ბურჯანაძის მიერ საქართველოს პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებლად თავის გამოცხადება, რომ არაფერი ვთქვათ იმაზე, რომ პრეზიდენტს თავისი გადადგომის შესახებ განცხადება გაკეთებული არ ჰქონდა, არალეგიტიმური იყო.” (ჟურნალი “სარკე”, 03.12.2003)

“ამჯერად კიდევ არსებობს შესაძლებლობა ქვეყანა დაუბრუნდეს კონსტიტუციურ სივრცეს”, – წერს “დილის გაზეთი” (“დილის გაზეთი”, 08.12.2003) და ეს მოსაზრება მედიაში გამონაკლისი არ არის. ეს თავისთავად გულისხმობს, რომ მედია ერთგვარად აღიარებს არსებული სიტუაციის არაკონსტიტუციურობას, მაგრამ პირობითად იღებს მას, როგორც პოსტშევარდნაძისტული პერიოდის “ათვლის წერტილს”.

პარალელურად, პრესაში დომინირებს აზრი, რომ რევოლუციის მთავარი გმირი ხალხი იყო, რომ მთავარი შედეგი იყო საზოგადოების გაერთიანება, მისი გახლეჩის საფრთხის თავიდან აცილება. პირველ რიგში, ამ ფაქტორს ხაზგასმით აღვნიშნავს თავად “მთავარი რევოლუციონერი” მიხეილ სააკაშვილი: “...მთავარი გმირი არც სააკაშვილია, არც შევარდნაძე. მთავარი გმირი ხალხია, რომელმაც გუშინ საკუთარი ხელით შექმნა ისტორია.” (“24 საათი”, 24.11.2003) პოლიტოლოგ კახა კაციტაძის შეფასებით, “ქართველი ერი შედგა... პროცესების მთავარი შემოქმედი თავად ქართველი ერი იყო.” (“მთავარი გაზეთი”, 24.11.2003)

ისტორიკოსების შეფასებით (პროფესორები: მერაბ ვაჩნაძე და ვახტანგ გურული), ხალხი გააერთიანა არა რომელიმე პოლიტიკური ფიგურის სიყვარულმა, არამედ უკიდურესმა გაჭირვებამ. ეს იყო შევარდნადის კრაზი და არა ის, რომ ყველა ერთად სააკაშვილს, ჟვანიას ან ბურჯანაძეს გაჰყვა. მნიშვნელოვანია, რომ ყველაფერი უსისხლოდ დამთავრდა. ერთი ადამიანის სისხლიც რომ დაღვრილიყო, ამას ჯაჭვური რეაქცია მოჰყვებოდა და სამოქალაქო ომში გადავიჩეხებოდით; მნიშვნელოვანია, რომ **საზოგადოება ერთიანი დარჩა**, რადგან ფაქტობრივად დაპირისპირება იყო არა საზოგადოებაში, არამედ ხალხსა და ხელისუფლებას შორის. (“მთავარი გაზეთი”, 25.11.2003)

იგივე ხალხის ფაქტორის გათვალისწინებით, პოლიტოლოგი სოსო ცინცაძე ყურადღებას ამახვილებს **ხალხის ტოტალური ნდობის ტრანსფორმაციის საფრთხეზე**, რომელიც, შესაძლოა, დაემუქროს ახალ ხელისუფლებას, თუ მან უახლოეს ხანებში ვერ მოახერხა მათთვის მიცემული დაპირებების შესრულება. (“რეზონანსი”, 06.12.2003)

საგულისხმოა, რომ გავლენიან უცხოურ მედიაში განვითარებულ მოსაზრებათა მრავალფეროვნების მიუხედავად (რომელსაც, ასევე, გვაცნობს ქართული პრესა), საბოლოო ჯამში, საქართველოში მომხდარი პროცესები დადებითად შეაფასეს და ახალ ხელისუფლებას მხარდაჭერა გამოუცხადეს ევროკავშირმა და ევროპარლამენტმა, აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტმა. თუმც, დიპლომატიურ კომენტარებსა და თავშეკავებულ შეფასებებში კვლავ დომინირებს აქცენტი – რომ საქართველოს, მომავალი არჩევნების სამართლიანად ჩატარებით, ისევ (უკვე მეორედ) ეძლევა შანსი დემოკრატიულ ქვეყნად ჩამოყალიბებისათვის; სამომავლოდ შეპირებული უცხოური დახმარებებიც ამ ფაქტორზე იქნება დამოკიდებული. ისევე როგორც ქართული მედია, უცხოურიც მაღალ შეფასებას აძლევს რევოლუციური პროცესების დროს საზოგადოების აქტიურობისა და ერთსულოვნების ფაქტორს.

2 ნოემბრის არჩევნებამდე საქართველოში ჩამოსული მათიას იორში აცხადებდა, რომ თუ საქართველო არ ჩაატარებს სამართლიან და დემოკრატიულ არჩევნებს, შესაძლოა, საქართველო ევროსაბჭოდან გარიცხონ შეუსრულებელი ვალდებულებების გამო. 18 დეკემბერს, საქართველოში ევროსაბჭოს საპარლამენტო დელეგაციის ხელმძღვანელის რანგში მყოფმა იორშმა პრესკონფერენციაზე განაცხადა, რომ ახალი ხელისუფლებისათვის ევროსაბჭოს წინაშე აღებული ვალდებულებების შესრულების მოთხოვნა 2004 წლის თებერვალში (ამ დროს იწურებოდა ვალდებულებების

შესრულების ვადა – ლ.კ.) უსამართლობა იქნება და ახალ ხელისუფლებას ევროსაბჭო ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას ახალ ვადებში მოსთხოვს.

ამასთან, საყურადღებოა მათიას იორშის განცხადება მომავალი საპრეზიდენტო არჩევნების თაობაზე, რომელიც, როგორც ჩანს, ევროსაბჭოს პოზიციასაც გამოხატავს: “საქართველოში დაგეგმილი არჩევნები არ იქნება სრულყოფილი. იქნება ბევრი შეცდომა და ხარვეზი, მაგრამ ერთმანეთისაგან უნდა განვასხვავოთ ხარვეზი და გაყალბება. მთავარია, რომ საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლების განზრახვა არის მტკიცე – ჩატარდეს სამართლიანი არჩევნები და ყველა დამრღვევი და გამყალბებელი გამოვლინდეს და დაისაჯოს.” (“მთავარი გაზეთი”, 19.12.2003) ანუ, ევროსაბჭომ, ფაქტობრივად, მხარი დაუჭირა “ვარდების რევოლუციის” შედეგად მოსულ ხელისუფლებას და თითქმის უპირობოდ მისცა შანსი და ერთგვარი შეღავათიც რევოლუციური პროცესის ლეგიტიმაციისა.

- პოსტრევოლუციური/პოსტშეგარდნადისტული ხელისუფლების შეფასება
(პრესის აქცენტები)

მიუხედავად იმისა, რომ “ვარდების რევოლუციის” შედეგად ხელისუფლებაში მოსულ “ტრიუმვირატს” (მიხეილ სააკაშვილი, ზურაბ ჟვანია, ნინო ბურჯანაძე) ისევ სახელისუფლო პარტიის – “მოქალაქეთა კავშირის” წიაღიდან პოლიტიკურ ავანსცენაზე კარგა ხნის დამკვიდრებული პერსონები წარმომადგენდნენ, რევოლუციურმა ეიფორიამ მათ სხვა ძალა და შარავანდი შესძინა, თვისობრივად განსხვავებული, ვიდრე ხელისუფლებაში ჩვეულებრივი “საარჩევნო როტაციის” გზით მოსვლისას ექნებოდათ.

ახალი ხელისუფლების მიმართ პრესა შემწყნარებლური გახდა. შესაძლოა იმიტომ, რომ ამ პერიოდისთვის მან ამოწურა “ნეგატიური რესურსი”, რომელიც ძველი ხელისუფლების წინააღმდეგ იყო მიმართული და წარმატებით შეასრულა თავისი მისია რევოლუციური პროცესებისათვის ხელსაყრელი ფონის შესაქმნელად; შესაძლოა იმიტომაც, რომ ფორმირების პროცესში ახალი ხელისუფლება თავისთავად იმსახურებდა ტაიმ-აუტს; და ალბათ იმიტომაც, რომ საინფორმაციო სივრცის ჩამოყალიბება და მართვა საქართველოში დიდწილადაა დაკავშირებული იმ პოლიტიკურ ძალასთან, რომელიც “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ ხელისუფლებაში მოვიდა.

უნდა ითქვას, რომ პრესა, პოლიტიკური სპექტრისაგან განსხვავებით, პოსტრევოლუციურ ეიფორიაში არ აღმოჩენილა და დროულად აუღო ალღო პოლიტიკურ კონიუნქტურას.

რევოლუციის შემდგომ თითქმის არ შეცვლილა ქართული რეალობისა და, შესაბამისად, მედიისთვის დამახასიათებელი პოლიტიზებისა და პერსონიფიკირების ტენდენცია; განსხვავებაა ისაა, რომ პრესის მთავარი თემა – ხელისუფლებიდან შევარდნაძის წასვლა, შეცვალა ხელისუფლებაში სააკაშვილის მოსვლის თემამ.

ფაქტობრივად, 2003 წლის დეკემბერსა და 2004 წლის იანვარში იშვიათია გაზეთი პერსონალურად მიხეილ სააკაშვილისა და, საერთოდ, ახალი ხელისუფლების თაობაზე მოსაზრებების გარეშე. ძირითადად პრესაში დომინირებს ახალ ხელისუფლებასთან დაკავშირებული ცვლილებების მოლოდინი. ერთგვარი შეჯერებული დაიჯესტი ნათელ წარმოდგენას ქმნის პოსტრევოლუციური ხელისუფლების გარშემო პრესაში შექმნილ საინფორმაციო ფონზე:

- “რეფორმატორები, როგორებიც არიან მიხეილ სააკაშვილი, ნინო ბურჯანაძე და ზურაბ ჟვანია, მომავალი საქართველოს იმედი და ამერიკის შეერთებული შტატებისთვის კარგი სიახლეა... დღეს რეფორმისტულად განწყობილ ლიდერებს აქვთ შანსი, რომ დასავლეთის დახმარება გაცილებით უფრო ეფექტურად გამოიყენონ.” (ერიკ მილერი, ანალიტიკოსი, აშშ; “24 საათი”, 03.01.2004)
- “ჩვენი ოპტიმიზმის საფუძველია სამი ფაქტორის ერთიანობა, რომელსაც ჩვენში დღემდე არ ჰქონია ადგილი. პირველია – ხელისუფლება, რომელიც საქართველოს მოსახლეობის, ქართველი ერისა და ქვეყნის ინტერესებს დაიცავს, მისი დამოუკიდებლობის, განვითარებისა და განმტკიცებისათვის იბრძოლებს; მეორე – ქართველი ხალხის ნება – მხარი დაუჭიროს ხელისუფლებას... მესამე – საერთაშორისო თანამეგობრობა ენერგიულად გამოხატავს ახლანდელი ხელისუფლებისა და საქართველოს მხარდაჭერას. და ამიტომაც უნდა დავიჯეროთ, რომ 2004 წელი – ახალი ეპოქის დასაწყისი იქნება საქართველოში.” (დიმიტრი შველიძე, ისტორიკოსი, “მთავარი გაზეთი”, 05.01.2004)
- “საქართველოში ერთპარტიული დემოკრატია დამკვიდრდა. ხელისუფლების ყველა შტოს აკონტროლებს ერთი ხელისუფლება და, რაც სამწუხაროა, არც აპირებს ამ სიტუაციის შეცვლას, პირიქით, “რევოლუციური ხელისუფლება” ცდილობს მაქსიმალურად მოკლე ვადებში დანიშნოს ახალი საპარლამენტო

არჩევნები, რათა... ერთკლანური საკანონმდებლო ხელისუფლება მიიღოს.” (“ახალი თაობა”, 08.01.2004)

- “მოსახლეობის 96%-ის მიერ არჩეულ მიშას შეუძლია თუ უნდა კონცენტრაციული ბანაკები გახსნას, მაინც ტაშს დაუკრავენ, მაგრამ რამდენად დემოკრატიული და ნორმალურია დაშინება, ტერორი და მოკვლით დამუქრება ორი დღის წინ არჩეული ახალგაზრდა და “დემოკრატი” პრეზიდენტისაგან, ძნელი სათქმელია... გუშინ კანონით ჯერ არგაპრეზიდენტებული სააკაშვილი ყოველგვარი მორიდების გარეშე დირექტივას აძლევდა იუსტიციის მინისტრს, რომ ციხეში შესაძლო დესტაბილიზაციისას გამოეყენებინა იარაღი და მოეკლა პატიმრები.” (“ახალი თაობა”, 13.01.2004)
- “ახალმა ხელისუფლებამ იცის, რაც უნდა გააკეთოს და კონკრეტული პროგრამაც გააჩნია... მიხეილ სააკაშვილს უკვე დიდი ხანია ვიცნობ. ის აშკარად ძალიან ჭკვიანი, შემოქმედი ადამიანია... ნოემბრის შემდეგ მან ყველაზე ძალიან დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. მას კარგად ჩამოყალიბებული იდეები და ხედვა აქვს და კარგად იცის, რა უნდა. მას ძალიან კარგი მონაცემები აქვს და ვუსურვებ წარმატებებს, რადგან მისი წარმატებები პირდაპირ არის დაკავშირებული ქართველი ხალხის წარმატებასთან.” (ლინ პასკო, აშშ-ის სახელმწიფო მდივნის მოადგილე, “24 საათი”, 15.01.2004)
- “არ ვფიქრობ, რომ მიხეილ სააკაშვილი ევროპული დონის პოლიტიკოსია. ორი თვის განმავლობაში შევისწავლე ყველა ის ინტერვიუ, რომელიც მან მისცა დასავლურ, რუსულ თუ ქართულ მედიას. ჯერჯერობით მისთვის გაუწონასწორებლობა საუკეთესო დახასიათებაა. მექმნება წარმოდგენა, რომ ეს ის პიროვნებაა, რომელიც განცხადებებს საკუთარი განწყობილებებიდან გამომდინარე აკეთებს... ის, რომ მან მოახერხა ასეთი სახის რევოლუციის მოხდენა, მეტყველებს, რომ უდაოდ ნიჭიერი პიროვნებაა ძალზე სპეციფიურ სფეროში.” (ანდრეი ბაბიციკი, რუსი ჟურნალისტი, “მთავარი გაზეთი”, 15.01.2004)
- “სააკაშვილი გამოყენებითი ხასიათის პოლიტიკოსია... სააკაშვილში მართლაც არის ბევრი რამ ამერიკული ტიპის პოლიტიკოსისა – მათ შორის პოპულიზმის სერიოზული დოზაც. პოლიტიკურ ორგანიზაციასთანაც არაკლასიკური მიდგომა აქვს – მისი ორგანიზაცია საარჩევნოდ აქტიურობს და არასაარჩევნო პერიოდში მინავლებულია. არჩევნების დროს ამოტივტივებული აქტივი სახელისუფლო სტრუქტურებში მიდის, მერე იცხრილება – ვინც არ მოსწონს, დაუნდობლად

იშორებს და შემდეგი არჩევნებისათვის ახალი აქტივი ჩნდება – ეს ამერიკული მიდგომაა.” (ივლიანე ხაინდრავა, პოლიტოლოგი, “24 საათი”, 16.01.2004)

- “საკაშვილმა ჯერ კიდევ ინაუგურაციამდე დაიწყო საკუთარი კლანის ჩამოყალიბება, კლანის, რომელიც უფრო შეკრულია და უფრო ვრცელი. შევარდნაძის კლანი სულ სამიოდე ათეულ ადამიანს თუ აერთიანებდა... საქართველომ მართლაც იმპერატორი აირჩია.” (“ახალი თაობა”, 19.01.2004)
- “ჯერ უკუერთხეული პრეზიდენტის პირველი ნაბიჯები საზოგადოებაში ბადებს ეჭვს და არცთუ ისე სასიამოვნო ასოციაციებს წარსულთან... სააკაშვილი საგარეო ფრონტზე თითქმის ისეთივე განცხადებებს აკეთებს, როგორც მისი წინამორბედი”. (“ახალი ვერსია”, 19.01.2004)
- “დასავლეთი საქართველოს ნდობას უცხადებს... საქართველოს ხელისუფლების ახალი თაობა დასავლეთის პროდუქტია განათლების, მსოფლმხედველობისა და მენტალიტეტის მხრივ.” (“რეზონანსი”, 20.01.2004)
- “დავოსში, საბოლოოდ, მხოლოდ სააკაშვილი ჩავიდა, რომლის მიზანი ერთია – მსოფლიო საზოგადოებაზე ახალი ეფექტის მოხდენა და ახალი ეკონომიკური დახმარებებისა და ინვესტიციების მოზიდვა... თუ სააკაშვილი შვეიცარიიდან ინაუგურაციისათვის ახალი პროექტებითა და შესაძლო ინვესტიციებით ხელდამშვენებული ჩამოვა, ეს წარმატება მხოლოდ მის დამსახურებად ჩაითვლება და, შესაბამისად, მისი რეიტინგიც ერთი-ორად გაიზრდება. ეს კი, მიხეილ სააკაშვილის “პიარშჩიკების” აზრით, მის მესიანურ წარმომავლობას კიდევ ერთხელ გაუსვამს ხაზს.” (“დილის გაზეთი”, 21.01.2004)
- “ჯერჯერობით, ჩვენ არ გადავსულვართ პოსტრევოლუციურ ფაზაში, როდესაც უნდა შეწყდეს ძალის დემონსტრირება და ხელისუფლება კანონიერ და სამართლებრივ საქმიანობას შეუდგეს. ამისათვის პირველ რიგში საჭიროა, მიხეილ სააკაშვილმა თავი იგრძნოს არა გამარჯვებული ხალხის ლიდერად, არამედ საქართველოს პრეზიდენტად. მან უნდა გააცნობიეროს, რომ იგი სრულიად საქართველოს პრეზიდენტია. მათ შორის ასლან აბაშიძის პრეზიდენტიც არის და ედუარდ შევარდნაძისაც.” (“ხვალინდელი დღე”, 21.01.2004)
- “ჯორჯ სოროსი მზად არის, ქართველ ჩინოვნიკებს ხელფასები გადაუხადოს. როგორც ახალი ხელისუფლება ამბობს, ეს კარგია და წაადგება საქართველოს კორუფციის აღმოფხვრაში... რატომ არ სურს ახალ ხელისუფლებას აღიაროს, რომ

სოროსის ფულის გარეშე ისინი ვერ აამუშავებდნენ მართვად არასამთავრობო ორგანიზაციებს – “თავისუფლების ინსტიტუტს”, “ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციას” და “კმარას”; რომ სოროსის გარეშე ვერ მოიპოვებდნენ სერიოზულ გავლენას საინფორმაციო საშუალებებზე და ვერც რევოლუციას მოაწყობდნენ. არ ჯობია საქართველომ ახლავე იცოდეს, რითი უნდა გადაუხადოს სოროსს “სიკეთისათვის?” (“ახალი თაობა”, 23.01.2004)

როგორც ვხედავთ, ყურადღების ცენტრში მიხეილ სააკაშვილია და, რევოლუციური ეიფორიის მიუხედავად, პრესაში საკმაოდ კრიტიკული დამოკიდებულებაც იგრძნობა მის მიმართ. პარალელები ძველ ხელისუფლებასთან და აქცენტი მიხეილ სააკაშვილის ერთპიროვნული მმართველობის საფრთხეზე, გაზეთ “ალიას” პუბლიკაციაში (“ედუარდის ნაკვალევზე”) უფრო შორს მიდის და აქ უკვე “დიქტატურა” და “ფაშიზმიც” ხსენდება: “გუშინ ტელეკომპანია “იმედის” ეთერით სააკაშვილმა პირველად აღიარა, რომ ის არავისთან არ აპირებს უფლებების გაყოფას: “არანაირი უფლებების გაყოფა არ იქნება. უბრალოდ, მოხდება რაღაც ფუნქციების დელეგირება. ხალხმა მე ამირჩია და ყველა უმთავრესი საკითხი ქვეყანაში პრეზიდენტმა უნდა გადაწყვიტოს. მან თავად უნდა გადაწყვიტოს, რა არის მნიშვნელოვანი.” დემოკრატიის სახელმძღვანელოში ასეთი რამ არ წერია. იქ ყველაფერი კანონის ენაზე ხდება. როგორც ჩანს ჩვენი ახალი პრეზიდენტიც არ აპირებს დემოკრატიულად ცხოვრებას. ასეთი ფრაზა თავის დროზე გამსახურდიამაც თქვა, მისი რეჟიმი “პროვინციულ ფაშიზმად” მონათლეს; შევარდნაძეს სიტყვებით არაფერი უთქვამს, სულ ხალხის სახელით ლაპარაკობდა, მაგრამ სამაგიეროდ მისი მართვის სტილი მოინათლა დიქტატურად და ჩამოაგდეს.” (“ალია”, 10.01.2004)

მიხეილ სააკაშვილის საპრეზიდენტო უფლებამოსილების თაობაზე მსჯელობისას პოლიტოლოგი სოსო ცინცაძეც იშველიებს პარალელებს, ოღონდაც განსხვავებულ კონტექსტში: “5 იანვრიდან, ფაქტიურად, საქართველოში ძალაში შედის ძველი ამერიკული საკონსტიტუციო პრინციპი – ხელისუფლების ყოველ გადაწყვეტილებაზე ერთპიროვნულად პასუხს აგებს პრეზიდენტი. ამ ფუძემდებლურ პრინციპზე, როგორც ჩანს, სხვა აზრი გააჩნდა როგორც პირველ, ასევე მეორე პრეზიდენტს. გამსახურდია აცხადებდა, რომ ის პასუხს არ აგებდა “ახალგაზრდა ენერგეტიკოსთა კავშირის” ქმედებაზე და “კარვის ქალებზე”. ავტომატურ რეჟიმში იბანდა ხელს შევარდნაძე, როგორც კი ჟურნალისტები მის უახლოეს გარემოცვაზე ჩამოუგდებდნენ სიტყვას.” (“რეზონანსი”, 09.01.2004) ძველი რომის, აშშ-ის, ბრიტანეთის ისტორიული ანალოგების

მოშველიებით, სოსო ცინცაძე ანვითარებს მოსაზრებას, რომ “მიხეილ სააკაშვილი რიგით არჩევნებში გამარჯვებული პრეზიდენტი არ არის, ის ტრიუმფატორია ამ ტერმინის სრული მნიშვნელობით.” ტრიუმფატორებს კი ძალზე მძიმე ჯვრის ზიდვა უხდებოდათ და არცთუ იშვიათად, სულ მარტოს.

ანალიტიკოს ია ანთაძის მესიჯები, როგორც წესი, მედიაში შემთხვევით არ ჩნდება. ამჯერად “ახალ ვერსიაში” გამოქვეყნებული (და რადიო “თავისუფლების” ეთერით გადაცემული) პუბლიკაციის სათაური – “ირაციონალური აქცენტების ტრადიცია ქართულ პოლიტიკაში” უკვე თავისთავად მიგვანიშნებს მის მთავარ აქცენტებზე:

- ოთხ დეკემბერს მიხეილ სააკაშვილმა საპრეზიდენტო საარჩევნო კამპანია ირაციონალური აქცენტებით დაიწყო;
- სააკაშვილი არ არის პირველი ქართველი პოლიტიკოსი, რომელიც თავის ოპტიმიზმს რელიგიური თარიღებისა და პოლიტიკური მოვლენების დამთხვევას უკავშირებს. ედუარდ შევარდნაძის მეორე საპრეზიდენტო ვადაც სწორედ ირაციონალური აქცენტებით და მასთან დაკავშირებული იმედებით დაიწყო;
- მაშინ ირაციონალური წნეხი აშკარად გამოყენებული იქნა პოლიტიკურ იარაღად, რათა უბრალო ადამიანს პროტესტის გარეშე, მართლაც გარდაუვალ ბედისწერად მიეღო ქვეყანაში გამეფებული უსამართლობა და განუკითხაობა; ჩვენ ვნახეთ, რითი დასრულდა ხელისუფლებისა და ხალხის ინტერესთა რეალური კონფლიქტი;
- ლოგიკურია, რომ ნებისმიერი ხელისუფალი, რომელიც რაციონალურ პოლიტიკას ირაციონალური აქცენტებით ჩაანაცვლებს, დამარცხდება.
- ეს გაფრთხილება ამჯერად ეკუთვნის მიხეილ სააკაშვილს, რომლის მომავალ პრეზიდენტობასაც საქართველოს მოსახლეობა ცვლილებების მოლოდინით და იმედით ხვდება. (83)

ახალ ხელისუფლებაზე უფრო კონკრეტული და საგნობრივი მსჯელობის (და კრიტიკულისაც!) საინფორმაციო საბაზი პრესისათვის გახდა საკადრო პოლიტიკა. საკადრო ცვლილებებთან დაკავშირებით პრესაში ჩნდება ბოლშევიზმის ასოციაციები, პარალელები შევარდნაძის საკადრო პოლიტიკასთან, თვალსაზრისი, რომ ახალი ხელისუფლება ამ მიმართულებით ძველი პოლიტიკის მემკვიდრეა. კადრებზე მსჯელობისას, ბევრგან ფიგურირებს თვალსაზრისი, რომ ეს საკითხი “ნაციონალებისა” და “დემოკრატების” დაპირისპირების საბაზია; გვხვდება მოსაზრებებიც, რომ კადრების

დანიშვნა ნაჩქარევად ხდება, არ იყო აუცილებელი მნიშვნელოვანი საკადრო ცვლილებების განხორციელება პრეზიდენტის ინაუგურაციამდე; იქმნება შთაბეჭდილება, რომ გამარჯვებული ძალები ერთმანეთის დასწრებას და საკუთარი პოზიციების გამყარებას ცდილობენ; კადრების შერჩევა ხდება არა პროფესიონალიზმისა და გამოცდილების, არამედ, **რევოლუციური დამსახურების** მიხედვით და ა.შ.

“მთავარი გაზეთი” წერს, რომ **“ზურაბ ჟვანიამ და მიხეილ სააკაშვილმა... სახელმწიფო თანამდებობები 50-50-ზე გადაინაწილეს**. გადაინაწილება მოხდა ისე, რომ როგორც ჟვანიას, ასევე სააკაშვილს, აქვთ **ურთიერთკონტროლის** საშუალება.” (‘‘მთავარი გაზეთი’’, 16.01.2004) აქვე ვკითხულობთ – **“ეს პერიოდი ძალზე გვაგონებს ბოლშევიზმის პირველ ეტაპს, როცა ყველგან თავისიანები გაამწესეს.”**

“ახალი თაობა” იუწყება, რომ **“ნაციონალებისა” და “დემოკრატების”** დაპირისპირება საკადრო პოლიტიკის გარშემო შეიძლება კიდევ გამწვავდეს. დროებითი მთავრობის მიერ წარმოებული საკადრო პოლიტიკით უკმაყოფილო **ნაციონალებმა მიხეილ სააკაშვილს ულტიმატუმიც კი წაუყენეს**. ამჯერად ისინი ფინანსთა მინისტრის **ზურაბ ნოღაიდელის წინააღმდეგ** ილაშქრებენ... ამ დღეებში ნოღაიდელთან სერიოზული უთანხმოება მოუვიდა თავდაცვის სამინისტროს ერთ-ერთ მაღალჩინოსანს... როგორც ამბობენ, იმ მაღალჩინოსანს ნოღაიდელისათვის ასეთი რამ უთქვამს: **“შენ ჟვანიას დავალებას ასრულებ და ხელფასებს სპეციალურად არ არიგებ. და გინდათ, რომ ხალხი სააკაშვილის წინააღმდეგ განაწყოთო.”** (‘‘ახალი თაობა’’, 03.01.2004)

“დილის გაზეთი” მკვეთრად აკრიტიკებს “ნაციონალების” კადრებს, რომლებიც შემდგომში ხელისუფლების “ძალოვან” საყრდენად იქცნენ: **“...პროკურატურას ნაციონალებში ყველაზე “უშიშარი” ირაკლი ოქრუაშვილი დაეპატრონება**. მართალია, მორალზე ლაპარაკი ახლა მოდური არ არის, მაგრამ საკითხავია, რამდენად აქვს მას გენერალური პროკურორის პოსტის დაკავების უფლება მაშინ, როცა მის მიმართ **ორჯერ იყო საქმე აღძრული**: ერთი – რამდენიმე წლის წინათ, როცა ის ადვოკატი იყო და მეორე – ახლახან: წინასაარჩევნო პერიოდში გორში მომხდარი ინციდენტის დროს მას და ერთ ნაციონალს ყაჩაღობაში ედებოდათ ბრალი... რაც შეეხება მეორე უფრო **“საშიშ კადრს” – ვანო მერაბიშვილს**, ჯერ ერთი, იგი იურისტი არ არის, მეორეც, მას არა აქვს შესაბამისი გამოცდილება... ჩნდება კითხვა – **რის მიხედვით არჩევენ ახალი ხელისუფლება კადრებს?** რა თქმა უნდა, რევოლუციის ორგანიზებაში შეტანილი წვლილის მიხედვით. ვანო მერაბიშვილის დაწინაურება ამ ჩარჩოებშიც არ თავსდება,

რადგან რევოლუციის დღეებში იგი ტრიბუნაზე არც გამოჩენილა. ასე რომ, საკადრო ქაოსი გრძელდება.” (“დილის გაზეთი”, 13.01.2004)

ვანო მერაბიშვილის შესაძლო მაღალჩინოსნობა “ახალი თაობის” გაკვირვებასაც იწვევს: “... ერთმა გადაწყვეტილებამ პოლიტიკური სპექტრი, და არა მარტო ის, სრულ შოკში ჩააგდო. ახალ მთავრობასთან დაახლოებულმა წყარომ გაავრცელა ინფორმაცია, რომ დეპუტატი ვანო მერაბიშვილი ახლო მომავალში უშიშროების საბჭოს მდივანი გახდება.” (“ახალი თაობა”, 14.01.2004)

ირაკლი ოქრუაშვილის მოსალოდნელ ზეობაზე “მთავარი გაზეთიც” ამახვილებს ყურადღებას: “ოქრუაშვილი პროკურატურაში სააკაშვილისეულ რეფორმებს განახორციელებს, რომლის მიხედვითაც პროკურატურას ფუნქციები გაეზრდება და ის ყველა ძალოვანზე “ზეორგანოს” ფუნქციას შეასრულებს”; “საზოგადოებაში მითქმა-მოთქმაა, “ოქრუაშვილი თუ ნებაზე მიუშვებს, ნახევარი საქართველო ციხეში აღმოჩნდებაო.” (“მთავარი გაზეთი”, 16.01.2004; 17.01.2004)

“ახალი თაობა” აქცენტს აკეთებს კადრების გამოუცდელობასა და უმწიფრობაზე: “ეკონომიკის მინისტრმა ეკონომიკა არ იცის”... 28 წლის ირაკლი რეხვიაშვილს, რომელსაც 14 წელია საქართველოში არ უცხოვრია, იმის გამო, რომ სოროსთან მუშაობდა, თბილისის აეროპორტში ჩამოსვლისთანავე მინისტრის პორტფელი გადასცეს”; “იუსტიციის სამინისტრო საუკეთესო მაგალითია იმისა, თუ როგორი შეიძლება აღმოჩნდეს არაპროფესიონალთა საბავშვო გუნდი. ერთ-ერთ საკვანძო თანამდებობაზე იუსტიციის მინისტრმა ზურაბ ადეიშვილმა 21 წლის ბიჭი დანიშნა. ეს ბიჭი, ასევე, ნაციონალური მოძრაობის აქტივისტია... მესამე პრეზიდენტმა კიდევ უფრო დაწია ასაკობრივი ცენზი და ლამის უფროსკლასელებს ჩააბაროს ხელისუფლება.” (“ახალი თაობა”, 18.01.2004; 19.01.2004)

“საქართველოში ახალი დანიშვნების მთავარი ტენდენცია ისაა, რომ პარლამენტი მინისტრობის კანდიდატებისაგან არ ითხოვს პროგრამებს, სადაც მკაფიოდ იქნება ჩამოყალიბებული, როგორ უნდა გარდაიქმნას ესა თუ ის უწყება... რჩება შთაბეჭდილება, რომ ახალი ხელისუფლება საკუთარი თავისათვის მაღალი ხარისხის გარანტიებს ითხოვს, ხალხისთვის კი დაბალი ხარისხის გარანტიებსაც სჯერდება. “ვარდების რევოლუციას” ასეთი გაგრძელება ნამდვილად არ ეკადრება”, – ასკვნის გაზეთი “ახალი ვერსია” საკადრო პოლიტიკაზე მსჯელობისას. (“ახალი ვერსია”, 26.01.2004)

- “ტრიუმფირატი”

“ტრიუმფირატი”, “ტროიკა”, “ტრიო” – ასე მოიხსენიება მედიაში რევოლუციის გამარჯვებული სამეული. 23 ნოემბრის შემდგომ დღეებში პრესა დიდ ყურადღებას უთმობს ნინო ბურჯანაძის, ზურაბ ჟვანიასა და მიხეილ სააკაშვილის ურთიერთმიმართების, მათ შორის ძალთა თანაფარდობის, პოლიტიკურ ძალთა ახალ და მომავალ განლაგებაში თითოეული მათგანის ფუნქციისა და პოტენციის თაობაზე მოსაზრებებისა და ვერსიების განვითარებას.

მიხეილ სააკაშვილი – პრეზიდენტი, ზურაბ ჟვანია – პრემიერ-მინისტრი, ნინო ბურჯანაძე – პარლამენტის თავმჯდომარე. ფუნქციების ამგვარ განაწილებას პრესა რევოლუციამდე გაცილებით ადრე ვარაუდობდა; ამ სქემის განხორციელების რეალური პერსპექტივის გაჩენის შემდგომ კი ძირითადი აქცენტი გადადის მათი შესაძლებლობების შეფასებაზე. გამოვეყოფთ რამდენიმე ტიპურ შეფასებას, ერთმანეთისაგან დიამეტრალურად განსხვავებულ მოსაზრებას და იმ თვალსაზრისებს, რომელიც, ჩვენი აზრით, საყურადღებო მესიჯებს შეიცავს.

ფსიქოლოგი, აკადემიკოსი შოთა ნადირაშვილი ასე აფასებს ზოგადად **ლიდერის ფაქტორს** და, კონკრეტულად, სამივე პოლიტიკურ პერსონას:

“საზოგადოებრივი აზრი ზოგჯერ არაცნობიერად ყალიბდება და საჭიროა, რომ პოლიტიკურმა ლიდერებმა ზოგჯერ თავად შექმნან და გამოხატონ ის აზრი, რაც საზოგადოებას გააჩნია... თუ ვინმემ ამის გაკეთება შეძლო, ხალხი მას ლიდერად და გმირად თვლის.

ნებისყოფის თვალსაზრისით, სააკაშვილი საოცრად ძლიერი პიროვნებაა და აღმოჩნდა, რომ ინტელექტუალურიც არის...

საკაშვილს გვერდს უმშვენებს ჟვანია, რომელიც ძალიან გამოცდილი პოლიტიკოსია. თუ მან კარგი მიზანი დაისახა, ბევრი კარგის გაკეთება შეუძლია.

ქალის გამოჩენა კი სასწაული იყო. ნინო ბურჯანაძე თავისი კაცური ინტელექტითა და ნებისყოფით სიმპათიებს იმსახურებს და როგორც ქალი – გავლენას ახდენს. მერე გაჩნდა ასოციაციები თამარ მეფესთან, ტეტჩერთან – ეს ყველაფერი ხელს უწყობდა მის პორტრეტს. ოპონენტებმა მასთან საბრძოლველად არასწორი მეთოდები აირჩიეს – რომ ის სხვა წრიდან არის და ა.შ. სუსტი არგუმენტები კი მოწინააღმდეგეს აძლიერებს...

სწორედ ქალმა გაანელა ჟვანიასა და სააკაშვილის ფარული მტრობა პრეზიდენტობისთვის. ყოველთვის ჩანდა, რომ ბურჯანაძე სააკაშვილს როლს

დაუთმობდა, რადგან სააკაშვილი ამას იმსახურებდა. ეს ერთმანეთისადმი პატივისცემას ნიშნავს.” (“24 საათი”, 28.11.2003)

ფსიქოლოგ ნოდარ სარჯველაძის მოსაზრებით, “სამივე უდავოდ საინტერესო ფიგურაა... მათ დიდი პასუხისმგებლობა აქვთ და დიდი ისტორიული როლი შეუძლიათ შეასრულონ. სამივე შევარდნაძის მოწაფეა? არიან და არც არიან.

საკაშვილმა, თუნდაც შევარდნაძის ჩაის დალევით, კარგად გაშიფრა, მისი ადგილის დაკავება რომ სურდა. ბუნებრივია, ამ თვალსაზრისით ის შევარდნაძის მოწაფეა, თუმცა, უფრო თვითმყოფადი.

ჟვანია აშკარად ყველაზე ნიჭიერი მოსწავლეა. ის კარგად გამოიწვრთნა, ყველაზე უკეთ შეითვისა შევარდნაძის ნაბიჯები. ჟვანია ნამდვილი პოლიტიკოსია, შევარდნაძის მსგავსად, პოლიტიკური ინტრიგების სპეციალისტი. შემთხვევითი არ არის, პარლამენტში სააკაშვილი რომ შევიდა და არა ჟვანია.

რაც შეეხება ბურჯანაძეს, მან სერიოზული პრინციპულობა გამოიჩინა ბოლო დროს.

უნდა ვაღიარო, რომ ეს სამეული დღევანდელ პოლიტიკურ სპექტრში ყველას სჯობს.” (“მთავარი გაზეთი”, 05.12.2003)

“ჯორჯიან თაიმსი” სააკაშვილს, ჟვანიასა და ბურჯანაძეს “ხელისუფლებაში ძალით, აგრესიითა და ამერიკულ-რუსულ-სომხური პოლიტიკური კაპიტალით მოსულ პოლიტიკურ ტყუპებსა” და “ოცდამეერთე საუკუნის ორჯონიკიძეებს” უწოდებს და მათ მნიშვნელობას ასეთი თანმიმდევრობით ალაგებს: “პოლიტიკური ცხვრის ფარის სათავეში ჟვანია დგას, შემდეგ მოდის ბურჯანაძე და, ბოლოს, ხელისუფლების ძალადობრივი დამხობის რეალური ავტორი მიხეილ სააკაშვილი.” (“ჯორჯიან თაიმსი”, 27.11.2003)

პრესის პუბლიკაციებში, პირდაპირ თუ მინიშნებით, ფიგურირებს თვალსაზრისი, რომ ლიდერების პიროვნული ამბიცია (აქ, უმთავრესად, ჟვანია-საკაშვილს გულისხმობენ) ფეთქებადსაშიში მუხტის მატარებელია და ძალაუფლების გადანაწილებისათვის ბრძოლა, შესაძლოა, იქცეს გამარჯვებული ძალის განხეთქილების ფაქტორად. ამასთან, პრესაში ყურადღება მახვილდება ლიდერების პასუხისმგებლობისა და პოლიტიკური შეგნების ფაქტორზე, რომელმაც უნდა გაანეიტრალოს ეს საფრთხე:

“ბევრი ელოდა, რომ რევოლუციის მოგების შემდეგ ოპოზიციის ერთიანობას საფრთხე დაემუქრებოდა, ლიდერებს პიროვნულ ამბიციებზე მაღლა დგომა გაუჭირდებოდათ. მაგრამ, როგორც აღმოჩნდა, ოპოზიციამ ამ მეორე გამოცდასაც

გაუძლო და ფუნქციების განაწილება უმტკივნეულოდ მოხერხდა – ყოველ შემთხვევაში, გარეგნულად მაინც. ის, რომ ოპოზიციამ ამ შემთხვევაშიც შეინარჩუნა ერთიანობა, მიუთითებს იმაზე, რომ **ლიდერები, პოლიტიკური სიმწიფის თვალსაზრისით, უფრო გაიზარდნენ** და, ჯერჯერობით მაინც, **აცნობიერებენ იმ პასუხისმგებლობას, რომელიც ხალხის წინაშე აიღეს.**” (“24 საათი”, 27.11.2003)

საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ ნინო ბურჯანაძე ერთგვარად მედიის ჩრდილში მოექცა, მიუხედავად იმისა, რომ ინაუგურაციამდე იგი კვლავ ასრულებდა პრეზიდენტის მოვალეობას. პირველი “ცერემონიული ტრიუმფის” შემდეგ, მართალია იგი კვლავ ხვდება ძალიან ბევრ მაღალი რანგის უცხოელ სტუმარს და ეს შეხვედრები აისახება პრესაში (განსაკუთრებით, “საქართველოს რესპუბლიკაში”), მაგრამ მისი პერსონის მიმართ ინტერესი აშკარად შენელდა. სოციოლოგიური სამსახურის “აი-ფი-ემის” ხელმძღვანელი გოჩა ცქიტიშვილი აღნიშნავს, რომ არჩევნების წინა პერიოდთან შედარებით, **ბურჯანაძის რეიტინგმა დაიწია.** (“ალია”, 20.01.2004). ყურადღებას იქცევს ისიც, რომ მიხეილ სააკაშვილი ნინო ბურჯანაძეს ხაზგასმული ფამილიარობითა და თითქოს აგდებითაც მოიხსენიებს – **“ნინო მოპლაკუნებდა!”** (“ვარდების რევოლუციის” დღეს), **“ნინო კარგი გოგოა”** და ა.შ.)

ნინო ბურჯანაძის პერსონაზე კვლავ ამახვილებს ყურადღებას უცხოური მედია (განსაკუთრებით, რუსული) და, შესაბამისად, ეს მომენტი ქართულ პრესაშიც აისახება. რუსეთის ტელევიზიამ (OPT) **ნინო ბურჯანაძე 2003 წლის მთავარ ადამიანთა შორის დაასახელა;** საქართველოში მას **“რკინის ნინოს”** უწოდებენო – აღნიშნა საინფორმაციო პროგრამის წამყვანმა (თუმც, ეს ტერმინი 23 ნოემბრის შემდგომ ქართულ პრესაში სწორედ რუსული მედიის მასალებით მომზადებულ პუბლიკაციებში ფიგურირებს, – ლ.კ.) და პარალელი **თამარ მეფესთან** გაავლო. (“კვირის პალიტრა”, 05.01.2004) “მთავარი გაზეთისათვის” მიცემულ ინტერვიუში, ცნობილი რუსი ჟურნალისტი ანდრეი ბაბიციკი, **ნინო ბურჯანაძეს რევოლუციონერთა შორის ყველაზე გაწონასწორებულ პოლიტიკოსს უწოდებს** და აღნიშნავს, რომ ეს ევროპული დონის პოლიტიკოსის თვისებაა. (“მთავარი გაზეთი”, 15.01.2004)

72 დღიანი საპრეზიდენტო მისიის დასრულების საბაბით ნინო ბურჯანაძე ცოტახნით ისევ აღმოჩნდა მედიის ყურადღების ცენტრში. განსაკუთრებულ ყურადღებას მისი პერსონისადმი ამჯერადაც (და საერთოდ!) “მთავარი გაზეთი” იჩენს; მაგალითად, გაზეთის 17 იანვრის ნომრის მთავარი თემა ნინო ბურჯანაძის პერსონაა. მისდამი მიძღვნილ რამდენიმე პუბლიკაციაში ასეთი აქცენტები იკვეთება:

ნინო ბურჯანაძე ერთადერთი ქალია, რომელმაც მტკიცედ დაიმკვიდრა ადგილი ქართულ პოლიტიკაში; საზღვარგარეთ, მათ შორის რუსეთშიც, მას ყოველთვის გულლიად იღებდნენ. პიროვნულ ღირსებებს, მის მიმართ ნდობის ფაქტორს, განათლებული და სიმპათიური ქალის იმიჯიც ემატებოდა; ბურჯანაძეს ხელისუფლებაში შევარდნაძის მემკვიდრედაც განიხილავდნენ; ბურჯანაძის იმიჯმა მოსახლეობაში წარმატება მოუტანა ზურაბ ჟვანიას გუნდს; ვარდების რევოლუციის დროს, საკუთარი კავშირებით უცხოეთსა თუ ქვეყნის შიგნით, პარლამენტის თავმჯდომარის სტატუსით, ბურჯანაძე მნიშვნელოვნად ეხმარებოდა რევოლუციონერებს; 23 ნოემბერს ბურჯანაძეს ქვეყნისა და პროცესების მართვაზე პასუხისმგებლობის აღება მოუწია; ლეგიტიმაციის უკმარისობის ვითარებაში მან, თანამოაზრეებთან ერთად, თავი გაართვა პრობლემების მეტ-ნაკლებად მოგვარებას და, შეიძლება ითქვას, გამოცდა ჩააბარა; პოლიტიკოსთა პროგნოზით, პრეზიდენტ შევარდნაძის ეპოქაში მისი ერთ-ერთი რეალური შემცვლელი სააკაშვილის მმართველობის დროსაც დარჩება პრეზიდენტობის პოტენციურ კანდიდატად. (“მთავარი გაზეთი”, 17.01.2004)

“საქართველომ და მსოფლიომაც, ქალბატონი ნინო, როგორც პრეზიდენტი, მიიღო და მოიწონა კიდეც. საზღვარგარეთ მას “ქართველი რკინის ლედიც” უწოდეს”, – აღნიშნავს “დილის გაზეთი”. ამავე პუბლიკაციაში გვხვდება “სარწმუნო წყაროს” ინფორმაცია, რომ ნინო ბურჯანაძე სერიოზულად ემზადება (დღეს თუ არა, ხვალ მაინც) თავისი გუნდის შესაქმნელად. (“დილის გაზეთი”, 20.01.2004)

“პოლიტიკურ სამაიას” შორის არსებული დამაბულობისა და მომავალი დაპირისპირების თემა პრესაში, ძირითადად, სააკაშვილი-ჟვანიას ურთიერთმიმართების ფონზე ვითარდება, მაგრამ აქა-იქ პერსონალურად ბურჯანაძეც ხსენდება; “ჯორჯიან თაიმსი” წერს, რომ სააკაშვილის სამომავლო მიზანი იქნება თავიდან მოცილოს “ინტრიგებში გაწრთვნილი ჟვანია და ბურჯანაძე.” (“ჯორჯიან თაიმსი”, 08.01.2004)

სახელისუფლო ლიდერთა რევოლუციური სამეულის მესამე წევრის – ზურაბ ჟვანიას პერსონა პოსტრევოლუციური პერიოდის პრესაში უშუალოდ არის დაკავშირებული საკადრო პოლიტიკის, მოსალოდნელი საკონსტიტუციო ცვლილებების, ანუ, პრემიერ-მინისტრის პოსტის შემოღების, ასევე, პოლიტიკურ სამეულს შორის მოსალოდნელი უთანხმოებისა და ძალაუფლების განაწილების თემებთან. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ “ვარდების რევოლუციის” მომდევნო თვეებში, ისევე როგორც ნინო ბურჯანაძის, ზურაბ ჟვანიას პერსონის მიმართაც ინტერესი პრესაში საგრძნობლად

შენელდა (თუ არ ჩავთვლით გაზეთ “ჯორჯიან თაიმსს”, რომელიც ფართოდ ანშლაგირებულ სკანდალურ პუბლიკაციებს უძღვნის ჟვანიას პერსონას).

ზურაბ ჟვანიას პოპულარობის კლებას პოლიტოლოგი ივლიანე ხაინდრავა ასე ხსნის: ჟვანიასადმი ნდობის ხარისხი პოლიტიკურ და არასამთავრობო წრეებში დაეცა და ისინი ამაში დამნაშავე არ არიან – იყო დრო, როცა ამ წრეებში ჟვანიას დიდი მხარდაჭერა ჰქონდა, მაგრამ მან, გარკვეულწილად, ვერ გაამართლა; 1995 წლის მეორე ნახევარი და მომდევნო ორი წელი პოზიტიური დინამიკის წლები იყო; მაშინ ახალგაზრდა რეფორმატორად წოდებული ჯგუფის ლიდერი ჟვანია იყო, მისი ხელმძღვანელობით პარლამენტი ნაყოფიერად მუშაობდა; მაგრამ მან ვერ შეძლო აღმასრულებელი ხელისუფლებისათვის გადამწყვეტი ბრძოლის გამართვა – თუ მოიგებდნენ, ხომ კარგი, თუ არადა, წაგების შემთხვევაში მათი სახით პროგრესული ძალების კონსოლიდაციის ცენტრი შეიქმნებოდა; ჟვანიამ შევარდნაძის ორბიტაზე მოძრაობა არჩია; მან, არსებითად, იმ პერიოდში დაიწყო მოედნის მოსუფთავება იმისათვის, რომ 2005 წელს პრეზიდენტობის უალტერნატივო კანდიდატი ყოფილიყო; ეს მისი სტრატეგიული შეცდომა იყო; მან დაკარგა ნდობაც და პოლიტიკური მოკავშირეებიც. (“24 საათი”, 16.01.2004)

მნიშვნელოვან სახელისუფლო პოსტებზე ჟვანია-სააკაშვილის კადრების განთავსებაზე მსჯელობისას პრესაში, ერთის მხრივ, გვხვდება მოსაზრება, რომ ჟვანიას უფრო დიდი საკადრო რესურსი აქვს; მეორეს მხრივ, არის ამ ტიპის თვალსაზრისიც – რევოლუციის მთელი სიმძიმე “ნაციონალებმა” აიღეს თავის თავზე, დაბალი რეიტინგის ჟვანია კი ქვეყნის მეორე პირი ხდება და თავისი კადრებით აკომპლექტებს ხელისუფლებას.

როგორც აღვნიშნეთ, ზურაბ ჟვანია “ჯორჯიან თაიმსის” საგანგებო ყურადღების ობიექტია, ოღონდაც, სკანდალურ კონტექსტში; ჟვანია ფიგურირებს, როგორც “ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლების დამხობის აქტიური მონაწილე, რომლის მიერ უმძიმესი დანაშაულის ჩადენის ფაქტს მოწმეები ადასტურებენ”; როგორც ბაქო-ჯეიჰანის პროექტის ფარული და აქტიური მოწინააღმდეგე, მეზობელი ქვეყნის ინტერესების სასარგებლოდ. (“ჯორჯიან თაიმსი”, 08,15,22.2004)

სახალხო ფრონტის თავმჯდომარე ნოდარ ნათაძე ზურაბ ჟვანიას კორუფციული ქმედებების თანამონაწილედ და თანაორგანიზატორად მიიჩნევს და დარწმუნებულია, რომ ამის გამო დაიხურება კორუფციასთან დაკავშირებული ყველა რეალური საქმე, რომელიც პროკურატურაში შევა. (“ახალი თაობა”, 20.01.2004)

- აჭარის მოვლენები – “ვარდების რევოლუციის” ლოგიკური გაგრძელება

“ვარდების რევოლუციის” შედეგების შეფასებისას, რევოლუციის წლისთავზე და შემდგომაც, ახალი ხელისუფლების მთავარ წარმატებად მიიჩნევა აჭარის ფაქტობრივი დაბრუნება საქართველოს კონსტიტუციურ სივრცეში. ჩვენი აზრით, ამას გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანი შედეგი მოჰყვა – აჭარის დაბრუნება არა მხოლოდ კონსტიტუციურ, არამედ ერთიანი სახელმწიფო ცნობიერების ველში.

ახლა, როცა 2008 წლის აგვისტოს მოვლენების შემდეგ აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის დაბრუნება საქართველოს სახელმწიფოებრივ სივრცეში უფრო დამორდა რეალობას, ვიდრე ეს თუნდაც “ვარდების რევოლუციის” შემდგომი პერსპექტივით ისახებოდა, აჭარაში განვითარებული პროცესების მედიარეტროსპექტივა და ანალიზი უფრო საყურადღებო ხდება. მით უფრო, რომ ამ თემის ასახვა პრესაში, ჟერჯერობით, არაა შესწავლილი და გაანალიზებული. თანაც, დროისმიერი დისტანცირების შემდეგ ისე მოჩანს, თითქოს ყველაფერი ერთი ხელის დაკვრით მოგვარდა. პრესაში ასახული ვითარება კი გვიჩვენებს, რომ ეს პროცესი რთული საშინაო და საგარეო პერიპეტიების თანხლებით მიმდინარეობდა. ამდენად, საჭიროდ ჩავთვალეთ უფრო ვრცლად წარმოგვედგინა აჭარაში განვითარებული მოვლენების მედიასურათი.

“ვარდების რევოლუციის” დღეებშივე და რევოლუციის შემდგომ, აჭარის თემა ისევ გახდა ის “მთავარი საფრთხობელა”, რომელსაც ქართულ პოლიტიკაში დამკვიდრებული ტრადიციით, ხელისუფლება მომგებიანად იყენებდა რთულ სიტუაციებში მანიპულირებისა და მოვლენათა სიმძიმის ცენტრიდან ყურადღების “სხვაგან” გადატანისათვის. ცენტრსა და რეგიონს შორის ბუნებრივად არსებული პრობლემების გამწვავება ორივე მხარისთვის ხელსაყრელ სიტუაციას ქმნიდა სათანადო საზოგადოებრივი აზრის შესაქმნელად.

“აჭარის ავტონომიას და ცენტრალურ ხელისუფლებას შორის წინააღმდეგობრივი, ხანდახან კი მეტად მწვავე ურთიერთობა ქართული სახელმწიფოებრიობისა და დემოკრატიის ერთ-ერთი მწვავე პრობლემაა, – წერს დავით დარჩიაშვილი ნარკვევში “საქართველოს დედაქალაქი და რეგიონები” (ნაშრომი შესრულებულია საქართველოში დემოკრატიული მშენებლობის ძირითადი ტენდენციების შემაჯამებელი საექსპერტო პროექტის ფარგლებში, – ლ.კ.), – ეს წინააღმდეგობები სეპარატიზმის კვალიფიკაციას ნამდვილად არ

იმსახურებს. საამისოდ მას მთავარი კომპონენტი – ნაციონალიზმი აკლია. დაპირისპირება მმართველი ელიტების დონეზეა, მას არ ახლავს საზოგადოების მობილიზაცია ეთნიკური ან კონფესიური იდეების დონეზე. მაგრამ ისიც აშკარაა, რომ აჭარა არ ერიდება საქართველოს კონსტიტუციასთან წინააღმდეგობაში შესვლას.” (16, 18)

მიუხედავად იმისა, რომ აჭარასთან მიმართებაში პრესაში გვხვდებოდა ტერმინი – “სეპარატისტული რეგიონი” ან – “აჭარული სეპარატიზმი”, ბუნებრივია, იგი არ იყო აფხაზური და ოსური სეპარატიზმის ტოლფასი ვითარების გამომხატველი. თუმც, სამივე ამ რეგიონის ხელისუფლებას აერთიანებდა რუსეთთან მიმართების ფაქტორი. როგორც დავით დარჩიაშვილიც აღნიშნავს ზემოთ დამოწმებულ ნაშრომში, “აჭარის ავტონომიის ლიდერი ხაზგასმით რუსეთის ერთგულია, რითაც აშკარად უპირისპირდება თბილისის პროდასავლურ კურსს.” (16, 81)

აჭარის თემის დომინირება პრესაში არ შემოიფარგლება მხოლოდ ოპერატიული საინფორმაციო საბაზებითა და არსებული ვითარების ანალიზით; პუბლიკაციებში იკვეთება ბოლო წლებში ცენტრსა და რეგიონს შორის ურთიერთობის ჩამოყალიბების პროცესი და შედეგად მიღებული მოდელი, რომელიც ფონს ქმნის აჭარაში განვითარებული მოვლენების ლოგიკური ახსნისთვის:

პირველი კონფლიქტი პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიასა და მის მიერვე დანიშნულ ასლან აბაშიძეს შორის 1991 წლისთვის წარმოიქმნა. მაშინ ხელისუფლება თბილისსა და ბათუმში ერთნაირად მყიფე იყო და რომ არა 1991-1992 წლების ცნობილი მოვლენები, შესაძლოა, აბაშიძის მმართველობას სერიოზული პრობლემები შეექმნოდა;

1992-1995 წლებში აფხაზეთში დამარცხებულ და დასავლეთ საქართველოში გამსახურდიას მომხრეებთან მეზრდოლ ხელისუფლებას აბაშიძისთვის აღარ ეცალა და სწორედ ამ პერიოდში მოიპოვა მან აბსოლუტური ძალაუფლება აჭარაში;

საქართველოს ძველი ხელისუფლება, ისევე როგორც ახლანდელი, დაინტერესებული იყო გაეკონტროლებინა ბათუმის პორტი და სარფის საბაჟო, ანუ აბაშიძის ხელისუფლებისა და სიძლიერის მთავარი საყრდენი. ამისთვის ირიბი ზეწოლის ფორმებს მიმართეს (მაგალითად, პრიორიტეტის მინიჭება ფოთის პორტისთვის), მაგრამ ამგვარ ფორმებს აჭარის ხელისუფლება მაინცადამაინც არ დაუზარალებია; ამიტომაც, თბილისსა და ბათუმს შორის ურთიერთობამ პოლიტიკური თამაშის სახე მიიღო; პრეზიდენტი შევარდნაძე ჯერ აბაშიძის ხელისუფლებას და

“აღორძინებას” აბალანსებდა “მოქცავშირელი” რეფორმატორებით, შემდგომ უკვე “აღორძინებით” აბალანსებდა ოპოზიციაში გადასულ თანაგუნდელებს;

“ვარდების რევოლუციისას” აბაშიძის “დესანტმა” ვერ გადაარჩინა ცენტრალური ხელისუფლება, სამაგიეროდ, ამგვარმა აქტიურობამ და აჭარაში არსებული ვითარების შენარჩუნების ამოცანამ გააღრმავა კონფლიქტი ცენტრსა და რეგიონს შორის; უფრო მეტიც, ფაქტობრივად, მან მიიღო სახელმწიფოს განვითარების ორ შესაძლო მიმართულებას შორის მსოფლმხედველობრივი კონფლიქტის ხასიათი.

“ჩოლოქის ინციდენტმა სახელი დაარქვა წლების მანძილზე ჩამოყალიბებულ პრობლემას და ნათელყო, რომ “შეუძლებელია ადამიანები ცხოვრობდნენ ერთ სახელმწიფოში და ერთდროულად ორი სხვადასხვა სისტემის პირობებში”. (“24 საათი”, 19.03.2004)

აჭარა ერთგვარი ტესტი გახდა, რომელმაც გამოამჟღავნა: საქართველოს ახალი ხელისუფლების ძლიერი და სუსტი მხარეები, როგორც საგარეო, ისე საშინაო ფრონტზე; ფარული და აფიშირებული შიდა ბრძოლები თუ საგარეო კონფრონტაცია; საზოგადოების ერთსულოვნებისა და საერთაშორისო მხარდაჭერის ფაქტორი. შევეცდებით თანმიმდევრულად განვიხილოთ აჭარასთან დაკავშირებული და აჭარაში განვითარებული პროცესები. პირველ რიგში, შევხებით ორივე მხარის – ცენტრისა და რეგიონის, უფრო კონკრეტულად, მიხეილ სააკაშვილისა და ასლან აბაშიძის პოზიციას, მოტივაციას, ურთიერთმიმართებას.

ასლან აბაშიძის დამოკიდებულება “ვარდების რევოლუციის”, ედუარდ შევარდნაძისა და ახალი ხელისუფლების მიმართ პრესის პუბლიკაციებში ზოგადად ასე ყალიბდება:

აშშ-მ ედუარდ შევარდნაძე აიძულა გადამდგარიყო და საქართველოს ხელისუფლებაში “დემოკრატები” მოიყვანა; საქართველოში რუსეთისა და აშშ-ის ინტერესები ერთმანეთს შეეჯახა; ამაში შევარდნაძეა დამნაშავე, რადგან მას რომ ერთი პოლიტიკური ხაზი გაეტარებინა, თავის ადგილზე დარჩებოდა; საქართველოს ყოფილი პრეზიდენტის ათწლიანმა თამაშმა ქვეყანა სავალალო შედეგებამდე მიიყვანა; საქართველოს მოსახლეობა მალე გამოფხიზლდება; ეს ახალი რეჟიმი უფრო სწრაფად და უარესად დასრულდება, ვიდრე წინა.

ამასთან, პრესაში ჩნდება “მესიჯი აჭარიდან” – რომ ასლან აბაშიძისათვის ახალი ხელისუფლებიდან ყველაზე კომპრომისული ვარიანტი ზურაბ ჟვანიასთან მოლაპარაკებაა, მიხეილ სააკაშვილის “პოლიტიკური ენა” კი “აღორძინებას” არ ესმის.

ჯერ კიდევ საპრეზიდენტო არჩევნების წინა დღეებში მიხეილ სააკაშვილმა მკაფიოდ გამოხატა თავისი პოზიცია აჭარის მიმართ: მე არ დავუშვებ, რომ საქართველოში იყოს ორი მთავარსარდალი; მე მზად ვარ წავიდე დათმობაზე, მაგრამ დათმობა არ მოხდება სახელმწიფოებრიობის ხარჯზე. (“ახალი თაობა”, 03.01.2004); ხოლო საფრანგეთში ვიზიტად მყოფი მიხეილ სააკაშვილის განცხადება (ქართულ დიასპორიასთან შეხვედრისას) იმის თაობაზე, რომ იგი ვერ მოითმენს “ფეოდალების უკმაყოფილო ბურჟუაზიას” და აჭარაში სრული კონტროლის დამყარებას აპირებს (ხვალინდელი დღე, 10.03.2004), მკაფიო “მესიჯი” იყო არა მხოლოდ ასლან აბაშიძისა და აჭარისათვის, არამედ, აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის სეპარატისტული ხელისუფლებისთვისაც.

“ვარდების რევოლუციის” შემდგომ ასლან აბაშიძის დაუყოვნებლივ ვიზიტს რუსეთში და მის გასაიდუმლოებულ შეხვედრებს აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის სეპარატისტულ ხელმძღვანელობასთან, მედიაში ძირითადად ორგვარი ტიპის გამოხმაურება მოჰყვა: ერთი – რომ ეს არის რუსეთის შორსგამიზნული სცენარის ნაწილი – საქართველოდან აჭარის ჩამოშორების მცდელობა და, საბოლოო ჯამში, საქართველოს დანაწევრება; მეორე – რუსეთის ფაქტორს ასლან აბაშიძე იყენებს “სავაჭრო თემად”, რომ ავტონომიის შიგნითაც შექმნას შესაბამისი განწყობა და ცენტრისა და საქართველოს მოსახლეობის წინაშეც მოახდინოს თავისი შესაძლებლობების დემონსტრირება. ამ ვიზიტს მაშინვე მოჰყვა პირველი შედეგი – 2004 წლის 9 დეკემბერს, რუსეთის ფედერაციამ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მცხოვრებთათვის ცალმხრივი გადაწყვეტილებით აამოქმედა სავიზო მიმოსვლის გამარტივებული რეჟიმი.

“ვარდების რევოლუციის” შემდეგ, პირველ რიგში, გამოიკვეთა კონკრეტული პრობლემა – მომავალ საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნებთან აჭარის მიმართება. პრესაში იკვეთება მოსაზრება, რომ თუ არჩევნებში აჭარა მონაწილეობას არ მიიღებს, მაშინ არჩევნები კანონგარეშეა. ასლან აბაშიძემ სცადა არჩევნების თემა მაქსიმალურად გამოეყენებინა მანიპულირებისა და მანევრირებისთვის. ერთის მხრივ, იგი აცხადებდა, რომ ახალ ხელისუფლებას ლეგიტიმურად არ თვლის და მათ არ ექვემდებარება; მეორეს მხრივ, პრესის ვერსიით, აბაშიძე სატელეფონო საუბარში ჟვანიას გაურიგდა, რომ აჭარის მოსახლეობა საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილეობას იმ შემთხვევაში მიიღებს, თუ საპარლამენტო არჩევნები გაზაფხულისთვის გადაიდება. მოგვიანებით, ჰეიდარ ალიევის დაკრძალვაზე ბაქოში მყოფმა ასლან აბაშიძემ

განაცხადა, რომ ბოიკოტს უცხადებს არჩევნებს. უკანასკნელ წუთებში იგი ერთგვარ დემონსტრაციულ კომპრომისზე წავიდა, როცა საპრეზიდენტო არჩევნების ბოიკოტირება გადაიფიქრა და საარჩევნო უბანზე გამოცხადდა.

რამდენიმე დღის შემდეგ მოსკოვში ასლან აბაშიძის მორიგი ვიზიტი პრესაში შეფასდა, როგორც საკუთარი ხელისუფლების გადარჩენის მცდელობა. რუსეთის დედაქალაქიდან გაცხადებული აბაშიძის პოზიცია უფრო მკვეთრი და თამამი იყო: მისი განცხადებით, საქართველოს ახალი ხელისუფლება ცდილობს სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემებიდან ხალხის ყურადღების გადატანას აჭარის რეგიონზე. ასლან აბაშიძე შექმნილ სიტუაციას 1992 წლის იდენტურს უწოდებს. საგულისხმოა მისი მინიშნება ყარსის ხელშეკრულებაზე, “რომლის თანახმადაც, საქართველოსა და აჭარას შორის არსებული ყველა წინააღმდეგობა აჭარის პარლამენტის გადაწყვეტილების თანახმად უნდა მოგვარდეს.” (“მთავარი გაზეთი”, 16.01.2004)

ამასთან, პრესის ვარაუდით, ასლან აბაშიძე ანგარიშს უწევს იმ ფაქტორს, რომ მისი ყოფნა-არყოფნის საკითხი, საქართველოს ხელისუფლების გარდა, მოსკოვსა და ვაშინგტონს შორის კონსულტაციებზეცაა დამოკიდებული; ამიტომ იგი უკან დასახევ გზასაც იტოვებს და აცხადებს, რომ აჭარა აუცილებლად მიიღებს მონაწილეობას 28 მარტის არჩევნებში, ვინაიდან აჭარა საქართველოს განუყოფელი ნაწილია.

პრესაში, ასევე, ვხვდებით მოსაზრებას, რომ ასლან აბაშიძემ ალღო აუღო ჯერ შევარდნაძის, შემდეგ სააკაშვილის მმართველობას; იგი არავის გულისხმობს არ აპირებს ცენტრთან ურთიერთობის გაფუჭებას – აკაკი ჩხაიძესაც თმობს და ლევან მამალაძესაც. (“ალია”, 17.01.2004)

პარალელურად, პრესის პუბლიკაციებში (სათაურებშიც!) ჩნდება მინიშნება აჭარაში რევოლუციური სულისკვეთების გაჩენისა და “რევოლუციაში გადაზრდის” საფრთხეზე: “აჭარაში მინირევოლუცია მწიფდება”, “აჭარაში ერთი წითელი ვარდი უკვე შეგდებულია”, “ვარდების რევოლუციის ექსპორტი ბათუმში”, “ბათუმის უნივერსიტეტის კედლებზე წარწერა – “კმარა” გაჩნდა” და ა.შ. პრესაში გაჩნდა პუბლიკაციები, რომლებშიც აჭარის წარმომადგენლები (ძირითადად, ერთი და იგივე პიროვნებები) გმოხენ ასლან აბაშიძის ქმედებებს. ამგვარ განწყობას ინტელიგენციის სახელით ახმოვანებენ აჭარის უნივერსიტეტის პროფესორები მიხეილ მახარაძე და ნუგზარ მგელაძე.

მიხეილ მახარაძე: “აჭარის მოსახლეობა ძალიან საღად აზროვნებს, ისინი არ ჩაერთვნენ ძმათამკვლელ ომში, რომლისკენაც აბაშიძე უბიძგებდა, მათ ემინიათ

თავისუფალი აზრის გამოხატვის... აბაშიძე ხელისუფლების შესანარჩუნებლად სისხლისღვრასაც არ მოერიდება.” (“ახალი თაობა”, 13.12.2003)

ნუგზარ მგელაძე: “...მისი ეს ნაბიჯები ჩვენი კუთხის განკერძოებისაკენ მიმავალი გეგმის ნაწილია... მართალია, ხალხი აქ ხმას არ იღებს, მაგრამ ვიცი, რომ საზოგადოების დიდი ნაწილი ამ პოლიტიკურ სვლებს, რომელსაც “აღორძინება” ახორციელებს, მხარს არ უჭერს... იმ გზას, რომელზედაც აბაშიძე ახლა საუბრობს, შეუძლებელია ქართული ცნობიერების ადამიანმა მხარი დაუჭიროს.” (“ახალი ვერსია”, 15.12.2003)

2004 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ აჭარაში მოსალოდნელი რევოლუციური ცვლილებების აქცენტი პრესაში კიდევ უფრო გაძლიერდა: “საქართველოს ახალი ხელისუფლების მთავარი პოლიტიკური “შეტყობინება” უკვე ასე ჟღერს – “კმარა ასლან აბაშიძის პარპაში!” (“მთავარი გაზეთი”, 08.01.2004); “აჭარის სოფლებში ხელისუფლებაზე შეტევისთვის ემზადებიან” (“დილის გაზეთი”, 13.01.2004); “აბაშიძე და მისი რეჟიმი ატავიზმია” (“24 საათი”, 16.01.2004); “ყინული დაიდრა” და აჭარაში ოპოზიციური სოციალური ამოძრავდა” (“დილის გაზეთი”, 16.01.2004); “რევოლუცია დინჯად, მაგრამ საოცრად დროულად მიიწევს აჭარისაკენ.” (“ხვალინდელი დღე”, 22.01.2004)

აჭარის თაობაზე პოლიტოლოგების, პოლიტიკოსების, ფსიქოლოგების და ა.შ. მოსაზრებებში გვხვდება ამ თემისადმი ფრთხილი დამოკიდებულება: რომ, შესაძლოა, აჭარაში “კმარას” გააქტიურება ნაადრევი იყოს, იქ ჯერ ამისათვის ნიადაგი არ არის შემზადებული; რომ “ვარდების რევოლუცია”, თბილისისაგან განსხვავებით, აჭარაში უფრო დრამატულად განვითარდება; რომ ახალ ხელისუფლებას აჭარით არ უნდა დაეწყო, რადგან ამას გამოძახილი მოჰყვება სოხუმში; აჭარის პრობლემა აფხაზეთის პრობლემის შემდეგ უნდა მოგვარდეს.

საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ პრესამ უკვე ასლან აბაშიძის შესაძლო შემცვლელზე დაიწყო მსჯელობა. პრესაში გაჩნდა მესიჯები: “აჭარულმა საკითხმა” “ნაციონალებსა” და “დემოკრატებს” შორის არსებული ბზარი გამოაჩინა”; “ჟვანიასა და სააკაშვილის გუნდებს შორის, აჭარის ლიდერის სავარძლის საბაბით, სკანდალი მწიფდება”; “ჟვანია სურმანიძეს აბაშიძის ადგილისთვის ამზადებს” და ა.შ. “აჭარაში საზოგადოება უკვე სამად არის გახლეჩილი – ასლან აბაშიძის, დავით ბერძენიშვილისა და ედვარდ სურმანიძის მხარდამჭერები”, – წერს “ხვალინდელი დღე” (“ხვალინდელი დღე”, 27.01.2004) უფრო ზუსტი იქნება თუ ვიტყვით, რომ – ოთხად, ვინაიდან ედვარდ

სურმანიძის ხელმძღვანელობით ჩამოყალიბებული ახალი ორგანიზაცია “დემოკრატიული აჭარა” (ზურაბ ჟვანიას თანადგომით), ფაქტობრივად, დაუპირისპირდა რევოლუციური ხელისუფლების მიერ “ნაციონალების” რეზერვით შექმნილ მოძრაობას – “ჩვენი აჭარა”, რომელიც მხარს უჭერდა აჭარის შესაძლო ლიდერის კიდევ ერთ კანდიდატს, ფოთის პორტის ხელმძღვანელს, **ჯემალ ინაშვილს**.

გაცილებით უფრო ფარული და სახიფათო დაპირისპირება გამოამჟღავნა ე.წ. “ჩოლოქის ინციდენტმა”; როგორც “ალია” აღნიშნავდა, “**ჩოლოქი სიმბოლურად ამერიკა-რუსეთის სამხედრო დაპირისპირების პოლიგონი**” გახდა. (“ალია”, 18.03.2004). პრესის პუბლიკაციების მიხედვით, ეს ფრაზა არ არის მხოლოდ ჟურნალისტური განწყობა და არც აჭარა იყო მხოლოდ სიმბოლური პოლიგონი. ჩოლოქთან შექმნილი ექსტრემალური სიტუაცია (სპეცრაზმთან ერთად აჭარისკენ მიმავალ საქართველოს პრეზიდენტს აჭარის საზღვართან, ჩოლოქთან, ჩახერგილი გზა და აბაშიძის შეიარაღებული მომხრეები გადაეღობნენ), ერთის მხრივ, მოსალოდნელიც იყო, მაგრამ, მეორე მხრივ, ერთგვარად დაჩქარებული, ფატალური შედეგის დიდი ალბათობით.

პრესაში ბუნებრივად გაჩნდა კითხვები: **ხომ არ იყო ეს სერიოზული შეთქმულება მიხეილ სააკაშვილის წინააღმდეგ; პრეზიდენტის ჩიხში შეყვანის, ქვეყნის შიგნით თუ გარეთ მისი დისკრედიტაციის მცდელობა; ვინ ურჩია პრეზიდენტს აჭარაზე ფორსირებული შეტევა; აჭარის ეკონომიკური ბლოკადა (ანუ თვითბლოკადა) ხომ არ იყო პროვოცირებული ტრასეკას პროექტისა და საქართველოს პოლიტიკური იმიჯისთვის საფრთხის შესაქმნელად.**

ამ კითხვებზე პასუხების გაცემას ისევ პრესა ცდილობს. იკვეთება რამდენიმე მოსაზრება: **პრეზიდენტი შეცდომაში შეიყვანეს არასწორი ინფორმაციებით; ბოკერია და ბერძენიშვილები სააკაშვილს აჭარაზე შეტევას ურჩევდნენ; პრეზიდენტის აჩქარება, შესაძლოა, კობა ხაბაზსაც ემყარებოდეს, რომელიც მსუბუქად წარმოუდგენდა მას ბათუმში არსებულ ვითარებას**” (დილის გაზეთი, 16,17.03.2004; ახალი თაობა, 18.03.2004); **“ვინ დაეხმარა პრეზიდენტს თავი გაეშარყებინა მსოფლიო საზოგადოებრიობის თვალში – საკუთარი ქმედებები თუ პრემიერ-მინისტრი, რომელიც იშვიათად თუა სააკაშვილის პოლიტიკის ბოლომდე გამტარებელი.”** (“ჯორჯიან თაიმსი”, 18.03.2004); **“ერთ-ერთი ვერსიით, სააკაშვილის პოლიტიკური გაბითურების გეგმა უნდა შეემუშავებინა მისივე თანამებრძოლ ზურაბ ჟვანიას, რომელიც აბაშიძესთან უფრო ახლოა, ვიდრე სააკაშვილი.”** (“ახალი თაობა”, 18.03.2004)

“ჯორჯიან თაიმსი” ყურადღებას ამახვილებს სააკაშვილის ფრაზაზე – “გადაწყვეტილება გვიან ღამე მივიღე”; ავითარებს ვერსიას, რომ, შესაძლოა, ბათუმის და სააკაშვილის მოქმედება ერთიდაიგივე პირველწყაროდან იყო ინიცირებული და ასკვნის, რომ “მსგავსი საინფორმაციო ოპერაციის ჩატარება და კვალის დაფარვა შესაძლებელია მხოლოდ სახელმწიფო სტრუქტურებში სერიოზული პოზიციების ფლობის შემთხვევაში.” (“ჯორჯიან თაიმსი”, 25.03.2004)

იმ სერიოზულ საფრთხეზე, რაც შეიძლება ჩოლოქთან წარმოშობილ სიტუაციას მოჰყოლოდა, მსჯელობდა არა მხოლოდ ქართული, არამედ უცხოური პრესაც. გაჩნდა პარალელები აფხაზეთთან, მინიშნება “სამოქალაქო ომის” შესაძლებლობაზე (რუსულ მედიაში), რუსული ჩარევის საფრთხეზე, ამერიკის შემფოთებაზე... “პრეზიდენტმა სააკაშვილმა თანამდებობაზე მოსვლიდან ორი თვის შემდეგ ინიცირება გაუკეთა თავის პირველ კრიზისს”, – აღნიშნავდა “ნიუ-იორკ თაიმსი”. (“რეზონანსი”, 19.03.2004)

ამ ფონზე მით უფრო მნიშვნელოვანია ის გამოხმაურება, რომელიც კრიზისის დაძლევის მოჰყვა: “მიხეილ სააკაშვილის ტრიუმფალური სვლა ჩოლოქიდან ბათუმამდე”; “სააკაშვილმა “აჭარული გამოცდა” ხუთზე ჩააბარა”; “ტელეკომპანია “ევრონიუსმა” სააკაშვილის გუმინდელ მოლაპარაკებებს პირველი სერიოზული გამარჯვება უწოდა პრეზიდენტად არჩევის შემდეგ.” (“დილის გაზეთი”, 19.03.2004); “პრეზიდენტმა სახელმწიფოებრივი გადაწყვეტილება მიიღო და კონფლიქტი მშვიდობიანად მოაგვარა”; “ჩოლოქი – ხელოვნური რუბიკონი გადალახულია” (“მთავარი გაზეთი”, 19.03.2004); “ვარდების რევოლუციაზე არანაკლებ მნიშვნელოვანი გამარჯვება” (“24 საათი”, 19.03.2004); “ეს იყო სააკაშვილის გამარჯვება ანგარიშით 2:1”; “საქართველომ ბეწვის ხიდზე გაიარა” (“კვირის პალიტრა”, 22.03.2004); “ძალიან მოკლე დროში საქართველომ ორჯერ გაიარა ბეწვის ხიდზე და თავიდან აიცილა ძმათა სისხლისღვრა” (“რეზონანსი”, 22.03.2004); “ფოთი-ქობულეთის გზაზე ხალხი პრეზიდენტს სახელმწიფო დროშებითა და წითელი ვარდებით ეგებებოდა.” (“კომერსანტ.რუ”, “კვირის პალიტრა”, 22.03.2004)

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ რუსმა ჟურნალისტებმაც ვერ აუარეს გვერდი აჭარაში საქართველოს პრეზიდენტთან მოსახლეობის გულთბილი შეხვედრის ფაქტს და ისიც კი აღნიშნეს, რომ “ჩოლოქი ჩააბარდა”. (“ნტვ”, “გაზეტა.რუ”) რუსულმა ონლაინ-გაზეთმა საგანგებოდ აღნიშნა ჩოლოქის “სასაზღვრო პუნქტის” გადაკეტვის მიუხედავად, აჭარაში მანქანით შესვლის ფაქტი, როგორც სააკაშვილის პრინციპულობის ნიშანი.

დახურულ კარს მიღმა მიხეილ სააკაშვილისა და ასლან აბაშიძის ოთხსაათიანი დიალოგის შედეგად მიღწეულ შეთანხმებას, კრიზისის მშვიდობიან დაძლევისათან ერთად, კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი შედეგი მოჰყვა – აჭარის მოსახლეობაში შიშის სინდრომის გადალახვა. ამ ფსიქოლოგიურმა ფაქტორმა, როგორც ჩანს, არსებითი მნიშვნელობა იქონია საპარლამენტო არჩევნების შედეგებზე.

აჭარისათვის ბრძოლის მეორე ეტაპი სწორედ საპარლამენტო არჩევნებს უკავშირდება.

პრესაში ვხვდებით აქცენტს, რომ აჭარის თემის გააქტიურება “საარჩევნო პიარია”. “სააკაშვილსა და აბაშიძეს შორის დამაბულობას რევოლუციის ჩრდილში მოხვედრილი პარტიები საარჩევნო ტრიუკად ნათლავენ. ეს ხმაური გრიგალივით არის – მიდის და თან ელექტორატის ხმებს აგროვებს”, – “ალიას” ანალიტიკური პუბლიკაციის ავტორი, ქეთი ხატიაშვილი, პარტიების მოსაზრებას საკუთარი არგუმენტებითაც აძლიერებს – სააკაშვილს უყვარს ხმაური და მძვინვარება; ეს მისი სტიქიაა; 2 ნოემბრის საარჩევნო ეკონომიკური დაპირებები: მცირე ბიზნესის გადასახადებისაგან გათავისუფლება ორი წლით, ხელფასებისა და პენსიების გაორმაგება – ახლა პოლიტიკურმა ფრაზამ შეცვალა – ყველაფერი საქართველოს გაერთიანებისთვის; აჭარის ლომთან დაპირისპირების ფონზე პოლიტიკა უფრო აქტუალური ხდება.” (“ალია”, 23.03.2004)

პრესაში მუსირებდა საპარლამენტო არჩევნების დღისთვის აჭარაში სიტუაციის უკიდურესად დამაბვის პროგნოზი. ამდენად, მთელი საარჩევნო პროცესის ასახვა მედიაში აჭარის თემის პრიმატით მიმდინარეობდა. 28 მარტს, მთელი დღე, ტელეკომპანიები ავრცელებდნენ ინფორმაციას აჭარაში არჩევნების ტოტალური გაყალბების თაობაზე; საუბარი იყო იმაზეც, რომ თითქოს ბათუმის ქუჩებში ტანკები დადიოდა; ამგვარი განცხადება ცენტრალური საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემაც გაავრცელა. ამ ფონზე, აჭარაში საგანგებო ვიზიტით მყოფმა პრემიერ-მინისტრმა ზურაბ ჟვანიამ, საღამოს, ასლან აბაშიძესთან თათბირის შემდეგ, “სახელდახელო კომენტარი” გააკეთა. მან აჭარაში შექმნილ ვითარებას ნორმალური უწოდა და აღნიშნა “მხოლოდ წვრილმანი დარღვევები” (“ახალი თაობა”, 29.03.2004); “ჩვენი მიზანია, საბოლოოდ დავუსვათ წერტილი ტყუილ მითქმა-მოთქმას”, – აღნიშნა ჟვანიამ. (“რეზონანსი”, 29.03.2004) ჟვანიასთან ერთად ასლან აბაშიძის მიერ გაკეთებულ განცხადებაში ფიგურირებდა ინფორმაცია, რომ ზურაბ ჟვანიამ პრეზიდენტს დაურეკა დეზინფორმაციის შეწყვეტის თხოვნით. “არ შეიძლება დეზინფორმაციებზე აიგოს

განცხადებები. არიან ძალები, რომელთაც სიმშვიდე ხელს არ აძლევთ. ყველაზე ძალიან აჭარის ხელისუფლებას უნდა, რომ აქ, აჭარაში არჩევნები მაღალ დონეზე ჩატარდეს”, – განაცხადა ასლან აბაშიძემ. (“ახალი თაობა”, “რეზონანსი”, 29.03.2004) პრესას შეუმჩნეველი არ დარჩენია შეუსაბამობა აჭარაში მოსალოდნელ ვითარებას, არჩევნების დღეს გავრცელებულ საგანგაშო ინფორმაციებსა და ზურაბ ჟვანიას მიერ ბათუმიდან გაკეთებულ განცხადებას შორის.

წლების მანძილზე სახელისუფლებო პარტიის მთავარ კონკურენტად და ბევრი სხვა პარტიის “პოლიტიკურ ლოკომოტივად” მიჩნეული “აღორძინების” დარჩენას პარლამენტს მიღმა, და ამ ფაქტის “უხმაუროდ” დატოვებას, პრესაში დაახლოებით ასეთი რეზონანსი მოჰყვა: არჩევნების ჩაშლა არც ასლან აბაშიძეს აწყობდა; იგი ფლობდა ინფორმაციას მოსალოდნელი გამანადგურებელი დამარცხების შესახებ, ამიტომაც, წინასწარ იჭერდა თადარიგს და არჩევნებს თავისთვის უმნიშვნელოს უწოდებდა; აბაშიძემ არჩია დაეთმო “აღორძინება” ხელისუფლების შენარჩუნების სანაცვლოდ.

საპარლამენტო არჩევნების შედეგად “აღორძინების” გასვლას სახელისუფლებო ავანსცენიდან უცხოური მედიაც გამოეხმაურა. ბრიტანული “გარდიანი” ამ ფაქტს საქართველოს ახალგაზრდა პრეზიდენტის გამარჯვებად მიიჩნევს: “როდესაც ცნობილი გახდა, რომ მეამბოხე აჭარაში პრობლემურმა არჩევნებმა მშვიდობიანად ჩაიარა და ავტონომიის ლიდერი მათი შედეგების კანონიერებაზე დათანხმდა, ცხადი გახდა, რომ საქართველოს ახალმა პრეზიდენტმა მიხეილ სააკაშვილმა კარიერის პირველი მსხვილი პოლიტიკური კრიზისის გადალახვა შეძლო.” (“გარდიანი”, 29.03.2004) რუსული “იზვესტია”, პირიქით, არჩევნების შედეგს ასლან აბაშიძისთვის ხელსაყრელად წარმოაჩენს: “პარლამენტის მანდატების შეწირვით და იმის მოხერხებით, რომ საქართველოს ხელისუფლებას აჭარაში ვითარების პროვოცირების საშუალება არ მისცა, აბაშიძემ არათუ ხელისუფლება შეინარჩუნა, არამედ ვითარება თავის სასარგებლოდაც შემოაბრუნა.” (“იზვესტია”, 30.03.2004)

დიამეტრალურად განსხვავებულ შეფასებებს ქართულ პრესაშიც ვხვდებით:

“28 მარტს... ლოგიკურ დასასრულამდე მივიდა ნოემბრის ლიბერალური რევოლუცია”; “ძალიან დიდი როლი შეასრულა აჭარის მოვლენებმა... საქართველოს პოლიტიკურ სცენაზე აბაშიძისა და მისი “აღორძინების” ფაქტორი აღარ არსებობს.” (“24 საათი”, 29.03.2004)

“ასლან აბაშიძეს შეეძლო არჩევნების გაყალბება (უარეს შემთხვევაში, ჩაშლა). ამისთვის მას სერიოზული ბერკეტები ჰქონდა, მაგრამ... მან სერიოზული პოლიტიკური ნაბიჯი გადადგა და დაინტერესებულ საზოგადოებას დაანახა, რომ ის არის რეგიონის ლიდერი.” (“დილის გაზეთი”, 30.03.2004)

პრესის შეფასებებში ყურადღება მახვილდება აჭარაში არჩევნების პროცესისა და შედეგის პოლიტიკურ ფაქტორზე; პუბლიკაციათა უმეტესობაში სწორედ ესაა მთავარი კრიტერიუმი და მეორე პლანზეა აჭარაში არჩევნების სამართლიანად ჩატარება-არჩატარების მომენტი. საინტერესოა, რომ საერთაშორისო დამკვირვებელთა შეფასებები უფრო დელიკატურია, ვიდრე ადგილობრივების. ეუთო-ს დამკვირვებელთა მისიების ხელმძღვანელებმა აღნიშნეს, რომ აჭარის ხელისუფლებას არ უცდია დემოკრატიული არჩევნებისთვის აუცილებელი პირობების შექმნა.

არასამთავრობო ორგანიზაცია “არჩევნებისა და მმართველობის ინსტიტუტის” დირექტორმა ნუგზარ ივანიძემ “ხვალინდელ დღესთან” ინტერვიუში განაცხადა, რომ გაურკვეველია, ის შედეგები, რომელიც აჭარიდან ჩამოვა, “ეს იქნება აჭარლების ნება, თუ ცენტრსა და რეგიონის მეთაურს შორის შემდგარი მოლაპარაკების პროდუქტი.” (“ხვალინდელი დღე”, 31.03.2004) აჭარაში არჩევნების შედეგი, მოლოდინის საწინააღმდეგოდ, არ გაუპროტესტებიათ ასლან აბაშიძესა და “აღორძინებას”; თუმც, რუსულ საინფორმაციო სივრცეში გაიჟღერა აქცენტმა, რომ ასლან აბაშიძემ საქართველოს პრეზიდენტი არჩევნების ფალსიფიკაციის მცდელობაში დაადანაშაულა.

საპარლამენტო არჩევნებში “აღორძინების” დამარცხებისა და ასლან აბაშიძის ერთგვარი კომპრომისის ფონზე, აჭარის თემის ინტენსიობა პრესაში უნდა შემცირებულიყო, მაგრამ ასე არ მომხდარა; პირიქით, პრესის აქცენტების მიხედვით, აჭარა ახალი ხელისუფლების საგარეო აქტივობის არეალშიც ხვდება.

2004 წლის აპრილში, პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილისა და პრემიერმინისტრ ზურაბ ჟვანიას ვიზიტები უკრაინასა და აშშ-ში, იქცა იმ ფაქტორებად, რომელმაც გამოკვეთა არა მხოლოდ საგარეო, არამედ საშინაო პოლიტიკის განმსაზღვრელი ორიენტირები. პირველ რიგში, ვგულისხმობთ აჭარის პრობლემას. საერთაშორისო დამოკიდებულების ფაქტორი, როგორც ჩანს, არსებითად განსაზღვრავდა როგორც ცენტრალური, ასევე რეგიონის ხელისუფლების ნაბიჯებს შემდგომი ურთიერთობისკენ.

აჭარის ლიდერთან უთანხმოების წარმოქმნისთანავე საქართველოს ახალგაზრდა ხელისუფლებას ყველაზე აქტიურად ევროსაბჭოსა და ეუთო-ს ექსპერტები უწევდნენ კონსულტაციებს, თუმც, როგორც “მთავარი გაზეთი” აღნიშნავს, “ბებერი კონტინენტის”

ტრადიციულმა ლიბერალიზმმა თბილისს მისაღები შედეგი ვერ მოუტანა. რუსეთის, ევროპისა და ამერიკის დაახლოებით ერთნაირმა პოზიციამ, რომელიც დიალოგის გზით დაპირისპირების მოგვარებას ანიჭებდა უპირატესობას, ხელისუფლებას ალტერნატიული მეთოდების მოსინჯვა შთააგონა.” (“მთავარი გაზეთი”, 28.04.2004)

აშშ-ში ზურაბ ჟვანიას ვიზიტის წარმატებასა თუ წარუმატებლობას პრესა სწორედ ასლან აბაშიძესთან დაკავშირებით ამერიკის პოზიციის ჩამოყალიბებას უკავშირებს. “აშშ-ში ვიზიტად მყოფი პრემიერი ჟვანია ძირითად ყურადღებას სწორედ აჭარის ავტონომიასა და მის ლიდერზე ამახვილებს და ცდილობს ვაშინგტონი დაარწმუნოს, რომ ასლან აბაშიძე, “შევარდნაძის ხელისუფლების გადმონაშთი” და “ნარკო-ტრეფიკინგის მამამთავარი”, “კორუფციის წინააღმდეგ მეზრძოლ” ახალ ხელისუფლებას სერიოზულ პრობლემებს უქმნის და, როგორც ჩანს, ამერიკის ოფიციალური წრეებისაგან სპეცოპერაციის ჩატარების “ნებართვას” იღებს.” (“ხვალინდელი დღე”, 29.04.2004) პრესაში სხვაგანაც გვხვდება ასეთი ვარაუდი – ამერიკა, აჭარის საკითხის მშვიდობიანი მოგვარებისკენ მოწოდების გარდა, არ გამორიცხავს მათ მიერ გაწვრთნილი ბატალიონების გამოყენებას საჭიროებისამებრ, ქვეყნის შიგნით არსებული ვითარების მოსაგვარებლად. პრესის პროგნოზით, ამგვარი, თუნდაც თეორიული შანსი, საერთაშორისო მხარდაჭერის დეფიციტი, მის წინააღმდეგ არსებული წამგებიანი საინფორმაციო ფონი, ასლან აბაშიძისთვის მართლაც შეიძლება იქცეს შემდგომი კომპრომისის საბაზად.

თავის მხრივ, ასლან აბაშიძე აქტიურად იყენებს “ყარსის კოზირს” და არა მხოლოდ რუსეთს, თურქეთსაც ახსენებს ამ ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვალდებულებებს. რუსულმა საინფორმაციო სააგენტო “ინტერფაქსმა” გაავრცელა ინტერვიუ ასლან აბაშიძესთან. აჭარის ლიდერი ღიად მოუწოდებს რუსეთს, რომ ასეთ ვითარებაში მან უბრალოდ კი არ უნდა დაიცვას აჭარა, არამედ ვალდებულია ეს გააკეთოს. აბაშიძის თქმით, “არსებობს ყარსის შეთანხმება, რომელიც თურქულ მხარეს ავალდებულებს აჭარა დაიცვას. ყარსამდე იყო მოსკოვის ხელშეკრულება, რომელიც რუსეთს იმავეს აკისრებდა.” (“დილის გაზეთი”, 13.03.2004)

ბუნებრივია, ამ ფონზე პრესაში გააქტიურდა ყარსის ხელშეკრულების თემა, რომლის კომენტარებისთვის ჟურნალისტებმა იურისტებს, ისტორიკოსებსა და პოლიტოლოგებს მიმართეს. მათი მოსაზრებები ასე ჯგუფდება: ერთნი თვლიან, რომ ხელშეკრულება უკვე ძალადაკარგულია, მეორენი – რომ მაინც ანგარიშგასაწევია, ოღონდაც იმ შემთხვევაში, თუ აჭარის ავტონომიის გაუქმების საკითხი დადგება.

საერთაშორისო სამართლის პროფესორის, ლევან მატარიძის კომენტარით, რუსეთი ყარსის ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფო არ არის, იგი მოლაპარაკების მონაწილეა; რუსეთს, ყარსის ხელშეკრულების თანახმად, არანაირი ვალდებულება და მოვალეობა არ მიუღია და წესით, მას აჭარასთან არანაირი ვალდებულება-მოვალეობანი არ აკავშირებს; აჭარის ავტონომიის სტატუსი, ყარსის ხელშეკრულების მიხედვით, ბევრად უფრო სხვანაირად გამოიყურება, ვიდრე სინამდვილეშია – იგი გულისხმობს არა ეროვნულ-ტერიტორიულ ავტონომიას, არამედ ადმინისტრაციულ, ანუ კულტურულ და რელიგიურ ავტონომიას; თურქეთის მხარეს შეუძლია მოითხოვოს აჭარის ავტონომიის დაცვა, თუ მასზე უარს ვიტყვით, ოღონდაც ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ავტონომიის ფარგლებში; ხელშეკრულება კი არ ითვალისწინებდა პარლამენტს, უმაღლეს საბჭოს, პრეზიდენტს... ყარსის ხელშეკრულება უვადა და საქართველოსა და თურქეთს აქვთ მისი დენონსაციის უფლება, მაგრამ საკითხავია, ამ შემთხვევაში დათანხმდება თუ არა თურქეთი საქართველოსთვის აჭარის დაბრუნებას; ეს სახიფათო პერსპექტივაა. (“დილის გაზეთი”, 26.03.2004)

ყარსის თემას რუსეთიც ააქტიურებს. “1921 წლის რუსეთ-თურქეთის მოსკოვის ხელშეკრულების მიხედვით, რუსეთს შეუძლია აჭარას საერთაშორისო სუბიექტის სტატუსი მიანიჭოს”, – აცხადებს დსთ-ის ქვეყნების ინსტიტუტის ხელმძღვანელი მიხაილ ალექსანდროვი. (“ჯორჯიან თაიმსი”, 18.03.2004) ამასთან, პრესა, “ბათუმურ წყაროებზე” დაყრდნობით, ავრცელებს ინფორმაციებს, რომ ქობულეთის სანაპიროზე რუსი სამხედროები გამოჩნდნენ; რომ ბათუმის აეროპორტიდან ცარიელი საბრძოლო თვითმფრინავი აფრინდა და ნაშუადამევს შეიარაღებული სამხედროებით დატვირთული უკან დაბრუნდა; რომ “ბათუმის რუსულ სამხედრო ბაზაზე სამხედრო წრთვები დაიწყო”; რომ ბათუმის პორტში შევიდა და გადმოიტვირთა რუსული გემი, რომელიც საბრძოლო ტექნიკითა და ცეცხლსასროლი იარაღით იყო სავსე”. (ხვალინდელი დღე”, 12.03.2004; “რეზონანსი”, 17.03.2004) ჩოლოქის ინციდენტამდე აჭარაში საქართველოს ვიზის გარეშე ჩამოვიდა მოსკოვის მერი იური ლუჟკოვი; მკვეთრად ანტიქართული განწყობის რუსი დეპუტატები – ანდრეი საველიევი და ვიკტორ ალქსნისი ჩოლოქთან შეიარაღებულ მოსახლეობას შეხვდნენ და ისინი “გმირებად” გამოაცხადეს.

მეორე მხრივ, პრესა განიხილავს ამერიკასთან დაკავშირებულ ასპექტებს. “მთავარი გაზეთი” ავითარებს ვერსიას, რომ “პრორუსული აჭარული ანკლავის მოშლა ოკეანის მიღმა დაიგეგმა... საჭირო იყო ისეთი ფონის შექმნა, რომელიც აბაშიძის

ხელისუფლების რუსეთთან აბსოლუტურ დამოკიდებულებას გააშიშვლებდა და პოლიტიკური არენიდან პრორუსული სტრუქტურის ეტაპობრივი ჩამოშორება დაიწყებოდა... აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის განცხადების “მესიჯები”: მოწოდება მშვიდობისაკენ – ასლან აბაშიძის საყურადღებოდ, მინიშნება ამერიკელების მიერ გაწვრთნილ “კომანდოსებსა” და პანკისის წარმატებულ ოპერაციაზე – რუსეთისთვის; “შიდა ფრონტზე” თბილისს ბათუმთან “ომი” ფაქტობრივად მოგებული აქვს, ამერიკელებმა იციან, რომ ახლა “საგარეო ფრონტის” გახსნის დროა.” (“მთავარი გაზეთი”, 19.03.2004) ამავე გაზეთის მიხედვით, არსებობს საპირისპირო ვერსიაც – რომლის მიხედვითაც ამერიკელები აჭარის მოვლენების გამო ფაქტის წინაშე დადგნენ და საჯაროდ პოზიცია იმიტომ დააფიქსირეს, რომ საქართველოს საგარეო იმიჯი შეენარჩუნებინათ. მაგრამ ეს ვერსია ეჭვს იწვევს თუნდაც იმის გამო, რომ დაუჯერებელია ქვეყანაში, სადაც სიტუაციას კარგად აკონტროლებდნენ, ამერიკულ დიპლომატიას ფაქტის წინაშე დაეყენებინა თავი.

“ჩოლოქის კრიზისზე” თურქეთის “მეორადი” გამომხაურებაც აშშ-სთან კავშირდება. სიტუაციის გამწვავებისას ასლან აბაშიძე და მისი მხარდამჭერები კიდევ ერთხელ შეეცადნენ თბილისზე “თურქული თემით” მოეხდინათ ზეწოლა. საპასუხოდ, თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა გააკეთა ოფიციალური განცხადება, რომ ანკარა მხარს უჭერს საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების კურსს და ყველამ პატივი უნდა სცეს საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას. ჩვეულებრივი დიპლომატიური ფორმატის მქონე ამ განცხადების ფონზე შოკისმაგვარი ეფექტი მოახდინა აზერბაიჯანში თურქეთის ელჩის განცხადებამ იმის თაობაზე, რომ საჭიროების შემთხვევაში თურქეთი სამხედრო კონტიგენტს შეიყვანს აჭარის ტერიტორიაზე. პრესაში ვხვდებით ინფორმაციას, რომ რუსებმა ეს განცხადება მიიჩნიეს ამერიკელებთან შეთანხმებულად და საქართველოს ხელისუფლების სამხედრო მხარდაჭერის ტოლფასად.

რაც შეეხება რუსეთ-საქართველოს ოფიციალურ ურთიერთმიმართებას: რუსეთის პრეზიდენტმა ვლადიმირ პუტინმა 27 მარტს, სოჭში გამართულ ბრიფინგზე, მნიშვნელოვანი ყურადღება დაუთმო საქართველოს. მისი განცხადებები აშკარად მეგობრული ხასიათის იყო. რუსეთის პრეზიდენტი ამტკიცებდა, რომ არავითარ შემთხვევაში არ ჩაერევა საქართველოს საშინაო საქმეებში და, ასევე, გამორიცხავდა აჭარის პრობლემის მოგვარებაში ჩარევას. ყბადაღებული ყარსის ხელშეკრულება პუტინმაც მოიშველია რუსეთის პოზიციების განსამტკიცებლად – პრეზიდენტმა

აღნიშნა, რომ რუსეთი ამ ხელშეკრულების შესრულების ერთ-ერთი გარანტიცაა. პუტინის ამ განცხადებებს წინ უძღოდა პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის მიერ მაღლიერების გამოხატვა მოსკოვისა და პირადად პრეზიდენტ პუტინისადმი – აჭარის მოვლენების გამო საქართველოს მიმართ დაკავებული პოზიციისთვის.

იურისტ დავით უსუფაშვილის კომენტარით, “ამერიკის შეერთებული შტატები შევარდნაძესაც იმავე პირობას უყენებდა. რუსეთთან ურთიერთობის გამწვავება მათ დღესაც ისევე არ აძლევთ ხელს, როგორც ადრე. ამერიკასთან მეგობრული ურთიერთობა სწორედ რუსეთთან ურთიერთობის მშვიდობიანი მოგვარების გზაზე გადის.” (“კვირის პალიტრა”, 22.03.2004)

როგორც ვხედავთ, აჭარის პრობლემა პრესაში არ განიხილება მხოლოდ შიდასახელმწიფოებრივ საკითხად; საქართველოს საგარეო ვექტორებისა და პრიორიტეტების განსაზღვრისას აღარ დგას ალტერნატივა – აშშ თუ რუსეთი? ახალი ხელისუფლების მთავარი ამოცანაა ერთმანეთს წარმატებით შეუხამოს საგარეო პოლიტიკის სამი ძირითადი ვექტორი – ევროპაში ინტეგრაცია, რუსეთთან კეთილმეზობლობა და ამერიკასთან სანიმუშო პარტნიორობა.

*

საქართველოს პარლამენტის არჩევის შემდეგ საქართველოს ახალი ხელისუფლება დადგა არჩევანის წინაშე – ან უნდა დააბრუნოს აჭარა საქართველოს საკონსტიტუციო სივრცეში (რაც აბაშიძის ძალაუფლების დასასრულს ნიშნავს), ან შენარჩუნდეს წლების განმავლობაში არსებული ორხელისუფლებიანობა, ანუ ორმაგი საკონსტიტუციო სივრცე (რაც მიუღებელია მიხეილ სააკაშვილისთვის).

აპრილში, საინფორმაციო ველი საკმაოდ გაჯერდა აგრესიული, ძალისმიერი ქმედების მომასწავებელი საგაზეთო სათაურებითა და მესიჯებით: “აჭარაში სპეცოპერაცია დაგეგმილია” (“ხვალინდელი დღე”); “ომი?! საბრძოლო ოპერაციის რა სქემას ხაზავენ სამხედროები აჭარის შტურმის შემთხვევაში” (“ალია” პირველ გვერდზე აქვეყნებს “საბრძოლო რუკას”); “ცხადდება საგანგებო მდგომარეობა”, “აჭარაში სპეცოპერაციების ჩატარება იგეგმება” (“ჯორჯიან თაიმსი”) და ა.შ.

ამასთან, პრესაში ერთმანეთის პარალელურად ვითარდება პროვოკაციული აქცენტები და კონსტრუქციული დიალოგისკენ მიმართული განცხადებები და ორივე მხარე არც თუ იშვიათად იმოწმებს მედიის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას.

აჭარასთან დაკავშირებულ მრავალრიცხოვან პუბლიკაციებში, იკვეთება **ორი მთავარი ასპექტი**; ერთი, რომ ცენტრსა და რეგიონს შორის დაპირისპირების გამწვავება აძლიერებს უმართავი პროცესების განვითარების, პერმანენტული დაპირისპირების, პროცესებში რუსეთის არაპირდაპირი ჩართვის და ა.შ საფრთხეს;

მეორეს მხრივ, იკვეთება ხელისუფლების, პირადად პრეზიდენტის პოზიცია, რომ **ეს არის არა ცენტრსა და რეგიონს შორის შექმნილი პრობლემა, არამედ, დაპირისპირება აჭარის მმართველ კლანთან**; მიხეილ სააკაშვილის განცხადებით, **თუ ასლან აბაშიძე განიარაღდება, აჭარაში დემოკრატიული პროცესები დაიწყება**. (“კვირის პალიტრა”, 12.04.2004) იგრძნობა, რომ **ხელისუფლების სტრატეგიაა პრობლემის გადატანა პიროვნულ ასპექტში**.

ამ ფონზე, გაზეთ “24 საათში” ქვეყნდება საქართველოს პრეზიდენტის კომენტარი, რომელშიც იგი არ გამორიცხავს ძალისმიერ მოქმედებას: “პროვოკაციებს არ წამოვეგებით. ჩვენ როდის რა ნაბიჯებს გადავდგამთ, ეს არავისთან შესათანხმებელი არ არის და ხელისუფლება თავად მიიღებს გადაწყვეტილებას”, – აცხადებს სააკაშვილი და განმარტავს, რომ ძალის გამოყენებაზე ხელისუფლება ფიქრობს, თუმცა, **მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში**. (“24 საათი”, 17.04.2004) უნდა აღინიშნოს, რომ, ფაქტობრივად, ეს იყო პასუხი აჭარის ავტონომიის მეთაურის ქმედებაზე, რომელმაც **კონფრონტაციის გზა არჩია და უარი განაცხადა უკანონო შეიარაღებული ფორმირებების განიარაღებაზე** (ასლან აბაშიძე: “სახალხო რაზმელებს იარაღი მანამ ექნებათ, სანამ საქართველოში დემოკრატია არ დამყარდება”).

“ცენტრალურ ხელისუფლებას აქვს ყველა სათანადო რესურსი რეგიონში წესრიგის დასამყარებლად”, – აცხადებდნენ ასლან აბაშიძესთან შეხვედრის შემდეგ პრემიერ-მინისტრი **ზურაბ ჟვანია** და უშიშროების საბჭოს მდივანი **ვანო მერაბიშვილი**.

წარუმატებელი აღმოჩნდა საქართველოში **ევროსაბჭოს სპეციალური წარმომადგენლის პლამენ ნიკოლოვის** მცდელობაც, რომელიც რამდენიმე თვის განმავლობაში ცდილობდა მედიატორის როლის შესრულებას.

აჭარისათვის ბრძოლის **მესამე ეტაპზე** ხელისუფლება ისევ ერთდროულად ააქტიურებს საშინაო და საგარეო მექანიზმებს.

“24 საათი” იუწყება: “ჩვენი აჭარის” ლიდერებმა აღნიშნეს, რომ პრეზიდენტთან საუბრის შემდეგ **ოპოზიცია** კიდევ უფრო ერთიანი და კოორდინირებული გახდა და მზადაა აჭარაში მასობრივი საპროტესტო აქციების დასაწყებად. **კობა ხაბაზის** განცხადებით, **პრეზიდენტი აბაშიძის წინააღმდეგ პოლიტიკურ ბრძოლას გააგრძელებს**,

ოპოზიცია კი აბაშიძეს მასობრივი საპროტესტო აქციებით შეაწუხებს.” (24 საათი, 16.04.2004)

როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საერთაშორისო არენაზე აქტიურდება აჭარის თემა ნარკოტიკების კონტექსტში:

- “ნარკომანიისა და ნარკოტიკებით უკანონო ვაჭრობის საწინააღმდეგოდ სტრასბურგში გამართულ შეხვედრაზე ექსპერტებმა პრობლემური რეგიონების ჩამონათვალში საქართველოც დაასახელეს. **ნარკოტრანზიტის ერთ-ერთ ცხელ წერტილად კი აჭარა სახელდება.** თუკი დადასტურდა აჭარაში ნარკოტრაფიკის არსებობა, მაშინ გამორიცხული არ არის, ამ რეგიონში დიდძალი იარაღის წარმომავლობაც სწორედ ნარკოვაჭრობას უკავშირდებოდეს. ეს თემა რამდენიმე დღის წინ საგარეო საქმეთა მინისტრმა სალომე ზურაბიშვილმაც წამოსწია. შესაბამისად, ძნელი წარმოსადგენი არ არის, რა პოზიციას დაიკავებს დასავლეთი აჭარის მიმართ.” (“ახალი ვერსია”, 19.04.2004)
- “საქართველოს ძალოვანი მინისტრების განცხადებით, ცოტაც და **აჭარის ხელისუფლება კოლუმბიის ნარკოკარტელს** დაემსგავსება. გენერალურ პროკურატურაში აცხადებენ, რომ ნარკობიზნესის თვალსაზრისით, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა ერთ-ერთი სოლიდური რეგიონია, სადაც ხდება როგორც ნარკოტიკების გადაზიდვა, ისე ნარკოტიკების წარმოება.” (“რეზონანსი”, 21.04.2004)

ასლან აბაშიძემ, ამ კამპანიის საპასუხოდ, ცენტრს დაასწრო, აჭარის უშიშროების სამინისტრო გააუქმა და განაცხადა, რომ სამინისტროს ბაზაზე **ანტიტერორისტული და ანტინარკოტიკული ცენტრების შექმნას აპირებს.**

საქართველოს პარლამენტმა, აჭარაში შექმნილი მძიმე კრიტიკული ვითარების გამო, სპეციალური დადგენილება მიიღო. “172 დეპუტატის მხარდაჭერილი დადგენილების მიხედვით, საქართველოს პრეზიდენტმა და მთავრობამ უნდა უზრუნველყონ ქვეყნის ერთიანი კონსტიტუციური სივრცის ხელშეუხებლობა, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მიერ კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა ნორმალური განხორციელების შესაძლებლობა და ადამიანის უფლებათა დარღვევის აღკვეთა”; ასლან აბაშიძემ კი განაცხადა, რომ “ცენტრალური ხელისუფლება მისი ფიზიკური განადგურების ოპერაციას გეგმავს და ამგვარი საფრთხის თავიდან ასაცილებლად რუსეთისა და აშშ-ის პრეზიდენტებს, რუსეთის სათათბიროსა და აშშ-ის კონგრესს მიმართავს და ცენტრსა

და რეგიონს შორის კონფლიქტის მოწესრიგების პროცესში ჩართვისაკენ მოუწოდებს.”
 (“ზვალინდელი დღე”, “მთავარი გაზეთი”, 24.04.2004)

საქართველოს ხელისუფლების პირველმა პირებმა ბათუმის 25-ე ბრიგადის მეთაური, გენერალი დუმბაძე ქვეყნის მტრად და მოღალატედ გამოაცხადეს; მისი სურათები პრეზიდენტის ბრძანებით ე.წ. სამარცხვინო ბოძზე გააკრეს. გენერლის დაპატიმრების ბრძანება საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გასცა და განაჩენის გამოტანიდან ერთ საათში ეს გადაწყვეტილება მთელ რიგ ქვეყნებს ეცნობათ. “ოფიციალური თბილისის აღშფოთება გამოიწვია გენერალ დუმბაძის განცხადებამ სპეციალურ ბრიფინგზე, რომ ის ასლან აბაშიძეს აღიარებს მთავარსარდლად და მას ემორჩილება. 25-ე ბრიგადის თითქმის მთელი შემადგენლობა თბილისში ჩამოვიდა და ცენტრალურ ხელისუფლებას დაექვემდებარა.” (“ახალი თაობა”, 25.04.2004)

ამ ფაქტმა ცენტრი-რეგიონის კონფრონტაციაში დეტონატორის როლი შეასრულა. ავტონომიური რესპუბლიკის სენატმა გადაწყვეტილება მიიღო აჭარაში კომენდანტის საათის ამოქმედების თაობაზე. 25 აპრილს ცნობილი გახდა, რომ აჭარის ხელისუფლებამ ჩოლოქის ადმინისტრაციულ საზღვარზე დამატებითი სამხედრო ძალის მოზილიზება დაიწყო.” (“კვირის პალიტრა”, 26.04.2004)

საგენტო “ინტერ-პრესი” ავრცელებს ცნობას ბათუმში რამდენიმე ათეული რუსი ფორმიანის ჩამოსვლის თაობაზე. “ეს ხდება იმ დროს, როცა ოფიციალური მოსკოვი ირწმუნება, აჭარის კონფლიქტში რუსეთი არ ჩაერევას. თუმცა, რუსი გენერალიტეტი, მათ შორის, ცნობილი შოვინისტი გენერალი ალექსნისი პუტინის საწინააღმდეგო პოზიციას ავითარებს და ამბობს, რომ თუკი აჭარაში დისლოცირებულ რუს სამშვიდობოებს ნებისმიერი სახით პრობლემები შეექმნებათ, მათ ცეცხლის გახსნის უფლება აქვთ. ალექსნისის ამ გამოსვლას აბაშიძისთვის საკეთილდღეო გაგრძელება მოჰყვა დუმაშიც”, – წერდა “ახალი ვერსია”. (“ახალი ვერსია”, 26.04.2004)

- “ჩოლოქის ადმინისტრაციულ საზღვარზე დააკავეს და ავტონომიის ტერიტორიაზე არ შეუშვეს თბილისიდან გაგზავნილი 60 ტონა სასუქი. სოფლის მეურნეობის მინისტრი დავით შერვაშიძე, რომელიც პირადად მიყვებოდა ტვირტს, ამაოდ ეთათბირა ჩოლოქთან მისულ აჭარის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარეს როსტომ ჯაფარიძეს. აბაშიძის ხელისუფლებამ სასუქზე უარი თქვა. სასუქის გარეშე დარჩენილი მაღალმთიანი რაიონების – ქედის, ხულოსა და შუახევის მოსახლეობა კი აპროტესტებს აჭარის ხელისუფლების გადაწყვეტილებას და ავტომაგისტრალზე მოძრაობის პარალიზებით იმუქრება.

“შეწყდეს ჩოლოქიზაცია” – ამ ლოზუნგით საპროტესტო აქცია მოძრაობა “ჩვენი აჭარის” ოფისის წინ გაიმართა. აქციის ორგანიზატორი ოპოზიციური მოძრაობის მხარდამჭერი 50-მდე ქალბატონი იყო. საპროტესტო აქცია აბაშიძის რეზიდენციის წინაც გამართა სტიქიისაგან დაზარალებულმა მრავალშვილიანმა ოჯახმა.” (“რეზონანსი”, 28.04.2004)

- “აჭარის მეთაურს სამხედროების შემდეგ პოლიტიკური გუნდის წევრებიც ტოვებენ. ბათუმის ყოფილი მერი ასლან სმირბა აბაშიძეს განუდგა და მისი განცხადების მიხედვით, აჭარაში დაუმორჩილებლობის ერთ-ერთ ლიდერად უნდა მოგვევლინოს.” (“მთავარი გაზეთი”, 28.04.2004)
- “აბაშიძის რეჟიმი ნელ-ნელა სუსტდება და, შესაბამისად, ახლოვდება დრო, როდესაც ისედაც გაჭიანურებული “აჭარული კრიზისი” უნდა გადაწყდეს. სავარაუდოდ, ცენტრალურ ხელისუფლებას აბაშიძის წინააღმდეგ ორი სცენარი აქვს: პირველი – მშვიდობიანი მინი-რევოლუცია, რომლის შედეგადაც, ხელშეუხებლობის გარანტიის საფასურად, აბაშიძემ პოლიტიკა და საქართველო ნებით უნდა დატოვოს; მეორე სცენარით, სავარაუდოა სპეცოპერაციის ჩატარება.” (“მთავარი გაზეთი”, 28.04.2004)
- “პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარემ გივი თარგამაძემ პრესკონფერენციაზე განაცხადა, რომ აჭარაში კვლავ დაიწყო ფიზიკური ანგარიშსწორება და პარლამენტარ თამაზ დიასამიძის დაკავების ფაქტში პირადად მონაწილეობდა აჭარის შს მინისტრი ჯემალ გოგიტიძე. საპარლამენტო უმრავლესობის ლიდერი მაია ნადირაძე მიანიშნებს, რომ აბაშიძის მმართველობა დროებითია და საათებს ითვლის.” (“ახალი თაობა”, 29.04.2004)
- “დიდ სირთულეს არ წარმოადგენს აჭარის პირველი პირის ლიკვიდაცია, მაგრამ ჩვენ ყველაფერს ვაკეთებთ, რომ ვითარება სისხლისღვრის გარეშე გამოსწორდეს. ხოლო, თუ იძულებულები გავხდით ძალა გამოვიყენოთ, მაშინ მსხვერპლი მინიმალური იქნება”, – საქართველოს ძალოვანი სამინისტროების თანამშრომლები უკვე ღიად საუბრობენ სამხედრო ოპერაციის ჩატარების შესახებ.” (“ჯორჯიან თაიმსი”, 29.04.2004)

პრესაში ასახული ამგვარი ვითარების ფონზე, 29 აპრილს, ტელეკომპანია “იმედის” საინფორმაციო გამოშვებაში, ასლან აბაშიძემ მოულოდნელი სიმშვიდით განაცხადა, რომ მხარეები დიალოგის ფორმას უნდა დაუბრუნდნენ – ექსპერტებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენელთა მონაწილეობით,

ჩაისა და ყავის თანხლებით. (ტ/კ “იმედი”, საინფორმაციო პროგრამა “ქრონიკა”, 29.04.2004)

30 აპრილს კი, ბათუმში, უზენაესი სასამართლოს წინ გამართული მიტინგი ერთობლივი ძალისხმევით დაარბიეს სპეცდანიშნულების რაზმმა, აჭარის შინაგანი ჯარის ნაწილებმა, პოლიციამ და სამთავრობო დაცვამ. სასამართლოსთან შეკრებილი მომიტინგეები უკანონოდ დაკავებული “ჩვენი აჭარას” ლიდერების და კიდევ რამდენიმე პირის გათავისუფლებას ითხოვდნენ. (“24 საათი”, “ხვალინდელი დღე”, 01.05.2004)

პოლიტოლოგ სოსო ცინცაძის კომენტარით, ასლან აბაშიძე ყველაფერს აკეთებს, რომ სააკაშვილი როგორმე წყობიდან გამოიყვანოს და შეცდომა დააშვებინოს. მიიღებს თუ არა ცენტრალური ხელისუფლება კონფლიქტის იარაღის ძალით მოგვარების გადაწყვეტილებას, ჩოლოქთან სასწრაფოდ გაჩნდება რუსეთის ჯარი, თუმცა, რუსეთის დროშის ნაცვლად, “აღორძინების” დროშას გადმოკიდებენ. ცინცაძის აზრით, არ არის საჭირო საქართველოს პრეზიდენტის გარემოცვის აჩქარება. **კურსი, რომელიც ხელისუფლებამ აჭარის ლიდერის წინააღმდეგ აიღო, გამართლებულია;** მალე აბაშიძე სრულ იზოლაციაში აღმოჩნდება; 20-30 დღის წინ ალტერნატივა არ ჩანდა, ახლა კი, თუ ხელისუფლება თავის კურსს თანმიმდევრულად განახორციელებს, ძალის გამოყენების აუცილებლობა შემცირდება. (“ხვალინდელი დღე”, 01.05.2004)

წარმოდგენილი სურათის ფონზე უკვე მოულოდნელობად აღარ აღიქმება 2 მაისს ჩოლოქისა და აჭარის საზღვართან მდებარე ორი ხიდის აფეთქება; როგორც ქართული ტელეკომპანიები იუწყებოდნენ, აბაშიძის სამსახურში მყოფი გადამდგარი გენერლის – ნეტკაჩოვის ხელმძღვანელობით და, სავარაუდოდ, ასლან აბაშიძის განკარგულებით.

საგანგებოდ შეკრებილ უშიშროების საბჭოსთან მოთათბირების შემდეგ, საქართველოს პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი ასლან აბაშიძეს 10 დღის ვადას აძლევს საკონსტიტუციო სივრცეში დაბრუნებისა და განიარაღების დაწყებისთვის. წინააღმდეგ შემთხვევაში იტოვებს უფლებას გამოიყენოს თავისი საპრეზიდენტო უფლებამოსილება ახალი არჩევნების დანიშვნის თაობაზე და ხალხს მისცეს აჭარის ხელისუფლების არჩევის საშუალება; საქართველოს პრეზიდენტი ხაზგასმით აღნიშნავს რომ **ლაპარაკიც არ არის ავტონომიის სტატუსის შეცვლაზე.**

3 მაისს გავრცელებული ინფორმაციით, ასლან აბაშიძე კვლავ საუბრობს თბილისთან დიალოგზე და აცხადებს რომ, ხიდების აფეთქება პრევენციული ღონისძიება იყო თბილისიდან სამხედრო მუქარის საპასუხოდ.

“ზიდები აფეთქებულია, უკანდასახევი გზა მოჭრილია”, “აბაშიძემ აჭარის მოსახლეობა მძევლად აიყვანა”, “ფეოდალი ალყაში”, “აბაშიძე საკუთარ ტერიტორიაზე პრეზიდენტ სააკაშვილის მძევალია” – ამგვარი პათოსით აშუქებდა გაზეთი “ახალი ვერსია” 2 მაისს, აჭარის ხელისუფალთა ბრძანებით, ავტონომიის ადმინისტრაციულ საზღვარზე ხიდების აფეთქების ფაქტს. (“ახალი ვერსია”, 03.05.2004) აფეთქებას წინ უძღოდა ჩოლოქის ადმინისტრაციული საზღვრისა და სარფის საბაჟოს ჩაკეტვა და აჭარის ხელისუფლების მიერ ინფორმაციის გავრცელება, რომ ფოთის სამხედრო წვრთნების შემდეგ ცენტრი შავი ზღვით ჩაქვში დესანტის გადასხმას აპირებს.

აჭარაში დაძაბულობის ესკალაციამ პიკს მიაღწია; ბათუმში შეკრებილი მრავალათასიანი მიტინგის მონაწილეთა და ასლან აბაშიძის “სპეცნაზის” შეჯახების საფრთხე, შესაძლოა, რეალობად ქცეულიყო. მაგრამ, 2003 წლის ნოემბრის “ვარდების რევოლუციის” მსგავსად, მოვლენები მშვიდობიანი გზით განვითარდა – ასლან აბაშიძემ ხელისუფლება და ბათუმი უკომენტაროდ დატოვა და “ხელშეუხებლობის გარანტი” იგორ ივანოვთან ერთად მოსკოვში გაფრინდა, ვაჟიშვილსა და უახლოეს გარემოცვასთან ერთად. პრესის შეფასებით, იგორ ივანოვმა მეორედ შეასრულა საქართველოში საშუამავლო მისია და ამით რუსეთს რეგიონში თავისი მნიშვნელობის დაფიქსირების საშუალება მიეცა.

პრესა მახვილგონივრულად შენიშნავს, რომ “ზაბუების” (შევარდნაძისა და აბაშიძის) ქარიზმა შეიწირა მშვიდობიანმა რევოლუციებმა და ორივე შემთხვევაში ეს გიორგობა დღეს მოხდა. საქართველოს პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი კი, ექვს თვეში ორი უსისხლო რევოლუციის ლიდერობის წყალობით, შესაძლოა ისტორიის სახელმძღვანელოებშიც შევიდეს – პროფესიონალი რევოლუციონერის სახელით. ხოლო რევოლუციის მთავარ მამოძრავებელ ძალად, ნოემბრის მსგავსად, კვლავ ხალხი დასახელდა.

არა მხოლოდ ამ ქვეთავში მოშველიებული საილუსტრაციო მასალა, არამედ, საერთოდ ამ პერიოდის პრესის ანალიზი მოწმობს, რომ მოვლენების ასე განვითარება პროგნოზირებადი იყო და გარკვეულ კანონზომიერებას ემორჩილებოდა. ჩვენ ყურადღებას ვამახვილებდით ექსპერტების მოსაზრებაზე, რომ პრობლემა არა მხოლოდ ასლან აბაშიძეშია, არსებითი პრობლემაა მენტალური შეუთავსებლობა, მდგომარეობა, როცა ერთი სახელმწიფო ერთდროულად თვისობრივად სხვადასხვა დროში და სხვა წყობის პირობებში ცხოვრობს. ამ ფაქტორს თავისთავად უნდა გამოეწვია “შიგნიდან აფეთქება”, რევოლუციური სიტუაციის ბუნებრივი გაგრძელება აჭარაში.

დასკვნის სახით აღვნიშნავთ, რომ “ვარდების რევოლუციიდან” მოყოლებული, ვიდრე “აჭარის რევოლუციამდე” (პრესის ტერმინი) აჭარის საკითხი ქართული პრესის ცენტრალური თემა იყო. ვერ ვიტყვით, რომ ამჯერად პრესა ხელს უწყობდა ცენტრსა და რეგიონს შორის კონფრონტაციის გამწვავებას და დამაბულობის ესკალაციას. ეს ის შემთხვევაა, როცა თითქმის ყველა ყოველდღიური და ყოველკვირეული გაზეთი ინფორმირების ამოცანასაც წარმატებით ართმევდა თავს და აჭარის თემას პოზიციებისა და აქცენტების მაქსიმალური მრავალფეროვნებით აშუქებდა. აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ, რომ აჭარის მოვლენების გაშუქებისას პრესას აშკარად ეტყობა პასუხისმგებლობის გრძნობის ამაღლება, სახელმწიფოებრივი განწყობა, ერთგვარი სიფრთხილე ფაქტების ინტერპრეტაციისას და ინფორმაციით მანიპულირების შეძლებისდაგვარად მინიმალიზება.

რა თქმა უნდა, აჭარის თემამ მალე დაკარგა აქტუალობა, მაგრამ ცოტახანს კიდევ შემორჩა პრესის ფურცლებს, ამჯერად, აჭარის ავტონომიის მომავლისა და ასლან აბაშიძისაგან გამოთავისუფლებულ სახელისუფლო სივრცეში პოლიტიკური კონკურენციის საინფორმაციო საბაზებით.

- საქართველოში ჯორჯ ბუშის ვიზიტის რეზონანსი პრესაში

აშშ-ის პრეზიდენტის, ჯორჯ ბუშის საქართველოში ვიზიტის მიზანი და, შესაბამისად, ვიზიტის მნიშვნელობა, რამდენიმე ძირითადი მიმართულებით უნდა განვიხილოთ:

- უშუალოდ საქართველოსთან მიმართებაში
- რეგიონთან მიმართებაში
- ახალი გეოპოლიტიკური რეალობის კონტექსტში

ამ შემთხვევაში ჩვენთვის ათვლის წერტილი საქართველოსთან მიმართებაა, მაგრამ მთლიანობაში აშშ-ის პრეზიდენტის ვიზიტი აღმოსავლეთ ევროპაში მედიაში განიხილება რეგიონის ტრანსფორმაციის, ახალი ახლო აღმოსავლეთის ფორმირების, დასავლეთის პოლიტიკური ღირებულებებისა და ინსტიტუტების აღმოსავლეთისკენ გადატანისა და სხვა შორსმდევარი სტრატეგიული მიზნების ერთობლიობაში.

ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში პოლიტიკური ექსპერტები გულისხმობდნენ დასავლეთის მიერ მძლავრი “გეოპოლიტიკური კედლის” (რომელიც უნდა გახდეს ნატო-რუსეთის საზღვარი) აღმართვას – ბალტიიდან კავკასიამდე და კავკასიიდან

ცენტრალური აზიისაკენ; გეოპოლიტიკური ღერძის ქვაკუთხედი ქვეყნის როლი საქართველოს აკისრია; როგორც ექსპერტები აღნიშნავდნენ, შემთხვევითი არ იყო, რომ თავისი ტურნე პრეზიდენტმა ბუშმა სწორედ ამ გეოპოლიტიკური ღერძის ქვეყნებზე ააგო, ამასთან, ტურნეს მარშრუტით მოახდინა იმის დემონსტრირება, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია დღეს მისთვის საქართველო.

ამ ბოლო მოსაზრებას ადასტურებს “ვაშინგტონ თაიმსის” პუბლიკაცია, რომელსაც გაზეთი “რეზონანსი” იმოწმებს აშშ-ის პრეზიდენტის ვიზიტის შეფასებისას: “კავკასიის რესპუბლიკაში ბუშის ვიზიტი იმაზე მიანიშნებს, რომ მას ახსოვს საქართველო. ეს ინტერესი განპირობებულია სტრატეგიული ლოგიკით: საქართველო ესაზღვრება ჩეჩნეთს და მასზე გადის მილსადენი, რომელიც კასპიის სანავთობო საბადოებს მსოფლიო ბაზრებთან აკავშირებს. საქართველოს სტრატეგიული მდებარეობა ამ პატარა ქვეყანას აშშ-ის ენერგეტიკული საგარეო პოლიტიკის კომპონენტად აქცევს.” (“რეზონანსი”, 12.05.2005)

ვიზიტის მიზანზე მსჯელობისას, ქართულ პრესაში გლობალური პოლიტიკის ასპექტებზე მეტად, კონკრეტული აქცენტები იკვეთება, უმთავრესად – რეგიონში რუსეთის შევიწროებისა და ირანის წინააღმდეგ პლაცდარმად საქართველოს შესაძლო გამოყენების ამოცანა. ქართველი სამხედრო ექსპერტები აღნიშნავენ, რომ ირან-ამერიკის ურთიერთობაში საქართველოს წვლილი მიზერული ნამდვილად არ არის, მაგრამ ამ როლის გაზვიადებაც არ ღირს. საყურადღებოა, რომ პოლიტიკური გათვლებისთვის გამოყენების თვალსაზრისით, ვაშინგტონისთვის ალბათ საქართველო ბევრად უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სამხედრო თვალსაზრისით. პრესის ფორმულირებით, ამერიკას საქართველო “ირანთან მშვიდობიანად დასამეგობრებლად” სჭირდება (ამ თემას შევეხეთ ქვეთავშიც – “საგარეო თემის ძირითადი ასპექტები”).

ბუშის ვიზიტის წინა პერიოდში, აპრილში, საქართველოში ირანის ვიცე პრემიერისა და ბიზნესმენთა დელეგაციის სტუმრობა პრესამ ალოგიკურად მიიჩნია (“მეგობრობა თუ ღალატი, ხელისუფლების უცნაური თამაშები: წინ დასავლეთისაკენ... ირანთან ერთად”); ბუშის ვიზიტიდან მოკლე ხანში კი თბილისში, ამერიკული დაფინანსებით, ქართულ საცავებში დაცული ირანული კულტურის იშვიათი ნიმუშები – “ყაჯართა პორტრეტები” გამოიფინა – ირანელი სტუმრებისა და ყაჯარული ხელოვნების ექსპერტის, ცნობილი ამერიკელი პროფესორის (ირანული წარმოშობის) მონაწილეობით. თუ გავითვალისწინებთ ირანთან საქართველოს წარმატებულ ეკონომიკურ ურთიერთობებს, კეთილმეზობლურ დამოკიდებულებას და ირანში

მცხოვრები ფერეიდნელი ქართველების ფაქტორს (რომლის შესაძლო გამოყენებაზე აშშ-ის ხელისუფლების მიერ, პრესა ჯერ კიდევ 2004 წელს მიაწინებდა), ზემოხსენებული ვერსია არც თუ ისე უსაფუძვლოდ ჟღერს.

აშშ-ის პრეზიდენტის ვიზიტის წინაპერიოდი და შემდგომი, საინფორმაციო გამოხმაურების თვალსაზრისით, ერთი საერთო მახასიათებლით – **ემოციური დამოკიდებულების პრიმატით** გამოირჩევა; თუმც, წინაპერიოდი უფრო მაჟორულია (რაგინდ პარადოქსულადაც უნდა ჟღერდეს ეს მოსაზრება), ვიდრე ვიზიტის შემდგომი. შესაძლოა, ესეც იგივე ემოციური ფაქტორით ავსხნათ – ქართული საზოგადოება, როგორც საინფორმაციო სურათი ცხადყოფს, უმთავრესი პრობლემების გადაწყვეტის იმედს ბუშის ვიზიტზე ამყარებდა და, თანაც, დაუყოვნებლივ.

არსებული მოლოდინის მთავარი განმსაზღვრელი, როგორც ჩანს, მაინც ის იყო, რომ ბუში შეაშინებდა რუსეთს, შესაბამისად – აფხაზ და ოს სეპარატისტ ლიდერებს, და მისი ვიზიტი საფუძვლად დაედებოდა რუსეთის სამხედრო ბაზების გაყვანისა და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემის უსწრაფეს მოგვარებას.

ვიზიტის შემდგომი რეზონანსი საქართველოს საინფორმაციო სივრცეში მოსალოდნელზე ხანმოკლე და ზედაპირული იყო (ვიდრე, ვთქვათ, კონკრეტული, პერსონალური სახელისუფლებო დაპირისპირების რეზონანსია ხოლმე) და, ძირითადად, ბუშის ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაციის განხილვას ეძღვნებოდა, ორი ძირითადი მიმართულებით – ქართველებმა “კულტურულ შოკში” ჩავაგდეთ ბუში, გადავრიეთ ხინკლით და, საერთოდ, სტუმართმოყვრული და უჩვეულოდ კეთილგანწყობილი დახვედრით; ბუში ასეთი არავის უნახავს! მეორე მხრივ, ერთგვარი ანგარებითი მოლოდინი – აბა ვნახოთ, რას გაგვიკეთებს სანაცვლოდ.

სხვათაშორის, ამერიკის პრეზიდენტის მიმართ ქართველების განსაკუთრებული დამოკიდებულება უცხოური მედიასაშუალებების ყურადღების ცენტრშიც მოექცა, ოღონდაც, არა მხოლოდ ქართული სუფრისა და კულტურის შეფასების კონტექსტში:

“ბუში ენთუზიაზმით იყო აღსავსე, რადგან თბილისური დახვედრა ბევრად განსხვავდებოდა იმ საპროტესტო აქციებისაგან, რომლებითაც მას სხვადასხვა ქვეყნებში მიეგებნენ”, – წერდა გაზეთი “გარდიანი”, სააგენტო “ასოშიეიტედ პრესზე” დაყრდნობით. (“ალია”, 10.05.2005)

“თითქმის ყველგან ვარ ნამყოფი, სადაც ბუში პრეზიდენტის რანგში ყოფილა, მაგრამ აქაურმა დახვედრამ ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. ეს იყო ყველაზე

უთბილესი დახვედრა, რაც მას ოდესმე ჰქონია”, – კომენტარს აკეთებს სი-ენ-ენ-ის კორესპონდენტი მაიკლ ბენიგანი. (“24 საათი”, 11.05.2005)

“მოსკოვსკი კომსომოლეცმა” პუბლიკაცია ასე დაასათაურა – “**ჯორჯ მღევამოსილმა ბუშმა საქართველოში კარგად მოილხინა**”: ბუში ისე შეძრა აბორიგენების ცეკვებმა, რომ იქ დაახლოებით ერთი საათი დარჩა. სულ მალე მან მუსიკის ჰანგებზე ტაშის კვრა და თავის ქნევაც დაიწყო, ბოლოს კი ყველასათვის მოულოდნელად ერთი ცეკვის დროს სცენაზე ავიდა და მოცეკვავეებს ხელი ჩამოართვა. პროტოკოლი შემდეგშიც არაერთხელ დაირღვა: ბუში და სააკაშვილი რესტორანში დაგეგმილი 30-40 წუთის ნაცვლად, საათნახევარი დარჩნენ. ბუშის თავგადასავლები საქართველოში მეორე დღეს გაგრძელდა და მასობრივი უწყესრიგობა გამოიწვია.” (“ახალი ვერსია”, 13.05.2005)

გაზეთმა “24 საათმა”, პუბლიკაციაში – “**ჯორჯ ბუშის ვიზიტი დასავლური მედიის თვალით**”, თავი მოუყარა უცხოური მედიის შეფასებებს: “**საქართველო – თავისუფლების შუქურა**”; “**ბუში საქართველოში რუსეთის გასაღიზიანებლად**”; “**ბუში ხოტბას ასხამს ქართულ დემოკრატია**”; “**აშშ საქართველოსთან ერთად**” თავისუფლების გზით ივლის” – ასეთი სათაურებით იუწყებოდნენ დასავლური საინფორმაციო საშუალებები ამერიკის პრეზიდენტის საქართველოში ვიზიტის შესახებ... საინფორმაციო სააგენტო “ბი-ბი-სი”: “პრესკონფერენციაზე ამერიკის პრეზიდენტმა “**ვარდების რევოლუციას**” თანამედროვე ისტორიის მნიშვნელოვანი მომენტი უწოდა. ბუშის თქმით, ამ უსისხლო რევოლუციამ მთელ მსოფლიოში აღაფრთოვანა ხალხი”. თბილისში მყოფი “ბი-ბი-სი”-ს კორესპონდენტის თქმით კი, საქართველო თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს ამერიკის საგარეო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულების – დემოკრატიის მთელს მსოფლიოში გავრცელების თვალსაზრისით... მსოფლიოს ყველა მეტ-ნაკლებად ცნობილი მედიასაშუალება აშშ-ის ლიდერის საქართველოში ვიზიტის ემოციური დატვირთვით იწყებს მოვლენის გაშუქებას. აშკარაა დასავლური პრესის გაკვირვება – ამერიკელ ლიდერს ხომ არცთუ დიდი პატივით ხვდებიან ევროპელები. გუშინდელი დღის ერთი თვალშისაცემი მომენტი ის იყო, რომ თითქმის ყველა სერიოზული გამოცემა ნაკლებ ადგილს უთმობს მოვლენის პოლიტიკურ ანალიზს და მხოლოდ ვიზიტის აღწერით შემოიფარგლება. ალბათ, ეს გასაგებიცაა – ჯორჯ ბუშის საქართველოში ჩამოსვლა მნიშვნელოვანი გზავნილი იყო, რომელიც გარკვეულ ანალიზს საჭიროებს.” (“24 საათი”, 11.05.2005)

ამ უმნიშვნელოვანესი ვიზიტის ანტურაჟის დაწვრილებით განხილვა ქართული თუ უცხოური მედიის მიერ, ერთის მხრივ, ბუნებრივიცაა; რაც შეეხება ანალიზს, ეს ქართული პრესის “აქილევსის ქუსლია”; მაგრამ საერთო ფონზე გამოირჩევა გაზეთი “24 საათი” (შეიძლება ვთქვათ, რომ “რეზონანსიც”), რომელმაც ამჯერადაც მოახერხა ვიზიტის შედეგების გაანალიზება, ამ პროცესში ქართველი და უცხოელი ექსპერტების მაქსიმალური ჩართვით.

პირველ ყოვლისა, აღსანიშნავია **ზბიგნევ ბჟეზინსკის ექსკლუზიური ინტერვიუ** გაზეთ “24 საათისთვის”. მისი მოსაზრებები არა მხოლოდ ნათელს ჰფენს საქართველოში ბუშის ვიზიტისა და მის მიერ წარმოთქმული სიტყვების მნიშვნელობას, არამედ, ერთგვარად ავსებს კიდეც და, ჩვენი აზრით, არანაკლებად მნიშვნელოვან მესიჯებსაც შეიცავს:

“ყველაზე მნიშვნელოვანი ცვლილება, რომელიც მოხდა, ხელისუფლებაში ახალი თაობის მოსვლაა. ახალი პოლიტიკური ლიდერები გაცილებით ნაკლებად არიან საბჭოთა პერიოდის პროდუქტები, ვიდრე მათი წინამორბედები. მაგრამ ეს წელიწადნახევრის წინ მოხდა. ახლა კი საჭიროა გამართული სისტემის შექმნითა და პრაქტიკული პოლიტიკის გზით იმის დემონსტრირება, რომ საქართველოში დემოკრატია მოქმედი რეალობაა. საქართველოს ახალმა დემოკრატიამ უნდა დაარწმუნოს საერთაშორისო საზოგადოება, რომ მას შესწევს უნარი, მოაგვაროს ის პრობლემები, რომელიც საბჭოთა კავშირმა დაუტოვა. წარსულის ნარჩენები, მათ შორის სეპარატიზმი, არ უნდა განიხილებოდეს, როგორც ნორმალური მოვლენა. ამ კონტექსტში, საქართველომ ასევე უნდა დაარწმუნოს საერთაშორისო თანამეგობრობა, რომ მისი დემოკრატია მტკიცეა, რომ ის ემყარება არა ემოციებს, არამედ კონსტიტუციით გამყარებულ კანონმდებლობას. საქართველოს ხელისუფლებამ უნდა აჩვენოს, რომ როგორც საგარეო, ისე საშინაო პოლიტიკაში მისი გადაწყვეტილებები მომწიფებულ, პასუხისმგებლობით სავსე, კარგად გააზრებულ პოლიტიკას ეყრდნობა და არა ემოციურ, მკვეთრ და რადიკალურ ჟესტებს.” (24 საათი”, 17.05.2005)

ასევე საყურადღებოა კოლუმბიის უნივერსიტეტის პროფესორისა და საგარეო ურთიერთობათა საბჭოს უფროსი ექსპერტის, **სტივენ სესტანოვიჩის** შეფასება: “მე ვფიქრობ, რომ საქართველომ აჩვენა ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი პოლიტიკური, სოციალური და ინტელექტუალური დინამიზმი, რომელსაც ადგილი აქვს ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში.” ამასთან, სესტანოვიჩი ყურადღებას ამახვილებს იმ

პრობლემებზე, რომლებიც, შესაძლოა, საქართველოში დემოკრატიის განვითარებას შეექმნას: “ჩვენ ვიცით, არსებობს პრეტენზიები, რომ პარლამენტი არ არის პლურალისტური, პრობლემებია მედიაში, ისევე როგორც სამოქალაქო საზოგადოებაში. ახლა ჩვენ ვცდილობთ, შევაფასოთ, არის ეს ჩვეულებრივი პრეტენზიები, რომელიც ყველა დემოკრატიას ახასიათებს, თუ სახეზეა მართლაც ძალაუფლების ზედმეტი კონსოლიდაცია, რაც დემოკრატიისთვის საფრთხის შემცველი შეიძლება იყოს. და თუ ძალაუფლების ეს კონსოლიდაცია არ შეიცავს საფრთხეს, რომელიც მომავალში პრობლემებს შეუქმნის დემოკრატიას, მაშინ ამერიკაში აღელვების საფუძველიც არ იქნება. პატარა ქვეყნისთვის ძალიან ძნელია, ამერიკის შეერთებული შტატებისთვის გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა შეინარჩუნოს, თუ მას დემოკრატიული ფასეულობები არ გააჩნია. საქართველოსთან ჩვენმა ურთიერთობამ აჩვენა, რომ მაშინაც კი, როდესაც პატარა სახელმწიფო ხარ, თუ შენ ატარებ იგივე ღირებულებებს და გაქვს იგივე ხედვა, ამერიკის შეერთებული შტატების თანასწორუფლებიანი პარტნიორი ხარ.” (“24 საათი”, 24.05.2005)

ყურადღება მივაქციოთ ბჟეზინსკისა და სესტანოვიჩის საერთო თვალსაზრისს – საქართველომ, პრაქტიკული პოლიტიკის გზით, უნდა მოახდინოს იმის დემონსტრირება, რომ საქართველოში დემოკრატია მოქმედი რეალობაა; უნდა ეცადოს, რომ ძალაუფლების კონცენტრაციით არ შეუქმნას საფრთხე დემოკრატიას; უნდა დაარწმუნოს საერთაშორისო თანამეგობრობა, რომ მისი დემოკრატია მტკიცეა; რომ მას შესწევს უნარი, მოაგვაროს საბჭოთა კავშირის მიერ დატოვებული პრობლემები (მათ შორის, სეპარატიზმის პრობლემა). სხვანაირად, ასეთ პატარა ქვეყანას გაუჭირდება ამერიკის შეერთებული შტატებისთვის გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა შეინარჩუნოს.

გავიხსენოთ, რომ “ვარდების რევოლუციამდე”, 2003 წლის საპარლამენტო არჩევნების წინა პერიოდში, პრესაში აქტიურად მუშირებდა ქართველი და უცხოელი პოლიტიკოსებისა და ექსპერტების საერთო თვალსაზრისი, რომ საქართველოს კაპიტალი დემოკრატიაა, რომ მას, აზერბაიჯანისაგან განსხვავებით, არავინ აპატიებს დემოკრატიული ფასეულობების შელახვას.

ალბათ ზედმეტი არ იქნება იმის გახსენებაც, რომ ბჟეზინსკის მიერ მოდელირებულ ევრაზიის “დიდ საჭადრაკო დაფაზე”, მთავარი გეოსტრატეგიული ფიგურების (საფრანგეთი, გერმანია, რუსეთი, ჩინეთი და ინდოეთი) გვერდით, “პრინციპულად მნიშვნელოვან გეოპოლიტიკურ ცენტრებად” სახელდება უკრაინა, აზერბაიჯანი, სამხრეთ კორეა, თურქეთი და ირანი (ამ კვალიფიკაციაში, როგორც

თავად ბჟეზინსკი აღნიშნავს, არ ხვდება ისეთი დიდმნიშვნელოვანი ქვეყნები, როგორცაა დიდი ბრიტანეთი, იაპონია და ინდონეზია). (12, 56)

თუ ერთმანეთთან დავაკავშირებთ, ერთის მხრივ:

რეგიონის ტრანსფორმაციის, ახალი ახლო აღმოსავლეთის ფორმირების, დასავლეთის პოლიტიკური ღირებულებებისა და ინსტიტუტების აღმოსავლეთისკენ გადატანისა და სხვა შორსმომავალი სტრატეგიული მიზნების ერთობლიობას; ამოცანას – დასავლეთის მიერ მძლავრი “გეოპოლიტიკური კედლის” (რომელიც უნდა გახდეს ნატო-რუსეთის საზღვარი) აღმართვისა – ბალტიიდან კავკასიამდე და კავკასიიდან ცენტრალური აზიისაკენ;

მეორეს მხრივ, თბილისში პრეზიდენტ ბუშის მიერ წარმოთქმული სიტყვების მესიჯებს: “იმედისმომცემი ცვლილებები – ბალდადიდან ბეირუთამდე და ბეირუთიდან ბიშკეკამდე... თავისუფლება შავი ზღვიდან კასპიის ზღვისკენ, სპარსეთის ყურეში და უფრო შორსაც მიიწევს; ეს თქვენით არის გამოწვეული და თქვენი წარმატების მაგალითზე მათაც დიდი იმედი ეძლევათ... ქართულ მიწაზე დანთებული ცეცხლი მთელ მსოფლიოში ღვივდება.”

და ამას დავუმატებთ სტივენ სესტანოვიჩის “ფორმულას”, რომ “პატარა ქვეყნისთვის ძალიან ძნელია, ამერიკის შეერთებული შტატებისთვის გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა შეინარჩუნოს, თუ მას დემოკრატიული ფასეულობები არ გააჩნია”, ერთად მოიყრის თავს არა მხოლოდ ბუშის ევროპული ტურნესა და საქართველოში ვიზიტის მიზანი და მნიშვნელობა, არამედ ის როლი და ფუნქცია, რაც “ვარდების რევოლუციამ” განუსაზღვრა საქართველოს. ოღონდაც, ხაზგასმით აღვნიშნავთ, რომ ესაა არა “საჭადრაკო დაფით” მინიჭებული, არამედ “დემოკრატიის სანიმუშო ქვეყნის” როლით შეძენილი ფუნქცია. სხვათა შორის, ერთადერთი პოსტულატი, რაც უცვლელად ფიგურირებს საინფორმაციო ამინდის შემქმნელ ქართულ მედიაში ბოლო წლების მანძილზე, სწორედ ისაა, რომ საქართველოს კაპიტალი დემოკრატიაა.

(ამგვარი თვალსაზრისის განვითარების უფლებას ისევ პრესა გვაძლევს, რომლის ცალკეულ მასალებში ზოგჯერ შეუძლებელია ლოგიკის მოხელთება, მაგრამ ერთობლიობაში, ანალიტიკური განხილვისას, ბევრი საყურადღებო რამ იკვეთება).

ვიზიტის მნიშვნელობაზე მსჯელობისას პრესაში ფიგურირებს თვალსაზრისი, რომ თავისთავად ვიზიტის ფაქტი მთავარი მესიჯია სხვა ქვეყნებისთვის, უპირველესად – რუსეთისთვის, რომ ამიერიდან საქართველოსთან ურთიერთობისას

დაბალანსებული პოლიტიკა უნდა აწარმოონ; რომ ვიზიტი საფუძვლად დაედება რეგიონში საქართველოს როლის გამოკვეთას.

აშშ-ის სახელმწიფო მდივნის, კონდოლიზა რაისის შეფასებით, საქართველოში აშშ-ის პრეზიდენტის ჯორჯ ბუშის ვიზიტის მთავარი მიზანი აშშ-ის მხრიდან საქართველოს დამოუკიდებლობის, ტერიტორიული მთლიანობის და მისი ახალგაზრდა დემოკრატიისათვის მხარდაჭერის დემონსტრირება იყო.

გაზეთ “24 საათთან” ინტერვიუში ზბიგნევ ბჟეზინსკი ამბობს, რომ “პრეზიდენტ ბუშის ვიზიტი რიგასა და თბილისში დიდ სტრატეგიულ მესიჯს ატარებდა. ეს მესიჯი კი ასეთია – რუსეთმა პატივი უნდა სცეს თავისი მეზობლების პოლიტიკურ დამოუკიდებლობასა და ტერიტორიულ მთლიანობას. ეს არის ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანი მესიჯი. (“24 საათი”, 17.05.2005)

რუსი პოლიტოლოგი სერგეი მარკოვი კი აცხადებს, რომ: “ბუშის ვიზიტის დაკავშირება თბილისის პოზიციის ერთმნიშვნელოვან მხარდაჭერასთან პოლიტიკური შეცდომა იქნებოდა”: “ვფიქრობ, ამ ვიზიტს რამდენიმე შედეგი აქვს. უპირველესად, ბუშმა სრულად დაუჭირა მხარი საქართველოს მოქმედ ხელისუფლებას მის სწრაფვაში ევროატლანტიკური ინტეგრაციისკენ, ნატო-სა და ევროკავშირთან მაქსიმალური თანამშრომლობისაკენ. მან, ასევე, დაუჭირა მხარი საქართველოს ხელისუფლების იმ იდეოლოგიურ თეზისებს, რომლებიც ამ სწრაფვას უკავშირდება, კერძოდ – ქვეყანაში თავისუფლებისა და დემოკრატიის განვითარების აუცილებლობას. გარდა ამისა, აშშ-ის პრეზიდენტმა მთლიანობაში მხარი დაუჭირა საქართველოს პოზიციას რიგ გადამწყვეტ საკითხებში, როგორიც არის აფხაზეთთან და სამხრეთ ოსეთთან ურთიერთობები და საქართველოში რუსეთის სამხედრო ბაზების პრობლემა. იმავდროულად, ჯორჯ ბუშმა გადახედა თავის პოზიციას და რუსეთის ინტერესების ლობისტის როლში მოგვევლინა, მიუთითა რა საქართველოს ხელისუფლებას, რომ ეს პრობლემები (რუსული ბაზები და ავტონომიებთან ურთიერთობები) მხოლოდ მშვიდობიანი მოლაპარაკებების გზით უნდა მოგვარდეს. ამით მან გარკვეულწილად, არაპირდაპირ გააკრიტიკა საქართველოს ხელმძღვანელობა... არ არის აუცილებელი, ყველგან, სადაც იგებენ ამერიკელები, წააგონ რუსებმა. ვგულისხმობ საქართველოს სამხედრო მოქმედებებს აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში, რომელთაც მე კოლონიალურ ავანტიურებს ვუწოდებ. მივიჩნევ, რომ აფხაზეთი არასოდეს ყოფილა საქართველოს ნაწილი. ის ყოველთვის იყო საქართველოს ნაწილი დიდი რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში. ეს ისტორიული ფაქტია.” (“ხვალინდელი დღე”, 12.05.2005)

გაზეთი “ხვალინდელი დღე” წერს, რომ “სეპარატისტები ამერიკის პრეზიდენტის ვიზიტით გამოწვეული შეშფოთების დაფარვას ცდილობენ”. ამერიკა საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას აღიარებს და სხვა სახელმწიფოებსაც მოუწოდებს, პატივი სცენ საქართველოს სუვერენიტეტს – ასეთი შინაარსისა იყო ბუშის მიმართვის ერთ-ერთი ნაწილი. როგორც ირკვევა, აფხაზური და ოსური მხარე ამ განცხადებამ სერიოზულად შეაფიქრინა და ორიგინალური გამოსავალიც აპოვნინა: სოხუმსა და ცხინვალში ფიქრობენ, რომ ბუშმა დიპლომატიურად და შეფარვით, მაგრამ მაინც გამოხატა, რომ “პატივს სცემს ოსი და აფხაზი ხალხის სწრაფვას დემოკრატიისა და თავისუფლებისაკენ”. (“ხვალინდელი დღე”, 12.05.2005)

ამასთან, აშშ-ის პრეზიდენტის ვიზიტი, ქართული და უცხოური პრესის შეფასებით, კარგი ფიარი იყო არა მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოსა და მისი ხელისუფლებისთვის, არამედ, თავად ჯორჯ ბუშისთვისაც.

ამ თვალსაზრისით საგულისხმოა “ნიუ იორკ თაიმსის” სარედაქციო სტატია, სათაურით – “რა შემთხვევაში მიაჩნიათ ამერიკაში პრეზიდენტის ვიზიტი წარმატებულად”: “სასიამოვნო სანახავი იყო, როგორ თბილად ხვდებოდნენ პრეზიდენტ ბუშს ლატვიის დედაქალაქ რიგაში, რა ზღვა ხალხი მიიზიდა მან საქართველოს დედაქალაქ თბილისში. თუმცა, ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში თავისი ტურნეს შედეგად მან ზედმიწევნით მიაღწია მიზანს მხოლოდ იმ სფეროში, რაც ეხება ურთიერთობებს საზოგადოებრიობასთან, მაგრამ ვერ მიაღწია არსებით საკითხში. როცა რუსეთზე ვსაუბრობთ, ამერიკისთვის უმთავრესი საგანგაშო საკითხი – ბირთვული უსაფრთხოებაა და ამ ფრონტზე, როგორც ჩანს, ვიზიტისას არავითარი წარმატებისთვის არ მიგვიღწევია.” (“ხვალინდელი დღე”, 12.05.2005)

გაზეთ “24 საათში” გამოქვეყნებულ სტატიაში – “ბუში შთაბეჭდილებებს კონგრესს უზიარებს”, მოხმობილია აშშ-ის პრეზიდენტის სიტყვები – “ფანტასტიკური შეგრძნებაა, იდგე 150 ათასი, თავისუფლების მოყვარული ადამიანის წინაშე”, თუმცა, აღნიშნულია რომ ბუშმა გაცილებით მეტი დრო დაუთმო მოსკოვში მიღებული შთაბეჭდილებების გაზიარებას. სამაგიეროდ, “აშშ-ის სახელმწიფო მდივნის ტელეინტერვიუს გაცილებით “ემოციური” ნაწილი საქართველოში ვიზიტის შთაბეჭდილებების მოყოლას მიეძღვნა. ლარი კინგმა სახელმწიფო მდივანს “ხელყუმბარის ისტორიაზეც” სთხოვა კომენტარის გაკეთება, რაზეც ქალბატონი რაისის პასუხი საკმაოდ მშვიდი იყო – “ამის შესახებ მოგვიანებით შევიტყვეთ. ცხადია, გამოძიება მიმდინარეობს. ვფიქრობ, საქართველოს უშიშროების სამსახური ჩვენს

უწყებასთან ერთად იმუშავეს იმის გასაგებად, თუ რა მოხდა. მაგრამ ეს შემთხვევა ვერანაირად შეცვლის იმას, რაც იქ ხდებოდა; და მინდა გითხრათ, რომ ძალიან ამაღელვებელი იყო მოედანზე ყოფნა”. (“24 საათი”, 13.05.2005)

რაც შეეხება ხელყუმბარას, გაზეთი “ზვალინდელი დღე” მოსწრებულად წერს, რომ **“აუფეთქებელი ხელყუმბარა მსოფლიო პრესის ფურცლებზე აფეთქდა”**: “ინფორმაცია, რომ 10 მაისს, პრეზიდენტ ბუშის თბილისური ვიზიტისას, თავისუფლების მოედანზე მისი სიტყვით გამოსვლამდე არცთუ დიდი ხნით ადრე, ტრიბუნიდან 30 მეტრის დაშორებით ვიღაცამ ხელყუმბარა ისროლა, პირველად რუსულმა სააგენტოებმა გაავრცელეს. გუშინ განცხადება გაავრცელა თეთრმა სახლმა, რომ ხელყუმბარა, რომელიც თბილისში, თავისუფლების მოედანზე აშშ-ის პრეზიდენტის ჯორჯ ბუშის გამოსვლის დროს აღმოაჩინეს, პრეზიდენტისთვის საფრთხეს არ წარმოადგენდა.” (“ზვალინდელი დღე”, 12.05.2005)

ყურადღებას მივაქცევთ ერთ ინფორმაციას, რომელიც “ყვითელი შეფერილობისაა”, მაგრამ საჭიროდ ჩავთვალეთ მისი მოშველიება საერთო მოზაიკის შესაქმნელად. **“ბუშის ვიზიტის დღეებში მუზეუმიდან ფიროსმანის შედეგები საიდუმლო ვითარებაში გაიტანეს”**, – გავამცნობს “ჯორჯიან თაიმსი”. “ბუში საქართველოში ჩამოვიდა: ქართულ რიტმს სხეული მოხდენილად ააყოლა, 19-ნაოჭიანი ხინკალი “რეპეტეტი” მიირთვა და “გამმღარი” გაფრინდა! სხვათა შორის, ამერიკის პრეზიდენტი მხოლოდ ქართული კერძებით არ დანაყრებულა, თან უამრავი პოლიტიკური საჩუქარი, ძველი ქართული წიგნები და ფერწერული შედეგებიც გაიყოლა.” (“ჯორჯიან თაიმსი”, 12.05.2005)

ნიშანდობლივია, რომ ვიზიტის გაშუქებისას ამჯერად ქართულ პრესაში ყურადღება არ მახვილდება მოსალოდნელ მატერიალურ დახმარებასა თუ ყოფის გაუმჯობესების პრაგმატულ ინტერესზე. პრესაში ფიგურირებს თვალსაზრისი, რომ საქართველო მოექცევა ძალიან დიდი ყურადღების ქვეშ მთელი მსოფლიოს მხრიდან, შესაბამისად, ეს ამცირებს იმ საშიშროებას, რომ ხელისუფლებამ არადემოკრატიული გზით გააგრძელოს მოქმედება. ამასთან, ვიზიტი შეფასებულია, როგორც ძალიან კარგი რეკლამა ზოგადად ქვეყნის, ქართული ბიზნესისა და ქართული პროდუქციისათვის; როგორც წინაპირობა ქვეყნის არასანდოობის კოეფიციენტის კიდევ უფრო შემცირებისა და უცხოური ინვესტიციების რაოდენობის მნიშვნელოვანი ზრდისათვის და ა.შ.

პრესის ანალიტიკურ პუბლიკაციებში, ერთი მხრივ, იკვეთება თვალსაზრისი, რომ ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობას ამ ვიზიტთან დაკავშირებით გადამეტებული მოლოდინი

ჰქონდა; ბუშის ვიზიტი საქართველოსთვის მხოლოდ ავანსად შეიძლება ჩაითვალოს. მკაფიოა ამერიკის პრეზიდენტის პოზიციაც – ის მეგობარი ქვეყნისთვის დათვური სამსახურის გაწევას არ აპირებს, ამიტომ ჩვენი გასაკეთებელი თავადვე უნდა გავაკეთოთ. ამერიკის დახმარების ფორმატი არა რუსეთთან დაპირისპირების, არამედ თანამშრომლობის პირობებში უნდა წარიმართოს – ის, რისი მიღწევაც შეიძლება მშვიდობიანი გზით, კონფრონტაციის მიზეზი არ უნდა გახდეს.

მეორე მხრივ, ქართველ ექსპერტთა შეფასებით, ბუშის ვიზიტი დამაგვირგვინებელი ეტაპია იმ სამუშაოს, რაც საქართველო-რუსეთის საბოლოო გამიჯვნისთვის მიმდინარეობდა, ანუ მოსკოვი ნელ-ნელა შეაგუეს აზრს, რომ საქართველოს დათმობა მოუწევდა. ჯორჯ ბუშის ვიზიტი ნიშნავს, რომ ამერიკა თავის გეოპოლიტიკურ ინტერესებზე უარის თქმას არ აპირებს. ამერიკას კავკასიაში ძლიერი პარტნიორი სჭირდება. ამიტომ მის ინტერესებში საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობაც შედის. ამდენად, შეიძლება იმის პროგნოზირება, რომ დაკარგული ტერიტორიები უახლოეს ოთხ-ხუთ წელიწადში დავიბრუნოთ. თუმც, ეს იმაზეც იქნება დამოკიდებული, რამდენად სწორად შეასრულებს ქართული მხარე უცხოელ ექსპერტთა რეკომენდაციებს, როგორ სახელმწიფო პოლიტიკას წარმართავს სეპარატისტული რეგიონების მოსახლეობასთან, რამდენად პრინციპული და შედეგიანი იქნება კონტრაბანდასთან ბრძოლა, რა სტრატეგიას დაუპირისპირებს საქართველოს ხელისუფლება ჩრდილოეთიდან მოსალოდნელ პროვოკაციებს და ა.შ. ნებისმიერი უხეში შეცდომა, რომელსაც ამ პროცესში ხელისუფლება დაუშვებს, მომენტალურად იქნება გამოყენებული რუსეთის მიერ და ხელს შეუშლის ჩვენს დასავლელ პარტნიორებს.

ამ ზოგადი სურათის ფონზე, ჩვენი აზრით, უაღრესად მნიშვნელოვანია პრესის შეფასებების შეჯერება თბილისში პრეზიდენტ ბუშის მიერ წარმოთქმული სიტყვების (პარლამენტში გამართულ ბრიფინგსა და თავისუფლების მოედანზე) ძირითად მესიჯებსა და საკვანძო სიტყვებთან.

ძირითადი მესიჯები:

- *თქვენ ლიდერები ხართ!*
- *საქართველო – სანიმუშო მაგალითია რეგიონში*
- *“ვარდების რევოლუცია” ძლიერი მომენტი იყო თანამედროვე ისტორიაში*
- *საქართველო თავისუფალი და დამოუკიდებელი ქვეყანაა*
- *თქვენი ყველაზე მნიშვნელოვანი წვლილი თქვენივე მაგალითია*

- თქვენი ქვეყანა აშშ-ის ერთ-ერთი სერიოზული მოკავშირეა
- თქვენ დემოკრატიულ საზოგადოებას აშენებთ
- ამ ახალ საქართველოში კანონის უზენაესობა გაიმარჯვებს და თავისუფლება თითოეული მოქალაქის უფლება იქნება
- თქვენ ირჩევთ თავისუფალ მომავალს და იგივე მიზნის განხორციელებაში სხვა ქვეყნებსაც ეხმარებით
- თავისუფალი საზოგადოების შენება თაობების სამსახურია
- 15 წელი დასჭირდა ბრძოლას, სანამ ამ ქვეყანაში თავისუფლება და სამართლიანობა მოიკიდებდა ფეხს
- იმედისმომცემი ცვლილებები – ბაღდადიდან ბეირუთამდე და ბეირუთიდან ბიშკეკამდე
- თავისუფლება შავი ზღვიდან კასპიის ზღვისკენ, სპარსეთის ყურეში და უფრო შორსაც მიიწევეს; ეს თქვენით არის გამოწვეული და თქვენი წარმატების მაგალითზე მათაც დიდი იმედი ეძლევათ
- ქართულ მიწაზე დანთებული ცეცხლი მთელ მსოფლიოში ღვივდება
- თავისუფალი საზოგადოებები ხომ მშვიდობიან საზოგადოებებს წარმოადგენენ
- როგორც თავისუფალ ქვეყნებს, ამერიკასა და საქართველოს დიდი პასუხისმგებლობა აკისრიათ
- ჩვენი მოვალეობებიც თავისუფლებისათვის გლობალურ ბრძოლაში იწყება
- უდიდესი ქართველი პატრიოტი ზურაბ ჟვანია – გლობალური დემოკრატიული რევოლუციის დიდი ლიდერი გახდა
- საქართველოს ლიდერებმა იციან, რომ კონფლიქტების მშვიდობიანი მოგვარება აუცილებელია ტრანსატლანტიკურ ალიანსში ინტეგრაციისათვის
- საქართველოს დამოუკიდებლობასა და ტერიტორიულ მთლიანობას ყველა ქვეყანა უნდა სცემდეს პატივს
- ჩვენ გვყავს ტრანსატლანტიკური მეგობრები საქართველოში და ყოველთვის დაგეხმარებით თქვენი მიზნების მისაღწევად
- თქვენ გყავთ მეგობრები ამერიკაში
- თავისუფალი და დემოკრატიული ქვეყნის შენებისას ამერიკელი ხალხი თქვენს გვერდითაა! (ჯორჯ ბუშის სიტყვა, წარმოთქმული თბილისში, თავისუფლების მოედანზე, გამოქვეყნებულია გაზეთ “24 საათში”, 11.05.2005; ბრიფინგზე წარმოთქმული სიტყვა – გაზეთ “საქართველოს რესპუბლიკაში”, 11.05.2005)

საკვანძო სიტყვები	
ჯორჯ ბუში	მიხეილ სააკაშვილი
თავისუფლება, თავისუფალი – 30	თავისუფლება, თავისუფალი – 20
საქართველო, ქართველი – 28	საქართველო, ქართველი – 43
ამერიკა, ამერიკელები – 9	ამერიკა, ამერიკელები – 18
დემოკრატია – 8	დემოკრატია – 11
მშვიდობა, მშვიდობიანი – 8	მშვიდობა, მშვიდობიანი – 3
რევოლუცია, რევოლუციური – 5	რევოლუცია, რევოლუციური – 1
დამოუკიდებლობა – 4	დამოუკიდებლობა – 1
ნატო – 4	ნატო – 3
პასუხისმგებლობა – 3	პასუხისმგებლობა – 3
ისტორია, ისტორიული – 3	ისტორია, ისტორიული – 8
მეგობრობა, მეგობარი – 3	მეგობრობა, მეგობარი – 4
“ვარდების რევოლუცია” – 2	“ვარდების რევოლუცია” – 2
აფხაზეთი, სამხრეთ ოსეთი – 1	აფხაზეთი, სამხრეთ ოსეთი – 3
ტერიტორიული მთლიანობა – 1	ტერიტორიული მთლიანობა – 2
კონფლიქტების მოგვარება – 1	კონფლიქტების მოგვარება – 1
მომავალი – 2	მომავალი – 4

ჯორჯ ბუშისა და მიხეილ სააკაშვილის მიერ წარმოთქმული სიტყვების ანალიზი ჩვენი კომპეტენციისა და ამ სტატიის ფარგლებს სცილდება, ამდენად, ყურადღებას შევაჩერებთ მხოლოდ რამდენიმე ნიუანსზე.

როგორც ვხედავთ, ორივე პრეზიდენტის გამოსვლებში დიდი უპირატესობით ფიგურირებს ცნება *“თავისუფლება”*, მასთან შედარებით *“დემოკრატია”* გაცილებით იშვიათად ხსენდება; ამასთან, *“თავისუფლება”*, განსაკუთრებით აშშ-ის პრეზიდენტის სიტყვაში, *“მშვიდობასთან”* ასოცირდება (*“თავისუფალი საზოგადოებები ხომ მშვიდობიან საზოგადოებებს წარმოადგენენ”*); *“თავისუფლებას”* (და არა დემოკრატias) პრეზიდენტი ბუში ხატოვნად თავისი ქვეყნის სავიზიტო ბარათს უწოდებს.

“პასუხისმგებლობას” ორივე პრეზიდენტი სულ 3-ჯერ ახსენებს, მაგრამ უაღრესად მნიშვნელოვან კონტექსტში; აშშ-ის პრეზიდენტი, *“თავისუფლებისათვის გლობალურ ბრძოლაში”*, პასუხისმგებლობის თვალსაზრისით, საქართველოს ამერიკის გვერდით აყენებს, ლამის თანაბარი სტატუსით: *“როგორც თავისუფალ ქვეყნებს, ამერიკასა და საქართველოს დიდი პასუხისმგებლობა აკისრიათ და ჩვენს მოვალეობებს ერთად შევასრულებთ.”*

საგულისხმოა, რომ აშშ-ის პრეზიდენტი გაცილებით ხშირად ახსენებს *“საქართველოს”* და *“ქართველს”* (28-ჯერ), ვიდრე თუნდაც საქართველოს პრეზიდენტი (ანუ, მასპინძელი, სხვა ფაქტორებზე რომ არაფერი ვთქვათ) – *“ამერიკას”* (18-ჯერ).

“რეზონანსის” მთავარი რედაქტორი ლაშა ტულუში, ბუშის ვიზიტის შედეგებისადმი მიძღვნილ სარედაქციო სტატიაში, პირველ რიგში, სწორედ აშშ-ის პრეზიდენტის მიერ წარმოთქმული სიყვების მესიჯებს ეუყრდობა: *“პასუხისმგებლობაა ის უმნიშვნელოვანესი სიტყვა, რომელიც ყველაზე აქტუალურია ქართული სახელმწიფოსთვის. ძალიან საპასუხისმგებლოა ის როლი, რომელიც საქართველოს “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ განუსაზღვრა ამერიკის პრეზიდენტმა ბუშმა, კერძოდ, დიდი რეგიონის ტრანსფორმაციის ხელშეწყობის: “საქართველოში განხორციელებული დემოკრატიული პროცესები ცენტრალური აზიის ტრანსფორმაციას შეუწყობს ხელს”.* საქართველოს სახელმწიფოს, ასევე, გააჩნია პასუხისმგებლობა იმ მოქალაქეების მიმართაც, რომლებიც საქართველოში ცხოვრობენ.” (‘‘რეზონანსი’’, 11.05.2005)

ამ პუბლიკაციაში ლაშა ტულუში კონფლიქტების მოგვარებასთან დაკავშირებულ (და არა მხოლოდ!) საყურადღებო ინფორმაციას გვთავაზობს (საგულისხმოა, რომ შემდგომ წლებში განვითარებულმა მოვლენებმა დაადასტურა მისი მართებულობა): *“ჩვენმა წყარომ, რომელიც უშუალოდ ესწრებოდა სააკაშვილის ბუშთან შეხვედრას, გვითხრა, რომ დახურულ შეხვედრაზე ბუშმა პირდაპირ განაცხადა, რომ გვირჩევეს, როგორც მეგობარი, თანაც წინასწარ, ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემა მხოლოდ მშვიდობიანი გზით მოვაგვაროთ და რომ ის ვერ დაუჭერს საომარ მოქმედებებს მხარს. თანაც, ამას ამბობს დღეს იმისათვის, რომ ხვალ რამე არ იყოს გაუგებარი. თუმცა, იქვე ითქვა, რომ ისინი აუცილებლად დაგვეხმარებიან კონფლიქტის მოწესრიგებისას. ეს იქნება ძალიან რეალური დახმარება, ოღონდ მშვიდობიანი ფორმებით. ცოტა ხნის წინ, ნატოს გენერალურმა მდივანმა სხეფერმა განაცხადა, რომ საქართველოს ნატო-ში გაწევრიანების პერსპექტივები რეალურია, მიუხედავად მის ტერიტორიაზე კონფლიქტებთან დაკავშირებული ვითარებისა. მოკლედ, მან თქვა, ძალიან მკაფიოდ,*

თანაც პირველად, რომ ნატო-ს კარი ღიაა საქართველოსთვის. ზოგიერთმა პოლიტიკოსმა საქართველოში რატომღაც ეს გაიგო ისე, თითქოს საქართველოს იღებენ ნატო-ში აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის გარეშე. საქმე ის არის, რომ ნატო-ს არც ერთ ოფიციალურ დოკუმენტში არ წერია, რომ კონფლიქტი, ანუ, საქართველოს მსგავსი სიტუაცია, არის ქვეყნის ამ ორგანიზაციაში გაერთიანების შემაფერხებელი ფაქტორი. პრობლემა არა სამართლებრივი, არამედ პოლიტიკური ხასიათისაა. ამდენად, მნიშვნელოვანია დასავლეთში დაინახონ, რომ საქართველოში შეუქცევადი პროცესებია, როგორც სახელმწიფოს მშენებლობის (რაც ბუშმაც აღნიშნა), ასევე, სამშვიდობო პროცესის ღრმად (შეუქცევლად) განვითარების.” (“რეზონანსი”, 11.05.2005)

როგორც დასაწყისშივე აღვნიშნეთ, ბუშის ვიზიტთან დაკავშირებულ გამოხმაურებებში ემოცია სჭარბობს და ამგვარი პუბლიკაციები გამონაკლისის სახით გვხვდება. შესაბამისად, საინფორმაციო სივრცეში იგრძნობა ერთგვარი უკმარობის განწყობა – რომ საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობასთან დაკავშირებით აშშ-ის პრეზიდენტმა მკვეთრად არ გამოხატა თავისი პოზიცია.

თუ ერთად დავაჯგუფებთ ჯორჯ ბუშის გამოსვლებში ამ პრობლემასთან დაკავშირებულ მესიჯებს, ასეთ სურათს მივიღებთ:

- საქართველოს ლიდერებმა იციან, რომ კონფლიქტების მშვიდობიანი მოგვარება აუცილებელია ტრანსატლანტიკურ ალიანსში ინტეგრაციისათვის;
- საქართველოს დამოუკიდებლობასა და ტერიტორიულ მთლიანობას ყველა ქვეყანა უნდა სცემდეს პატივს;
- ჩვენ გვყავს ტრანსატლანტიკური მეგობრები საქართველოში და ყოველთვის დაგეხმარებით თქვენი მიზნების მისაღწევად;
- ...ვისაუბრეთ რეგიონული საკითხების მშვიდობიან მოგვარებაზე, რომელიც თქვენს ქვეყანას აწუხებს;
- მოხარული ვარ, რომ მექნება საშუალება ვიმუშაო ბატონ პრეზიდენტთან, თუ იგი მომმართავს ასეთი თხოვნით, მხარი დავუჭირო ისეთი პრობლემების გადაჭრაში, როგორიცაა აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი;
- იმედს გამოვთქვამ, რომ თანამშრომლობის საფუძველზე შეგვიძლია ეს პრობლემები მშვიდობიანად მოვაგვაროთ;
- დარწმუნებული ვარ, რომ საქართველოს ჩვენი დახმარებით შეუძლია სერიოზულ პროგრესს მიაღწიოს მათი მოგვარების საკითხებში.

უაღრესად საყურადღებოდ გვეჩვენება აფხაზეთსა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთთან მიმართებაში არა მხოლოდ პრეზიდენტ ბუშის, არამედ საქართველოს პრეზიდენტის, მიხეილ სააკაშვილის მესიჯი:

“მიუხედავად ვარდების რევოლუციის წარმატებისა, ჩვენს ქვეყანაში არის მხარეები, სადაც ქართველებს წართმეული აქვთ თავისუფლება.

აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონებში ჩვენი მოქალაქეების იზოლაციაში ყოფნას წერტილი უნდა დავუსვათ, მათ უნდა მივცეთ თანაბარი შესაძლებლობები, რათა დემოკრატიისა და თავისუფლების პირობებში განვითარდნენ.”

როგორც ვხედავთ, საქართველოს პრეზიდენტის მოტივაცია თავისუფლებაა და არა ვთქვათ, ისტორიული სამართლიანობის აღდგენა (სხვათაშორის, ისტორიას მან დიდი როლი დააკისრა თავის გამოსვლაში, მაგრამ არა დაკარგული ტერიტორიების კონტექსტში).

“თავისუფლება” კი, პრეზიდენტ ბუშის სიტყვაში ასეთი “სქემითაა” განფენილი: 1989 წელს წამოწყებული ბრძოლა თავისუფლებისათვის ქართველებმა 2003 წელს ღირსეულად დაასრულეს; შედეგად – თავისუფალი და დამოუკიდებელი ქვეყანა – საქართველო რეგიონში სანიმუშო მაგალითს წარმოადგენს; თავისუფალი და დემოკრატიული ქვეყნის შენებისას ამერიკელი ხალხი ქართველების გვერდითაა და საქართველოს არ მოუწევს ამ გზის მარტო გავლა!

თავისუფალი საზოგადოებები ხომ, აშშ-ის პრეზიდენტის ფორმულირებით, მშვიდობიან საზოგადოებებს წარმოადგენენ და, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, თავისუფლებისათვის გლობალურ ბრძოლაში პრეზიდენტი ბუში საქართველოს თავის მოკავშირედ მიიჩნევს.

ლოგიკურად, ბუშისა და სააკაშვილის მესიჯების საერთო რეზიუმე ასეთია: თუ “ქეშმარიტი თავისუფლების შენებისას” “ქართულ მიწაზე დანთებული ცეცხლი მთელ მსოფლიოში ღვივდება!”, “ღმერთის მიერ მინიჭებული უფლებით” სარგებლობის საშუალება “თავისუფლებაწართმეულ ქართველებსაც” უნდა მიეცეთ.

გაზეთ “24 საათის” პრესომბუდსმენი, ნოდარ ლადარია, საინტერესოდ აანალიზებს აშშ-ის პრეზიდენტის საჯარო გამოსვლას, მისი სიტყვებით რომ ვთქვათ, “მრავალი პროფესიონალის შრომის ნაყოფს”, “მშვენიერი კომპოზიციისა და დამაფიქრებელი შინაარსის”, უაღრესად ადამიანური და შინაურული დასაწყისის მქონე სიტყვას, მის შეტყობინებებსა და ნიუანსებს. პარალელურად, ლადარია “სახელდახელოდ შეთხზულ სიტყვას” უწოდებს თავისუფლების მოედანზე პრეზიდენტ

სააკაშვილის გამოსვლას, რომელიც, ჩვენი აზრით, თუნდაც აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის პრობლემის ამგვარი რაკურსით წარმოდგენის გამო, ნამდვილად არ ტოვებს “სახელდახელოს” შთაბეჭდილებას.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ საგანგებო მზადებამ აშშ-ის პრეზიდენტის შესახვედრად, საბჭოთა კავშირის კომპარტიის გენმდივნის, ბრეჟნევის ვიზიტების (საქართველოში) ასოციაციაც გააჩინა პრესაში. საყურადღებოა, რომ მოლოდინის საწინააღმდეგოდ, პრეზიდენტ სააკაშვილის გამოსვლები – პარლამენტში გამართულ ბრიფინგზე თუ თავისუფლების მოედანზე, არღვევს “ქვეშევრდომული” და “ვასალური” მიმართულების სტერეოტიპს და პირიქით – ერთგვარი ზომიერი ამბიციურობითაც არის გაჯერებული. სამაგიეროდ, დაცულია ქართული ეთნოსისთვის დამახასიათებელი – ისტორიის მიმართ ამაღლებული, რომანტიკული და ერთგვარად მითოლოგიზებული დამოკიდებულების სტერეოტიპი.

2005 წლის 30 მაისს, მოსკოვში, მიღწეულ იქნა შეთანხმება საქართველოდან რუსეთის სამხედრო ბაზების გაყვანის თაობაზე. საკვირველია, მაგრამ პრესას ეს უმნიშვნელოვანესი ფაქტი არ დაუკავშირებია ბუშის ვიზიტის შედეგთან. სამაგიეროდ, პრესას ყურადღებიდან არ გამოჰპარვია საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ტონის მკვეთრი შერბილება რუსეთის მიმართ.

“საქართველოს უნდა რუსეთთან მჭიდრო, მეგობრული, კეთილმეზობლური ურთიერთობა”, – განაცხადა მიხეილ სააკაშვილმა სახელმწიფო კანცელარიაში გამართულ ბრიფინგზე და ბაზების გაყვანის თაობაზე მიღწეულ შეთანხმებას ისტორიული მოვლენა უწოდა: “მიმაჩნია, რომ პრეზიდენტმა პუტინმა გამოიჩინა გამბედაობა, აჩვენა მშვენიერი პოლიტიკური ალლო, მოახდინა საღი აზრის დემონსტრირება და გადადგა თამამი პოლიტიკური ნაბიჯი და მე არ შემიძლია, ეს არ დავინახო. საქართველო მზად არის ყველა საკითხი – უსაფრთხოების, ტერორიზმთან ბრძოლის, რუსეთის გეოპოლიტიკური ინტერესების ისეთი გათვალისწინების საკითხი, სადაც ისინი მთლიანად ემთხვევა საქართველოს ინტერესებს (და ასეთი გადაკვეთის ძალიან ბევრი ვექტორი არსებობს), სრული მასშტაბით გაითვალისწინოს და ყოველგვარი დამახულობა ჩვენს ურთიერთობაში წარსულს ჩაბარდეს.” (“საქართველოს რესპუბლიკა”, 31.05.2005)

საქართველოში აშშ-ის პრეზიდენტის ვიზიტის ფაქტორმა გარკვეული პერიოდით (აპრილ-მაისი) გაანეიტრალა პრესაში ხელისუფლებისკენ მიმართული ნეგატიური მუხტი და ხელი შეუწყო მის გარშემო მეტ-ნაკლებად პოზიტიური განწყობის

კონცენტრაციას; ივნისის თვეში კი სურათი მკვეთრად შეიცვალა და ხელისუფლების მიმართ კონფრონტაციული დამოკიდებულება საკმაოდ გამძაფრდა. თითქმის წელიწადნახევრის მანძილზე უფუნქციოდ დარჩენილი პოლიტიკური ძალები (რა თქმა უნდა, არ ვგულისხმობთ მმართველ პარტიას – “ნაციონალებს”) და სამოქალაქო სექტორი გამოცოცხლდნენ და თანდათან ხელისუფლებასთან ოპონირების რეჟიმში გადაერთვნენ. არა მხოლოდ ამ ნიშნით, არამედ, საერთოდაც, “ვარდების რევოლუციის” შემდგომი პერიოდის პრესისთვის (ისევე როგორც ქვეყნის, ხელისუფლებისა და საზოგადოებისთვის) ჯორჯ ბუშის ვიზიტი ერთგვარი მიჯნა იყო, რომელმაც ამაღლებულ ნოტაზე დაასრულა რევოლუციური ეიფორიის პერიოდი.

დასკვნა

ჩვენი შესწავლისა და კვლევის საგანი იყო **დროის ინფორმაციული ანალოგის – პრესის** მიერ გამოკვეთილი ძირითადი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ასპექტები და აქცენტები. რამდენად შეესაბამება ეს ანალოგი საქართველოს მაშინდელ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ვითარებას? თუ ამ ნაშრომში არაერთხელ დამოწმებულ გიგი თევზაძის წიგნს (“საქართველო: ძალაუფლების დაბრუნება”) მოვიშველიებთ და გავიხსენებთ, რომ ედუარდ შევარდნაძის პერიოდის საქართველოს **დემოკრატია იყო “სიმულირებული”, ხოლო “თავისუფალი მასმედია”,** არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად, იყო **სიმულაციის რეალობის დამადასტურებელი აგენტი** (25, 40), მაშინ უნდა ვთქვათ, რომ მედია საკმაო წარმატებით ასრულებდა დემოკრატიის “შირმის” როლს.

მეორე მხრივ, ჩვენი კვლევის შედეგი გვაძლევს საშუალებას დავასკვნათ, რომ მოცემულ რეალობაში, არსებული შესაძლებლობებით, ქართულმა პრესამ მაინც მოახერხა შეექმნა მეტ-ნაკლებად ადეკვატური მედიასურათი საანალიზო პერიოდში (2000-2005 წლები) განვითარებული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პროცესებისა. და ამ სურათის შექმნის მეთოდები, ხერხები, ფორმები, პროფესიული დონე და ა.შ. იმდენად შეესაბამება თანამედროვე მედიის სტანდარტებს, რამდენადაც საქართველოში “გარდამავალი დემოკრატიის” ხარისხი შეესაბამება განვითარებული დემოკრატიის მოთხოვნებს. უფრო მეტიც, პრესა საქართველოს დემოკრატიული განვითარების მაჩვენებლადაც ითვლებოდა. დავიმოწმებთ მაია ტორაძის ზემოხსენებულ სადისერტაციო ნაშრომს: “საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და ექსპერტების მიერ პრესა ბოლო ათწლეულში საზოგადოების ყველაზე დემოკრატიულ სეგმენტად მიიჩნეოდა.” (69, 2)

ძირითადი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ასპექტები, რომელიც პრიორიტეტული იყო საანალიზო პერიოდის პრესისთვის, სადისერტაციო ნაშრომის სარჩევშივეა მოცემული და აღარ გავიმეორებთ; ამასთან, ჩვენ შევეცადეთ დისერტაციის თითოეულ მონაკვეთშივე გადმოგვეცა შესაბამისი დასკვნები; რამდენიმე ზოგადი დასკვნა კი, 2000-2005 წლების ქართული პრესის თაობაზე, ასე შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ:

- **რაოდენობრივი სიმრავლის მიუხედავად, საანალიზო პერიოდის პრესა არ ქმნიდა ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების პლურალისტურ სურათს; მრავალრიცხოვანი გამოცემებიდან “საზოგადოებრივი აზრის გენერატორის”**

ფუნქციას, უმეტესწილად, 3-5 გამოცემა ასრულებდა (განსაკუთრებით, 2000-2003 წლებში);

- სიტყვის გათავისუფლების პირველი ეტაპის გადასვლა თავისუფლებასთან პასუხისმგებლობის შეხამების მომდევნო სტადიაზე, სახელმწიფო ინტერესის გამოხატვის სიმპტომები, ქართულ პრესაში შეინიშნება 2002 წლიდან, როცა საქართველო აკეთებს განაცხადს ნატო-ში შესვლის სურვილზე, როცა საქართველოში, აშშ-ის დახმარებით, იწყება “წრთვნისა და აღჭურვის პროგრამა” და ა.შ.
- საანალიზო პერიოდის პრესა გამოირჩევა პოლიტიკების მაღალი ხარისხითა და პერსონიფიცირების ტენდენციით; გამოცემების უმეტესობა მიდრეკილია “სიყვითლისაკენ” (შესაბამისად, სკანდალებისა და “სენსაციებისაკენ”); ამის გამო უმთავრესად პრესის ყურადღების არეალში ექცევა არა საზოგადოებრივად აქტუალური, არამედ “კულუარულ ინფორმაციებსა” და “სარწმუნო წყაროებზე” აგებული თემები; წინა პლანზე წამოწეულია პრესის ინტერპრეტაციები და არა ვერიფიცირებული ფაქტები;
- თითქმის ყველა უმნიშვნელოვანესი ასპექტი ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრებისა განიხილება სახელისუფლო ბრძოლებისა და პიროვნული დაპირისპირების კრილში; პერსონებზე ორიენტირება არ ნიშნავს იმას, რომ პრესის ყურადღების არეალში საზოგადოებრიობის ფართო წარმომადგენლები ექცევიან; პრესის ყურადღებას იქცევს მხოლოდ სახელისუფლო პერსონების გარკვეული კატეგორია, პოლიტიკოსები, ისევ პრესის მეშვეობით გენერირებული ე.წ. ცნობადი სახეები.
- არა მხოლოდ ინფორმაციის, ხშირად კომენტარის პირველწყაროს დადგენაც შეუძლებელია, რადგანაც პრესა იშველიებს “ექსპერტთა აზრს”, რომლის მიღმაც ზოგჯერ, შესაძლოა, ისევ ჟურნალისტის, ან გამოცემის პოზიცია იგულისხმებოდეს. რაც შეეხება ექსპერტებს, აქაც ორი უკიდურესობა შეინიშნება – ან წლების მანძილზე მუდმივად ერთი და იგივე ექსპერტებს მიმართავენ თითქმის ყველა თემისა და საკითხის კომენტირებისთვის (მაგალითად, რამაზ საყვარელიძე, გია ნოდია, სოსო ცინცაძე, პაატა ზაქარეიშვილი, რამაზ კლიმიაშვილი და ა.შ.); ან, ამა თუ იმ დარგის ჩვეულებრივი სპეციალისტი წარმოდგენილია ექსპერტის რანგში; რახან საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ასპექტები პრიორიტეტულია, შესაბამისად, პრესაში ექსპერტები ფიგურირებენ

თითქმის ყოველდღე, არა მხოლოდ მიმდინარე პროცესების, არამედ, ნებისმიერი პოლიტიკური თუ სკანდალური ფრაზის კომენტარების საბაზით.

შეიძლება ითქვას, რომ “ვარდების რევოლუციის” წინა პერიოდში (2002-2003 წლები), პრესამ, საერთო ჯამში, საკმაოდ კარგად გაართვა თავი საზოგადოების სამოქალაქო აქტივობის გაზრდის ფუნქციას, დასავლური ორიენტაციისაკენ სწრაფვას; შესაძლოა, ზედმეტი ილუზიაც შეუქმნა თავისთავსა და საზოგადოებასაც, რომ ისინი, ქვეყნის პოლიტიკური ცხოვრების “საქმის კურსში” არიან (დეტალებისა და კულუარული ჭორების ჩათვლით), მაშინ, როცა ეს “აისბერგის წვერი” იყო და ჩვენი ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების განმსაზღვრელი პროცესები, არც თუ იშვიათად, წყალქვეშა მდინარეებით მიედინებოდა. პრესამ, მოვლენებისთვის წინ გასწრებაც აიძულა საზოგადოებას (არ დაალოდა საარჩევნო როტაციას) და დიდი წვლილი შეიტანა “ვარდების რევოლუციაში”.

ამასთან, როგორც სადისერტაციო ნაშრომის პირველ თავში აღვნიშნეთ, “ვარდების რევოლუციის” შემდგომ პერიოდში ერთგვარად დამუხრუჭდა ქართული მედიის განვითარების პროცესი; ცენზურისა და თვითცენზურის გარდა (რაც ტელემედიასთან მიმართებაში უფრო აშკარაა), მხედველობაში გვაქვს პროფესიული დონის დაწევა; ეს, ჟურნალისტთა პროფესიული კადრების სხვა სფეროებში გადანაცვლების გარდა, ჩვენი აზრით, იმანაც განაპირობა, რომ ამ ეტაპზე მედია (განსაკუთრებით, პრესა) აღარ განიხილება ისეთ მნიშვნელოვან აქტორად, როგორადაც “ვარდების რევოლუციის” წინა პერიოდში.

ჯერჯერობით ჩვენში სამოქალაქო საზოგადოება არ მისულა იმ კონდიციამდე, რომ მასმედიას საზოგადოების ინტერესის გამოხატვა “აიძულოს”. ამასთან, მედიისთვის არახელსაყრელი ბიზნეს-გარემო განაპირობებს საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პრესისა და ე.წ. ბულვარულის დაახლოებას, ან სულაც ერთმანეთში აღრევას; ამდენად, უსამართლობა იქნება რომ მედიას დავაკისროთ მთელი პასუხისმგებლობა პოლიტიკების მაღალი ხარისხის, საზოგადოების “ფხიზელი გუშაგის” ფუნქციის ვერშესრულების, საზოგადოებრივი ცხოვრების ასპექტებისათვის გვერდის ავლის გამო. არ უნდა ვეცადოთ ილუზიის შექმნას, თითქოს ჟურნალისტს შეეძლოს თავისი დამკვეთის/დამქირავებლის, ხოლო რედაქციას – გამომცემლის/მეპატრონის ინტერესის იგნორირება.

“პრობლემა ის კი არ არის, რომ მასობრივ საინფორმაციო საშუალებებს არ შეუძლიათ ახალი ამბების ხარისხიანი გაშუქება, არამედ ის, რომ საზოგადოება ამას

არც ითხოვს”, – ამბობენ “ამერიკული დემოკრატიის” ავტორები – ქენეთ ჯანდა, ჯეფრი მ. ბერი და ჯერი გოლდმენი. (77, 151) “მოქალაქეები თანაბარი ცინიზმით გაიმსჭვალნენ მედიისა და პოლიტიკის მიმართ, რადგან ეს უკანასკნელნი მხოლოდ ერთმანეთთან აწარმოებენ დიალოგს და მათ ამ ურთიერთობაში არანაირად არც მონაწილეობს ხალხი”, – ესეც ამერიკელი მკვლევარების – ლუის ა. ფრიდლენდის, ჯეი როზენის და ლიზა ოსტინის თვალსაზრისია. (6, 13-14)

არა მხოლოდ ეს ციტატები, არამედ ბილ კოვაჩისა და ტომ როზენსტილის ცნობილ წიგნში (“ჟურნალისტიკის ელემენტები”) ასახული, ათასწლეულების მიჯნაზე ამერიკული მედიასივრცის ვითარების შესწავლის შედეგად მიღებული სურათი და დასკვნები (“ფართო საზოგადოებრივი ინტერესის დაკმაყოფილების ნაცვლად, ჩვენი პროფესია ზიანს აყენებს საზოგადოებას”) (34, 10-11), ბევრი რამით გვაგონებს ქართული მედიის წინაშე მდგომ პრობლემებს. პარადოქსია, მაგრამ ფაქტია, რომ დემოკრატიულობის ეტალონად მიჩნეულ ამერიკულ მედიასა და “გარდატეხის ასაკში” მყოფ ქართულ მედიას საერთო კონცეპტუალური პრობლემა აქვთ; რომ საზოგადოების ინტერესებიდან გადახვევა მხოლოდ ქართული მედიის დილემა არ არის. ოღონდაც, განსხვავება ისაა, რომ ჩვენმა მედიამ “მოკლევზე მოჭრა” და გამოტოვა განვითარების ის ეტაპი, რომელმაც დასავლური მედია საზოგადოების “ფხიზელ გუშაგად” ჩამოაყალიბა.

დემოკრატია, უპირველესად, არჩევანის თავისუფლების უზრუნველყოფაა. ქართული პრესაც, ჩვენი აზრით, მაშინ გადავა განვითარების უფრო მაღალ ეტაპზე, როცა შეიქმნება ჯანსაღი კონკურენციისა და პლურალიზმის გარემო და ფართო არჩევანის საშუალება მიეცემა არა მხოლოდ მედიამომხმარებელს, არამედ, თავად მედიასაშუალებებსა და ჟურნალისტებს.

ლიტერატურა

1. ანთაძე, ია, “ცხოვრება ჭკავის ყანაში; ომი დამთავრდა, მშვიდობის გემინოდეთ”, ჟურნალი “სოლიდარობა”, საქართველოს სახალხო დამცველის პერიოდული გამოცემა, 3(24), 2008
2. ალფაიძე, თამარ, “მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების საქმიანობის სამართლებრივი ასპექტები”, სადისერტაციო ნაშრომი იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისი, 2006 (საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა)
3. “აღმასრულებელი ხელისუფლების ურთიერთობა საზოგადოებასთან”, საქართველოს გაეროს ასოციაცია, თბილისი, 2001
4. ბალზაკი, ონორე დე, “შაგრენის ტყავი”, რჩეული თხზულებანი, გამომცემლობა “საბჭოთა საქართველო”, თბილისი, 1973
5. ბალცეროვიჩი, ლეშეკ, “სახელმწიფო გარდამავალ პერიოდში”, თბილისი, 2002
6. ბასილაია მერაბ, “მედია და ერთი იკარუსის მგზავრები”, ჟურნალი “თავისუფლება”, 4(41), მაისი, 2005
7. ბაქრაძე, აკაკი, “დაწუნებული გზა”, გამომცემლობა “სარანგი”, თბილისი, 1995
8. Baudrillard, Jan, “Requiem pour les medias”, “Pour une critique de l'économie politique du signe”, Paris, Editions Gallimard, 1972
9. БОДРИЙЯР, Жан, “СИСТЕМА ВЕЩЕЙ”;
<http://yanko.lib.ru/books/philosoph/baudrillard-le-systeme-des-objets.htm>
10. ბერაძე, ალექსანდრე, “მუსიკალური კრიტიკის პრობლემატიკა და ტენდენციები თანამედროვე ქართულ პრესაში (1990-2002 წლები)”, სადისერტაციო ნაშრომი ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისი, 2006 (საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა)
11. ბერტრანი, კლოდ-ჟან, “მედია ეთიკა და ანგარიშვალდებულების სისტემები”, თბილისი, 2004
12. Бжезинский, Збигнев, «Великая шахматная доска», изд. «Международные отношения», Москва, 2003
13. გოგოლაშვილი, თორნიკე, “სახის ლინგვისტური რეალიზაცია საგაზეთო კომუნიკაციაში”, სადისერტაციო ნაშრომი ფილოლოგიურ მეცნიერებათა

- კანდიდატის წოდების მოსაპოვებლად, თბილისი, 2006 (საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა)
14. გოცირიძე, გიორგი, “ელექტრონული მედია “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ”, “ჟურნალი “სოლიდარობა”, საქართველოს სახალხო დამცველის პერიოდული გამოცემა, 3(24), 2008
  15. Гуревич, Семен, «Газета. Вчера, сегодня, завтра», Аспект Пресс, Москва, 2004
  16. დარჩიაშვილი, დავით, “საქართველოს დედაქალაქი და რეგიონები”, “დემოკრატიის განვითარება საქართველოში”, 10, თბილისი, 2003
  17. დარჩიაშვილი, დავით, “საქართველო სამხრეთ კავკასიის რეგიონის კონტექსტში”, “დემოკრატიის მშენებლობა საქართველოში”, 12, თბილისი, 2003
  18. დევდარიანი, ჯაბა, “საერთაშორისო დახმარების გავლენა საქართველოზე”, “დემოკრატიის განვითარება საქართველოში”, 11, თბილისი, 2003
  19. Егорова-Гантман, Екатерина, «Игры в солдатики. Политическая психология президентов», Москва, 2003
  20. Elections In Parliament Of Georgia – Test Of Democracy, Central Asia-Caucasus Analyst, November 05, 2003; http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=1870
  21. ვეკუა, მარინე, “ჟურნალისტიკის პრინციპები”, თბილისი, 2008
  22. Ворошилов, В. «Журналистика», учебник, Санкт-Петербург, 2001
  23. თათარაშვილი, ნატო, “სახელმწიფო და ტელევიზია – ურთიერთობის მექანიზმები”, “ტელე-რადიოჟურნალისტიკის საკითხები”, VI, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2001
  24. თევზაძე, გიგი, “ეთიკური ნორმები ქართულ მედიაში – არსებული ვითარება და შესაძლებელი მომავალი”, “ქართულ პრესაში ჟურნალისტური ეთიკის ნორმების დაცვის მონიტორინგი”, დემოკრატიულ ინიციატივთა ცენტრი, 2003
  25. თევზაძე, გიგი, “საქართველო: ძალაუფლების დაბრუნება”, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, თბილისი, 2003
  26. იაკობიშვილი, ლელა, “პოლიტიკური პერფორმანსი და პერფორმატიული პოლიტიკა”, “წერილები ქართულ იდენტობაზე”, თბილისი, 2007
  27. იბერი, ელდარ, “სახელმწიფო ტელევიზია და საპრეზიდენტო არჩევნები”, “ტელე-რადიოჟურნალისტიკის საკითხები”, V, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2001

28. იბერი, ელდარ, “ტელევიზია და ხელისუფლება (“ვარდების რევოლუციის” გაკვეთილები)”, “ტელე-რადიოჟურნალისტიკის საკითხები”, VII, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2005
29. Каландаришвили, Нино, «Абхазия в предвыборном меню грузинских политиков», «Ресурсы примирения», Тбилиси, 2004
30. კაპანაძე, გივი, “ქართული მედია და დემოკრატიზაციის პროცესი საქართველოში”, თბილისი, 2004
31. კაჭკაჭიშვილი, იაგო, რადიო “თავისუფლება, “თავისუფლების დღიურები”, 31 ოქტომბერი, 2007;
<http://www.tavisupleba.org/programs/diaries/2007/11/20071104173646.asp>
32. კინწურაშვილი, თამარ, “2003 წლის ჟურნალისტური ნოვაცია – სამოქალაქო ჟურნალისტიკა”, “სახე(ლ)ები-2003”, “საგამომცემლო სახლი “სახე(ლ)ების” ყოველწლიური გამოცემა, თბილისი, 2004
33. Корконосенко, С. «Основы журналистики», учебник, «Аспект-Пресс», Москва, 2004
34. კოვაჩი ბილ, როზენსტილი ტომ, “ჟურნალისტიკის ელემენტები”, გამომცემლობა “იმპრესი”, თბილისი, 2006
35. Коливер, Сандра, Сравнительный анализ законодательства о прессе в европейских и других демократических государствах, Законы и практика СМИ в Европе, Америке и Австралии (сравнительный анализ). АРТИКЛЬ 19. (пер. с англ.) М.: Права человека, 1997;
<http://www.medialaw.ru/article10/5/3.htm>
36. კუტუბიძე-ზუბაშვილი, ლაურა, “თანამედროვე ქართული პრესის შესახებ”, “ჟურნალისტური ძიებანი”, I, თბილისი, 2001
37. კუტუბიძე-ზუბაშვილი, ლაურა, “ქართული მასმედიის გარდატეხის ასაკი”, “ჟურნალისტური ძიებანი”, II, თბილისი, 2002
38. კუტუბიძე-ზუბაშვილი, ლაურა, “საინფორმაციო საფრთხისა და უსაფრთხოების თაობაზე”, “ჟურნალისტური ძიებანი”, III, თბილისი, 2002
39. კუტუბიძე-ზუბაშვილი, ლაურა, “მასმედია და სახელმწიფოს იმიჯი”, “სახე(ლ)ები-2004”, “საგამომცემლო სახლი “სახე(ლ)ების” ყოველწლიური გამოცემა, თბილისი, 2005
40. კუტუბიძე-ზუბაშვილი, ლაურა, “არის თუ არა პოლიტიკური ბრენდი “მარკეტინგული პროდუქტი?”, “სახე(ლ)ები-2005”, “საგამომცემლო სახლი “სახე(ლ)ების” ყოველწლიური გამოცემა, თბილისი, 2006

41. კუტუბიძე-ზუბაშვილი, ლაურა, “ქართული მედიის 15 წლიანი მარათონი”, “სახე(ლ)ები-2006”, “საგამომცემლო სახლი “სახე(ლ)ების” ყოველწლიური გამოცემა, თბილისი, 2007
42. Кутубидзе-Зубашвили, Лаура, “Резонанс визита Буша в грузинской прессе”
http://nikkolom.ru/2005/22_07_05_1i_2article.htm
43. ლანგი, იაშა, “მედია და არჩევნები”, სახელმძღვანელო, სერიიდან “მედია”, ევროპის საბჭო, თბილისი, 2007
44. ლომიძე, მარინა, “მომავალი – ჩვენი ცხოვრების მისამართი” (პერბერტ მარშალ მაკლუენის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის ზოგიერთი შტრიხი), “ხელისუფლება და საზოგადოება” (საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის უცხო ენებისა და კომუნიკაციის დეპარტამენტის სამეცნიერო ჟურნალი), 2(6), თბილისი, 2008
45. Луман, Никлас, РЕАЛЬНОСТЬ МАССМЕДИА;
<http://strana-oz.ru/?numid=13&article=621>
46. მაკლუენი, მარშალ, “საშუალება არის შეტყობინება”, ტელე-რადიოჟურნალისტიკის საკითხები, VI, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2003
47. Маклюен, Маршалл, «Понимание Медиа», Москва-Жуковский, 2003
48. “მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია” (შემდგენელი და რედაქტორი თამარ კინწურაშვილი), თავისუფლების ინსტიტუტი, 2004
49. მენაკერი, დრუსილა, “მედია საზოგადოების ასპარეზი უნდა გახდეს”, ჟურნალი “მედიატორი”, კავკასიის ჟურნალისტთა საერთაშორისო ცენტრი, 3, 2005
50. “მესამე სექტორის განვითარების სტრატეგია ახალ გარემოში”, გამომცემელი – მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი, თბილისი, 2004
51. Morris, Dick, “The New Prince, Machiavelli Updated For The Twenty-First Century”, Renaissance Books, Los Angeles, 1999
52. მუსხელიშვილი, მარინა, “მასმედია”, “დემოკრატიის განვითარება საქართველოში”, 7, თბილისი, 2003
53. Наполитан, Джозеф, «Электоральная игра», Москва, 2002
54. ნაცვლიშვილი, პაატა, “ქართული ჟურნალისტიკის გენეზისისათვის”, სადისერტაციო ნაშრომი ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისი, 2009 (საქართველოს სახელმწიფო პოლიტექნიკური უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკა)

55. ნოდია, გია, “დემოკრატიის შექმნის ორი მცდელობა საქართველოში: თხუთმეტწლიანი გზის შეჯამება”, “დემოკრატიის მშენებლობა საქართველოში”, 1, თბილისი, 2003
56. ნოდია, გია, “სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება საქართველოში: მიღწევები და გამოწვევები”, თბილისი, 2005
57. Олешко В. «Журналистика как творчество», «РИП-холдинг», Москва, 2003
58. «Политическая ситуация в Грузии», Национальная лаборатория внешней политики, 16.08.2002, <http://www.nlvp.ru/laboratory>
59. «Понятия чести, достоинства и деловой репутации (Спорные тексты СМИ и проблемы их анализа и оценки юристами и лингвистами)», Фонд защиты гласности, издательство «Медея», Москва, 2004
60. Почепцов, Георгий, «Информационные войны», издательство «Ваклер», Москва, 2000
61. Почепцов, Георгий, «Коммуникативные технологии XX века», Москва, 2002
62. რეპკოვა ტატინა, “ახალი დროება: პროფესიული გაზეთის შექმნა განვითარებადი დემოკრატიის პირობებში”, თბილისი, 2006
63. “საპარლამენტო კონტროლი უსაფრთხოების სექტორზე: პრინციპები, მექანიზმები და პრაქტიკა”, პარლამენტაშორისი კავშირისა (IPU) და შეიარაღებულ ძალებზე დემოკრატიული კონტროლის ჟენევის ცენტრის (DCAF) მიერ გამოცემული სახელმძღვანელო (რედაქტორი და წამყვანი ავტორი ჰანს ბორნი), ჟენევა/თბილისი, 2003
64. “საქართველოს პოლიტიკური ლანდშაფტი”, კოორდინატორ-რედაქტორები: გია ნოდია და ალვარო პინტო სქოლტაზი, თბილისი, 2006
65. სილაგაძე, აპოლონ, “რევოლუცია რომ არ ყოფილიყო”, გაზეთი “24 საათი”, 13 აპრილი, 2005
66. სურგულაძე, რევაზ; იბერი, ელდარ, “მასობრივი კომუნიკაცია”, თბილისი, 2003
67. Свитич Л. «Профессия: журналист», учебное пособие, Аспект Пресс, Москва, 2003
68. Тоффлер, Элвин, “Демассификация средств массовой информации, “Третья волна”, Глава 13;
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Toffler/_07.php
69. ტორაძე, მაია, “თანამედროვე პრესა და არჩევნების პრობლემა (ჟურნალისტური ასპექტები)”, სადისერტაციო ნაშრომი ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, 2005 წ., თბილისი; (საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა)

70. უსუფაშვილი, დავით; ნოდია, გია, “საარჩევნო პროცესები საქართველოში”, “დემოკრატიის განვითარება საქართველოში”, 4, თბილისი, 2003
71. ფირალიშვილი, ზაზა, “ქართული პოლიტიკის თეატრალური დიალექტიკა”, თბილისი, 2007
72. ფრიდმანი, მილტონ, “კაპიტალიზმი და თავისუფლება”, გამომცემლობა “სეზანი”, თბილისი, 2002
73. Чалдини, Роберт, «Психология влияния», 4-е международное издание, Питер, Санкт-Петербург, 2001
74. ჩოგოვაძე, გოჩა, “ინფორმაცია: ინფორმაცია, საზოგადოება, ადამიანი”, “ნეოსტუდია”, თბილისი, 2003
75. ცაცანაშვილი, მარიამ, “ინფორმაციული სამართალი”, თბილისი, 2004
76. ჭუმბურიძე, იოსებ, “თანამედროვე ქართული პრესის ძირითადი ტენდენციები (2000-2006 წლები)”, სადისერტაციო ნაშრომი ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატის წოდების მოსაპოვებლად, თბილისი, 2006 (საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა)
77. ჯანდა, ქენეთ; ბერი, ჯეფრი მ.; გოლდმენი, ჯერი, “ამერიკული დემოკრატია: აშშ ხელისუფლება და პოლიტიკური პროცესი”, გამოცემლობა “ჯისიი”, თბილისი, 1995
78. Huntington, Samuel P. “The Clash of Civilizations?”;
<http://history.club.fatih.edu.tr/103%20Huntington%20Clash%20of%20Civilizations%20full%20text.htm>

პერიოდიკა

79. “ალია”, სარედაქციო სტატია, “ჟვანია მერაბიშვილს საქმეს უმრავლესობაზე “გაურჩევს”, 17 აპრილი, 2001
80. “ალია”, “ზალათურია “თელასის” შემდეგ “ელექტროკავშირზე” გადაერთო”, “ალია”, 9 მაისი, 2002
81. ანთაძე, ია, “რა ემუქრება საქართველოს დამოუკიდებლობას”, ჟურნალი “არილი”, 21 დეკემბერი, 2000
82. ანთაძე, ია, “ჩვენი არჩევანი”, ჟურნალი “არილი”, 18 ოქტომბერი, 2001
83. ანთაძე, ია, “ირაციონალური აქცენტების ტრადიცია ქართულ პოლიტიკაში”, “ახალი ვერსია”, 8 დეკემბერი, 2003

84. ანთაძე, ია, “რას ელოდება საზოგადოება პრეზიდენტისაგან?”, “ახალი ვერსია”, 5 იანვარი, 2004
85. აბულაშვილი, ია, “მედიის რეჟიმი პოსტრევოლუციურ საქართველოში”, “რეზონანსი”, 23 ივლისი, 2004
86. ასანიშვილი, გიორგი, “შევარდნაძემ, პუტინს არ გავუპუტივარო”, “დილის გაზეთი”, 4 დეკემბერი, 2001
87. ახვლედიანი, ერლომ, “სიმყარის ძიებაში”, “დილის გაზეთი”, 23 ივნისი, 2000
88. “ახალი მერიდიანი”, “ქვანია-სააკაშვილი-მერაბიშვილის გუნდი სამოქალაქო დაპირისპირებას აღვივებს”, “ახალი მერიდიანი”, 14 დეკემბერი, 2001
89. ბაკაშვილი, მამუკა, “ქვანია მინდვრის ყვავილივით არის”, “ახალი თაობა”, 23 აპრილი, 2001
90. ბერძენიშვილი, დავით, “ნუ გამოიყენებთ ჯაბა იოსელიანს!.. ის უკვე ბევრჯერ გამოიყენეს”, “ახალი 7 დღე”, 1 დეკემბერი, 2000
91. ბოლოთაშვილი, გივი, “არის თუ არა საქართველო არშემდგარი სახელმწიფო?”, “დილის გაზეთი”, 28 ნოემბერი, 2000
92. გამგებელი, ვანო, “ნეიტრალიტეტი, როგორც გეოპოლიტიკური კომპრომისის ფორმა”, “დილის გაზეთი”, 12 თებერვალი, 2001
93. გელანტია, რაფიელ, “ვინ უნდა მოვიდეს ხელისუფლებაში?”, “დილის გაზეთი”, 31 მაისი, 2002
94. გიგაშვილი, რუსიკო, “გაბრუვდით, დაბოლდით, მაგრამ ფოჩიან კანფეტს ნუ დახარბდებით”, “ახალი ვერსია”, 20 მაისი, 2002
95. გიგაშვილი, რუსიკო, “ვინ უდირიჟორებს არჩევნების გაყალბებას?”, ”საარჩევნო პოლიტიკური ბაზარი კოლმეურნეობის ბაზარს ჰგავს”, “ახალი ვერსია”, 27 მაისი, 2002
96. გიგინეიშვილი, მარინე, “კოლეგებო, “ნანატრი” დესტაბილიზაცია იგვიანებს!”, “დრო”, 11 ივლისი, 2000
97. გიორგობიანი, იკა, “ჩემი პრეზიდენტი ჩემი მუცელია”, “რეზონანსი”, 8 ივლისი, 2000
98. “დილის გაზეთი”, “ქობაღიას სინდრომი”, 3 ოქტომბერი, 2000
99. “დილის გაზეთი”, “თევდორაძე ჭალადიდში ზვიადისტების აქციას მოელის”, 3 ოქტომბერი, 2000

100. “დილის გაზეთი”, “ვის აძლევს ხელს დესტაბილიზაცია საქართველოში?”, “დილის გაზეთი”, 20 ნოემბერი, 2000
101. “დრონი”, “საქართველოს ადგილი და როლი კავკასიაში აშშ-სა და ნატოს სტრატეგიულ მიმართულებებში”, “დრონი”, 13 აპრილი, 2000
102. “დღეს”, საინფორმაციო პროგრამა, აჭარის ტელევიზია, 22 აპრილი, 2001
103. ვაშალომიძე, ზურაბ, “დროსთან შეჭიდებულნი”, “დილის გაზეთი”, 8,9 მაისი, 2001
104. თარგამაძე, ნინო, “შევარდნაძე პუტინის დირექტივით აწონ-დაწონის პოლიტიკას აგრძელებს”, “რეზონანსი”, 5 დეკემბერი, 2001
105. თარგამაძე, ნინო, “დონალდ რამსფელდი დღეს საქართველოს მზადყოფნას შეამოწმებს”, “რეზონანსი”, 15 დეკემბერი, 2001
106. თოიძე, მარიამ, “პრეზიდენტი, თურმე, “არც ცუდ ხასიათზეა” და “არც რაიმეს ებღაუჭება”, “დილის გაზეთი”, 21 აპრილი, 2001
107. თოიძე, მარიამ, ”ჩაიხედეთ სულში... დაფიქრდით, ვიდრე რამეს წამოროშავდეთ”, “დილის გაზეთი”, 22 აპრილი, 2001
108. ივერიელი, ზურაბ, “მაინც არ გამოჩნდა, ვინ იქნება შევარდნაძის შემდეგ, ანუ, რა გვიჩვენა 2 ივნისის არჩევნებმა”, ჟურნალი “იმიჯი”, 4, 2002
109. იმერლიშვილი, ნინო, “რუსეთის ახალგაზრდა პრეზიდენტმა ბაბუ სახალხოდ დაგვიჩაგრა”, “ახალი ვერსია”, 3 დეკემბერი, 2001
110. ინტერვიუ ირინა სარიშვილი-ჭანტურიასთან, “ახალი თაობა”, 2 მაისი, 2000
111. ინტერვიუ ფიქრია ჩიხრაძესთან, “ახალი თაობა”, 5 მაისი, 2000
112. ინტერვიუ ნაირა გელაშვილთან, “ახალი ეპოქა”, 7 ივლისი, 2000
113. ინტერვიუ ია ანთაძესთან, “დილის გაზეთი”, 10 ივლისი, 2000
114. ინტერვიუ გია ნოდiasთან, “ახალი 7 დღე”, 5 იანვარი, 2001
115. ინტერვიუ რამაზ კლიმიაშვილთან, “კვირის პალიტრა”, 8 იანვარი, 2001
116. ინტერვიუ ელიზბარ ჯაველიძესთან, “ახალი თაობა”, 13 დეკემბერი, 2001
117. ინტერვიუ რამაზ საყვარელიძესთან, “კვირის პალიტრა”, 2001 წლის შემაჯამებელი ნომერი, 24 დეკემბერი, 2001
118. ინტერვიუ რობერტ ჰანტერთან, “24 საათი”, 2 ივლისი, 2002
119. ინტერვიუ გიორგი ჭანტურიასთან, “რუსეთი საქართველოს აშკარად ომს ვერ გამოუცხადებს”, “რეზონანსი”, 8 აგვისტო, 2002
120. ინტერვიუ ბრიუს ჯექსონთან, “მთელი კვირა”, 27 ივნისი, 2005

121. კალატოზიშვილი, დავით, “ქართულ კორუფციას პინოჩეტივით პატიოსანი გენერლები სჭირდება”, “7 დღე”, 20 ოქტომბერი, 2000
122. კალანდაძე, გიორგი, “საქართველოსთან სავიზო რეჟიმს ყაზახეთი და ბულგარეთიც შემოიღებენ”, “რეზონანსი”, 12 თებერვალი, 2001
123. კალანდაძე, გიორგი, “ნატო საქართველოს რეალური უსაფრთხოებითი ქოლგაა”, “რეზონანსი”, 13 თებერვალი, 2001
124. კალანდაძე, გიორგი, “თარგამაძე პოლიტიკიდან ასე ადვილად არ წავა”, “რეზონანსი”, 26 მარტი, 2001
125. კვესიტაძე, ეკა, “შევარდნაძეს ცვლილებებისათვის აღარც ძალა აქვს და აღარც სურვილი”, “7 დღე”, 29 მაისი, 2000
126. კვიტაშვილი, გიორგი, “თბილისში არჩევნებს ნათელაშვილი მოიგებს”, “ახალი თაობა”, 20 მაისი, 2002)
127. კირვალიძე, მათე, “ხელისუფლება სოციალურ ნაღმზეა”, “ალია”, 13 ნოემბერი, 2000
128. კირვალიძე, მათე, “შევარდნაძე ბელგრადის სინდრომზე ზის”, “ალია”, 16 ნოემბერი, 2000
129. კირვალიძე, მათე, “და ამიტომაც მზე ჩრდილოეთიდან ამოდის”, “ალია”, 4 დეკემბერი, 2001
130. კირთაძე, ნესტან, “ვიღაცას ძალიან უნდა, რომ საქართველოში ქართული სახელმწიფოებრიობა არ შედგეს”, “მართალი გაზეთი”, 5 აგვისტო, 2000
131. ლითანიშვილი, ირაკლი, “ქართული პოლიტიკური გონი – მითი თუ რეალობა”, “ჟვანიას ჰქონდა პოლიტიკოსისათვის აუცილებელი რამდენიმე თვისება” “დილის გაზეთი”, 25 მაისი, 2000
132. ლითანიშვილი, ირაკლი, “ქართული პოლიტიკური გონი – მითი თუ რეალობა”, “ყველაზე ძლიერი და პერსპექტიული ფიგურა... შევარდნაძის შემდეგ” “დილის გაზეთი”, 26 მაისი, 2000
133. ლითანიშვილი, ირაკლი, “ქართული პოლიტიკური გონი – მითი თუ რეალობა”, “ვინ გადასძლავს – ჟვანია თუ შევარდნაძე”, “დილის გაზეთი”, 30 მაისი, 2000
134. ლოლაძე, ნინო, “ვინ მოქმედებდა რუსეთის სცენარით – თარგამაძე-პატარკაციშვილი თუ ჟვანია-სააკაშვილი?”, “ახალი ვერსია”, 26 ნოემბერი 2001

135. მაღლაფერიძე, ვასილ, “გენეტიკური ანტიევროპეიზმი”, “რეზონანსი”, 17 აპრილი, 2000
136. მეტრეველი, ნინო, “ზურჯანაძე ჟვანიასა და შევარდნაძის მიერაა შექმნილი”, ჟურნალი “სარკე”, 15-21 ოქტომბერი, 2003
137. მიროტაძე, ანი, “საშემოდგომო მღელვარება ალბათ გარდაუვალია”, “ახალი თაობა”, 5 სექტემბერი, 2000
138. მიროტაძე, ანი, “დღევანდელი აქციებით ჟვანია ქულებს იწერს”, “ახალი თაობა”, 18 ნოემბერი, 2000
139. მიროტაძე, ანი, “ამბოზენ, აქციები ჟვანიას და “მხედრიონის” მხრიდან არის პროვოცირებული”, “ახალი თაობა”, 16 ნოემბერი, 2000
140. მირიანაშვილი, თემურ, “რამდენიმე შტრიხი ზურაბ ჟვანიასა და მისი გუნდის პორტრეტისა”, “ახალი თაობა”, 20 აპრილი, 2000
141. მკერვალიშვილი, ლადო, “როდის განვითარდება საქართველოში დემოკრატია?”, “ახალი თაობა”, 19 მაისი, 2000
142. მჭედლიშვილი, ზურაბ, “რამსფელდის უმნიშვნელოვანესი ვიზიტი შედგა”, “კვირის პალიტრა”, 17 დეკემბერი, 2001
143. “ნაშუადღევს”, ტ/კ “პირველი არხი”, 16 ნოემბერი, 2001
144. ნიკურაძე, რუსუდან, “რატომ “გამოამწყვდია” რუსეთმა ტერორისტები პანკისის ხეობაში?”, “დრონი”, 11 იანვარი, 2001
145. ნიკურაძე, რუსუდან, “მოსკოვში ხუმრობდნენ, “შევარდნაძეს შინ არ ჩაესვლებაო”, “დრონი”, 4 დეკემბერი, 2001
146. ნოდია, ნათია, “ამ ხელისუფლების პოლიტიკური კურსი ქვეყანას თურქეთის გუბერნიობას უქადის”, “მართალი გაზეთი”, 60, დეკემბერი, 2001
147. პაპუნაშვილი, მაია, “ერთი კვირა, ანუ, იგივენი და ივანე მერაბიშვილი”, “ახალი 7 დღე”, 20 აპრილი, 2001
148. პოპიაშვილი, მაგდა, “მინისტრთა კაბინეტმა ჩაილურის წყალი დალია”, “ალია”, 16 მაისი, 2000
149. რამიშვილი, ლევან, “ედუარდ დამაბნელებელი” უმუქობას შეეწირება!”, “რეზონანსი”, 15 ნოემბერი, 2000
150. რამიშვილი, ლევან, “რევოლუციიდან რევოლუციამდე ერთი ნაბიჯია”, “რეზონანსი”, 18 ნოემბერი, 2000
151. “რა ხდება პრესის სანახებში”, “დილის გაზეთი”, 10 ივლისი, 2000

152. “რეზონანსი”, “საქართველო არის სასინჯი ქვა, რომელიც რუსეთ-ამერიკას შორის ურთიერთობას გაარკვევს, “რეზონანსი”, 10 იანვარი, 2001
153. რუსიტაშვილი, თეა, “დიდი პოლიტიკური შეთქმულება ცსკ-ში და რევანში 2,5 მილიონად”, “ქრონიკა”, 20 მაისი, 2002
154. სანებლიძე, არმაზ, “საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა ახალ ფაზაში შედის”, “საქართველოს რესპუბლიკა”, 2 დეკემბერი, 2001
155. საქართველოს პრეზიდენტის პრეს-სამსახურის განცხადება, “საქართველოს რესპუბლიკა”, 2 აგვისტო, 2002
156. საქართველოს პრეზიდენტის რადიოინტერვიუ, “საქართველოს რესპუბლიკა”, 6 აგვისტო, 2002
157. ტელეკომპანიები: “I არხი”, “მე-9 არხი”, 4-6 იანვრის საინფორმაციო პროგრამები, 2002
158. ტულუში, ლაშა, სარედაქციო სტატია, “რეზონანსი”, 22 მაისი, 2000
159. “უოლ სთრიტ ჯორნალ”, “მოსკოვის უზარმაზარი ზეწოლა საქართველოზე”, “დრონი”, 13 იანვარი, 2001
160. ფაჩულია, მერაბ, “საქართველო ოპტიმიზმის მიხედვით მსოფლიოში მეორეა”, “რეზონანსი”, 17 იანვარი, 2005
161. ფირალიშვილი, ზაზა, “გაჭიანურებული რევოლუცია”, “მართალი გაზეთი”, 3,4, ივლისი, 2000
162. ლოლობერიძე, ზურაბ, “შეხვედრა მოსკოვში – საქართველოსთვის ბრძოლა გადამწყვეტ ფაზაში შედის”, “7 დღე”, 24 მაისი, 2000
163. შატაკიშვილი, რეზო, “რატომ გვაშინებენ კატასტროფის მოლოდინით, ანუ რა განსხვავებაა შუქსა და ზვიადს შორის”, “დილის გაზეთი”, 20 ნოემბერი, 2000
164. ჩაფიძე, ელისო, “წრთვნისა და აღჭურვის პროგრამა არ უნდა ჩაიშალოს”, “რეზონანსი”, 20 ივლისი, 2002
165. ჩაფიძე, ელისო, “მორიგე რედაქტორის სვეტი”, “რეზონანსი”, 1 აგვისტო, 2002
166. ჭაბაშვილი, კახა, “საქართველო მესამე მსოფლიო ომის წინა ხაზზე”, “ახალი მერიდიანი”, 24 სექტემბერი, 2001
167. ხატიაშვილი, ქეთი, “რუსეთი თუ დასავლეთი... იქნებ ნეიტრალიტეტი?”, “ალია”, 13 თებერვალი, 2001
168. ხატიაშვილი, ქეთი, “წინო ბურჯანაძის სენსაციური რეიტინგი”, “ალია”, 2 სექტემბერი, 2003

169. ხატიაშვილი, ლუკა, “დღეს შევარდნაძეს ბუმის საიდუმლო წერილს გადასცემენ”, “რეზონანსი”, 3 აგვისტო, 2002
170. ხორბალაძე, თამარ, “დიდი კლოუნადა” საქართველოში”, “დრონი”, 8 დეკემბერი, 2001
171. ხურციძე, მამუკა, “რუსეთის ქართველოფობიური დემარშები ყოველგვარ კომპრომისს გამოირიცხავს”, “ახალი მერიდიანი”, 12 ოქტომბერი, 2001